

בעזה"ת

ביאורי הדרק

חולין

- חלק שלישי -

קי"ז ע"ב - קמ"ב ע"א

מאת

שמואל באאמור הגאון רבי מאיר יחיאל הלוי שליט"א הוניגסברג

מפתח ע"ם הדפים בסוף הספר

בני ברק

שנת תשס"ה

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשע"א

דברים אחרים

השיר והשבח לחי עולמים, על כל הטובות והחסדים שגמלני מעודי, ועתה הגדיל עלי חסדו שזיכני לסדר ליקוט מ"מ הערות וסיכומים על סדר הדפים חלק שלישי במסכת חולין מדר קי"ז ע"ב עד סוף המסכת, ובזכות הרבים במסגרת שיעור הגמ' בביהמ"ד אגודת רעים, וכלול בספר מהערות הלומדים שיחיו, וגם לרבות כמה מידידי ת"ח שליט"א שסייעוני רבות, הן בידיעות נכבדות, והן בהערות בפשט והבנת הענין.

הספר נכתב במהירות גדולה מחמת קוצר הזמן, אחר לימוד בקיאותי מהיר, ומטרתו לעורר לב המעיין ולהנעים לימוד הגמ', וכמובן דאין לראות בזה דברים מוכרעים כלל. אסיים בתפלה ובקשה לריבון עולמים שיהא לנחת רוח לפניו יתב' להגדיל תורה ולהאדירה, ונזכה ללון תמיד בעומקה של הלכה, ושלא תמוש התורה מפניו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

ברכה והודאה

להורי היקרים המופלאים בהנהגתם, אאמו"ר הגאון ר' מאיר יחיאל הלוי שליט"א, ואמי מורתי תליט"א, שגדלוני מנעורי ועד עתה, אהבת התורה עמלו להנחיל לנו, ולא חשכו כל עמל ויגיעה להושיבנו בחצרות בית ה'. יתן ה' שיוכו לרוות רב נחת מכל צאצאיהם, והצלחה רבה בהרצת תורה והעמדת תלמידים מתוך כריות גופא ונהורא מעליא כה"י, וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה.

למו"ח הגאון ר' שלום מאיר יונגרמן שליט"א, וחמותי מורתי תליט"א, המופלאים במס"נ להרצת תורה והחזקתה בהיקף עצום, על החסד המיוחד שהם גומלים עמנו כסדר, באהבה ובחמלה, ברוחב לב ובנפש חפצה. יתן ה' שיוכו לרוות רב נחת מכל צאצאיהם, וסייעתא דשמיא בהמשך החזקת התורה והרצתה בכלל ישראל, והצלחה רבה בכל אשר יפנו, וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה.

שפתי לא אכלא מלהודות ולברך לנוות בימי מנשים באהל תבורך, העומדת לימיני בכל עת, אשר רק אודות לגשיאת העול על צוורה מתוך מס"נ אמיתית, מתאפשר לי ללמוד וללמד ולהוציא חיבור זה ושאר חיבורים לאור עולם. יה"ר מלפני אבינו שבשמים שנזכה לגדל בנינו ובנותינו לתורה יראת שמים ומדות טובות מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

כוס של ברכה

להמופלא באהבת תורה ולומדי' החפץ בעילום שמו, אשר הוא מגדולי תמכין דאורייתא מתוך צניעות יתירה, ושותף גדול הוא בהוצאת ספר זה לאור עולם. יזכה ה' בהצלחה רבה בכל הענינים ויזכה להוסיף בזכויותיו העצומות בהחזקת לומדי תורה בדרכו המיוחדת לש"ש

הכתובת: יונה הנביא 24 ב"ב 03-6197883

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו

מונטו ממוחשב לוחות והדפסה ילאור בע"מ
02-5371268

ברכה לראש משיביר

ידיד נפשי היקר והדגול עמל בתורה ומופלא
באהבת התורה ולומדי' מצוין באצילות נפשו ונועם
מידותיו ועשי' חסד בכל לבו ובכל נפשו
הרה"ג ר' נפתלי פרידמן שליט"א
ומשפחתו היקרה לאוי"ט
[ברוקלין]

ימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה ויזכה
לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות
ולרוות רוב נחת דקדושה מתוך מגוחת הנפש
והרחבת הדעת כל הימים

ביאורי הדף

חולין

פרק תשיעי - העור והרומב

הקדמה

טומאת נבלות מיקרי טומאה חמורה שהיא אב הטומאה שמטמאה אדם וכלים להיות ראשון לטומאה. טומאת אוכלין מיקרי טומאה קלה שהיא ראשון ואינה מטמאה אלא אוכלין ומשקין להיות שני לטומאה. שיעור נבלה לטמאות, כזית. ושיעור אוכל לטמא טומאת אוכלין, כביצה. בגדר החיבור הנדרש לשיעור כביצה נחלקו הראשונים אי סגי נגיעה או דוקא בדבוקים זב"ז כגוש אחד, דשיטת הראב"ד פ"ו מטומאת אוכלין הי"ז דסגי נוגעין זב"ז [ואולם באינן נוגעין אפילו נמצאים בכלי אחד אי ליכא כביצה באוכל אחד בפנ"ע אין מצטרפין], ושיטת הרמב"ם דבעי דבוקים. ועי' להלן דף קי"ח ב'.

לענין קבלת טומאת אוכלין אי בעי שיעור איכא ג' שיטות בראשונים. א) שיטת הרמב"ם פ"ד מטומאת אוכלין הל"א דאפילו כלשהו מקבל טומאה מה"ת, וליף לה מדרשת התור"כ (ויקרא י"א ל"ד) האמור בענין טומאת אוכלין ע"י שרץ, מכל האכל

אשר יאכל מלמד שמיטמא בכלשהו. ב) שיטת ר"ת (תוס' לעיל כ"ד ב' ד"ה התורה, קי"ח א' ד"ה שומר, פסחים ל"ג ב' ד"ה לאימת, שבת צ"א א' ד"ה אי) דאינו אלא מדרבנן דאסמכתא בעלמא היא, אולם מה"ת בעי שיעור כביצה לקבלת טומאה. ג) שיטת הרשב"א שבת צ"א א' ד"ה מהא, דאפילו מדרבנן אינו מקבל טומאה בפחות מכביצה ודרשא דתור"כ לענין אחר.

בשיטת רש"י איכא סתירה, דבפסחים שם ד"ה בכביצה, אזיל עפ"י התור"כ דלא בעי שיעור לקבלת טומאה, וכ"ה ברשי זבחים ל"א א' ד"ה לטמא בקל שבשניהם, אולם במסכתין אזיל דבעי שיעור, ותוס' הוכיחו דרש"י הדר ב' ומיסוד דבריו לעיל פ"ב א' ד"ה ואמר ר"ל, דבעי כביצה לקבלת טומאה, וכן הוא שיטת רש"י בפרקין כדלהלן.

נתחדש דין יד ודין שומר, יסוד דין יד כל שמחובר להדבר ומשמש לצורך שימוש להחזיקו ולטלטלו, ומחמת כן בכוחו להעביר הטומאה ולהכניס הטומאה, כגון אי הדבר הטמא נגע בהיד מוכנס

הי' מצטרף כיון דאינו נאכל בפנ"ע, ויותר מסתבר כצד קמא דלא תלוי כלל בחידוש דין שומר.

חלוק דין שומר המצטרף לשיעור כביצה דטומאת אוכלין מדברים הנאכלין אגב האוכל שמצטרפין, דבראב"ד פ"ה מטומאת אוכלין הי"ד, דבנפרד השומר מן האוכל לא מהני חזרתו ע"י האדם לחושבו כשומר, "שלא מצאנו מעולם שומר הנעשה בידי אדם מצטרף עם האוכל". דרך כאשר מחובר באופן טבעי כשומר להאוכל מצטרף עמו, ואילו הנאכלין אגב האוכל לא בעי חיבור טבעי כתחילת ברייתו, דכל שבמצבו העכשוי נאכל עם האוכל עצמו הרי מצטרף להשלים שיעור כביצה.

עוד דנו אחרונים ז"ל דשומר נחשב כחד עם האוכל רק בשעת חבורו אולם כל שנפרד פקעה טומאתו אפילו אי בזמן קבלת הטומאה הי' מחובר לאוכל כשומר, אולם מה שנחשב נאכל אגב האוכל עצמו, י"ל דאי קיבל טומאה בשעת חיבורו להאוכל תו אין הטומאה פוקעת אפילו לאחר שנפרד מן האוכל. ועי' להלן בזה.

דף קי"ז ע"ב

מתני'. העור והרוטב והקיפה והא"ל והעצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. ברש"י דעור אינו נאכל אלא מצטרף מדין שומר, והנ"מ לגבי טומאה קלה דטומאת אוכלין אבל לא לגבי

הטומאה להאוכל, וכן אי יד אוכל הטמא נגע באוכל אחר עוברת הטומאה דרך היד. וכן דין שומר דכל שהוא מחובר באופן טבעי להדבר ומשמש כשומר הגם דאינו נאכל כגון קליפת הפרי, הרי מעביר הטומאה ומוציא הטומאה.

והנה חומר בשומר מבידות, דשומר מצטרף לשיעור כביצה הן לטמא אחרים והן להיטמא להסוברים דבעי כביצה לקבלת טומאה, ואילו יד אינו מצטרף לשיעור כביצה אלא רק להעביר ולהכניס הטומאה. והרי דלענין הכנסת והעברת הטומאה שומר ויד שוין, אלא דאיכא חומר בשומר דמצטרף לשיעור כביצה.

האי חידוש שנאמר בשומר אינו אלא בטומאת אוכלין אולם בטומאת נבלות ליכא צירוף להשומר לשיעור כזית דבעינן שיעור כזית מבשר הנבלה עצמה.

במתנ' שלפנינו נתבאר ברישא ב' סוגים של דברים שאינן אוכלין בפנ"ע ומכ"מ מצטרפין לשיעור כביצה לדין טומאת אוכלין, הן לטמא אחרים והן לקבל טומאה אי בעינן שיעור כביצה. (א) שומר להפרי הגם שאינו אוכל כלל. (ב) דברים שאינן נאכלין בפנ"ע אולם נאכלין אגב האוכל. דין הראשון ילפינן מקרא דשומר מצטרף לשיעור כזית לטמא ולהיטמא כדלהלן בתוס' קי"ח א', ואילו דין השני לאו מקרא ילפינן לה, ויל"ד אי מסברא חיצונה לגמרי, דכיון דנאכל אגב הדבר עצמו מצטרף עמו לשיעור כביצה, או דנלמד אחר יסוד דין שומר, דודאי וכש"כ דמה שנאכל אגב האוכל מצטרף, אולם אילולי הלכתא דשומר, לא

טומאה חמורה דטומאת נבילות, ואילו רוטב וקיפה מצד דנאכלין אגב האוכל הגם דבפני עצמן אינן נאכלין, ומה"ט אין בהם טומאת נבילות דלא חשיב בשר נבילה, ורוטב דמתנ' היינו הליחה היצאת מן הבשר בשעת כישולו ונקרשה ע"ג הבשר כדלקמן ק"כ א' לאביי דבכה"ג נאכל אגב הבשר, ובאינו קרוש אינו מצטרף להשלים את הבשר.

דין עצמות מבואר ברש"י דקאי אהנך דיש בהם מח והעצם מצטרפת מדין שומר, וקרנים הוא חלק הסמוך לעיקרן שכשחותכים יוצא דם, ופשטות רש"י דבזה הוא ראוי לאכילה אגב הבשר ואינו נאכל בפנ"ע ואינו מדין שומר. אולם להגהת שטמ"ק ומהרש"ל קרנים ג"כ מדין שומר, וכ"ה ברש"י להלן קכ"ט א' ד"ה מעשה עץ, ובתוס' קי"ט ב' ד"ה איכא דמתני.

ולענין טלפים מפורש גם ברש"י במתנ' דמצד שומר, אולם ברמב"ם פ"ג מטומאת אוכלין הל"ג דקרנים וטלפים משום דנחשבים אוכל אגב הבשר. והנה מה נחשב טלפים להצטרף, מבואר בפיהמ"ש וברע"ב דהיינו חלק הרך שבטלפים הקרוב לבשר במקום שחותכו ויוצא דם כעין קרנים, ובאחרונים ז"ל דנו דהרמב"ם לשיטתו דטלפים מצד דנאכל אגב הבשר, אולם להראשונים דמצד שומר הוא י"ל דכל הטלפים מצטרפין דכולו חשיב כשומר לרגל הבהמה.

ברש"י סוד"ה אבל, "וכן קיפה ורוטב לאו מנבלה נינהו ואלל וגידים לאו בשר הן אבל אוכלין בעלמא הוו כהדי בשר". הרי דקיפה רוטב אלל וגידין עדיפי

משומר מצד דנאכלין אגב הבשר, ואילו עור עצמות קרנים וטלפים מצד דין שומר. ובשניהם מצטרפין רק לטומאת אוכלין דסגי שם אוכל, ולא לטומאת נבילות דבעינן שם בשר ממש, והנך דאינן נאכלין בפנ"ע לאו בשם בשר נבילה נינהו.

בפירוש אלל דמתנ' נחלקו בגמ' קכ"א א', דלר"ל היינו בשר שפלטתו סכין, דנחתך מעט בשר עם העור והאדם מבטלן אגב העור, מיהו חשיב אוכל להצטרף לבשר להשלמת כביצה, ולריו"ח אלל כולל אף מרטקא והיינו גיד הצואר שהוא קשה טובא ע"י רש"י שם, ואינו נאכל בפנ"ע אולם נאכל אגב הבשר ומצטרף להשלים שיעור כביצה, ופליגי ר"ל וריו"ח רק לענין מרטקא ולא לענין הבשר שפלטתו סכין דלכו"ע מצטרף, ולר"ל מרטקא אינו נחשב אוכל כלל.

לענין גידין נתבאר לעיל צ"ט ב' ועו"מ פלוגתת תנאי אי יש בגידין בנו"ט או לא, ונפק"מ לענין נו"ט בבשר, ובפסחים כ"ב א' דלמ"ד יש בגידין בנו"ט האוכל מגידי בהמת נבלה לוקה כדן אוכל נבלה עצמה, והעירו אחרונים ז"ל [ע"י רש"ש] דא"כ הכא במתנ' אמאי מבואר דגידים אף אין מצטרפין לשיעור כזית דנבלה לטמא, הא למאי דסתים תנא לעיל צ"ו ב' כמ"ד יש בגידין בנו"ט כסוגיא דגמ' צ"ט ב', ראוי דהגידין עצמן חשיבי נבלה לטמא כדן בשר נבלה. ור"י גופי' ס"ל לעיל ק' ב' דיש בגידין בנו"ט והכא לענין גידין לא פליג את"ק.

ויצוין שעה"מ פ"ח ממאכ"א דאייתי מאירי ביצה דף ז' ד"ה מן העצמות, וכע"ז ברש"ש, דגם למ"ד יש בגידין בנו"ט מכ"מ

בשר גבי איסור בשר בחלב וסגי בשם גדי כלשון הקרא, ולפי"ז הי' ניתן לפרש לולי לשון רש"י מצד דבב"ח לא בעי שם בשר וצ"ע.

מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. בפיהמ"ש,

"אבל שמע העיקר הגדול שהוא יסוד לאלו הדינים נאמר בטומאת נבילה הנוגע בנבלתה ואמר בספרא בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות ולא בגידין ולא בקרנים ולא בטלפים עד שיגע בבשר עצמה ונאמר בטומאת אוכלין מכל האוכל אשר יאכל כל מה שראוי לאכילה כמו שיתבאר במקומו". מבואר דגדר שומר או דבר הנאכל אגב האוכל רק כ"שם אוכל" ולא כ"שם בשר", ומהא נובע חלוקת טומאת אוכלין מטומאת נבילה עצמה, דטומאת אוכלין סגי שם אוכל לפיכך מצטרף להשלים שיעור כביצה. ואילו בטומאת נבילות בעי שם בשר והנך לאו בשם בשר ניהו.

כיוצא בו השוחט בהמה טמאה לעו"כ ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין

אבל לא טומאת נבלות עד שתמות או עד שיתיו את ראשה. הנה בהמה טהורה ששחטה ישראל כדין שחיטה, אף כאשר מפרכסת כבר יצאה מידי אבר מן החי להיות ניתנת בשחיטה, רק דאיכא איסור מדרבנן לאכול קודם שתצא נפשה כדלהלן ברש"י קכ"א א' ד"ה השוחט מקרא דלא תאכלו על הדם. [ועי' שיטת הרמב"ם פא מהל' שחיטה הל"ב דמה"ת]. ואחר מיתה לגמרי לכו"ע מותר לאכול גם האיברים שנחתכו בעודה מפרכסת. עי' סוגיא דלעיל ל"ג א' רש"י ד"ה

לאו ב"שם בשר" ניהו, ובצל"ח פסחים דף כ"ב כתב דחלוק גידי נבלה מגידי טרפה למ"ד יש בגידין בנו"ט, דרק נבלה דלא כתיב באסורו "בשר", אולם גבי טרפה דכתיב ובשר בשדה טרפה, מודו כו"ע דגידין לא חשיב בשר, וביסוד זה מובן חילוק דין נבלה לגבי איסור אכילה מלגבי דין טומאה, דגבי איסור אכילה דלא כתיב בשר לא תליא בשם בשר, לפיכך למ"ד יש בגידין בנו"ט אסור ולוקה, אולם לגבי טומאה דכתיב בבשרה, בעינן שם בשר דוקא ולא סגי שם אוכל, וזה ליתא בגידין.

ובאחרונים ז"ל דנחלקו רש"י ומאירי ביצה דף ז' א' לגבי טומאת נבלת עוף טהור, אי תליא דוקא בשם בשר כדין טומאת נבלות, וז"ד המאירי דאף למ"ד יש בגידין בנו"ט, טהור, כיון דלא חשיב בשר ממש, ואילו רש"י כפי הנראה מחלק בין טומאת נבלת עוף טהור, דלא הוזכר בשר בקרא, אלא נבלה לא יאכל לטמאה בה, והדר כדין נבלה לאיסור אכילה דתליא בשם אוכל ולא בעי שם בשר גמור.

ובקונטרס טהרת חולין ציין לרש"י פסחים מ"ז ב' גבי מבשל גיד הנשה בחלב דכתב רש"י ד"ה ולוקה, דלוקה משום מבשל בשר בחלב דקסבר יש בגידין בנו"ט ובשר הם. הרי בהדיא דחשיב בשר למ"ד יש בגידין בנו"ט, והכא עלה לן דלגבי טומאת נבלה לא חשבינן גידין כבשר אף למ"ד יש בגידין בנו"ט. וצוין לחזו"א יו"ד סי"ב סק"ג דנחלק בזה עם הפר"ח אי גבי בב"ח בעי שם בשר, דהפר"ח ס"ל דבעי שם בשר דוקא, והחזו"א השיג דלא כתוב בתורה

מבית השחיטה. ונתחדש דאף לב"נ דלא מוזהר על השחיטה כלל, מכ"מ אהני שחיטת ישראל גם קודם שתצא נפשה להתיר מידי אבר מן החי, מכללא דאין לך דבר שמותר לישאל ואסור לב"נ כסוגיא דדף ל"ג א'.

מיהו בהמה טמאה שנשחטה כדין שחיטה, נחלקו בגמ' קכ"א ב' אי כמתה לגמרי או דלכלל מתה לא הגיע, ואנן קיי"ל כריו"ח דתניא כוותי' דאיכא איסור אבר מן החי והרובעה חייב כדין רובע חי'. והשתא בהמה טהורה שנשחטה כדין כיון דשרי כבר מצד אבר מן החי הרי נחשב כאוכל ומטמא טומאת אוכלין, ונתחדש במתנ' דאפילו בהמה טמאה ששחטה ישראל לצורך בן נח, הגם דאין שחיטה זו מועילה לענין היתר אכילה מצד אבר מן החי, וכל שהיא מפרכסת אסור לב"נ מה"ת, מכ"מ אהני שחיטת הישראל בצירוף מחשבתו לצורך אכילת בן נח לחושבו כאוכל לענין טומאת אוכלין, דכיון דשחיטת ישראל בכשרה מהני להוציא מידי אבר מן החי אפילו קודם פרכוס, איכא חשיבות לשחיטתו אפילו בטמאה כאשר הוא לצורך אכילת עו"כ לחושבה כאוכל לטומאת אוכלין.

וביאר רש"י דבעינן כמה תנאים לזה, (א) דוקא ישראל. דעכו"ם אין לו תורת שחיטה כלל בטמאה. (ב) ע"י שחיטה כדין דהי' מתיר בטהורה. (ג) דוקא בטמאה בעינן לחידוש מתנ' אולם בטהורה פשוט כן כיון דפקע איסור אבר מן החי. (ד) דוקא שחיטת ישראל לצורך עכו"ם, אולם לצורך ישראל בטלה מחשבתו כיון דבהמה טמאה אינה עומדת לישראל ולא נעשה בשם אוכל.

ובמקד"ד סמ"ב סק"ד סוד"ה כתב רש"י ז"ל, דיל"ע דאף בשוחט בהמה טמאה לעכו"ם ע"כ האי מחשבה להאכילה לעכו"ם כשהיא מפרכסת ואיכא אבר מן החי הוי מחשבת איסור, דאסור להאכיל אבר מן החי לעכו"ם, וכן באבר המדולדל אמרינן דצריך מחשבה וכתב רש"י ז"ל מפני שאסורה לב"נ, ומאי מהני מחשבה הא אסור להאכיל אבר מן החי לב"נ, וביאר דזה דשוחט בהמה טמאה לישראל וכן לעצמו דלא מהני מחשבתו, אין זה משום דמחשבת איסור לא מהני, אלא דבהמה טמאה אינה עומדת לישראל לאכילה כלל ולא מהני מחשבה ובטלה דעתו.

ולחלץ במקד"ד סק"ה, אייתי דברי רש"י בשוחט בהמה טמאה לעכו"ם ועודה מפרכסת "ואע"ג דלא חזיא לעכו"ם דבמיתה תליא מילתא לב"נ ולא שריא להו שחיטה עד שתמות אפ"ה הואיל וישראל שחיט שחיטה מעלייתא היא ואשכחן דשחיטה שריא לגבי' בטהורה הלכך משויא לי' מחשבתו אוכלא בשחיטה אף בטמאה לעכו"ם". וביאר דנראה מדברי רש"י דשחיטה בטמאה מהני לאלומי מחשבתו לאשוויי אוכלא דאע"ג דמחשבה לחוד לא מהני במפרכסת אם נחרה מ"מ כשעשה בה שחיטה מעלייתא משויא לי' מחשבתו אוכלא. ודן דיל"ע למה לי כל זה דאמאי לא תהני מחשבה לחוד ואף דאסורה לב"נ כשהיא מפרכסת, הא באבר המדולדל ג"כ אסור לב"נ ומ"מ מהני מחשבה לחוד.

והוסיף דזה דהוצרך לרש"י לומר דאע"ג דלא חזיא לעכו"ם דבמיתה תליא

קבלת טומאה, ופשיט לה הגרי"ז ממתנ' הנ"ל.

בתוס' לעיל ב' ב' ד"ה ובמוקדשין לא ישחוט, שמא יגע בבשר. "אע"ג

דאמרינן לקמן (קכ"א ב') דמפרכסת הרי היא כחי' חיישין שמא יגע אחר פירכוס א"נ דוקא לענין העמדה והערכה הוא כחי' אבל לענין טומאה כיון ששחט שנים או רוב שנים מקבלת טומאה דחשיב אוכל כדאמר בהעור והרוטב השוחט בהמה טמאה לעו"כ ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות". ולהלן קכ"א ב' ד"ה אביי, וטעמא משום דכי חי' היא לכל דברי' ולכך רובעה חייב ומ"מ מטמא טומאת אוכלין כיון דבת אכילה היא. הרי דבב' המקומות נקטו מצד שם אוכל. ובעיקר ספיקם ב' ב' דן רע"א דהא משנה ערוכה דמפרכסת איכא טומאת אוכלין, ודן דתוס' ס"ל בתירוק ראשון דטומאה דהכא אינו אלא מדרבנן.

דף קי"ח ע"א

תנן התם כל שהוא יד ולא שומר טמא ומטמא ואינו מצטרף. ברש"י ד"ה טמא, "אם הי' טהור מקבל טומאה ומכניסה לאוכל". ובד"ה מטמא, "אם הי' אוכל טמא ונגע שומרו בטהור מוציא שומר את הטומאה מזה לזה". והרי דטמא קאי דהיד מכנסת טומאה לאוכל, ומטמא היינו דהיד מוציאה הטומאה להטהור. אולם ברכינו גרשום, "כלומר טמא מחמת אוכל שאם נטמא האוכל מטמא היד". ומטמא "שאם

מילתא ולא כתב משום דמפרכסת כחי', וחי' איננו מקבל טומאה ומשו"ה צריך שחיטה שלא תהא כחי' לענין טומאת אוכלין, די"ל דס"ל כשיטת הראב"ד פ"ג מטומאת אוכלין דאף בנחירה אין מפרכסת חשיב חיות לטהר מידי טומאת אוכלין רק מפרכסת בנחירה הטעם דאינו מטמא טומאת אוכלין הוא משום דאכתי אינו אוכל דאסור לב"נ ומחשבה לחוד בלא שחיטה לא מהני.

והנה נודע החקירה בהא דבע"ח אינן מקבלין טומאה, אי משום דלאו אוכל הן, או משום עצם החיות דמונע קבלת טומאה. והגרי"ז זכחים ט"ו א' אוכל לה ממתנ' דידן לדיו"ח דתניא כוותי' דאיכא משום אבר מן החי והרובעה חייב והרי דחשיבא כחי' לכ"ד, ומכ"מ איכא משום טומאת אוכלין, וע"כ דאין החיות מעכבת קבלת טומאה רק דלאו שם אוכל דלא חשיב מוכן ועומד לאכילה, והכא ע"י האי חשיבות שחיטה חייל שם אוכל עלי'.

והנה לעיל ע"ה א' נחלקו ריה"ג ורבנן אי בן פקועה מקבל טומאת אוכלין, דלריה"ג נטמא ולחכמים אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי וכל שהוא חי אינו מטמא טומאת אוכלין. ואמרינן דריה"ג וב"ש גבי דגים מאימתי מקבלים טומאה משיצודו דאמרו דבר אחד. וכל נידון גדר בע"ח רק לרבנן, דלריה"ג וב"ש ודאי לאו משום עצם החיות דהא איכא חיות ממש, והנידון אי רבנן מודו בעיקר היסוד רק כיון דחי הוא לא חשיב אוכל עדיין דמחוסר הכשר ותיקון, או מצד דעצם החיות מונעת

נטמא היד מטמא האוכל". והנה בר"ש עוקצין שם פירש כרש"י, ואילו בפיהמ"ש וברע"ב פירשו כר"ג, וכ"ה ברמב"ם פ"ה מטומאת אוכלין ה"ב דטמא היינו דע"י טומאת האוכל נטמא היד, ומטמא היינו דע"י שהיד טמאה ממילא נטמא גם האוכל. ופשטות מתנ' ניחא טפי דקאי על היד עצמו שהוא טמא ומטמא.

וביאר אחרונים ז"ל דנחלקו בעיקר גדר דין ידות, דשיטת רש"י דנתחדש רק כח העברת טומאה, להכניס ולהוציא אולם היד עצמה אינה נטמאת, ודנו דחלוק דין יד מדין שומר, דיד הוי רק דין העברת טומאה, ושומר דעדיף מיד כדחזינן בגמ' הוי דין דנטמא בעצמו. ומהא מסתעף חילוק דין הצירוף, דשומר מצטרף להשלים לשיעור כביצה ויד אינו מצטרף, דיד הוי רק כח העברה ולא שייך להשלים שיעור כביצה, משא"כ שומר דנטמא בעצמו. ויל"ד בלשון רש"י ד"ה טמא, "אם הי' טהור ונגע היד בשרץ מכנסת טומאה לאוכל דאע"ג דאיהו לאו אוכל הוא מקבל טומאה כאוכל עצמו". תחילת לשונו דרך דין הכנסה וסוף לשונו דמקבל טומאה כאוכל עצמו. ובד"ה טמא, "אם הי' טהור מקבל טומאה ומכניסו לאוכל". והתם איירי בדין שומר דהוי כחלק מן הדבר ועי'.
וביאר בחזו"י דגם לדעת הרמב"ם מסתברא למימר שהיד היא טמאה רק כל זמן שהיא מעורה בהאוכל ומשמשת לו בתור יד, אבל אם נשברה היד מן האוכל אין עוד עלי' טומאה [אפילו היא ראוי' עכשיו לאכילת כלב] דומיא דכלי שנשבר

ודומיא דאוכל שנסרח ונפסל מאכילת כלב, ושאיני היד מהאוכל, דאילו האוכל כיון שהי' ראוי בשעת טומאתו לאכילת אדם, או כיון שהי' ראוי מעולם לאכילת אדם לא תפרח ממנו הטומאה עד שיהי' נסרח ונפסל מאכילת כלב כלל, והיינו שלא יהי' עוד עליו שם אוכל כלל, אבל היד שמעולם לא היתה ראוי' לאכילת אדם וכל עיקר טומאתה לדעת הרמב"ם הי' רק מדין יד, ולכן עכשיו שנשברה ואינה משמשת עוד בתור יד הרי זו טהורה, אבל בשומר י"ל דאפילו באיפרוק השומר מהאוכל עדיין טומאתו עליו אם הוא עוד ראוי עכשיו לאכילת כלב, משום שהשומר כיון שהוא מצורף אל האוכל בשיעור ביצה הרי הוא בכלל האוכל עצמו כאילו הי' הוא בעצמו ראוי לאכילת אדם, ואין הטומאה פורחת ממנו עד שיפסל מאכילת כלב, אבל ידות נהי' דלדעת הרמב"ם הן כחלק מן האוכל והטומאה חלה על הידות כמו על האוכל עצמו, היינו רק מדין יד אבל לא שתהיינה בכלל האוכל דהא אינן מצטרפות אל שיעורו.

ולרש"י והר"ש אין הכרח לומר שהטומאה חלה גם על הידות עצמן, וי"ל שסבירי להו כדעת תוס' דף קכ"ח א' ד"ה בהמה בחי', שכתבו, "תימה מאי מיבעיא לי' אי משום שבהמה בחי' לאו בת קבולי טומאה היא, הא כל ידות שבעולם נמי לא מקבלי טומאה אלא שמכניסות ומוציאות הטומאה". הרי בהדיא שהידות אינן כמו האוכל עצמו שתחול גם עליהן הטומאה, וכל עיקר שהתורה רבתה לנו ידות לענין טומאה, היינו רק להכניס ולהוציא את

הטומאה וביאר דגם בתירוצם לא הדרו מהאי סברא.

כמה נפק"מ בפלוגתת הראשונים בגדר דין ידות, (א) בתאפ"י למ"ד אין יד להכשר אי היד בפנ"ע טעונה הכשר, דאי רק דין העברת טומאה לא בעי הכשר לזה, ואי חלות טומאה על היד בעי הכשר [ויל"ד כיון דהטומאה דידות י"ל בגרירה דהעיקר]. (ב) כנ"ל בנגעה יד אוכל טמא ביד אוכל טהור, דאי דין העברה י"ל דדרך ב' ידות לא מצינו, ואי חלות טומאה בפשטה אין חילוק. (ג) באחרונים ז"ל (עי' קה"י טהרות מהמק"ב) אי שרי להכניס היד למקדש, דאי היא עצמה טהורה ליכא איסור ואי חל טומאה על היד איכא איסור להכניס למקדש.

שומר ואע"פ שאינו יד טמא ומטמא ומצטרף. רש"י ד"ה וכל שהוא שומר אע"פ שאינו יד כגון עור שכנגדו כזית בשר. במהרש"א דלגבי טומאת נבילות מפרש הכי אבל לגבי טומאת אוכל לא בעי בשר כביצה אלא עם העור כדקתני בסיפא ומצטרף. וברש"ש דדברי מהרש"א דוחק, וביאר דלענין טומאת אוכל קאמר ולכו"ע אפילו לר' יהודה דלקמן דף קי"ט למאי דמוקי ל' בשומר וכמו שפירשי בע"ב בד"ה לא שומר עיי"ש, והיינו למ"ד דשומר לא מהני לפחות מכזית. ויל"ד בכוונת רש"י דדין טמא ומטמא לענין שומר איירי בנבלה דבזה אינו מצטרף רק עביד מעשה יד, והכרח רש"י לפום שיטתו דיסוד טמא ומטמא היינו העברת הטומאה או להוציא או להכניס, ושומר דאוכלין הא נטמא בעצמו ולא שייך גדר טמא ומטמא, ומה"ט לצדדין

קאמר, דגדר טמא ומטמא היינו לגבי נבלה דאיכא כזית כנגד העור וקעביד מעשה יד של טמא ומטמא, ומה דתני בסיפא ומצטרף קאי לגבי אוכלין דמעלה לשומר שמצטרף לכביצה דהאוכל עצמו.

שומר דכתב רחמנא למה ל'י. בתוד"ה שומר, "וא"ת לפ' ר"ת ורבינו שמואל דבעו כביצה לקבל טומאה מנלן צירוף בשומר להכניס דאימא קרא להוציא, וי"ל כיון דיד מכניס ומוציא ושומר מכניס ומוציא לענין צירוף שומר נמי לא שנא. ובחזו"י ביאר דאימת שייך לחלק בין אפוקי טומאה לעיולי טומאה, היינו דוקא משום שהיד אינה כמו חלק האוכל, דהא לא חלה עלי' טומאה, משא"כ בשומר לפירי שכבר רבתה תורה שהשומר הוא חלק מן הפרי ומצטרף לשעורו לכביצה הרי רבתה לנו התורה שהשומר הוא כמו האוכל עצמו, א"כ אין מקום לחלק בשומר בין אפוקי טומאה לעיולי ומה לי להוציא מה לי להכניס.

יד להכניס ולהוציא. לרש"י והר"ש יד להכניס היינו דע"י נגיעה ביד האוכל נטמא האוכל עצמו, דפועל הכנסת הטומאה, ויד להוציא היינו דהאוכל הטמא מוציא הטומאה ע"י מגע יד האוכל בהטהור. ואילו להרמב"ם כבהדיא בר"ג דס"ל כהרמב"ם, "כלומר להכניס הטומאה מן הידות לאוכלין דאי נטמא היד נטמא האוכל, ולהוציא כלומר להוציא את הטומאה מן האוכל לידות דאי נטמא האוכל נטמא היד".

יד להכניס ולא להוציא לא מצית אמרת השתא עיולי מעיילא אפוקי מיבעיא. ברש"י ד"ה יד, "ואע"פ שעדיין לא ירדה לו

טומאה אפוקי מיבעיא הלכך כיון דמכנסת כ"ש דמוציאה". הוכרח לזה לשיטתו בפירוש טמא ומטמא, דהכל כלפי העברת הטומאה, אולם לרמב"ם ור"ג הפירוש דיותר פשוט דאגב האוכל נטמא היד מאשר אגב היד נטמא האוכל. וכן הוא בחידושי הר"ן בסברת גרירה. אולם לרש"י כיון דהיד עצמו אינו נטמא רק גורם העברת הטומאה לכאור' מה הנפק"מ אי להוציא או להכניס.

וביאר בחזו"י דשפיר י"ל דהא שרבתה לנו התורה ידות היינו רק לענין טומאה, היינו שהטומאה יש לה יד, ולכן היכא שכבר יש שם טומאה על האוכל שיש לו יד, ידו מוציאה ממנו טומאתו, אבל אם האוכל עודנו טהור אין ידו של האוכל הטהור משמשת כלל יד אל הטומאה שהיא בדבר אחר. והיינו דהוי דין ביד לטומאה, והיכא שהאוכל הוא טהור אין ידו מהווה יד לטומאה, וקמ"ל דהיד נטפלת בכ"ג ולא תליא דוקא ביד לטומאה. או דכיון דלאחר העברה ממילא תהי' יד לטומאה הרי כבר מעתה נידונית כאילו היא יד לטומאה. מיהו צ"ע בפשטות לשון רש"י דאין הנידון בגדר דין יד אלא בחילוק הוצאת טומאה קיימת לבין חידוש הכנסת טומאה וצ"ע.

יד יתירא כתיב תנור וכיריים יותין וגו' לכם לבל שבערכיכם לרבות את הידות. בחזו"י ביאר דחלוק דין ידות אוכלין מדין ידות הכלים, דידות אוכלין לשיטת רש"י והר"ש אינן מקבלין טומאה רק נתחדש דין העברת טומאה, וי"ל הגדר דלגבי העברת הטומאה הרי ע"י הידות כאילו איכא נגיעה בהדבר עצמו, ואילו ידות הכלים הוי כחלק

הכלי עצמו דחייל טומאה עלי', ומה"ט שנינו בפ"י דמקואות מ"ה, כל ידות הכלים שהן ארוכין ועתיד לקוצצם מטבילין עד מקום המדה (ע"י לעיל תוס' ע"ג א' ד"ה מטביל ומש"נ בביאורי הדרף שם), והסברא בזה, דשאני ידות הכלים מידות האוכלין, שידות הכלים כיון שישנם גם הם בכלל תשמיש הכלי, הוי הידות כמו הכלי שאין בו נמי אלא תשמישו, והטומאה חלה עליהן כמו על הכלי, משא"כ בידות האוכלין שאינם ראויות לאכילה כמו האוכל עצמו, אין דין אוכל עליהם ואינן מקבלות טומאה, וכן ידות נבלה שאינן בשר כנבלה עצמה, אין עליהם דין טומאת נבילה, ורק מוציאות הטומאה לטמא כל הנוגע בהן כאילו נגע בנבלה עצמה.

אמר רב הונא ברי' דרב יהושע פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי. מכאן ראי' להמבואר ברש"י עה"ת ובכ"ד ועו"ר דגדר הכשר מדין גמר פרי, וכמו שביאר בחינוך דכך הדרך להוריד העפרורית ולהכשירו, ואילו ברמב"ן עה"ת שם משמע דהוי דין בקבלת טומאה דבעינן לחות והרחיקה תורה וטמאה אפילו בנתייבש וצ"ע מכללא דגמ' דהו"ל כתנור שלא נגמרה מלאכתו.

לא לכתוב רחמנא בתנור ותייתי מהנך. למאי דנתבאר לעיל דחלוק דין ידות הכלים שהן עצמן מקבלין טומאה, מדין ידות אוכלין דהוי רק דין העברת טומאה, צ"ע קושית הגמ' דלכתוב רחמנא בתנור ותייתי מהנך, הא חלוקין בעיקר דינן, דרק בתנור הכל נטמא כיון דהיד כחלק מן התנור

ממש, וכיצד נילף על ידות האוכלין דבכוחן להעביר הטומאה הגם דאין הטומאה חלה עליהן.

ביאר בחזו"י, דבאמת בלא ריבויא דקרא בתנור ובלא ריבויא דקרא בשאר כלים (עי' תוס' קי"ח ב' דהביאו עוד קרא אחרינא לידות הכלים שיש להם טהרה במקוה דלא אתיא מתנור) לא הוה ס"ד למימר שהיד מחמת תשמישה היא כמו עצם הכלי, משום דהו"א שאין תשמיש היד מעין תשמיש עצם הכלי, והידות הינן רק תשמיש ותשמיש, ואינו בדין טומאה כלל, ובחד קרא הוא שהתורה רבתה לנו ידות רק להוציא, היינו שהטומאה יש לה יד לאפוקי טומאה במגע ידה, לכן כד קיימין השתא בסוגיא דנתחדש בתורה רק דין ידות להוציא אבל לא להכניס, הרי עוד טרם נודע לנו שידות הכלים נידונים כעצם הכלי, ולענין אפוקי טומאה אין שום סברא לחלק בין ידות הכלים לידות האוכלין, והוה אתיא שפיר ידות האוכלין מידות הכלים אי לאו האי פירכא "מה לתנור שמטמא מאוירו".

אולם לאחר דילפינן שיש יד גם להכניס, והיד מביא טומאה על האוכל ועל הכלי ממקום אחר, הרי משמע שיד האוכל הוא כמו האוכל עצמו, ויד הכלי היא כמו עצם הכלי, שוב הסברא נותנת שיש מקום לחלק בין ידות הכלים לידות האוכלין, דידות הכלים כיון שהתורה רבתה לנו שהם כעצם הכלי, וגם יש בהם תשמיש, שפיר חלה עליהן הטומאה על עצם הכלי, דכיון שהתורה רבתה לנו שהידות עצמן הן כעצם הכלי הרי ממילא גם תשמישן כתשמיש עצם

הכלי, משא"כ בידות האוכלין נהי שהתורה גלתה לנו שיש להם דין כעצם האוכל, אך כיון שאינן ראויות לאכילה אינן בכלל "כל האוכל אשר יאכל" שתחול עליהן טומאה, ואינן אלא כמו האוכל לענין הכנסת והוצאת הטומאה.

אם אינו ענין ליד דנבילה תנהו ענין ליד דעלמא. ברש"י "דאוכלין". מדויק דרק לענין אוכלין נתחדש יד להכניס ולא לענין כלי חרס, דבי' לא יחני ידות להכניס, וכ"מ ברש"י נדה כ"ו א' ד"ה חבור, וכן הוא בתוס' לעיל כ"ד ב' ד"ה וגבו, ומטעם דיד כלי חרס לא עדיף מגבו, דאינו מיטמא אלא מאוירו, וע"כ רק באוכלין נתחדש יד להכניס. אולם מצינו ברמב"ן, וברשב"א ור"ן בשם תוס' דנתחדש גזיה"כ אע"פ שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, מ"מ אם ידו נוגעת בטומאה נטמא אף הכלי עמה. ועי' תו"י שבת ט"ז א'. וכן בתוס' נדה כ"ו א' דבפרק העור והרוטב בעי למימר יד להכניס דלא כתוס' לעיל כ"ד ב' הנ"ל.

ובחזו"י ביאר דהאי נידון תליא בגדר ידות הכלים, דאי מטעם דהיד הוא כחלק הכלי עצמו והטומאה חלה על היד במגעה, וכשנגעה היד הוי כמו שנגע חלק אחר מן הכלי, אי נימא כן, הרי לא עדיף היד מגב הכלי, ואין כלי חרס מיטמא אלא מאוירו, אולם אי נימא דהוי גזיה"כ מסוים שיש יד להכניס בתנור, וכמש"כ הרשב"א בחידושו בשם תוס', והיינו דהיד הוי "יד גם אל תוך התנור" שפיר מכניסות הטומאה אל תוך הכלי. ולענין יד אוכלין י"ל דלב'

דף קי"ח ע"ב

ואמאי קרי כאן על כל זרע זרוע וליכא.
ברש"י סוד"ה אין מצטרף, דיסוד
קושית הגמ' להכריח ג' דרשות, מצד דמעלה
בהא דזרעי' בהדי', ויל"ע מה טיב מעלה זו,
דסו"ס בלא"ה הוי שומר להדבר וי"ל.

וחד לשומר דאילנות אידך לשומר בשר
וביציים ודגים. כפה"נ עדיפות שומר
דאילנות דהגם דאינו נשתל כאחת, מ"מ
שייך לעשות כן וקרוב יותר למעלת זרע
זרוע.

אמר רב חייא בר אשי א"ר יש יד
למומאה ואין יד להכשר וריו"ח
אמר יש יד למומאה ולהכשר. לכאור' סוגית
הגמ' מכרחת דבעלמא סגי הכשר במקצת
הפרי, דאי בעינן בכולי' היאך יתכן דהכשר
היד בלבד יהני טפי מהכשר מקצת הפרי.
והרי רק נחלקו אי יש יד להכשר, אולם אי
איכא תורת יד להכשר, מהני הגם דלא
הוכשר אלא היד, ומינה דבעצם הפרי ודאי
סגי מקצתו. וכן פשטות מתנ' דלעיל ל"ג א'
דבשר בהמה מוכשר ע"י דם השחיטה הגם
דאינו נוגע בכולה. ומטו מהגר"א או"ח ס'
קנ"ח סק"ד ד"ה ולא נתנגב, דיסד האי דינא.
ובעל"נ כריתות (דף ט"ו) דן מלשון הרמב"ם
פ"א מטומאת אוכלין הל"א שהכל צריך
להירטב במים.

וי"ל"ע לשיטת הראשונים דדין יד כלי חרס
אהני להכניס טומאה לתוכו ועדיף
מגבו, ונתבאר לעיל דתליא אי גדר יד מצד
דחייל טומאה עלי' כחלק מן הכלי, וממילא
ודאי לא עדיף מגב הכלי, או דין מסוים דיד

דברי תוס' אין הגדר דהטומאה חלה עליהן
רק דין העברה להכנסת והוצאת הטומאה.

ודעת הרמב"ם בפ"ז דכלים ביאר
במשל"מ ה"א, דס"ל שאין יד לתנור
להכניס, דלא עדיף יד התנור מגבו, ובירות
האוכלין דעת הרמב"ם נתבאר לעיל שהן
מיטמאות וחלה עליהן הטומאה כמו על
האוכל עצמו, וכמו דפירש טמא ומטמא
דמתנ' דעוקצין, ולדידי' אחר שרבתה תורה
ידות בין להכניס בין להוציא, נתגלה כי בכל
עניני טומאה הוי הידות כמו העצם, ורק
מפני דהתורה אמרה דידות הכלי הוי כמו
חלק מעצם הכלי, וידות האוכלין הוי כמו
חלק מעצם האוכלין והטומאה חלה גם
עליהן, לכן מכניסות ומוציאות את הטומאה,
וא"כ לדידי' בידות התנור מובן היטב דלא
עדיף מגב הכלי, והרי דהרמב"ם מוסבר
לשיטתו.

דאי לא כתב רחמנא בנב"ה הוה אמינא
דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה
הנך לא מטמא אדם אף נב"ה לא מטמאה
אדם. עי' תוס' פסחים י"ח ב' ד"ה דיו
וכראשונים שם. והנה אי גדר יד, דפועל
העברת טומאה דהכנסה והוצאה, ניחא
דנימא דיו דלגבי טומאת אדם לא נחשיב ע"י
היד כאילו נגע בנבלה עצמה, דליצור האי
חלות טומאה מאב הטומאה, בעי מגע אב
הטומאה ממש, אולם אי גדר יד דחייל
טומאה על היד עצמה כאילו היא חלק מן
הדבר, לכאור' מה שייך לחלק ולומר דיו,
וצ"ל דנימא דיו כלפי דרגת איכות הטומאה,
דיד נחית דרגא ואינה בחומר אב הטומאה
לטמא אדם וצ"ע.

מעביר הטומאה ונתחדש גזיה"כ דהוי גם יד אל תוך הכלי, מעתה יל"ד לענין הכשר דכיון דשימוש היד כלפי החזקת כל הכלי, הרי אי איכא יד להכשר, חשיב כאילו בהכשר היד הובא כח הכשר לכל הפרי, ועדיף מהכשר מקצת הפרי דאין לו חשיבות "יד" כלפי שאר חלקי הפרי. לגדר הכשר מצד גמרו כגדר גמר מלאכה דתנור, יל"ע אמאי סגי הכשר מקצת הפרי הא לא נגמר שאר הפרי, וכמו דגמר מקצת תנור לא מהני ועי'.

מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו. הקשה רע"א דלפי"ז ממילא ר"ש שגמר להכשר דהא דכל זרע זרוע דמרבין ב' שומר כתיב גבי כי יותן מים דהיינו הכשר, וא"כ יקשה לדוכתי' מנ"ל דשומר מצטרף מיתורא דקרא, דלהכניס ולהוציא הוא ק"ו מיד, הא צריך קרא לשומר להכשר וקאי בצע"ג. לכאור' י"ל דיסוד מה דמועיל להכשר מצד דחשיב כהאוכל עצמו כדלהלן, וא"כ בזה גופא נלמד דמצטרף להשלים השיעור.

אבע"א סברא מר סבר הכשר תחילת טומאה הוא וזמר סבר הכשר לאו תחילת טומאה הוא. בחזו"י ביאר דתליא בגדר דין הכשר, דרב סובר כיון שהידות אינן כהאוכל ואין הטומאה חלה עליהן, וכל עיקר שגילתה תורה בידות היינו רק להכניס ולהוציא את הטומאה, א"כ כל זה לענין עצם הטומאה, אבל הכשר לאו ענין טומאה הוא, שכל עיקרו של הכשר הוא, אשר זהו גמר מלאכתן של הפירות, כדאיתא לעיל בע"א פירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מצלכתו דמי, וכיון שהכשר הוא דין לענין גמר מלאכה של הפירות, לכן אין יד

להכשר, כיון שהיד אינה חלק מעצם האוכל, וילפינן רק מרבויה דקרא שהיד מכניסה ומוציאה את הטומאה, אבל ריו"ח סובר שהכשר הוא תחילת טומאה, כלומר שהוא דין בעצם הטומאה, לכן יש נמי דין ידות לענין הכשר, כמו שיש ידות לענין הכנסת והוצאת הטומאה. ויש לציין לרמב"ן עה"ת פ' שמיני פ"א דהלחות נצרכת להעברת הטומאה. ואילו ברש"י שם מצד הכשר ותיקון האוכל וכן ברש"י לעיל ל"ג א' ולעיל בע"א ובכ"ד.

בראשונים דהפלוגתא רק לענין יד, מיהו לענין שומר כו"ע מודו דהכשר השומר מהני כיון דחשיב כחלק מן האוכל. והכריחו כן מילפותא אשר יזרע. ויעוין לעיל ל"ו ב' תוד"ה ועדיין, בסוה"ד, "ונ"ל דע"י העור הבשר הוכשרה דע"כ לא פליגי בריש העור והרוטב אלא ביש יד להכשר אבל ביש שומר להכשר כ"ע מודו דהיינו מחוברין דבשעת דיבוקן בעור הוו מחוברין". ויסוד החילוק כדלעיל בהפרש דין יד משומר, דלשיטת רש"י והר"ש אין הטומאה חלה על היד והוי רק דין העברת טומאה, משא"כ שומר דחייל טומאה עלי' ומצטרף, ומה"ט רק לענין יד נחלקו אי יש הכשר או לא, אולם לענין שומר ודאי חשיב כחלק מהפרי. וגם לשיטת הרמב"ם ר"ג ורע"ב דחייל טומאה על היד, מ"מ חלוק משומר, וכדחזינן לענין צירוף לשיעור כביצה דרק שומר מצטרף, וכן לענין ניתק היד דפקע טומאה אפילו עדיין ראוי לאכילת כלב, ואילו ניתק השומר לאחר שנטמא י"ל דלא פקע טומאה, דשומר חשיב כאילו חלק

מן האוכל ממש משא"כ יד. אולם מרש"י שם לכאור' דהנידון אף לענין שומר דהרי הוצרך לפרש דכשר הבהמה נרטב ולא סגי העור לחודא.

וכשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו כך אין מקבלין הכשר אלא לכשיתלשו. ברשב"א ד"ה וכשם, "פרש"י ז"ל דאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו כדאמרין בספרי שאם אין אתה אומר כן טימאת הכל, כלומר שאין לך זרעים שלא מתו שרצים ונגעו בהן בעודן מחוברין, וזה תימה שא"כ למה תלה הכשר בטומאה לענין זה אדרבה כ"ש בהכשר שאם אין אתה אומר כן טימאת הכל שאין לך זרעים שלא ירדו עליהן גשמים בעודן מחוברין, משא"כ בטומאה שיש כמה זרעים שמעולם לא נגע בהן שרץ, ותירצו בתוס' מתוך הדחק שאפשר שאפילו היו נכשרין במחובר יכול להיות שלא הוכשרו מעולם כגון שהי' יוצא לדרך ולא ניהא ל"י בגשמים. והרמב"ן ז"ל כתב דהא דקתני כשם שאין מקבלין טומאה לאו למיתלי הכשר בטומאה אלא משום שיטפא דרישא דקתני כשם שיש יד לטומאה כך יש יד להכשר נקט ל"י האי לישנא ולהשוות טומאה והכשר, וזה יותר נכון.

אמר רב אין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול וריו"ח אמר יש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול. בדעת ריו"ח אי יש יד לפחות מכפול, נחלקו הראשונים, שיטת רש"י מחלוקת הדינים בדברי ריו"ח דבעינן לפחות כפול, ושיטת הרמב"ן דמהני גם פחות מכפול כדין יד. ברשב"א הביא דברי הרמב"ן

בטעמי' דרב דמחלק בין יד לשומר, משום דאין יד אלא לשיעור טומאה דהיינו כזית ואין שומר אלא לשיעור זרעים גדולים דהיינו פול דכתיב על כל זרע זרוע דגמר מברי' גדולה, וריו"ח לית ל"י הני טעמי וכיון דאפיקתי' מכזית אוקמי' אכל שהוא דהא מ"מ כאן וכאן לפחות מכשיעור הוא. וחלק הרשב"א דאין טעם הרמב"ן מחזור, דא"כ אמאי נקט רב לגבי טומאה שיעורא מציעאה דהיינו כזית ולא נקט שיעורא רבה דהיינו כביצה או שיעורא זוטא כעדשה, ומאי שנא דנקט בשומר שיעורא רבה אדרבה הו"ל למינקט כאן וכאן שיעורא זוטא, דהא אשכחן יד ושומר לפחות מכאן, והכריח כרש"י דאף לריו"ח חלוק יד משומר דיד דוקא לפול ושומר אפילו לכל שהוא, והרי דהחילוק מסברא. [בחזו"א דבסמוך צידוד דגם לרמב"ן יסודו מסברא].

ובחת"ם דף קי"ח א' ד"ה הו"א, מבואר דהחילוק מצד אופי השימוש שבהם, דיד שהוא שימוש בית אחיזה אינו חשוב יד לדבר קטן, דבזה ליכא האי שימוש משא"כ שומר דענינו הגנה על הדבר, ואין החילוק מצד דהשומר מצטרף כחלק מן הדבר ממש משא"כ ביד דהוי רק לענין העברה, דהא שומר דמת הוי ג"כ רק מעשה יד ולא לענין צירוף, וע"כ מצד ענין השימוש.

וכעני"ז בחזו"א עוקצין ס"א סק"ב, "האי שומר הוא בין בטומאה קלה בין בטומאה חמורה, ואע"ג דשומר בטומאה חמורה מעשה יד קעביד, מ"מ דינו כשומר לענין שיעורא כדמוכח בסמוך בהא דב'

עצמות ועליהן ב' חצאי זיתים. ויל"ע כיון דשומר לפחות מכזית לרב ופחות מכפול לריו"ח, א"כ איך מיותר שומר דזרעים ושומר דנבלה, הא אי לא כתיב שומר והוי יליף ל' בק"ו מיד הוי אמינא דיו, וכי היכי דיד בשיעורא רבא ה"ה בשומר, וי"ל דשומר חשיב כיד בכזית ולא שייך דיו, ומיהו למש"כ רשב"א בשם רמב"ן דרב יליף מטומאה ביד ושומר יליף מזרע הגדול דהיינו פול, קשה, ואפשר דמודה רמב"ן דעיקרו סברא משום דשומר חשיב טפ"י. ועי' תורא"ש קכ"ד ב' ד"ה לא שנו, שדן לענין שומר דנבלה דאולי דינו כיד שאינו לפחות מכזית דרק מעשה יד קעביד, וצ"ע מסוגיין.

באו"ש פ"ב מטומאת מת הל"ז דבהגן טומאות דלא בעינן כזית כגון עצם המת שמטמא כשעורה, לכו"ע יש יד לפחות מכזית, והיינו דרק אי בעי צירוף להשלים חשיבות שיעור ע"י דבר אחר, אמרין שיעור אימתי חשיב יד או שומר, אולם הנך שאינן צריכין צירוף להשלמת שיעור מועיל יד בכ"ג. ויל"ע להאמור מחת"ס וחזו"א דיסוד הענין מצד השימוש, דליכא שימוש יד לדבר קטן כ"כ, למה נחלק בכך, הא אי"ז תלוי אלא באופי השימוש.

רש"י ד"ה אין יד לפחות מכזית. מבואר שיטת רש"י כאן כר"ת דבעי כביצה מה"ת לקבלת טומאה, והוקשה לרש"י מה יהני יד לכזית הא בעינן כביצה. [ולענין להוציא הא לכו"ע בעי כביצה]. ותירץ דאיכא אוכלין כביצה עמו ונגעה טומאה ביד הואיל ועיקרו אינו כזית אין חשוב להיות לו

יד והכל טהור. ותוס' והראשונים הקשו על רש"י, ממנ"פ, אי מחובר ודבוק כחד דבר, הא איכא כביצה ואין כאן נידון יד לפחות מכזית, ואי אינו דבוק אפילו נוגעין זה בזה הא מוכח דנגיעה לא מהני להעביר טומאה, וכדאמרין לעיל בפ"ק כ"ד ב' התורה העידה על כלי חרס אפילו הוא מלא חרדל, ועוד ראיות ממשניות מפורשות כדהביא הרמב"ן מטבו"י דבעי חיבור גמור ונגיעה לא מהני לטומאה.

ופירשו שזה חצי זית מחובר עם כביצה אוכלין, אבל אינו מחובר כל כך ואם ה' מגביה אותו ה' ניתק אותו כביצה אוכלין מאותו פחות מכזית דלא הוי יד לשאר אוכל אלא לפחות מכזית. ובפשטות דכלפי חיבור לטומאה אהני חיבור זה, רק דחשיבות ה"יד" אינו אלא כלפי הפחות מכזית, כיון דאידך נשמט בהרמתו, ואי יש יד לפחות מכזית גורם העברת טומאה לפחות מכזית, ושוב נטמא כל הביצה מצד חיבור השני של המאכלין. ויל"ע במשמעות לשונות הראשונים דחיבור החלקים עצמן חלוש דמגביה אחד ניתק השני, ומכ"מ אהני דיחול טומאה בכל הכביצה, ולא דרק היד אין בכוחה לאחוז הכל כיון דנשמט אידך, מיהו הא בעינן חיבור שעולה עמו. [אולם לשון הרמב"ן בחידושו מתפרש שפיר דרק ע"י היד אינו עולה עימו אולם החלקים עצמם אחד גורר השני עיי"ש].

ועי' חזו"א טהרות ס"א סק"ח ד"ה מש"כ, "אבל עיסה ותבשיל אף שאין עולין זה עם זה חשיב חיבור דזהו עיקר חיבורן ומה שהן רכין ואינן עולין מחמת רכותן אינו

מפסיד, וזה גם כונת תוס' חולין קי"ח ב' בבצק שחיבר לבשר או לפרי והבשר והפרי יש להו יד ואין הבצק עולה עם היד לא חשיב היד חיבור להבצק אבל הבצק והבשר חיבור כיון שלא נפרס אלא שאינו עולה מחמת רכות הבצק אבל חיבורן חיבור יפה". ובזה מקוים רהיטת לשון הראשונים כנ"ל. ועי' בסמוך בשיטת רש"י, ואולי יל"ד גם לתוס' דלעולם אין נטמא אלא חלק המחובר להיד, רק דאהני לענין שם אוכל דכביצה, וחלקו על רש"י דנגיעה ודאי לא אהני מדי אף לחשיבות שם אוכל כביצה. מיהו אי"ז פשטות הדברים רק דחשיב חיבור לענין דכל הביצה נטמאת.

ובשיטת רש"י יעוין בלב ארי', ובהרחבת דברים בספר אשר לשלמה ח"ג, דיסוד שיטת רש"י בהקדם דינא דכביצה לקבלת טומאה, אי דין בחלות הטומאה דאינו חל על פחות מכביצה, או דין בחשיבות אוכלין דבעינן כביצה דבזה חשיב אוכל, וממילא ראוי לקבלת טומאה, ומצינו דחל טומאה על פחות מכביצה באיכא קמן אוכלין כביצה, וכצד ב' דאינו דין בחלות הטומאה, ואייתו באחרונים ז"ל מתוס' שבת דף צ"א א' ד"ה אי ותוס' ב"ק ע"ז א' ד"ה פרה [עי' קה"י טהרות סל"ח], ובזה ניחא דברי רש"י, דודאי חלות הטומאה רק על אותו האוכל המחובר להיד, דנגיעה לא חשיב חיבור לטומאה, מיהו חשיב דקמן אוכל כביצה, וא"כ אותו מקצת אוכל המקבל טומאה הוא "חלק" מאוכלין כביצה ושפיר ראוי לקבלת טומאה. וחלוק גדר גוף אחד לענין דיטמא כולו, דלזה בעינן חיבור גמור,

מגדר גוף אחד לענין חשיבות שם אוכל דבזה סגי נגיעה. [סתירות רש"י משמע קצת דסגי מאוחד בקערה אחת אפילו בלא נגיעה וצ"ע].

מיתבי ב' עצמות ועליהן ב' חצאי זיתים והכנים ראשיהם שניים לבית והבית מאהיל עליהן הבית טמא. חזינן דמהני יד לטומאת אהל, ומיסוד דסגי כניסת חלק מן הכזית לאהל המת כמבואר באהלות, והכא ע"י דין יד חשיב כאילו נכנס מקצת מהכזית עצמו. והרי דאינו רק דין בטומאת מגע להחשיב היד ככח העברת טומאה, או דלענין יחוס המגע, הוי נגיעה בהיד כנגיעה בהדבר עצמו, דלענין אהל ליכא האי ענינא, רק דחשיב כאילו הוא חלק מן הדבר עצמו, דמה"ט נחשב כאילו מאהיל על חלק מן הכזית, והאי גדר מוכרח אף לשיטת רש"י והר"ש דאין חלות טומאה על היד.

דף קי"ט ע"א

ואבע"א בשומר והוא דאמר כת"ק. לפי"ז ליהודה בן נקוסה לא מהני שומר לפחות מכזית דלא כרב דסגי כפול וכש"כ דלא כריו"ח דאפילו פחות מכפול.

וריו"ח אמר כול"ה ביד והוא דאמר כת"ק. מכאן סיוע שיטת רש"י דריו"ח מודה דאין יד לפחות מכפול, דאל"כ למה לא מוקמינן בשומר, וע"כ מדיוקא דדוקא ב' עצמות אבל ד' עצמות לא מהני דאין שומר לפחות מכפול, ואי"ז תואם

שיטת ריו"ח, וע"כ הא דכיד ניחא דדוקא ב' עצמות, דד' עצמות הוי יד לפחות מכפול דלא מהני.

ת"ש ר"י אומר קולית שיש עלי' כזית בשר גוררת כולא למומאה אחרים אומרים אפילו אין עלי' אלא כפול גוררת כולא למומאה כו' אבע"א ביד והוא דאמר כר"י. בחזו"א עוקצין ס"א סק"ב סוד"ה ר"מ, "והנה יל"ע למאי דמוקי פלוגתא דר"י וחכמים ביד למה הצריך ר"י כזית בשר כיון דהבשר שכנגד העצם חשיב שומר ומצטרף דהא יש שומר לפחות מכזית, א"כ ביש כזית בהדי בשר ועצמות סגי, וי"ל דלא חשיב יד אלא ביש אוכל כזית ולא סגי לענין יד בצירוף אוכל ושומרו לכזית."

וריו"ח אומר כולא בשומר והוא דאמר כאחרים. רש"י הקשה דהא כש"כ ניחא אי נוקי כולה ביד והוא דאמר כאחרים דסגי יד לכפול, אולם כפול שפיר בעינן ולא נדחוק דלאו שיעורא קאמר. ומכאן משמעות כשיטת הרמב"ן דלריו"ח ליכא שיעורא אף ביד, וביאר דמה"ט לא מוקמינן כולה ביד דבלא"ה ע"כ אין זה שיעורא כיון דבין בשומר בין ביד ליכא שיעורא לריו"ח. ורש"י תירץ משום דקתני קולית ולא נקט עצם אחר דמשמעו עצם שהוא שומר, ואי נימא ביד ושיעורא קאמר, נוכיח מהא דנקט קולית דאף לשומר בעי שיעורא כפול, וריו"ח גמיר לה מרביתו דאחרים לאו דוקא כפול אמרו. והרמב"ן לשיטתו ביאר דהא דלעיל מוקמינן ביד ולא מוקמינן בשומר משום דשני עצמות ועליהן בשר ביד משמע.

בר"י שאני. כלב ארי' דמשמע להדיא דאף בבר"י אינו מקבל טומאה בפחות משיעור אלא צריך לצירוף דשומר, רק דלענין שומר לפחות מכפול אהני חשיבות בר"י, וכן מוכח לעיל דראב"ע מטהר בשל פול דאין השומר מצטרף אף דהוי בר"י וכמ"ש רש"י אפ"ה לא מטמא בפחות מכשיעור. ותמה על הרב המג"י במשל"מ פ"ד מטומאת אוכלין דדן בזה ולא הוכיח מסוגיא ערוכה זו. מיהו כ"ז אינו ענין לברכה דהתם מטעם חשיבות נגעו בה דכיון דהוי בר"י הוי דבר חשוב, וזה מוכח ג"כ מכאן דאף דאין שומר לפחות מכפול דאינו חשוב להיות לו שומר, אפ"ה בבר"י הוי דבר חשוב להיות לו שומר ממילא י"ל דה"ה לענין ברכה. וצוין למאירי שבת צ"א ב' דאייתי בשם יש מפרשים שבר"י מקב"ט בכל שהוא מה"ת, ושם במאירי קמ"ה א' בשם גדולי הדורות שלפנינו. [עי' להלן קי"ט ב' בדברי רש"י].

י"ל"ד אי מהני חשיבות בר"י לענין יד, ובמאירי כאן וחת"ס בע"כ ד"ה בשדרה, נקטו דחד דינא הוא דמהני בר"י, וחזו"א עוקצין ס"א סק"ג דן בזה. ולסברא דלעיל דתלוי בשימוש בנ"א, ואין שימוש יד לדבר קטן כל כך, שפיר י"ל דחשיבות בר"י אהני רק לענין שומר לחושבו כשומר לחשיבות בר"י, ולא לגבי יד דליכא שימוש יד בזה.

לענין הלכה אי קיי"ל בזה בר"י שאני דן בחזו"א עוקצין ס"א סק"ד, "והנה למאי דמסקינן בחיטי דשמעון ב"ש אין ראי' דבר"י שאני, ובפרש"י שלפנינו איתא

אמצעות זו קליפת הצהוב הראשון המגין על הבצל, לפיכך רק בשלם דמגין ולא בקדורה דאינו מגין. חיצונה טהורה לגמרי כיון דהוי שומר ע"ג שומר.

חיצונה בין כך ובין כך טהורה. מדויק דלא תני חיצונה אין מצטרפת, דכיון דהוי שומר ע"ג שומר הרי טהורה לגמרי, הן לענין דאינה מצטרפת לשיעור כביצה, והן לענין דלא קעבדה מעשה יד, כדין שומר דמגין דילפינן ק"ו מיד כדלעיל קי"ח א', וכן עולה מסוגית הגמ' להלן דשומר ע"ג שומר כמאן דליתא אף לענין העברת טומאה דלא קעביד מעשה יד. והיינו דחסרון שומר ע"ג שומר דאינו משמש כשומר ומגין, דמיוחס כל ההגנה לשומר שתחתיו, ואין החסרון רק מצד דלא מדובק לאוכל להיות כחלק ממנו, דלסברא זו הוי עיכוב רק בדין צירוף לשיעור כביצה, ולא לענין פעולת יד להעברת הטומאה, רק דכלל לא חשיב שומר ומגין הפרי כיון דנפעל ע"י השומר הראשון.

שומר אוכל שחלקו קמיבעיא ל' כיון דהאי לא מגין אהאי לא מצטרפת או דלמא כיון דהאי מגין אדידי' והאי מגין אדידי' מצטרפין. לרש"י הנידון לא רק בנחלק השומר אלא בנחלק לגמרי, ואף במעיקרא כגון ב' בצלים או ב' אגוזים בשומריהם אי מצטרפין כדלהלן בסוגית הגמ' [ושטמ"ק או"ב שמחקו מרש"י לא משום דהדין אינו רק דהכא אכתי אינו בלשון הגמ'], וחשיב כביצה כשיטת רש"י לעיל קי"ח ב' בהיו אוכלין עמו, דלא בעינן חיבור לענין שם אוכל כביצה לקבלת

דחירוצא דחיקא היא דהא ה"נ הו"מ לשנויי הכא ברי' שאני, אבל דברים אלו תמוהים דלענין לצרף ב' שומרים לא שייך לשנויי ברי' שאני, דהטעם דאין מצטרפין משום דהאי לא מגין אהאי ואפילו יש באוכל כזית, ובשטמ"ק כתב דבכת"י ליתא זה בפירש"י, ומיהו אכתי י"ל דלמאי דמסיק בחיטי דשב"ש לית לן לחלק דברי' שאני, ומיהו במנחות ע' ב' פריך למה שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת הא תדר"י דהוי שומר, ומסיק ביבשתא דלא הויא שומר, ואם איתא דלא אמרינן ברי' שאני א"כ בסתם שעורים באמת אין הקליפה שומר אף בלחה, אלא ודאי ברי' שאני, ומיהו יש לדחות דסוגיא דהתם כריו"ח דיש שומר לפחות מכפול".

דף קי"ט ע"ב

ומי איכא שומר ע"ג שומר. בחזו"א עוקצין ס"ב סק"י, "כתב הר"מ דאין הלכה כר"י ור"ל דגם קליפה החיצונה מצטרפת (דיש שומר ע"ג שומר) ובחיבורו פ"ה הי"א פסק רבנו כר"י דסתמא דגמ' חולין קי"ט ב' כר"י, ונראה מסוגית הגמ' שם דלא פליגי רבנן עלי' דר"י כלל, דאי פליגי לא הוה פריך התם בפשיטות מהא דר"י".

שלש קליפות בבצל פנימית בין שלמה בין קדורה מצטרפת אמצעית שלמה מצטרפת קדורה אין מצטרפת חיצונה בין כך ובין כך טהורה. דפנימית היא עלה הלבן הראשון דהוא חלק הבצל ממש ומצטרף אפילו עם אוכלין אחרים,

טומאה. ויסוד הספק דאפילו אי גדר שומר דחשיב ממש כחלק מן האוכל, ולא רק לענין דמצטרף עם האוכל להשלים השיעור, מכ"מ אפשר דרק כלפי אוכל ידי' שהוא שומרו ולא כלפי אידך דאינו מגין עליו. [ותוס'] לשיטתם דבעינן חיבור לכביצה אוכל פירשו הסוגיא בלא נחלק האוכל עצמו וכגון בשר ועליו עור וחתכו את העור לשנים ועדיין הבשר נשאר שלם].

תוד"ה שומר אוכל שחלקו. "לא שחלקו לגמרי דא"כ פשיטא דלא מצטרף כדפרישית לעיל ולהכי נקט נמי דוקא חלקו אבל שני אגוזים שהן שני אוכלים שלמים פשיטא דלא מצטרפין אלא מיירי כגון שיש כאן בשר ועליו עור וחלקו לעור והי' חציו מצד זה וחציו מצד זה". והיינו כיסוד שיטתם לעיל קי"ח ב' דאין מצטרפין ע"י נגיעה. וכבר העיר בלב ארי' דאינו מוכרח לגמרי, די"ל דבאמת חלקו לגמרי רק שנתחברו אח"כ חבור גמור עד שנעשו כגוף אחד, וכמו שמוכרח לפרש כן לשיטתם המשנה דכל האוכלין מצטרפין לכביצה, וכן מוכח בדעת הר"ן בחדושיו, דלעיל השיג על רש"י ופירש כשיטת תוס', והכא פירש דלא כתוס' דלא מיירי בבצל שחלקו, דהאי ודאי מצטרפין הואיל שמתחילה כשהיו שלמים היו שומרים זה לזה, אלא כגון שני אגוזים הוא דמיבעיא לן שהיו חלוקים זה מזה, וע"כ צ"ל שנתחברו אח"כ עד שנעשו כגוף אחד, דאל"כ אף בב' אוכלין ככה"ג לא מצטרף לדידי'. וכ"מ בדברי הרמב"ם בפ"ה מטומאת אוכלין ה"ג שכתב בסתם שומר שחלקו אף דהוא ס"ל כתוס' כדמוכח בדבריו בפ"ו וכ"ה במשל"מ.

וביאר דבזה יתיישב הא דפסק שומר שחלקו אינו מצטרף, וקשה דהא בעיא דלא איפשיטא הוא ולמה יצא להקל ולא להחמיר ככל ספיקא דאורייתא, וכבר הקשה כן ביש"ש ותירץ משום דבעא הגמ' למיפשט מהך דראב"ע דמטמא בשל קטנית ששומר שחלקו מצטרף וקאמר ר"א בקולחא ומשום יד, ומדלא קאמר דלמא בקולחא משמע דפשיטא לי' דע"כ איירי בקולחא דשומר שחלקו אינו מצטרף, וטעין עלה בל"א דזה אינו הכרח, דבלא"ה ביארו תוס' דהו"מ לשינויי שיש בין כל הגרגירים כביצה בלא שומרים, אלא דניחא לי' לאוקמי בקולחא דהכי משמע לי' טפי, א"כ לעומת זה קאמר כן בפשיטות בקולחא משום יד.

אולם להאמור נמצא דהרמב"ם ס"ל דהא דאיבעיא להו בשומר שחלקו אע"ג דגם בשני אוכלין כה"ג לא מצטרף, אלא דמיירי שנתחברו שוב אח"כ כגוף אחד, וס"ל להרמב"ם דהך התחברות לא הוי אלא מדרבנן דמדאורייתא לא מהני מה שמחבר ביחד דברים פרודים, רק דרבנן גזרו כן כיון שנתחברו כגוף אחד, שהוא נראה כדבר מיוחד ומחובר, וכן דייק מדבריו בפ"ו הי"ב שכתב שאין חבורי אדם חבור לכל דבר, משמע דהוי רק מדרבנן, ולפי"ז גם אוכל גופא שחלקו וחברו אח"כ לא הוי חיבור רק מדרבנן, וא"כ הך איבעיא הוי בדרבנן, ולכך שפיר פסק להקל כדין ספיקא דרבנן לקולא.

ויצוין בלקוטי הלכות בעין משפט דהרמב"ם לא הביא אוקימתת קולחא גבי קטניות וגבי חטה דמיירי בחטי

דשב"ש, וצידד דאולי ס"ל כרש"י דהומ"ל ברי' שאני.

מש"כ תוס' דלהכי נקט נמי דוקא שחלקו כו', העיר מהרש"א מהא דמייתי מחטין בקליפתן ולא אסיק אדעת' דמיירי בשדרה, א"כ מוכח דאף בשני אוכלין חלוקין מצטרפי, ותירץ דגם בהס"ד ידע דמיירי בשדרה רק דסבר דלא הוי שומר אחד, ומשני כדאמר ר"א בקולחא דהוי יד, ה"נ בשדרה הוי שומר אחד. ובל"א דצ"ל ג"כ בהא דבעי למיפשט מהא דראב"ע ידע ג"כ דמיירי בקולחא, רק דלא ידע שנגע בקולחא וכמ"ש תוס' לעיל, וכ"ז ה' דחוק לרש"י, ולזה פירש דהאיבעיא ה' גם בשני אוכלים חלוקים, כגון שני בצלים קטנים, והא דנקט שחלקו לרביתא דאיבעיא הוא דנקט, דאפשר אף בכה"ג דמתחילה כשהיו שלמים היו שומרין זל"ז כסברת הר"ן דלעיל, אפ"ה אפשר דאין מצטרפין, ובעי למיפשט מהא דראב"ע ומהא דחטין בקליפתן דאפילו בשני אוכלין חלוקין לגמרי מצטרפין ומכ"ש בשומר שחלקו.

כיון דהאי לא מגין אהאי והאי לא מגין אהאי לא מצטרפת. ברש"ש דמלשון התוס' שכתבו וא"ת ואמאי כו' כגון שיש בין כל הגררין כביצה בלא שומרין, משמע דקמבע"ל אף אם מצטרף חד שומר להאוכל השני שאינו שומר לו, אבל מפרש"י משמע דלא מבע"ל אלא אשומרין אם מצטרפי אהדי וכו' מלישנא דשני שומרים מהו שיצטרפו. ובחזו"א עוקצין ס"א סק"ג נקט בהחלט דאין סברא

לחלק בזה, דסו"ס הוי רק שומר אוכל ידי' וא"כ לא חשיב אוכל לגבי אידך אוכל וליכא צירוף כביצה, וסיים דמש"כ בהגהת הרש"ש אינו מוכח. ובאמת עיקר הדיוק מרש"י אינו מוכרע כ"כ דאזיל אלשון הגמ', ואי יש לדייק כן הוא מלשון הגמ'.

וכפה"נ נידון הרש"ש דאולי בשומר אחד דנין דהאוכל שהוא בלא שומר שפיר נמשך להצטרף להאוכל ושומרו לכביצה, דהא השומר חשיב חלק מן האוכל שהוא שומרו, ואידך אוכל מצטרף אליו, רק כשדנין מצד האוכל בלא השומר אין אידך אוכל ושומרו מצטרף אליו, כיון דהשומר אינו מגין עליו ולא חשיב אוכל אלא כלפי אוכל ידי' שהוא מגין עליו, והנידון בסברא אי בכה"ג קובע ממילא חשיבות כביצה כיון דמחד צד איכא צירוף, משא"כ בב' אוכלין בשומריהן ליכא צירוף לכביצה משום צד, אכן יותר מסתבר כחזו"א דלא נחלק בזה להחשיב צירוף לכביצה.

וי"ע מהמשך סוגית הגמ' בשלמא עיליתא צריכי לתתיתא אלא תתיתא מאי צריכי לעיליתא, והשתא אי כרש"ש כיון דכלפי עיליתא כולהו חשיב שומרים, הרי מצד אחד איכא צירוף לכביצה, דכשדנין מצד העיליתא הכל מצורף דחד שומר כלפי העליון, רק כשדנין מצד התתיתא אין העיליתא שומרים ידי', וממילא כיון דאינו מגין לא חשיב אוכל להצטרף, וע"כ דגם בחד אוכל ושומרו דנו בגמ' דאינו מצטרף לכביצה עם אוכל אחר בלא שומר, דבעינן שיהא שומר לכל הכביצה כאחת וצ"ע.

ת"ש דתנא דבי רי"ש על כל זרע זרוע
 בדרך שבני אדם מוציין לזריעה
 חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה
 ועדשים בקליפתן. ברש"י ד"ה חטין, אלמא
 חטין עם שומריהן מצטרפין לכביצה אלמא
 שני שומרין מצטרפין וה"ה לאוכל שחלקו,
 וה"נ הוה מצי לתרוצי ברי' שאני אלא
 תירוצא דחיקא היא. ובשטמ"ק אות ו' שלא
 נמצא בספר כ"י. והיינו דכבר תמה בתורא"ש
 דהכא לא שייך כלל מעלת ברי', דרק בסוגיא
 דלעיל שדנו בשיעור הנדרש לשומר, בכפול
 או כזית, אמרין שפיר דהיותו שומר לברי'
 מחשיבו כשומר לכזית אפילו בליכא אלא כל
 שהוא, משא"כ בנד"ד לענין צירוף שני
 שומרים להשלים לשיעור כביצה דאין
 החסרון בחשיבות האוכלין ושומריהן, מה
 יתן לן מעלת ברי'.

וב"ה ברש"ש דע"כ לא משנינן ברי' שאני
 אלא לענין שיעורא דחשיבותא דברי'
 משוי לי' כאילו יש בו כשיעור, כמו דמצינו
 לר"ש בפ"ג דמכות דחטה של טבל מפני
 חשיבותה להיותה ברי' חייב עלי' בכ"ש כמו
 בכזית, אבל לענין צירוף שומרין מאי סברא
 דליהני בו חשיבותא דברי'. ובחזו"א עוקצין
 ס"א סק"ד דברש"י שלפנינו איתא דתירוצא
 דחיקא היא [היינו ברי' שאני] אבל דברים
 אלו תמוהים דלענין לצרף ב' שומרים לא
 שייך לשנויי ברי' שאני, דהטעם דאין
 מצטרפין משום דהאי לא מגין אהאי ואפילו
 יש באוכל כזית, ואייתי דבשטמ"ק כתב
 דבכת"י ליתא זה בפירש"י.

והנה עיקר התימה מיסוד דודאי לענין
 שיעור כביצה לא אהני מעלת ברי',
 וכנ"ל קי"ט א' הוכחת לב ארי' מעצם הא

דבעינן בחטה בקליפתה לחידוש צירוף
 השומר לכביצה, ואי ברי' במקום שיעור
 כביצה למאי בעינן לה, וע"כ רק לענין
 חשיבות שומר דבאוכל שהוא ברי' חשיב
 שומר [ואפשר דה"ה יד] אפילו בכל שהוא.
 אולם אי הומ"ל דברי' חשיב במקום כביצה,
 יתפרשו דברי רש"י דמצד ברי' שאני לא
 בעינן כלל צירוף ב' השומרים, דהברי' עצמה
 הוי כאילו כביצה.

ויענין בכת"ס ביאור דברי רש"י, "פירש"י
 דלשינויי ברי' שאני שינויי דחיקא
 הוא, פי' לומר דברי' חשיבא בשיעורא
 כביצה אע"ג דלענין איסורא חשיבא ברי'
 כשיעור שלם, מ"מ לענין טומאה דחוק
 להחשיב ברי'. אבל לעיל להחשיב ברי'
 להצריך לה יד ושומר, לענין זה אין דוחק
 לומר ברי' חשיבא לי". הרי בהדיא דנידון
 רש"י משום צד דברי' חשיבא במקום
 כביצה, ולכאור' תימה מהא דבעינן צירוף
 קליפתה כנ"ל.

אכן דברי החת"ס ברש"י יש להן תמוכין
 ממאירי שבת צ"א ב' צוין לעיל בע"א,
 "זה שכתבנו באוכלין ששיעורן לטומאה
 בכביצה פירושו לטמא אוכלין אחרים אבל
 לקבל טומאה לעצמם אף בכל שהוא מקבלין
 טומאה, והוא שאמרו בספרי מכל האוכל
 מלמד שהוא טמא בכל שהוא, ומ"מ גדולי
 הדורות שלפנינו סוברים שאף לקבלת
 טומאה הם צריכים לכביצה, וזו שבספרי הם
 מפרשים אותה לענין צירוף כגון כלי מלא
 חרדל שאם נגעה טומאה בגרגיר אחד מהם
 נטמא הכל שהכלי מצרפן, וי"מ אותה בבריא
 שלא אמרו שיעור כביצה אלא באוכלין
 המכונסים כגון פת וכיו"ב, אבל מה שהוא

ברי' בפני עצמה מיטמא בפני עצמו, כגון אגוז לוז וערמון, אפילו חטה אפילו עדשה, הא בשאר אוכלין אין מקבלין טומאה אלא בכביצה".

וכ"ה במאירי קמ"ה ב' סוד"ה אוכלין, "ומתוך כך פירשו גדולי הדורות שלפנינו שזו שאמרו בספרי שהאוכל מקבל טומאה בכ"ש פירשו כגון שהוא דבר בפני עצמו כעין ברי' כגון אגוז או גרגיר של ענבים אפילו גרגיר של חרדל הואיל ותחילת בריתו כך היא, אבל בשאר אוכלין אף לקבלת טומאתן צריך שיעור". והנה משמע בהדיא דכל חידוש שיטה זו רק לענין ברי' לקבלת טומאה ולא לענין לטמא אחרים, דבזה ודאי בעינן כביצה ולא יהני ברי', ומוכרח כיון דמיוסד אדרשת הספרי מכל האוכל וגו', והובא ברש"י פסחים ל"ג ב' ד"ה בכביצה, "והכי תניא בתורת כהנים מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהוא יכול יטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת והיינו כביצה". ונמצא דכמו לרש"י שם חלוק קבלת טומאה דסגי כ"ש מלטמא אחרים דבעינן כביצה, ה"ה לגדולי הדורות שבמאירי, חלוק כ"ש ברי' דאהני רק לקבלת טומאה, ולא יהני כ"ש ברי' לטמא אחרים כסיומא דהאי דרשא.

וכבר ביארו בזה דכביצה לענין קבלת טומאה וכביצה לענין לטמא אחרים חלוקין בעיקר דינן, דדין כביצה לקבלת טומאה אינו דין שיעור בטומאה אלא חשיבות "שם אוכל" לענין דיקבל טומאה, דלענין טומאה חשיבות אוכל הוא כביצה, ומיוסד שנתבאר ברש"י קי"ח ב' דמה"ט לא

בעינן חיבור, דאינו דין דליכא חלות טומאה אפחות מכביצה, דלזה ודאי בעינן חיבור גמור ולא סגי נגיעה, אלא דיהא מכלל אוכל של כביצה. ובזה מצינו האי שיטה דברי' משלמת חשיבות "שם אוכל" לקבלת טומאה, אולם דין כביצה לטמא אחרים, הוי דין שיעור בטומאה עצמה, דרק מטמא של כביצה מטמא אחרים, וכלפי האי דין שיעור בטומאה לא יהני חשיבות ברי', דרק משלים "חשיבות אוכל" ולא דין "שיעור במטמא".

ולפי"ז יתפרשו דברי רש"י ע"פ החת"ס ושיטה הנ"ל במאירי, דנימא דדין צירוף חטה בקליפתה הנלמד מקרא דאשר יזרע, יתפרש לענין לטמא אחרים, דבזה לא מהני חשיבות ברי', ושפיר בעינן צירוף השומר להשלים שיעור כביצה, ואה"נ לענין קבל"ט סגי ברי' ולא בעינן חידוש צירוף שומר.

עוד שמעתי לצדד בזה דלעולם בעינן חידוש צירוף שומר אף לקבלת טומאה, ולא משום השלמת כביצה אלא ליצור שם ברי', דיעוין או"ח ס' ר"י ס"א לענין ברי' לדין ברכה אחרונה, וברמ"א שם, "ולא מקרי ברי' אלא אם אכלו כמות שהוא אבל אם לקח הגרעין ממנו לא מקרי ברי'". (הר"י פ' כיצד מברכין וב"י בשם הרשב"א).

ובמ"ב סק"ט, "ואם נמצא בתוך הגרעין גופא דבר שראוי לאכול ואכל מה שבתוך הגרעין וזרק קליפתו הקשה (כעין פלוימין שלנו) דעת המ"א וא"ר דזה ג"כ הוי בכלל ברי' אחרי שעכ"פ אכל מה שראוי לאכול ממנו". ובשעה"צ אות כ"ה "להרשב"א דנקטינן כוותי' נגד הר"י וכ"ש להרא"ש".

נימא דגם זה חשיב לי' כעין נימא בין הנימין כיון דאי הוי נימין נוספים עימה הוי יד, או מצד ריו"ח לשיטתו דיש יד לפחות מכזית, ובפרט לשיטת רמב"ן דגם כפול לא בעינן, ומיגו דחשיב יד לשיעור קטן כ"כ כבר חשיב בשם יד לגמרי.

לשון ב) נימא אחת לכו"ע לאו יד כיון דמיפסיק, פליגי בנימא בין הנימין, לר"ל לא הוי יד כיון דבפנ"ע מיפסיק וחשיב שומר כיון דמחלחלי. לריו"ח חשיב יד כיון דהוי מכלל הנימין המשמשים כיד, ולא הוי שומר מצד דחשיב שומר ע"ג שומר. ונמצא לפי"ז דלריו"ח נימא אחת לאו יד ולא שומר, ולר"ל נימא אחת חשיב שומר דלענין שומר ליכא חילוק בין נימא אחת לכמה נימין.

לשון ג) היפוך לשון שני, דנימא אחת לכו"ע לאו יד, נימא בין הנימים, לר"ל יד ולא שומר ולריו"ח שומר ולא יד. **ברמב"ם פ"א מאה"ט הי"א.** "הנוגע בציב ובשערה שכנגדו מאחורי העור נטמא לפי שהעור ושערו שומר לבשר". והיינו דשערה דינה כשומר ומשמע דרק תורת שומר ולא יד, ויתפרש כריו"ח ללשון ג' דקיי"ל כוותי' כנגד ר"ל, וא"כ דוקא בכנגד הבשר דבזה חשיב שומר, ושכנגדו דמתנ' דוקא, כפשטה, ואי משכח"ל לענין טומאת אוכלין יהא תורת צירוף בזה. וכן פירש בלב ארי' ד"ה בגמרא.

איתבי' ריו"ח לר"ל עור שיש עליו כזית בשר כו' ובשערה שכנגדו טמא מאי לאו משום יד. ברמב"ן, "פי' משום דאין שומר ע"ג שומר דחקינן

והיינו דשיטת רבינו יונה דאי הגרעין אינו ראוי לאכילה לא חשיב ברי' אפילו באכל כל מה שראוי לאכילה. [מיהו לענין איסורין חשיב ברי' כדלעיל ק"ב ב' דאכל צפור טמאה בין בחי' בין במיתתה בכ"ש]. וא"כ ניחא דבחסה ודכוותה בעינן חידוש צירוף שומר להיות נידון כהאוכל עצמו כדי ליצור חשיבות ברי', ואחר דדנין הצירוף נימא דאה"נ דתו לא בעינן כביצה לשיטה זו, דברי' הוי חשיבות אוכל במקום כביצה. ויל"ע אי מדמינן קליפת האוכל לגרעין לענין זה.

אר"ל לא שנו אלא עצם דהוי יד אבל נימא לא הויא יד וריו"ח אמר אפילו נימא נמי הויא יד. נתבאר בסוגיא ג' לשונות, כדלהלן.

לשון א) נימא בין הנימין לכו"ע הוי יד, דהגם נגע בנימא אחת שבפנ"ע אינה מחזקת, מ"מ כיון דהוי חלק מכלל הנימין המשמשים כיד חשיב יד. פליגי לענין נימא אחת, לר"ל לא הוי יד כיון דמיפסיק והוי שומר כיון דמחלחלי. לריו"ח הוי יד ולא הוי שומר כיון דחשיב שומר ע"ג שומר. חומרא ביד דלא בעינן כנגד הבשר, דלעולם פועל ענין בית אחיזה דיד, ואילו שומר דוקא בכנגדו, מלבד עצם הקולית דבנפתח צד אחד אין האוכל שבתוכה נשמר כדביאר רש"י לעיל קי"ט א' סוד"ה ואי. וחומרא בשומר דמצטרף לשיעור כביצה בטומאת אוכלין משא"כ ביד דרק פועל הכנסת והוצאת הטומאה.

וי"ע טעמי' דריו"ח אמאי נימא אחת חשיב יד הא מיפסיק באחיזתו, האם

למתניתין לאוקמה ביד, והא דקתני שכנגדו, לאו דוקא. ופריק משום שומר וכשכנגדו דוקא. וכן בלישנא בתרא ריו"ח הוא דאותבי' לר"ל, משום דאשמעי' טעמא דלאו שומר על גבי שומר הוא, הלכך מתניתין בשומר מוקמינן לה מדקתני שכנגדו, ודחיק ר"ל לטעמי' משום יד ושכנגדו לאו דוקא כך פירש רש"י ז"ל.

לא משום שומר. ברש"י, "כיון דאיכא כזית עביד שומר מעשה יד להכניס ולהוציא". ביארו בלב ארי' ורש"ש דהא ודאי דהך מתני' גבי נבלה מיתני ומשו"ה בעינן דוקא כזית בשר דאין שומר מצטרף לטומאה חמורה, וז"ש רש"י כיון דאיכא כזית שהוא שיעור טומאה תו עביד שומר מעשה יד להוציא את הטומאה, והא דכתב להכניס הוא רק שיטפא דלישנא ושיעור דבריו דעביד מעשה יד תמיד להכניס ולהוציא בכל מקום ששייך, וכן הוא לשון רש"י לעיל ריש דף קי"ח יכול הנוגע כנגד בשר מאחוריו לא יהא טמא דאפילו מעשה יד לא נעביד האי שומר. ועי' מהרש"א שכתב נבילה לאו בת הכנסה היא אלא בטומאת אוכלין איירי ולכולהו אמוראי לא בעי כזית בשומר אלא לרבי יהודה בעי כזית למאן דמוקי פלוגתא דר"י ואחרים בשומר וצ"ע.

ומי איכא שומר ע"ג שומר חלחולי מחלחל. חזינן דשומר ע"ג שומר לא מהני גם לענין מעשה יד בעלמא, דהא לענין כזית דנבלה ליכא צירוף שומר, והכא הנידון דיחשב כשומר למעשה יד בעלמא מק"ו מיד כיון דמגין, וע"כ דאין החסרון מצד דאינו דבוק להאוכל להיות כחלק ממנו להצטרף,

אלא דלא חשיב מגין ושומר ומה"ט גם פעולת יד לא קעביד, וכנ"ל ברה"ע ד"ה חיצונה.

אמר רבי אלעאי במלאי שבין המלאים. יל"ע לר"ל בלשון שני דנימא בין הנימים לא חשיב יד מ"ש ממלאי שבין המלאים דחשיב יד, וצ"ל דבשערות כל חד עומד בפנ"ע, משא"כ במלאי דסבוך כאחת והוי המלאי חלק מזקן השיכולת.

דף ק"כ ע"א

התם משום יתובי דעתא הוא בכל דהו מיתבא דעת' הכא משום איצטרופי הוא אי קריש מצטרף אי לא קריש לא מצטרף. מבואר ברש"י דלאו משום אכשורי אוכלא כאוכלא, רק דלענין יוה"כ דתליא ביתובי דעתא, אמנם בעלמא חצי כותבת אוכל וחצי מלא לוגמיו אין מצטרפין, דאכילה ושת' אין מצטרפין דליכא יתובי דעתא, הכא בציר שע"ג ירק איכא יתובי דעתא. מיהו לענין טומאה כיון דחלוקין בשיעוריהן דמצד החפצא, זה חשיב אוכל וזה חשיב משקה, אין מצטרפין. וברש"ש העיר דביומא קאמר בטעמי' דר"ל משום דאכשורי אוכלא אוכלא הוא. ע"כ איננו כלל לכל מילי אלא לענין יוה"כ אבל מ"מ חזינן הכא דבקרש יצא מתורת משקה לגמרי עכ"ד.

ויעוין מ"ב ס' ר"י סק"א, "האוכל והשותה [דהיינו שאכל פחות מכזית ושתה פחות מרביעית] אין מצטרף אפילו לענין

בנ"ר. ובשעה"צ סק"ה, "עי' בא"א ובחמד משה שמפקפקין בזה דדלמא דוקא לענין יוה"כ משום דקים להו לרבנן דלא מיתבא דעת' משא"כ בעלמא". ובשעה"צ סק"ח, "כנלענ"ד דזהו כונת המג"א ועי' בח"א כלל נ' סט"ז משמע שהוא מפרש להמ"א דאף בטבל ברוטב אין מצטרף ולא נהירא. ודע דהח"א משיג על המג"א ודעתו דאם טבל פת ביין אין מצטרף היין ודעתו דדוקא לענין יוה"כ משום יתובי דעתא והביא המקור מתו"י שם, אבל המעיין ברמב"ם פ"ב מהל' עשור הל"ז משמע דדין הציר לאו דוקא לענין יוה"כ". ובספר שלמי יוסף ביאר דתליא בפלוגתת אביי ורבא בסוגיא דיומא אי יוה"כ תליא ביתובי דעתא או דתליא גם בשם אכילה, וסוגיא דהכא קאי אליבא דאביי דתליא ביתובי דעתא, מיהו לרבא יתפרש מצד דחשיב כאוכל, ונפק"מ לענין ברכה אחרונה כמג"א שהובא בשעה"צ, וכן בדעת הרמב"ם פ"ד מטו"א דלא תליא דוקא בקרוש דנקיט מצד אכשורי אוכלא אוכלא וצ"ת בזה.

תנן התם הקפה את הדם ואכלו או שהמחה את החלב וגמעו חייב. בתוד"ה לרבות השותה, וא"ת ולמה לי קרא הא שתי' הויא בכלל אכילה כו' וי"ל דהתם במילי דשתי' כגון יין ושמן והכא במידי דבר אכילה דממחי להו ושתי' להו. וצוין בגלהש"ס ובשולי הדף לתוס' נדה ל"ב א' ד"ה שתי', "וא"ת בפרק העור והרוטב גבי חלב למה לי כל נפש לרבות שותה, ויש לומר דאשמעינן דחלב מהותך שמי' חלב". ועי' בראשונים בע"ב שפירשו כתוס' נדה

הנ"ל. ובפשוטו ב' שיטות הם, דלתוס' בסוגיין הס"ד מצד חסרון ב"מעשה אכילה", ולתוס' בנדה ושא"ר ז"ל מצד ה"חפצא דהאוכל" דלאו חלב דקרא הוא. וכן יתפרש לענין חמץ ונבלת עוף טהור.

וי"ל ד' לתוס' בסוגיין דבאוכל מחוי חסר בשתי' בכלל אכילה א"כ בשא"ד לא דנין שתי' בכלל אכילה במחוי, ועי' שו"ת רע"א קמא ס' קנ"ד ד"ה ויעוין, מהא דשבועות כ"ג א' דשבועה שלא אוכל שבועה שלא אשתה כיון דשתי' בכלל אכילה תו לא חייל שבועה שלא אשתה דהוי בכלל שבועה ראשונה, והא נפק"מ למחוי דמצד שבועה ראשונה אינו נאסר, ומצד שבועה שני' נאסר וממילא יחול בכולל. נזיל"ד דגבי שבועה אזלינן בתר לשון בנ"א ואפשר דמחוי ג"כ בכלל.]

והנה בתורא"ש ד"ה לרבות, "וא"ת הא דרשינן בשבועות וביומא ובערובין דשתי' בכלל אכילה מדכתיב כו' וא"כ ל"ל קרא הכא תיפוק לי' מהתם, וי"ל דמהתם לא שמעינן אלא דבר שדרכו לשתות דההיא שתי' מקריא אכילה, אבל מידי דבר אכילה לא שמעינן מהתם דשתי' מיחוי ידי' חשיב כאכילה, ומהכא נמי לא שמעינן דדבר שדרכו בשתי' מיקריא אכילה". וסו"ד מבוארין דהוקשה לו בהיפוך, דנילף מהכא דשתי' בכלל אכילה, ותירץ דס"ד דדוקא במידי דבר אכילה הוי שתי' בכלל אכילה, אבל דברים שדרכן בשתי' אפשר דאינו בכלל אכילה. וחזינן בהדיא דהוי גילוי מילתא לכה"ת דבמחוי הוי ג"כ שתי' בכלל אכילה,

ומינה לענין שבועה ושא"ד. עי' מה שנתווסף בזה בע"ב.

ויענין בפמ"ג יו"ד (אאחע"א) שדן דהא נפש לרבות השותה כתיב גבי כרת דכתיב ונכרתה הנפש ההיא, ומנלן דחייב מלקות כה"ג הא ליכא ריבוי ע"ז גבי הלאו, ותירץ ואולי דגילוי מילתא הוא כיון דגלי קרא נפש לרבות השותה אלמא אכילה ה"ה שתי' בכאן וה"ה לענין מלקות אכילה לאו דוקא אלא ה"ה המחזה ושותה. והנה לתוס' בנדה ליכא נידון כיון דקמ"ל דהוי בכלל חלב, והיינו דלא פקע האיסור בזה דהמחזה, רק לפשטות תוס' בסוגיין דבאוכל מחוי ליכא מעלת שתי' בכלל אכילה, יל"ד מנלן למלקות דהא הלאו עצמו כתוב בלשון אכילה והריבוי אמור בקרא דכרת, וע"ז קאמר דגילוי מילתא על כל הפרשה דאף במחוי חד דינא הוא. עויל"ד דלאו דחמץ וחלב לא גרע משרצים דהוי ילפינן לענין איסורן שהוא בלאו דאף במחוי אי לאו דדינו בכעדשה, והרי דיש ללמוד ממחוי שנאמר גבי כרת. ודו"ק לפום תורא"ש הנ"ל.

הקפה את הדם ואכלו. ברש"י הקרישו ע"י האור. ובתוד"ה הקפה הדם ואכלו, "הקפהו בחמה מיירי כדפרשינן בהקומץ רבה (מנחות כ"א א') אבל באור לא דם שבשלו אינו עובר עליו". עי' בחידושי הר"ן באורך. והנה רש"י ותוס' לשיטתם לעיל ק"ט א' בדין דם שבשלו, ורש"י אזיל לשיטתו דלמסקנא דם שבשלו חייב. ונתבאר לעיל שם דיסוד פלוגתתם בסוגיא דמנחות דף כ"א א' עיי"ש.

בשלמא הקפה את הדם ואכלו כיון דאקפי' אחשבי' אחשבי' אלא

המחה את החלב וגמעו אכילה כתיבא בי' והא לאו אכילה היא. יל"ע אמאי אקפי' בדם מהני טפי מצד אחשבי' מאשר המחזה את החלב, דבשניהם קעביד מעשה המבטא אחשבי' של הדבר. וביאר בחת"ס דב' ענינים בסוגיין, הן מצד חסרון בדרך אכילה, דהנך רגילותן באכילה ולא בשתי', והן מצד שינוי צורת הדבר ולא זהו שאסרה תורה, והשתא כלפי החסרון בהחפצא מהני אחשבי', מיהו כלפי החסרון בהמעשה לא שייך אחשבי' דסו"ס גמעו ולא אכלו, והשתא לענין דם דמפיק קרא בלשון אכילה ליכא חסרון בהא דהקפה הדם דלאו בדרך שתי' הוא, וכלפי חסרון החפצא שפיר אהני האחשבי' במה דהקפהו, משא"כ בהמחה את החלב דבתורה כתיב אכילה ואיהו גמעו כפי שאין הדרך בחלב, הרי חסר במעשה אכילה ובוזה לא מהני אחשבי'. והיינו לשון הגמ' אכילה כתיבא בי' והא לאו אכילה היא. ויל"ע להנ"ל דב' שיטות הם כיצד יתפרש לשיטת תוס' בסוגיין החילוק בין הקפה את הדם להמחה את החלב, ועי' להלן.

בשלמא אם מצה היא אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח לחם עוני

אמר רחמנא והאי לאו לחם עוני הוא. לכאור' מצד "שם לחם" ולא מצד שם לחם עוני, ובשטמ"ק אכן גרס כיון דפרת' לאו לחם הוא. ובמסוהש"ס צוין לסוגיא דפסחים ל"ה א' ושם ברש"י ד"ה אין אדם יוצא בה ידי חובתו, "דלאו דרך אכילה קאכיל לה". הרי דפירש מצד דחסר אכילה ולא מצד

החסרון בהחפצא. ויתפרש כתוס' כאן ד"ה לחם דהוה מצי למימר נמי אכילה כתיב ב', והיינו דלשון אכילה בזה ממעט שתי', ולא משום כללא דשלא כדרך אכילתו, וליכא ראי' אי שלא כדרך אכילתו חסרון במצוה, ודו"ק בדברי הרש"ש ברש"י פסחים שם שכתב דלכא' נפשט ספיקו של המשל"מ בפ"ה מיסוה"ת ה"ח בסופה דגם במ"ע בעינן כדרך אכילתו, וציין לסוגיין דמבואר הטעם מצד לחם עוני ובתוס' כאן.

אלא אם חמץ הוא ענוש כרת אכילה כתיבא ב'. בתוד"ה אלא, "אע"ג דהוא אסור בהנאה הנאת חמץ לית ב' כרת אלא לאו". מבואר דאי ה' מבואר בגמ' אף לענין הנאה ה' תמוה להם דשפיר אסור בהנאה דלא גרע משאר הנאות. ויל"ע דתליא בב' הדרכים ביסוד סוגיין, דתוס' בסוגיין לשיטתם דהחסרון דלאו מעשה אכילה הוא, דבהנך אין רגילות בשתי', וא"כ לענין איסור הנאה אי"ז מגרע כלל, אולם לתוס' בנדה דהחסרון דלאו חלב הוא, הרי הכ"נ לאו חמץ הוא ולולי ריבוי הקרא, ושפיר אין כאן חמץ אף לאיסור הנאה.

וייעוין בתוס' פסחים כ"א ב' ד"ה כל מקום שנאמר לא יאכל, "וא"ת יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת דהא כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכי תימה אין הכא נמי א"כ לקמן (דף כ"ג ב') דבעי מאי איכא בין חזקי' לר' אבהו לימא דאיכא בינייהו הא, ואור"י דלא יאכל ולא תאכל ילפינן מלא תאכלו אבל כי כל אוכל לא ילפינן מלא תאכלו". והנה בגליון מהרש"א כתב שם, "צ"ע מתוס' חולין דף ק"כ א' ד"ה אלא". וכוונתו

דמדבעינן קרא דנפש לרבות השותה, ע"כ דליכא כרת בהנאה דאל"כ למאי בעינן קרא תיפוק לי' מצד הנאה.

וייעוין שו"ת רע"א קמא ס' ק"צ, "מה דנסתפק רום מעלתו באיסורי הנאה דנפקא לן מלא יאכל ולא תאכל בכמה שיעורי', אי תליא בהנאת פרוטה, או כיון דאפיק בלשון אכילה שיעורו בכזית".

"לכא' יש להביא ראי' דשיעורו בפרוטה מסוגיא דב"ק (דף מ"א) א"נ נכתוב רחמנא לא יהנה, ואי נימא דשיעורו בכזית, דלמא מש"ה אפיק בלשון אכילה, להורות דשיעורו בכזית אע"כ דבכל ענין שיעורו בפרוטה".

"ובזה יש ליישב קושית הרב המגיה במ"ל (פי"ג מהל' שגגות ד"ה אמנם) דהקשה על קושית תוס' פסחים (דף כ"א) דלר"א יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת כו', דמאי קושיא הא א"א לומר כן, דא"כ תקשי למ"ל נפש לרבות השותה חמץ בכרת, כדאיתא חולין (דף ק"כ) תיפוק לי' דחייב דלא גרע מהנאה עיי"ש, ולדברינו לק"מ, דמחמת הנאה אינו חייב רק בפרוטה, ולזה רבי רחמנא דשותה חייב כאוכל, וחייב בשיעור שתי' אף דבהנאתו ליכא שוה פרוטה עכ"ד.

אולם בגליון מהרש"א כפה"נ נקיט כיסוד הגר"ח ז"ל הנודע דשיעור פרוטה נאמר רק במעילה דיסודו משום גזל, אולם בשאר איסורי הנאה אפילו במשהו, ולא תליא בפרוטה, וא"כ מבחינה זו לא בעינן ריבוי קרא דנפש, וע"כ דליכא כרת בהנאה מחמץ, והיינו דסתרי דברי תוס'.

ובפשטה צ"ל תוס' בפסחים אולי כיסוד שיטתם בנדה ל"ב א' דהחסרון בהחפצא דלאו חלב הוא ודכוותה לאו חמץ הוא, וא"כ משום זה בעינן קרא דנפש לענין המחזה בין לאיסור אכילה בין לאיסור הנאה, ולא למדנו דליכא כרת בהנאה, ואה"נ לתוס' בסוגיין דאין הנידון מצד החפצא שפיר נילף מריבוי קרא דנפש דליכא כרת בהנאה מחמץ. עי' להלן בע"ב.

ויעוין בחזו"א חולין ס' ריד ד"ה ק"כ ב', בסוה"ד, "ומה שהקשו תוס' חולין ק"כ א' ד"ה אלא, דהא חמץ אסור בהנאה אינו אלא בהמחה דכל גופו קיים אלא דאנו באין לפוטרו משום דכתיב אכילה אבל בזיע אף דבר האסור בהנאה מותר".

ותניא נמי גבי נבלת עוף טהור כה"ג המחזה באור טמא בחמה טהור והוינן בה אכילה כתיב ב'. בקה"י טהרות סמ"ג הביא ספק אחרונים ז"ל בהא דנבילת עוף טהור מטמא בבית הבליעה, אם הוא מדין אכילה או מדין מגע ומשא אלא שגזיה"כ הוא שרק במקום בית הבליעה הוא מקבל טומאה מנעו"ט, עי' מנ"ח מצוה קס"א ואתוון דאורייתא כלל א' ובהגר"ח פ"ג מאה"ט ובחזו"א ריש זבים וריש טהרות.

והנה לשון הרמב"ם רפ"ג משאר אה"ט, "נבילת עו"ט מטמא מה"ת כו' וכיצד היא טומאתה אינה מטמאה כו' אלא בתוך בית הבליעה שנאמר וכל נפש אשר תאכל אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש, וזה שנאמר תאכל לתת שיעור לטומאתה כשיעור אכילה שהוא כזית". מלשון זה משמע שאין

טומאתו מחמת אכילה אלא מחמת שהיא נמצאת בבית הבליעה ולא נאמר אשר תאכל אלא לתת לטומאתה שיעור כזית כמו באכילה, וכ"כ הגר"ח והחזו"א בדברי הרמב"ם הללו דלאו משום אכילה.

ובקה"י דמ"מ מוכרח דעכ"פ הוא תנאי בטומאת נעו"ט שאינו מטמא אלא כשבא לביה"ב דרך אכילה, שהרי כאן בה"י כתב הרמב"ם, "או שהמחה את החלב של נעו"ט באור וגמעו ה"ז טמא כאוכל מבשרם שהשותה בכלל אוכל". והשתא אס"ד דאין צריך כלל שתהא מעשה אכילה רק שתהא נמצאת הנבלת עוף טהור במקום ביה"ב, א"כ למה הוצרך הרמב"ם לבאר שהשותה חייב משום דשתי' בכלל אכילה, הלא א"צ כלל אכילה, ולא נאמר אשר תאכל אלא לשיעורא, אע"כ מוכח דכיון דכתיב תאכל, בעינן שיהא בו כל תנאי וגדרי אכילה, וכמו דילפינן מאשר תאכל שיעור כזית משום דבפחות מזה לאו אכילה, ה"ה דבעינן שאר גדרי אכילה ומשו"ה אי לאו דשתי' נמי מקרי אכילה לא ה"י נטמא השותה, והוצרך הרמב"ם לבאר כאן דשתי' בכלל אכילה.

והנה לשיטת תוס' בנדה קושית הגמ' ניחא בפשיטות דהכ"נ לאו נבלה היא, ולא תליא בגדר טומאת נעו"ט, אולם לשיטת תוס' בסוגיין מצד דחסר אכילה, לכאור' אי כיסוד הגר"ח והחזו"א בשיטת הרמב"ם מאי מקשינן הא שפיר איכא בזה חפצא דנבלה, ומיושב להנ"ל דשפיר בעינן שיגיע דרך אכילה, רק דגרימת הטומאה אינה מחמת מעשה אכילה, מיהו שפיר בעינן קרא דנפש לרבות את השותה.

גם נקובת הושט מחיים מטמא, ובנאות יעקב ס"ט סק"ב תמה ע"ז טובא עיי"ש.

מה להנך שכן לא היתה להן שעת הכושר. בתוד"ה מה, דנבלה כמו שהיא עתה מתה לא הי' לה שעת הכושר א"נ מחיים הי' בה איסור אבר מן החי ואפילו למ"ד "לאו" (כמש"כ ברש"ש דט"ס במהרש"א) לאיברים עומדת הי' בה איסור שאינה זכוחה. עי' תוס' ביצה כ"ה א' ד"ה בחזקת, ותוס' שבועות כ"ד א' ד"ה האוכל כמו שצוין במסורת הש"ס. והכא נתבאר לענין עוף ג"כ דאיכא איסור דאינו זכוח לדידן דיש שחיטה לעוף מה"ת, ועי' ביאורי הדר"ח (עמוד מו) ספיקת הפמ"ג בזה והוכחת רע"א.

והא דתניא הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלה. צירן היינו היוצא ע"י מליחה (עי' רש"י בכורות כ"ב א' ד"ה ציר), ורוטבן היינו הליחה היוצאת בהכישול ושומן שצף ע"ג המרק, וקיפה נתבאר בתוס' לעיל קי"ב ב' ד"ה וקיפה, דהכא יכול להיות בין פירמא בין תבלין דאתא לאשמעינן דשתייתה כאכילתה. ולעיל שם בתוד"ה ורוטבן, דעיקר דרשא לא איצטריך אלא לצירן ושאר הוו אסמכתא בעלמא. א"נ איצטריך נמי לרוטבן וקיפה ואשמעינן דמחוי כממש אם המחה השרץ וגמעו דהוי כאכילה, דס"ד דבשתי' לא מיחייב כיון דאכילה כתיבא ב' והכי איתא בהעור והרוטב דמייתי לה אהמחה את החלב וגמעו. וע"ז הקשו, וא"ת א"כ היכי דריש מינה דצירן אסור כיון דאיצטריך להכי, וי"ל דשקולים הם ומציר גופי' לא הוה שמעינן

אי הכי בחמה נמי בחמה איסורחי מיסרח. בחידושי הר"ן ביאר, "פי' אי אמרת בשלמא דהמחהו וגמעו מדרבנן הוא מ"ה לא אסרי רבנן אלא במידי דחשוב דהיינו באור, אלא השתא דנפקא לן מדאורייתא, אמאי אמרי רבנן דבחמה טהור. ותירץ דבחמה אסרוחי מסרחא והויא לה נבלה שאינה ראוי' לגר דלא שמה נבלה".

ואי כתב רחמנא בנבלה הנך לא אתיא מינה שכן מטמאה. יל"ע לשיטת הרמב"ם פ"ג משחיטה הי"ט [הובא לעיל בביאורי הדר"ח ח"א דף ל"ב ב' (קג בדה"ס)], "בהמה כו' או שנפסק רוב הקנה או שניקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה הרי זו נבלה מחיים ואין השחיטה מועלת בה". ובש"ך יו"ד סל"ג סק"ד תמה מן הגמ' ובנקוה"כ דחק דעיקר כוונת הרמב"ם דאין השחיטה מועלת בה, אולם בתבו"ש סק"ה ביאר כונת הרמב"ם לענין לאו דנבלה לאכילה, ברם לענין טומאה ודאי מודה הרמב"ם דלא הוי נבלה, והיינו דחשיב דאיכא חיות ואין כאן נבלה לטומאה, ברם לענין לאו דאכילת נבלה הוי גדר בכל מאי דפקע מיני' תורת שחיטה. [אמנם צ"ע טובא מסוגיא דלעיל ל"ז א' דמייתי קרא דלענין נוגע בנבלתה דרק לאחר מיתה הוא דקרי' רחמנא נבלה, מחיים לא אקרי נבלה עיי"ש].

והשתא א"כ ליכא פירכא שכן מטמאה דהא משכח"ל איסור נבלה שאינה מטמאה. ובשחיטת חולין ציין לברית אברהם יו"ד סכ"ד דאזיל דנבלת עו"ט בנקובת הושט מטמאה מחיים, ומצד דנע"ט לא הוי עלי' שם טומאה, רק דמטמא באכילה, ולכן

דלהוי שתי' כאכילה, דהוי מצינן לאוקמי כשהקפהו ואכלו עכ"ד.

מה התם עד דאיכא כזית אף הכא נמי עד דאיכא כזית. וקושטא דסגי בכעדשה וכמו שנתבאר במעילה ט"ז ב' דפתח הכתוב באיסור אכילה וסיים בטומאה [ולא תשקצו את נפשותיכם וגו' אשר הבדלתי לכם לטמא] להקיש אכילת שרצים לטומאתם דכמו דסגי בכעדשה לטמא אחרים כדאמרינן בחגיגה י"א א', הכ"נ סגי בכעדשה להתחייב על אכילתו. והאי דינא אמור לענין ח' שרצים שנחלקו משאר שרצים לענין טומאתם, דאילו שאר שרצים שאינן מטמאים כלל דינן ככזית להתחייב על אכילתם כשאר מאכלות אסורות. ודינא דמחוי דנתבאר בגמ' דהוא בכזית [מלבד הח' שרצים] הגם דבשאר דיני התורה שיעור שתי' ברביעית, הכא מחוי נתרבה בתורה כאכילה ודנו בזה אחרונים ז"ל באריכות. ועי' אפיקי ים ח"ב סי"ג.

דף ק"כ ע"ב

ולכתוב רחמנא בשרצים וליתו הנך ולגמרו מינייהו משום דאיכא למיפרך מה לשרצים שכן טומאתן במשהו. ברש"י שכן טומאתן ואיסורן במשהו. צוין לדברי הרשב"א דמקשינן רק אנבלת עו"ט, דאילו חמץ איכא קולת היתה לו שעת הכושר, וחלב איכא קולת הותר מכללו אצל ח' להדיוט כדלעיל ק"כ א'. והקשו תוד"ה ליכתוב, דנילף משרצים וחד מהנך, וביארו דשמא לא הייתי אומר אלא

לענין איסור אכילה אבל לענין טומאת נבלת עוף טהור לא, ואע"ג דאפקי' בלשון אכילה לא יאכל לטמאה בה. והוסיף מהר"ם דלכאור' הא למש"כ תוד"ה היכא בסוה"ד ילפותת הטמאים קאי לענין טומאה ג"כ ולא רק לענין אכילה, וא"כ שפיר נילף נבלת עוף טהור לענין טומאה משרצים דנתרבה מחוי לענין טומאה, וביאר דליכא צה"ש כיון דהמלמד השני [חלב או חמץ בפסח] הוי מידי דאכילה ולא מידי דטומאה.

והא דתניא הטבל והחדש וההקדש והשביעית והכלאים כולן משקין היוצאין מהן כמותן מנלן. ברש"י ד"ה והשביעית, "משקין היוצאין מהן נוהגת בהן שביעית וחייבין בביעור כמותן". ובחזו"א חולין ס' ריד ד"ה ק"כ ב', בתוה"ד, "וא"ת ל"ל למילף שביעית לחייב את המשקין היוצאין נהי דזיע בעלמא היא, מ"מ הא דין שביעית אף במיני צבעין כל שהנאתו וביעורו שוה, וכ"ת דוקא כשגדל לכך מתחלה אבל גדל לאדם ונפסל מאדם אינו קדוש, הא אמר בירושלמי פ"ז ה"א דקניבתא דירקא קדשי מדין מאכל בהמה, וא"כ משקין היוצאין אם אינן אוכלין הוי אכילתן כשאר תשמיש אדם שהרי עומדים לאכילה, וי"ל דזיע בעלמא אינה פוגמת אכילתן שהרי מברכין עליהן שהכל כדאמר ברכות ל"ח א', אלא דלא אמרה תורה דינין על זיע ואינו עיקר הפרי והלכך גריעי ממיני צבעין או אוכל שנפסד ומיוחד עתה לבהמה דהתם איכא גוף הפרי, תדע שהרי אמרו פסחים כ"ד ב' דגם בערלה אין הזיע אסורה אע"ג דאסור בהנאה וע"כ אכילתו הנאה כדאמר

פסחים שם דאפילו למאן דמחייב שלא כדה"נ זיע מותר אלא דלאו פירי הוא". ויל"ע אמאי הדגיש רש"י דין שביעית דהכא לענין ביעור ולא לשא"ד.

תנינא היכא דאיסור הבא מאליו היכא דלאו איסור הבא מאליו מנלן.

לרש"י רק הקדש חשיב איסור הבא ע"י האדם, ותוס' פליגי דכלאים בא ע"י האדם שע"י מעשה של זריעה נאסרין הכלאים וגם העבירה ה' בשעת זריעה. ובאחרונים ז"ל בדעת רש"י דדוקא הקדש דעצם חלות האיסור ע"י קריאת השם דהגברא, וכע"ז בתרומה ובכורים, משא"כ כלאים האיסור מחמת גידולם יחדיו והזריעה מכשרתן לזה, וכן בטבל הגם דבעינן גמר מלאכה לטובלן, אין האדם מחיל את עצם איסור טבל רק דנצרך הכשר גמ"מ כדי דממילא יוטבל לתרו"מ, ע"י תפא"י.

היכא דלאו איסור הבא מאליו מנלן.

הקשו האחרונים דהא כלאים והקדש איסור הנאה הם והיאך שייך שיותר, והנה לפשטות תוס' לעיל מצד דמסברא ליכא בזה שתי' בכלל אכילה, הא אינו חסרון מצד הנאה, וגם לתוס' בנדה והראשונים כאן מצד דאין זה החפצא שאסרה תורה, במאי עדיף מאפר איסורי הנאה דאסור בהנאה, ולכאור' מחוי לא גרע מזה. ובמנחת ברוך סימן ס' דגבי הקדש הא כלל לא תליא בשם אוכל אלא בהא דהוי ממון הקדש ומאי נפק"מ אי נמחה או לא.

ובקובין שמועות חולין אות נ"ט צידד מצד קושית אפרן אסור, דאינו אלא מדרבנן, והוסיף אכתי קשה מ"ש מתנור

שהסיקו בקליפי ערלה ובגד שארגו בכרכר של ע"ז די"א דהוי מה"ת, ע"י תבו"ש ס"י. וצידד דמדקתני משקין היוצאין מהן כמותן משמע דהוי איסור אכילה, ולא משום איסור הנאה, ונ"מ לפמ"ש הר"ן בפרק גיה"נ דבאיסורי הנאה שרי מתעסק ודבר שאינו מתכוין, ואילו באיסורי אכילה אסור. ועוד נ"מ למלקות למ"ש הרמב"ם דאין לוקין על הנאה, מיהו להרמב"ם בלא"ה אין לוקין על איסור יוצא, וצידד לתוס' לעיל דף ס"ד דלוקין על יוצא, ואף להרמב"ם כבר כתב הלח"מ דס"ל דסוגיין נדחית מקמי סוגיא דפסחים כ"ד, וא"כ י"ל דלסוגיין לוקין על משקין היוצאין ושפיר איכא נפקותא למלקות.

אולם לרש"י דהפירכא מהקדש ליתא להנך נפקותות, דמתעסק ואינו מתכוין חייב בהנאת הקדש, ע"י פסחים דף ל"ח. וכן מלקות יש בהנאת הקדש. אמנם לרבי דס"ל הזיד במעילה במיתה שפיר יש נ"מ, דכבר כתבו תוס' בפסחים דף ל"ג דאין מיתה בהנאה אלא באכילה דוקא, אבל מדפריך הכא מה לתרומה שכן מיתה ע"כ לא אתיא כרבי לפירש"י. וצ"ל דע"כ דרש"י ס"ל דאיסור גורם באיסורי הנאה אינו אלא מדרבנן.

אכן בחזו"א יו"ד סימן ריד [רנ"ז ב' בדה"ס], "מיהו עיקר דין הקדש צ"ע, כיון דכל ממון הקדש אסור בהנאה ואינו תלוי בפירי למה לא ילקה על היוצא מהן, אכתי ממון הקדש הוא וכשאוכלו הרי נהנה, וברייתא איכא לאוקמי כרבי פסחים ל"ג א' דהזיד במעילה במיתה ודוקא באכילה

למפרך אלא כיון דכתב בה בהדיא אכילה פריך מינה.

(ב) פירוש הר' שמואל דגבי חלב שהמחהו אי לא הוה כתיב בי' אכילה הוה מחייבין כיון שהוא גוף החלב וכן החמץ אלא שנימות, אבל משקה היוצא מכלאים אפילו לא כתיבה בהו אכילה כמאן דכתיב בהו דמי שאין זה גוף הפרי. וכל סברא זו כלפי החפצא בעצמותו, דמצד חסרון דשתי' דחלב לאו בכלל אכילה, הכא במשקין הא ודאי שתי' בכלל אכילה, וע"כ מצד החפצא, ולזה ביארו דגבי חלב כיון דהוא גופו נימוח רק משום דכתיב אכילה נתמעט מחלב, ואילו בנעשו משקין בלא"ה אינו בכלל החפצא.

(ג) סו"ד תוס', "וא"ת ושביעית היכי אתי מכולהו דאית בהו לאו ובשביעית עשה כלה לחי' מן השדה כו', וי"ל דילפינן מטומאת שרצים דלא שייך בהו לאו". הרי מפורש דריבוי הטמאים אף לענין טומאה דלא שייך בזה נידון שתי' בכלל אכילה או לאו, וכן יסוד דברי מהר"ם בביאור דברי תוד"ה ליכתוב כנ"ל.

וי"ל"ע דסותר פשטות תוס' לעיל בע"א דקוטב הסוגיא מצד דהתם במילי דשתי' כגון יין ושמן והכא במידי דבר אכילה דממחי להו ושתי' להו. ואילו הכא אזלו כתוס' נדה ל"ב א' דהסלקא דעתך דאין זה חלב שאסרה תורה, והכ"נ אין זה שרצים שנאמר בהם טומאה, ודוחק טובא דבחד סוגיא נחלקו בזה תוס'.

ואפשר דניתן להשוות תוס' לעיל לתוס' בנדה, דקאי כלפי המבואר בסוגיא

וכמש"כ תוס' שם, אבל הרמב"ם שהעתיקו לדידן צריך טעם, ולמש"כ הרמב"ם פ"א ממעילה ה"ג אזהרת מעילה מלא תוכל לאכול, י"ל דוקא באכילה, וכן כשילפינן חטא חטא מתרומה, ושאר נהנה אפשר דאין בו מלקות, ואיסורו נלמד מדין מעילה שאמרה תורה, ואם פוגמו איכא משום לא תעשון כן כדאמר פסחים מ"ח א'."

והוסיף בחזו"א דהא דכתב הרמב"ם דלוקין על יין כלאים אע"ג דבגמ' משמע דילפינן תרומה מביכורים, אלמא דגם ביוצא מענבים צריך קרא, ובכלאים ליכא קרא אלא יליף במה מצינו, י"ל דבתר דאוקים באתרי' אמרינן דגילוי מילתא היא דהיוצא מזיתים וענבים חשיב פירי.

ובמנחת ברוך סימן ס' צידד לפרש דהא דתניא בהאי ברייתא וההקדש דמיירי בקדשי מזבח כגון שירי מנחות ובשר של חטאות ואשמות דאסורין לזרים כדילפינן מקרא דכל זר לא יאכל קדש, דבהני נמי משקה היוצא מהן כמותן שאסורין לזרים, וניחא דקדשי מזבח אין איסורן משום ממון גבוה אלא ככל שאר איסורין שבתורה עי"ש בכ"ד.

תוד"ה היכא. מדברי תוס' חזינן דנידון הסוגיא במחוי מצד דבלא ריבוי אין זה החפצא שאסרה תורה, ולא משום דבזה ליכא כללא דשתי' בכלל אכילה, כדלהלן.

(א) ממש"כ וצ"ל דאכלאים בעי דאע"ג דלא כתיב בהו אכילה סברא היא דלא אסרה תורה אלא כשהאיסור בעין ולעיל דפריך אלא חלב אכילה כתיב בי' בלאו הכי ה"מ

דאכילה דכתיב גבי חלב ממעט חלב שהמחהו, וקשיא להו כיון דשתי' בכלל אכילה הא שפיר איכלל חלב שהמחהו דראוי לשתי' והוי בכלל אכילה, וא"כ ליכא מיעוט דאינו בכלל חפצא דחלב, ולזה תירצו דבמידי דבר אכילה לא אמרינן מסברא שתי' בכלל אכילה, דעיקר שימוש באכילה ולא בשתי', וא"כ הדר אימעט חלב שהמחהו לגמרי דאינו בכלל חלב שאסרה תורה.

ומצינו כע"ז ברמב"ן ד"ה והא דתניא הטבל, דהקשה מאי מקשינן מנלן הא למה לי קרא כיון דלאו אכילה כתיבא בהו, דלעיל נמי לא קשיא להו אלא משום דאכילה כתיבא בהו, והכא דלא כתיבא אכילה מאי קשיא, והוסיף דבשלמא לגבי חדש אכילה כתיבא בהו אלא אינך קשיא, ותירץ דאיכא למימר דהא דמקשינן לעיל אכילה כתיבא ב', לאו משום לישנא דאכילה מקשינן, אלא משום שכשאסרן התורה, כברייתן אסרן, ובאכילה, ולא אסרתן בשתי', מפני שלא אסרן אם שינה אותם מברייתן בשתי' אלא הן ולא שינוייהן, והיינו דקאמרינן אכילה כתיבא ב' והאי לאו בר אכילה הוא ולא גרסינן והאי לאו אכילה הוא, והוכיח יסודו שהרי בדברים שדרכן בכך, אכילה בכלל שתי' ושתי' בכלל אכילה ולמאי איצטריך ריבויא, אלא שמע מינה דמשום שדברים הללו כברייתן אינן אלא באכילה משום הכי מקשינן בגמ' שתי' מנלן עכ"ד.

וי"ע דלפי"ז יקשה דברי תוס' לעיל ד"ה אלא, אהא דאמרינן אם חמץ הוא ענוש כרת הא אכילה כתיבה ב', ודנו,

"אע"ג דהוא אסור בהנאה הנאת חמץ לית ב' כרת אלא לאו". ונתבאר לעיל דחלוק מתוס' פסחים כ"א ב', כמו שהקשה בגליון מהרש"א שם, דהתם אזלי בשיטת תוס' בנדה וכהראשונים ז"ל כאן, דס"ד דפקע האיסור דאי"ז בכלל חפצא דחלב או חמץ שאסרה תורה, ואילו הכא רק מצד דליכא שתי' בכלל אכילה, ושפיר פשיטא להו דאיכא איסור הנאה מחמץ, והוצרכו ליישב דבזה ליכא כרת. ולהאמור הא אף בסוגיין אזלי מצד ס"ד דפקע שם חמץ לגמרי, וא"כ ליכא שם חמץ אף לענין איסור הנאה.

וי"ל דלמאי דהעיר בקובץ שמועות חולין אות נ"ט הנ"ל במאי דפריך היכא דלאו איסור הבא מאליו מנלן, דקשה דבאיסורי הנאה אף האפר אסור אי לא נעשה מצותו, ומשקה היוצא הא לא גרע מאפר. וצידד להוכיח דאיסור אפר אינו אלא מדרבנן. (ועי' מנחת ברוך ס' ס'). ולפי"ז יתכן דקושית תוס' דחמץ דאסור בהנאה, הרי הא דנמחה לא חלוק מאפרן דאסור. מיהו מסברא יל"ד בדבר.

ושאר מיני פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר. ברש"י ד"ה אף תרומה נמי, "שהפרישה בפירות כגון תמרים ותפוחים כיון דתרומה נוהגת בפרי אע"ג דאינה נוהגת במשקין שלהן אלא בתירוש ויצהר בלבד הנך משקין כיון דמפירות תרומה אתו הרי הן כתרומה". פשטות רש"י דלכו"ע משקין של שאר פירות אינן נעשין תרומה מעיקרא, והיינו דהפרשת המשקה עצמו לכו"ע לא מהני, ומאידך בתירוש ויצהר ודאי עיקר דינו

משאר מינין מביא דתנן התם ר' שמעון אומר מעטרין את הבכורים חוץ משבעת המינין ר' עקיבא אומר כו' משמע דאם רצה להביא משאר מינין מביא."

והא דתנן אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן

הזיתים ומן הענבים. בחידושי חת"ס כתב דהסכימו אחרונים דדוקא אין סופגין אבל אסור מה"ת וכיסודו לעיל דילפינן צה"ש מבינייהו. ועי' להלן דברי הרמב"ן דלכאור' לר"י דקיי"ל כוותי' ליכא איסור תורה אפילו בחדש שביעית וכלאים אלא ביוצא מזיתים וענבים דבהם גם לוקין, ושאר מיני פירות ילפינן מערלה בכורים ותרומה, ואצ"ל דערלה גופה רק ביין ושמן. ולפ"ר צל"ע דאפילו לצד דחדש ושביעית נילף מחלב נבלה וחמץ לענין איסור תורה, וכצידוד חזו"א דלחומרא מקשינן, מיהו בערלה עצמה הא ילפינן מבכורים דרק בתירוש ויצהר והיאך נימא דאיכא איסור תורה בשאר פירות רק דאין לוקין.

דף קב"א ע"א

והדר מייתי לה לערלה פרי פרי מבכורים. ברמב"ם פ"י מהל' מאכ"א הכ"ב, "הטבל והחדש וההקדש וספיחי שביעית והכלאים והערלה משקין היוצאין מפירותיהן אסורים כמותם ואין לוקין עליהן חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזיתים וענבים שלהם."

להפריש המשקה עצמו, וכיון דעומדין לכך לא פקע בדרכן אח"כ, כי פליגי לענין שאר פירות שהפרישן בפירות ונעשו משקין. וחזוין ברש"י דהגם דבתרומה חדשה תורה דנוהגת בתירוש ויצהר, מ"מ רק הפרשת הפירות מהני ולא הפרשת משקין שלהם.

אכן בחזו"א יו"ד חולין ס' ריד ד"ה שם רש"י, "לכאור' משמע דאף לר"א אין איסור טבל נוהג במשקין שלהן, וא"א לומר כן דהא אמרו בירושלמי דר"א מחייב דבש תמרים במעשרות, אלא כונת רש"י דתחילת ההיקש תרומה לבכורים היינו למשקין היוצאין מפרי תרומה, אבל אחר שלמדו כן שפיר יש ללמוד טבל חילול חילול מתרומה לחייב במעשר את המשקין שיצאו מטבל, דתירוש ויצהר דכתיב בקרא מתלי תלי שאם אין דרשא לרבות שאר מינין מתפרש דתירוש ויצהר אין, שאר מינין לא, אבל אם אפשר לרבות מרבינן היוצא מדגן ג"כ, ותיירוש ויצהר לאשמעינן דעיקר החיוב בתירוש ולא בענבים, ויצהר ולא זיתים, וכמו שאמרו לר' יהושע דון מינה ואוקי באתרה שאינו אלא לפי תחילת הילפותא, אבל למאי דמסיק גם בבכורים אינו מביא אלא היוצא מזיתים וענבים דילפינן בכורים מתרומה."

מה בכורים אפילו שאר מינין אף תרומה נמי אפילו שאר מינין. בתוד"ה אף, "וא"ת אכתי אימא דוקא שבעה מינים שהבכורים נוהגים בהם ויין תפוחים מגלן, וי"ל כיון דהויא אפילו במידי דרבנן הויא בכולהו". ובחידושי הר"ן תירץ, "יש לומר דאע"ג דאינו חייב להביא בכורים אלא משבעת המינין מכל מקום אם רצה להביא

ונקמו אחרונים ז"ל דמסתימת לשונו
אסורין כמותם ואין לוקין, דהיינו
אסור מה"ת רק דליכא מלקות (דלא ככס"מ
שם ועי' לח"מ), וכ"ה בקרית ספר הנ"ל
ובצל"ח וחת"ס בסוגיין, וכן בהדיא בחינוך
רפ"ד דמשקין היוצאין מטבל דגן אסורין
מה"ת כדלהלן. ובפשטה דהוי איסור הבא
מאליו דילפינן מחלב חמץ ונבלה, ואין לוקין
מכללא דאין לוקין על בנין אב. [ובקרן אורה
בגדרים פירש דין הרמב"ם דאסור מה"ת
מצד יוצא בכל האיסורים].

ובחידושי הרמב"ן לעיל, "ומשמע לפום
שמעתין דבטבל וחדש ושביעית
וכלאים אין סופגין את הארבעים על משקה
שלהם אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים
בלבד, דכיון דתרומה ובכורים וערלה אין
לוקין על משקין שלהם אלא על היוצא מן
הזיתים ומן הענבים, אינך נמי אי אתית
לאיתויינהו במה הצד משרצים ונבלה וחמץ
וחלב ולרבוויי כל משקין היוצאין מהן
כמותן, איכא למיפרך ערלה וביכורים
ותרומה יוכיחו, דמסתברא מהני גמרין,
משקין ממשקין, דנבילה וחמץ וחלב גופא
דאיסורא הוא, הלכך לא אתו, וכל שכן
הקדש דלא אתי אלא מתרומה או מביכורים
וחדא מהנך, ומיהו בזיתים וענבים לקו
דגמרין מכולהו".

מבואר דלא אתי עלה מצד אין עונשין
מה"ד, אלא מצד ערלה ביכורים
ותרומה יוכיחו, וביאר דיש ללמוד משקין
ממשקין [וקצת מקור לסברת מנח"ב סנ"ט
ענ"ב], ועולה דא"כ הנך דינים תליא
בפלוגתא ר"י ור"א, דלר"י איכא פירכת

ערלה ביכורים ותרומה, אולם לר"א אדרבא
משוין משקין למשקין לגמרי ויהא מלקות,
דחשיב גילוי מילתא דלאו דוקא תירוש
ויצהר. ויל"ע לרמב"ן אי איכא איסור תורה
לדידן כר"י, דהא בערלה בכורים ותרומה
נתמעט לגמרי מאיסור תורה דא"י הגוף
הנאסר.

והוסף הרמב"ן שם דיש מי שאומר לעולם
אין לוקין משום שאין עונשין מן
הדין, וחלק דלאו מילתא היא, שכיון שהן
עצמן אסורין ולוקין עליהן, משקין היוצאין
מהן נמי לאו משום אינך לוקין עליהן אלא
מלאוין הכתובין בהן, וגלוי מילתא בעלמא
הוא שהכתוב אסר בין הן בין היוצא מהן
עיי"ש. הרי דשלל ענין אין עונשין מה"ד
בכאן, דחשיב גילוי מילתא מהו גוף האיסור,
ועולה דלר"א לוקין בכולהו, ולר"י אין לוקין
בשאר מיני פירות ברם בזיתים וענבים ודאי
לוקין אף באידך, ולענין איסור תורה לכא'ו
איכא ג"כ יוכיח מערלה בכורים ותרומה
כנ"ל.

ובסו"ד אייתי הרמב"ן לשון הרמב"ם פ"י
ממאכ"א הכ"ב הנ"ל, ודייק דס"ל
דק ביינן ושמן של ערלה וכלאי הכרם לוקין,
וחלק עליו שבכולן לוקין ביינן ושמן שלהם
וכנ"ל. ובחידושי חת"ס בסוגיין ד"ה וזה נ"ל,
ביאר דשיטת הרמב"ם דמשקה דכל
האיסורין אפילו דזיתים וענבים לא אתי אלא
מבינייהו דהנך, ואין לוקין מן הדין אלא
איסור מן התורה, וה"ה ערלה וכלאי הכרם
נמי משקה שלהם אתי מבינייהו ואין לוקין
חוץ ממשקה דזיתים וענבים דאתי מפירי
פירי בכורים ותרומה דלוקים אהקישא

וגז"ש, וכלאים וערלה חר דינא אי להו
כמ"ש תוס' שלהי תמורה ד"ה אלו הן. [ועי'
לפי"ז בהמשך השגת הרמב"ן שם].

פרי פרי מבכורים. הראשונים הקשו
דבסוגיא דברכות ל"ח א' ובפסחים
כ"ד ב' דנידון ר"א ור"י בחשיבות משקין
היוצאין משאר פירות, אי כזיעה בעלמא או
לא, ולר"ז מצד שלא כדרך, והכא בסוגיין
דילפינן ערלה מביכורים הנלמד מתרומה
דתירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא.

וברשב"א ברכות ל"ח א' ד"ה דבש,
בתוה"ד, "אלא משמע דטעמא
קא דרשינן דכיון דלא חאיל שם תרומה
אסחיטת הפירות לבד מיין ושמן ש"מ דלא
חשוב משקה אלא זיעה בעלמא וחומץ
סתוניות נמי כטעמא דאמרן". משמע דבא
לפרש דזהו הטעם דדרשינן תירוש ויצהר אין
מידי אחריני לא, משום דסברא לומר דבשאר
משקין לא חשיב כגוף האוכל אלא כזיעה
בעלמא, משא"כ ביין ושמן דעיקר עמידתן
לזה, ואי לאו האי סברא היינו נוקטים
דתירוש ויצהר וה"ה שאר דברים. ולפי"ז גם
גדר שלא כדרך אכילה בסוגיא דפסחים י"ל
דק בא כסברא לדורש תירוש ויצהר אין
מידי אחריני לא, מיהו סברא זו בפנ"ע אינה
פוטרת, דלא דמי כלל לשלא כדרך אכילה
בכגון עירב דבר מר וכיו"ב. ולפי"ז ליכא
סתירת הסוגיות. ועי' תוד"ה והדר ומהר"ם.

ובמנחת ברוך סימן ס' ענף ב' יצא לחלק
בין נמחה גוף האיסור לבין
משקין היוצאין מן הפרי, ואזיל דבנמחה גוף
האיסור גם ר"י מודה דלקי והנידון רק במי
פירות דחשיב זיע בעלמא ואזיל ג"כ ביסוד

הרשב"א הנ"ל דחד טעמא עיי"ש בכ"ד. [עי'
רמב"ן ד"ה ומשמע כנ"ל במקף].

בשו"ע או"ח ס' ר"ב ס"ח. "דבש הזב מן
התמרים מברך עליו שהכל וכן על
משקין היוצאין מכל מיני פירות חוץ מזיתים
וענבים מברך שהכל". ובמ"ב ס"ק מ"ו,
"דמה דכתיב בתורה זית שמן ודבש היינו
תמרים היוצא מהן דבש אבל דבש גופי'
זיעה בעלמא הוא ואינו בכלל פרי". ובס"ק
מ"ז, "כגון יין תפוחים וכה"ג בין אי איתרמי
שיצא מאליהן ובין שיצא ע"י כתישה
וסחיטה ברכתן שהכל דזיעה בעלמא הוא
דאין נקרא משקה אלא היוצא מן הזיתים
והענבים בלבד".

ובשע"צ ס"ק נ"ד ציין לפלוגתת
הרשב"א והרא"ש, בהקדם
קושית הראשונים מדוע במיא דסילקא
מברכין בורא פה"א ובשכר מברכין שהכל,
והרא"ש ברכות ס"ח אזיל דפטור זיעה
בסחט אבל בבישל דיצא מטעם גוף הפרי
בהמים לא חשיב זיעה, וכללל הוא להרא"ש
דחלוק נסחט מבישל. ואילו הרשב"א אזיל
דבמיא דסילקא רובם בשליקה והוי דרכו
בכך, וכללל דזיעה רק באין דרכו בכך אבל
בדרכו בכך לסחיטה או בישול לא חשיב
זיעה. ובהא דנו לתלות שכר מאיסור חדש
דלהרא"ש איכא מעלת בישול ולהרשב"א הא
תלוי בדרכו בכך. וכתב בשע"צ הנ"ל,
"ואותן פירות שרוב אכילתן הוא ע"י סחיטה
דעת הרשב"א דמברכין על מימי סחיטתן
כמותן, אבל לדעת הרא"ש בכל גווני מברך
שהכל וכן סתם המחבר לקמן בסימן ר"ה
ס"ג עיי"ש בפמ"ג והגר"א, ואפשר דרק

ואיכא מלקות, ונתבאר בגמ' צורך הקראי בכל אחד.

(ב) בתרומה נחלקו ר"א ור"י אי דוקא משקין היוצאין מזיתים וענבים של תרומה דינן כמותן, או גם משקין של שאר מיני פירות או מדגן.

(ג) בהא גם תליא דין משקים של שאר מיני פירות של ביכורים ושל ערלה עכ"פ לענין מלקות כבסמוך.

ברמב"ם פ"א מתרומות הל"ב דקיי"ל כר"י. ועולה א"כ דליכא חיוב מלקות בכל הנך אלא על משקין של זיתים וענבים בלבד.

ולענין תרומה נתבאר בחזו"א דפלוגתתם לענין חומש מדרבנן, אולם לענין איסור מודה ר"י דאיכא ג"כ על שאר משקין דמיני פירות, וכתב שם, "ור"י לא פליג אלא שאינו חייב חומש, אבל שם תרומה שפיר חייל עלי' אף שקרא שם לאחר שיצאו המשקין, דמודה ר"י דמדרבנן משקה היוצא מהן כמותן". [ודו"ק לשיטתו בפירוש דברי רש"י].

(ד) בערלה י"ל דהנידון רק לענין מלקות, אולם לענין איסור יתכן דאפילו מה"ת איכא. ועי' חת"ס דילפינן צה"ש מחלב חמץ ונבלה דחשיב איסור הבא מאליו. [עי' להלן מרמב"ן].

(ה) משקין של חדש, שביעית, וכלאים, חשיב איסור הבא מאליו [לשיטת רש"י] וילפינן בצה"ש מחלב חמץ ונבלה, וא"כ לענין איסור דאורייתא אין חילוק בין משקין היוצאין מזיתים וענבים למשקין היוצאין

מטעם ספיקא סתם הכי דבברכת שהכל בודאי יוצא, אח"כ מצאתי שכ"כ במאמר מרדכי ונ"מ לענין דיעבד וצ"ע".

ובחזו"א חולין ס' ריד, ק"כ ב' ד"ה והנה, בתוה"ד, "והנה נחלקו הראשונים בדין משקין היוצאין דעת תוס' חולין קי"ב דדוקא היוצא ע"י מליחה וסחיטה אבל היוצא ע"י בישול היינו טע"כ דאסור מה"ת, וזו נראה כונת תוס' ברכות ל"ט א' ד"ה מיא, וזו דעת הרא"ש שם, והא דנסתפק הרא"ש שם בפרי העץ שבשלן אי מברך על מימיהן בפה"ע נראה דספיקו לענין ברכה דוקא כיון שאין עומדין לכך ואין כאן רק טעם, אבל לענין איסור ס"ל דחשיב טע"כ, אבל דעת הרשב"א בחי' שם ל"ח א' דאין חילוק בין משקין היוצאין ע"י בישול או ע"י סחיטה, אלא החילוק בין עומדין לכך או לא וכל שעומדין לבישול משקין היוצאין ע"י בישול חשיב עיקר הפרי ואמרינן בו טע"כ ומברכין על טעמו בפה"ע, וכל שאינו עומד לכך חשיב זיע ואף טעמו ע"י בישול חשיב זיע, ומשמע דאם עומד לסחיטה נמי היוצא מהן חשיב פירי, וכ"מ בל' הרשב"א שם". "אבל יל"ע לדעת רשב"א אם דרכן בבישול אי חייב אף על היוצא מהן ע"י סחיטה, ונראה דכיון דאין דרכן בסחיטה היוצא ע"י סחיטה חשיב זיע, וצ"ל לדעת רשב"א דהא דמרבינן בשרצים צירן היינו באינו עומד לכך".

העולה מפוגית הגמ'.

(א) חלב, חמץ בפסח, נבלת עוף טהור, שרצים, ילפינן מריבוי מיוחד בכל חד מהנך דמיחוי שלהם או ציר שרצים כמותם

משאר פירות, וכמו דלגבי ערלה דהוי ג"כ איסור הבא מאליו לענין איסור תורה יש ללמוד מחלב חמץ ונבלה. מיהו לענין מלקות נימא כללא דאין עונשין מה"ד.

ובחזו"א חולין ס' ריד לדף ק"כ ב', "ובשביעית וחדש לא נתפרש,

ואפשר כיון דהוא איסור הבא מאליו ילפינן להו משרצים דהיוצא מהן כמותן כדאמר בסוגיא שם, או דילפינן להו מערלה שאין היוצא מהן כמותן, ומסתבר דלחומרא מקשינן.

מיהו כבר הובא לעיל דברי הרמב"ן דלר"י איכא פירכת ערלה בכורים ותרומה יוכיחו, ומאידך שלל ענין אין עונשין מה"ד בכאן, וא"כ יעלה דביין ושמן ודאי איכא מלקות בכולהו, מיהו איסור תורה לכאן ליכא כדין ערלה בכורים ותרומה. ותליא בפלוגתת ר"י ור"א כנ"ל.

(ו) בהקדש מסקינן דילפינן מתרומה וביכורים וחד מהנהך [חמץ ונבלה], וא"כ תליא ג"כ בר"א ור"י בדין תרומה וביכורים, ולמאי דקיי"ל כר"י נמצא דליכא מלקות אלא על משקין היוצאים מזיתים וענבים של הקדש. [לצידוד חזו"א הנ"ל דמלקות רק באכילה, או למנח"ב דאיירי בקדשי מזבח].

(ז) דין משקין היוצאין מטבל [בדגן שהוא מה"ת] בהדיא בק"ס סופ"י מהל' מאכ"א דאסור ג"כ מה"ת, וכן בחת"ס בסוגיין. וביארו דילפינן ג"כ צה"ש מחלב חמץ ונבלה.

ומצינו בהדיא בחינוך מצוה רפ"ד, "ומשקין היוצאין מפירות שהן

טבל אסורין כמותן, ומכל מקום אע"פ שהן אסורין מן התורה, אין חיוב המלקות על המשקין אלא על גוף הפירות, חוץ מיין ושמן שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזיתים והענבים, והטעם, לפי הדומה מפני שעיקרן של אותן פירות למשקין הוא לבריות.

וי"ע דלכאור' הרמב"ן יחלוק דהא הזכיר גם "טבל" דדנין ערלה בכורים ותרומה יוכיחו וא"כ ליכא איסור תורה ולא ילפינן משקין של טבל צה"ש משרצים נבלה חמץ וחלב.

משמ"י דהגר"ז ז"ל לענין משקין היוצאים מטבל שאסורין ולא מהני כ"ל דהפרשה. והובא במו"ז ח"ג ס' ר"ד שיוצא מדבר האסור הלא אסור מה"ת, וא"כ כשסוחט טבל המשקה אסור מה"ת [כנ"ל בהדיא בחינוך], ומ"מ תרומה לא מהני ליוצא, דתירוש ויצהר כתיב אבל מידי אחרינא לא [דקיי"ל כר"י ולפשטות רש"י בהא גם ר"א מודה], וכיון שכן משקין היוצאין מטבל נשארו באיסור טבל בלי אפשרות לתקנו, והעלה שם דלפי"ז חומרא גדולה דלא מהני כלל הפרשה למשקאות ושמינים שקונים וחוששים שלא הופרש מיניהו תרומ"ע שאם הוא טבל אסור מה"ת ולא מהני בהו תרומ"מ דלא חל על משקין היוצאין.

והנה פשטות סוגית הגמ' וכבהדיא ברש"י [לולי פירוש החזו"א המחודש] דלכו"ע ליכא הפרשת תרומה על משקין של שאר מיני פירות, וא"כ הפרשה מעיקרא של משקין היוצאין לכו"ע לא מהני, ואף בשכבר

הפריש ונעשה משקין הא לר"י דקיי"ל
כוותי פקע תרומה. ודגן שהוא טבל מה"ת
שעשאו משקה נמצא דלכו"ע אי אפשר
להפריש ממנו.

והביא דהגרי"ז הוכיח כן מירושלמי פי"א
דתרומות הל"ב דאיתא התם, "דבש
תמרים ויין תפוחים וחומץ סיתוניות ושאר
כל מיני פירות של תרומה ר"א מחייב קרן
וחומש ור"י פוטר ר"א מטמא משום משקה
כו". ובירושלמי שם איתא, "מה פליגין
לשעבר הא בתחילה אף ר' יושע מודה,
והתנינן דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות
ורבי יושע פוטר", והיינו אף מדרבנן,
ומתוך, "כאן שזבו משנטבלו כאן שזבו עד
שלא נטבלו", וגירסת הגר"א, "כאן שזבו
משנתרמו וכאן שזבו עד שלא נתרמו".

והיינו דלגירסת דילן יוצא דטבל אסור,
משא"כ לגירסת הגר"א, אדרבה,
מקילין דיוצא דטבל שרי אף מדרבנן, ומסיק
בירושלמי, התם [לפי גירסת הגר"א בכת"ן],
"תני רבי נתן אומר לא שר"א מחייב
במעשרות, אלא שר"א אומר שלא יאכל מן
הדבש עד שיעשר על התמרים, ומודה ר"א
שאם עישר על התמרים אפילו באספמא
שדבשן מותר, מילתי' אמר שהוא מעשר על
הדבש ועל התמרים לפי תמרים, מילתי'
דת"ק אמר שהוא מעשר מן התמרים על
הדבש ועל התמרים לפי דבש ולפי תמרים".
ומבואר מירושלמי דכשמעשר דבש דהיינו
יוצא מעשר תמרים דוקא, והיינו טעמא
דיוצא לא מהני ב' תיקון מיני' ובי', שלא
מהני הפרשה מיוצא, רק לפי גירסת הגר"א
גופא יוצא שרי לגמרי בטבל, ואין איסור

אפילו מדרבנן ע"כ מדברי מרן הגרי"ז ז"ל.
ודן שם באורך בדעת הגרי"ז לענין תיקון
ע"י מעשר ממק"א עיי"ש.

בעיקר חידוש הגרי"ז אייתי שכבר קדמו
בוה החת"ס בסוגיין דלא מהני
הפרשה איוצא דטבל ומהני הפרשה ממק"א
ע' ק"כ ב' ד"ה והנה לפום.

אולם בחזו"א יו"ד סימן רי"ד סק"א ולעיל
[רנ"ז ב' בדה"ס ד"ה וטבל] דטבל
ותרומה תלוין זב"ז, וא"כ דין הטבל עצמו
תלוי במחלוקת ר"א ור"י, ולמאי דקיי"ל
כר"י ביוצא מן הטבל ליכא איסור מה"ת
דפקע איסורו בהא דנהפכו למשקין, והגם
דאיכא איסור מדרבנן דגם ר"י מודה לזה
כנ"ל, מ"מ ניתן לתקנו ע"י הפרשת המשקין
לתרומה. [ודו"ק לפום פירושו ברש"י].

אכן כבר הובא דבחינוך בהדיא דמשקין
היוצאין מפרות טבל אסורין מה"ת.
מאיך ברמב"ן הא תלי דין טבל חדש
שביעית וכלאים בפלוגתת ר"י ור"א, ונמצא
דלדידן כר"י אין כאן איסור טבל מה"ת,
ולגבי הדרבנן שפיר י"ל דמהני הפרשה,
מיהו יסוד הרמב"ן לאו מטעמי' דחזו"א
דטבל ותרומה תלי חד באידך, דהא גבי
שביעית וחדש צידד החזו"א דילפינן
לחומרא מחלב ונבלה, ואילו לרמב"ן
בכולהו משוינן לערלה בכורים ותרומה
כנ"ל.

ת"ש ר"י אומר הא"ל המכונס אם יש בו
כזית במקום אחד חייבין ע"יו.
ברש"י, משום נבלה בין שאוכלו בין שנוגע
בו ונכנס למקדש ופליג אמתנ' דקתני אבל
לא טומאת נבילות. וברש"י במתנ' ד"ה

המכונס, וחייב עליו אם נגע ונכנס למקדש או אכל קדש. ותוס' בסוגיין ד"ה והוא, חלקו על רש"י דרך גבי טומאה שייך לחלק דאי מבטל לי' עץ בעלמא הוא אבל גבי איסור משום דבטלי' לא משתרי באכילה, ומסקו לכך נראה דחייבין עליו לא מיירי לענין אכילה דלא צריך כנסו אלא לענין אם נכנס למקדש כמו שפירש רש"י בלשון אחר. ואינו מובן לכאור' דהא כמו"כ לענין איסור תלוי בשם נבלה ומהו יסוד פשיטותם דחלוק איסור מטומאה.

חד אמר מקצתו חישוב עליו. ברש"י ד"ה מקצתו, ולא פירש איזה קצת הלכך כביצה מיני' לא מקבל טומאה דהא לא חישוב על כולו אבל כי מצטרף בהדי שאר אוכלין מצטרף ההוא קצת מחשבה דאית בי' לאשלומי שיעורא. ויל"ע דאותו מקצת שחישוב עליו יהא אוכל מצד עצמו בלא צירוף, ואי איכא כביצה ראוי לטו"א, ואי חישוב על פחות מכביצה ובעינן לצרף חלק יותר ממה שחישוב אמאי מצטרף.

ובתורא"ש ד"ה מקצתו, הביא דברי רש"י, וכתב עלה, "וקשה לי מאי קמ"ל דאותו שחישוב עליו מצטרף אף בלא צירוף מיטמא אי אית בי' כביצה וגם אותו שלא חשב עליו פשיטא שאינו מצטרף. וניחא לפרושי כיון שחשב על מקצתו ולא פירש על איזה אהניא מחשבתו שיצטרפו שניהם יחדיו להשלים אוכל אחר לכביצה אבל כולי האי לא אהני שיצטרף אותו שלא חשב עליו עם אותו שחשב עליו להשלימו לכביצה, וכן יש לפרש במקצתו פלטתו חי' ומקצתו פלטתו סכין, כן נראה לי".

ודיינו דליכא מחשבה על חלק מסוים אלא על מקצת מהכמות שבכאן, וחשיב "קצת מחשבה" (כלשון רש"י) כיון דכל חלק יכול להיות אותו מקצת שחשב עליו, ודרגת מחשבה זו אהני רק לקדמו קצת כאוכל לענין להצטרף ולא לחושבו כאוכל גמור לקבל טו"א בפני עצמו. ולפי"ז לכאור' אפילו אי אותו מקצת שאינו מבורר יש בו כביצה לא יהני האי דרגת מחשבה לטו"א בלא צירוף.

וחד אמר מקצתו פלטתו חי' ומקצתו פלטתו סכין. ברש"י בתוה"ד, "הלכך כי הוו בהדי' שאר אוכלין מצטרף ההוא קצת דחי' בהדייהו". מדויק דרך מה שפלטתו חי' ולא מה שפלטתו סכין, והיינו הגם דאינו מבורר וידוע מהו חלק שפלטתו חי', ומשמע דחידוש הוא שמצטרף אולם בפנ"ע אפילו באית בי' כביצה לא יקבל טו"א כיון שאינו מבורר. אולם מסיום לשון תורא"ש דלעיל משמע דמשהו דגם בזה יצטרפו שניהם להשלים שיעור כביצה עם האוכלין, וצריך טעם מה אהני חלק שפלטתו חי' כלפי חלק שפלטתו סכין. ומאידך לתורא"ש יתכן דבאיכא כביצה בחלק שפלטתו חי' יהני לקבל טו"א בפנ"ע וצ"ע.

כיוצא בו השוחט בהמה טמאה לעו"כ. ברש"י השוחט. כללות דבריו דג' דינים איכא. (א) טהורה שנשחטה כדין ע"י ישראל ועודה מפרכסת ודאי מטמאה טו"א כיון דשחיטתה התירתה באכילה מה"ת לגמרי. [ודינא דלא תאכלו על הדם רק מדרבנן]. (ב) טמאה שנשחטה ע"י עו"כ כצורת שחיטה דישאל, ודאי אינה מטמאה

טו"א בעודה מפרכסת, דהן מצד הבהמה הרי אינה בשחיטה, והן מצד השוחט הא עכו"ם ליתא בשחיטה, וא"כ ליכא שייכות לשחיטה למשוי שם אוכל במפרכסת. ג) שחיטת ישראל בטמאה לאכילת עו"כ, או שחיטת עו"כ בטהורה לישראל, בזה כיון דבטהורה כה"ג מתיר באכילה, הרי בצירוף דשחיטה לאכילת עו"כ חשיב אוכל אפילו בעודה מפרכסת, הגם דקיי"ל דלא יצאה מידי אמ"ה לב"נ. [אבל לאכילת ישראל בטלה דעתו דטמאה לאו לישראל קיימא]. וכן שחיטת עכו"ם בטהורה כיון דשחיטת ישראל מתרת באכילה, משוי לי' אוכל גם בעודה מפרכסת לדין טו"א. מיהו ליכא טומאת נבלות עד שתצא נפשה.

מדויק מרש"י דאם לאו דלא תאכלו על הדם הי' מה"ת, לא נימא דשחיטת ישראל משוי אוכל במפרכסת, רק כיון דאין האיסור אלא מדרבנן חשיב אוכל. אכן דעת הרמב"ם פ"א משחיטה הל"ב, "ואסור לאכול מן השחוטה כל זמן שהיא מפרכסת והאוכל ממנה קודם שתצא נפשה עובר בלא תעשה והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם ואינו לוקה". וביאר בלח"מ דאין לוקין כיון דהוי לאו שבכללות, "והא דמבואר במתנ' דמטמא טומאת אוכלין אע"ג דלישראל לא משתריא לגמרי כשמפרכסת דמ"מ הא נפיק מאיסור אמ"ה ומשו"ה כיון דאהני שחיטה לישראל לאפוקי מתורת אבר מן החי להכי מטמא טו"א, אבל ודאי דאיסורא דלא תאכלו על הדם איכא דהוא כחי' ולהכי אינו מטמא טומאת נבילות". משמע דנקיט דיסוד הלאו מצד דכחי' וחסר בהיתר השחיטה, ואעפ"כ

כיון דאהני להוציא מידי אמ"ה סגי לטו"א, ויל"ע דסו"ס לא הוכשר באכילה. ויל"ד דאין האיסור מצד חסרון היתר שחיטה, אלא מצד האדם דלא יאכל על הדם, וזה גופא הטעם דלגבי אמ"ה אהני השחיטה גם בעודה מפרכסת, דמצד הבהמה בעצמותה חל היתר גמור, והוי איסור מיוחד רק כלפי הנהגת האדם, וניחא טפי דחשיב אוכל לגבי טו"א.

אמר רבי אסי שונין ישראל בטמאה ועו"כ בטהורה צריכין מחשבה והכשר מים ממקום אחר. והיינו דשחיטת בהמה טמאה ע"י ישראל צריך מחשבה להאכיל הבשר להנכרי, ובשחיטת טהורה ע"י עו"כ צריך מחשבה לאכילת ישראל. ומשמע דלאו כולהו מודו בה. והנה לענין שחיטת ישראל בטמאה הא בהדיא במתנ' דהוי לעו"כ, ומאי חדית ר"א ובמה נחלקו תנאי, וביאר במקדש דוד סמ"ב סק"ד, דאמנם שוחטה לאכילת עכו"ם, מ"מ צריך מחשבה ג"כ להאכילה לעכו"ם כשהיא מפרכסת, והכריח דהרי כתב רש"י גבי אבר המדולדל דצריך מחשבה משום דהוי אמ"ה ואסורה לב"נ, א"כ ה"נ בשוחט בהמה טמאה ועדיין מפרכסת דאסורה לב"נ משום אמ"ה צריך מחשבה, ולזה צריך לחשוב להאכילה כשהיא מפרכסת ולא מהני מה שחושב להאכילה אח"כ לענין שתקבל טומאה כשהיא מפרכסת.

ולענין שתקבל טומאה כשתמות א"צ מחשבה כלל דזה דנבלת בהמה טמאה צריכה מחשבה מבואר ברש"י בכורות דף י' משום שיש בה ב' דחויין, אחת שלא נשחטה ואחת דטמאה היא, א"כ בשוחט

ג"כ וכוותי' פסק הרמב"ם. [ע"י חזו"א עוקצין ס"ה].

וביאר במקד"ד שם דאזיל לשיטתי' דכל שאסור לישראל צריך מחשבה ולא איכפת לן בין דיחוי אחד לב' דיחויין, ובין אסור אף לב"נ ובין אסור רק לישראל, וא"כ לדידי' השוחט בהמה טמאה ואף לאחר שתמות ג"כ צריכה מחשבה שהרי אסורה לישראל, אלא דשחיתתו הוי מחשבה שהרי שוחטה להאכילה לעכו"ם ואף ששוחטה להאכילה כשתמות, הרי גם אז אסורה לישראל וזו המחשבה מהני שתחול עלי' שם אוכל אף כשהיא מפרכסת, דאין נ"מ בין אסורה לב"נ לאינה אסורה אלא לישראל, וכיון שחישב להאכילה כשהיא אסורה לישראל הוי מחשבה.

והכשר מים ממקום אחר. ברש"י דדם שחיטה דילה לא מכשר לה דלא איקרי משקה אלא דם חללים ומיהו דם שחיטה הוגנת מכשיר דאיתקש למים דכתיב על הארץ תשפכנו כמים אבל של עו"כ לאו דם חללים הוא ולא דם שחיטה הוא והוי כדם מגפתו וכדם המת דחלל לא מיקרי אלא ע"י גיסטרא ומצואר. ובתוס' לעיל ל"ה ב' ד"ה דם המת, חלקו על רש"י דליכא חסרון דם חללים בהא דע"י שחיטה, ואזלו דברם בהמה לא שייך כלל דם חללים.

וי"ע התינח להראשונים דשחיטת עכו"ם לא מהני אף לטהר מידי נבלה, וא"כ ליתא הכא דם שחיטה להכשר, אולם לשיטת הרמב"ם בפ"ב מאה"ט ה"י, "וקרוב בעיני שאף זה מד"ס שהרי טומאת ע"ז וטומאת

בהמה טמאה דאין בה אלא דחוי אחד א"צ מחשבה. וכן מדויק מלשון רש"י שכתב דישראל בטמאה אם לא חישב לא הוי אוכל עד שתמות, הרי דלאחר שתמות אי"צ מחשבה, וכל המחשבה היא רק כשהיא מפרכסת שהיא אסורה אף לב"נ א"כ מה מועיל מה שחושב להאכילה אח"כ, וכן עכו"ם בטהורה דאמרינן דצריך מחשבה ואע"ג דנבלת בהמה טהורה בכ"מ אי"צ מחשבה, היינו משום דמפרכסת אסורה לב"נ ולא מהני מה שחושב להאכילה אח"כ.

ברמב"ם פ"ג מטו"א הל"ד, "ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי ושחט בה שנים או רוב שנים הרי זו מתטמאה טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרכסת ואין צריכה מחשבה שהרי ישראל שחטה לאכילת העכו"ם ואין לך מחשבה גדולה מזו, ואינה צריכה הכשר לפי שסופה לטמא טומאה חמורה. שחט בה אחד או שנחרה אינה מטמאה טומאת אוכלין, וכן עכו"ם ששחט בהמה טהורה לישראל ושחט בה שנים או רוב שנים מתטמא טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרכסת ואינה צריכה הכשר, שחט בה אחד או נחרה אינה מטמאה טומאת אוכלין והרי היא כשאר הנבילות".

הרי דפסק הרמב"ם דאין צריך מחשבה וכדיוק לשון ר"א דשונין מיהו תנאי פליגי. וכן לענין הכשר דייק הרמב"ם לשון שונין דאיך תנאי פליגי ופסק דחשיב סופו לטמא טומאה חמורה, וי"ל דסתימות תנא דמתנ' דלא הזכיר דין מחשבה לאכילה בעודה מפרכסת, ולא הזכיר דין הכשר, פליגי

תקרובת ע"ז מדבריהם כמו שיתבאר. וא"ת והלא היא אסורה באכילה מד"ת, לא כל האסור באכילה מטמא. [ובביה"ל ח"א סט"ו דמדין חש"ו הוכח להרמב"ם דליכא חסרון לאו בר זביחה ומה"ט פליג אתוס' ורא"ש דלאו מדין וזבחת]. הרי מבואר דלענין טומאה ס"ל דרך מדרבנן, וכן נקיט בתבו"ש ס"ב סק"א [דלא כהגרי"ז]. וא"כ הכא אמאי לא חשיב דם שחיטה כיון דאהני לטהר מידי נבלה, נשמע לכאן דרך שחיטה המתרת באכילה חשיב דם שחיטה להכשר. [ע"י ביאורי הדרג חולין ח"א עמוד נ].

הבשר למה לי סופו לטמא טומאה חמורה. פשטות הגמ' דמקשינן הן אישראל בטמאה והן אעו"כ בטהורה דלא ניבעי הכשר מים ממק"א. אולם בחידושי חת"ס ד"ה שסופה, "היינו ישראל בטמאה אבל נכרי בטהורה אין סופה לטמא טומאה חמורה לפמ"ש הרמב"ם פ"א מאה"ט הי"ד דשחיטת נכרי נבלה ואינה מטמאה וא"כ צריכה הכשר". כפי הנראה כוונתו מכח סוגיא דלקמן דף קכ"ט א' דבטומאה דרבנן לא אמרינן סופו לטמא טומאה חמורה, וא"כ הא להרמב"ם דשחיטת עכו"ם מטהרת מידי נבלה מה"ת, אין כאן סופו לטמא טומאה חמורה מה"ת.

וי"ע דהרמב"ם פסק בפ"ג מטו"א הל"ד, "ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי ושחט בה שנים או רוב שנים הרי זו מתטמאה טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרנסת ואין צריכה מחשבה שהרי ישראל שחטה לאכילת העכו"ם ואין לך מחשבה גדולה מזו, ואינה צריכה הכשר לפי שסופה

לטמא טומאה חמורה. שחט בה אחד או שנחרה אינה מטמאה טומאת אוכלין, וכן עכו"ם ששחט בהמה טהורה לישראל ושחט בה שנים או רוב שנים מתטמא טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרנסת ואינה צריכה הכשר, שחט בה אחד או נחרה אינה מטמאה טומאת אוכלין והרי היא כשאר הנבילות".

הרי דדייק מלשון "שונין" דמתנ' לא ס"ל הכי, ומשו"ה פסק בב' הדינים דלא כשונין, ומינה דגם בעכו"ם ששחט טהורה לישראל אין צריכה הכשר, והיינו דחשיב סופה לטמא טומאה חמורה ולא אמרינן סברת חזקי' הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית, ואי כחת"ס הא בזה ליכא מעלת סופה לטמא טומאה חמורה כיון דאינו אלא מדרבנן, וא"כ לא מקשינן עלה דלא ניבעי הכשר מים, ולא תליא בפלוגתא תנאי, ורק בדין צריכין מחשבה ניהא דפסק דאין צריך.

וי"ע אי מצינן לפרושי דאמנם מצד סופה לטמא טומאה חמורה ליתא בעכו"ם ששחט טהורה לישראל, מיהו מאידך גיסא להרמב"ם איכא "דם שחיטה" מכשיר כיון דאהני השחיטה לטהר מידי נבלה, ולעיל צידדנו דמפשטות הסוגיא עולה רבותא להרמב"ם דבעינן דם שחיטה המתרת באכילה, והשתא נימא לדרך החת"ס דחשיב באמת דם שחיטה מכשיר, ובהא גופא פלוגתא דשונין בהאי דינא, דגבי ישראל בטמאה אי חשיב סופה לטמא טומאה חמורה, וגבי עו"כ בטהורה אי חשיב דם שחיטה להכשר. וקצת מדויק דבלשון הרמב"ם לא הוזכר מעלת סופה לטמא

טומאה חמורה אלא גבי ישראל בטמאה ולא גבי עו"כ בטהורה.

מיהו מחודש טובא להמציא כן כיון דלא נתבאר בסוגיא נידון בזה, ועוד דנפק"מ אי בעינן הכשר שרץ, וברמב"ם פ"ג מאה"ט ה"ב פסק דסופה לטמא טומאה חמורה גם לא בעי הכשר שרץ, דכתב, "והרי היא כאוכל ראשון לטומאה אע"פ שלא נגע בה טומאה אחרת ואינה צריכה הכשר". וא"כ דכוותה הכא בפ"ג מטו"א מתפרש דלא בעי הכשר שרץ, וסמך עצמו אמש"כ בפ"ג מאה"ט, ובפרט דאיידי גם בנבלת עוף טהור דבהדיא ביאר שם דאין צריך הכשר שרץ, ואי בעכו"ם ששחט טהורה הוי מצד דם שחיטה מכשיר, הרי חלוק בעיקר דינו דבעי הכשר שרץ.

ויצוין כס"מ פ"ג מאה"ט הי"ד, "וממ"ש רבינו הרי היא כאוכלים טמאים משמע דאפילו לא נגע בה שרץ הם טמאים, וכן משמע מדבריו בפירוש המשנה, וקשה על זה דהא אמרינן דדוקא מי שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר שרץ ונבילת עוף טמא אין בה שום טומאה חמורה אלא שמוכנת לקבל טומאה ע"י מחשבה והכשר כשאר אוכלים, וכ"כ ר"ש וכן נראה מדברי רש"י בשלהי גיד הנשה (ף ק"ב) ד"ה ה"ג וכ"כ הר"י עובדי' ז"ל. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל שבכלל מ"ש רבינו והוכשרה הוי הכשר מים ונגיעת שרץ כי כן נקרא הכשר שרץ, והדעת מכריע דכיון דבעינן הכשר מים היינו לקבל טומאה להבא אם יגע בה שרץ, כי ע"י מים לבד תיעשה אוכל ולא טמא למפרע, וגם מדברי רבינו יש להוכיח כן כי גבי נבלת

עוף טהור כתב אע"פ שלא נגע בטומאה אחרת וכאן לא כתב כן". ולפי"ז גם בהלי טו"א כשהזכיר הכשר כולל גם הכשר שרץ ובהדיא גם בשחט עכו"ם דלא בעי הכשר שרץ וליכא לפרושי רק לענין הכשר מים מצד הכשר דם שחיטה וצ"ע.

ובל' שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר. בר"ש ורמב"ם טהרות פ"א מ"א בהדיא דלא בעי הכשר כולל הכשר שרץ, והיינו דמטמא טו"א בלא הכשר שרץ, וכ"ה בתורא"ש כאן דחלק ארש"י דס"ל דבעי הכשר שרץ כמבואר בלשונו ד"ה מיטמאין וד"ה נבלת, וכ"ה ברש"י בכורות י' א' ד"ה צריכה מחשבה, וכתב עלה בתורא"ש, "פרש"י לקבל טומאת אוכלין מן השרץ, ולא ה"י לו לפרש כן דמיד שחשב עליו ועשאו אוכל מיד מטמא טומאת אוכלים במגע אע"ג דלא נגע בשרץ דכל שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך לא הכשר מים ולא הכשר שרץ, וכן פרה ופרים ושעיר המשתלח מטמאין טומאת אוכלין משום דסופן לטמא טומאה חמורה, והא דפריך לעיל הכשר למה לי בין אהכשר מים בין אהכשר שרץ פריך, אבל מה שסופו לטמא טומאה חמורה לא מהניא לי' לשווי' אוכלא הלכך בעי מחשבה לשווי' אוכלא ואחר המחשבה מטמא טומאת אוכלין במגע כן נראה לי". וכ"ה בתוס' לעיל ע"ג ב' ד"ה סלקא, ובכ"ד בפיהמ"ש, וברמב"ם פ"ג מאה"ט ה"ב כנ"ל. ומקורו מפשטות סוגיא דנדה נ"א א' דמדרשא דתנא דבי רי"ש ילפינן דאיי"צ הכשר מים והכשר שרץ. ועי' שו"ת רע"א ח"ב ס' צ"ט ליישב סוגיא דנדה

לשיטת רש"י, ועולה דדייק סוגיא דידן
דנקטו הכשר מים, מיהו בשטמ"ק לא גריס
תיבת מים וכ"מ מרש"י גופי' ועי'.

והנה הכא במפרכסת לכאוי' חלוק טובא
מנבלת עוף טהור, דבמצבה עתה
ליכא טומאה חמורה כלל, משא"כ בנבלת
עוף טהור כבר איכא כח טומאה חמורה
לענין ביה"ב, וי"ל דהגדר כאילו מטמא את
עצמו מחמת כן ואיכא מגע כלפי', וזה ליתא
במפרכסת, והי' מקום לדון דהכא מקשינן רק
לגבי דין הכשר מים, מיהו בתורא"ש הנ"ל
בהדיא דאיכלל בקושית הגמ' דגם לא בעי
הכשר שרץ, וצ"ב גדר הדבר.

דף קב"א ע"ב

אמר חזקי' הואיל ויכול לגוררה
ולאעמידה על פחות מכזית.
בחזו"א עוקצין ס"ה סק"ט דן בשיטת
הרמב"ם פ"ג מטו"א ה"ד דאין צריך הכשר
משום דסופו לטמא טומאה חמורה, והביא
דהכ"מ כתב טעמו דהא דאמר בגמ' משום
שיכול לגוררה ולאעמידה על פחות מכזית,
היינו כמ"ד כריתות כ"א ב' בכזית שחיפהו
בצק ופי' בתוס' שם אבל פחות מכזית לא
חשיב סופו לטמא טומאה חמורה, אבל אנן
קיי"ל דאף פחות מכזית חשיב סופו לטמא
טומאה חמורה. ואייתי דתוס' בסוגיין קב"א
ב' כתבו ליישב דהכא שעדיין לא ירדה
טומאה כלל ואין סופו לטמא גרע טפי
וכו"ע מודים בו, אבל שפיר י"ל כפירוש
הכ"מ.

והוסף דרש"י פירש קב"א א' שונין יש
תנאין שונין ומשמע דיש מקום
לפלוגי עלייהו, ועוד י"ל דתנאין השונין ס"ל
דאין נוגע וחוזר ונוגע כדאמרינן חולין קכ"ד
ב', וא"כ אי אפשר לצרף חצי זית עם עוד
חצי זית שאין חיבורי אדם חיבור, ואף אם
יגע בשניהן בב"א כדאמר עולא שם, ואנן
קיי"ל נוגע וחוזר ונוגע. והוסף דמיהו יל"ע
דהא דאמר בגמ' להעמידה על פחות מכזית
לאו דוקא אלא יכול ליקח כל בשרה, אלא
משום דסגי בפחות מכזית קאמר לה, ואע"ג
דאי אפשר לגרור שלא תמות, מ"מ בכל כזית
וכזית אמרינן שאין סופו לטמא טומאה
חמורה שאפשר ליטלו בעודה מפרכסת ובשר
מן החי טהור ואין כאן סופו לטמא ט"ח
וקאי בצ"ע.

ומש"כ החזו"א דבכל כזית וכזית אמרינן
שאין סופו לטמא טומאה חמורה
שאפשר ליטלה בעודה מפרכסת ובשר מן
החי טהור, נתבאר בהדיא ברמב"ן, דאייתי
פירוש רש"י, וכתב עלה ונכון הוא לפרש
הסוגיא, אלא שדבר פלא הוא. והרב ר'
אברהם ב"ר דוד ז"ל תיקן הפירוש הזה ואמר
דכיון דיכול לחתוך ממנה שיעורין הרבה
פחות פחות מכזית בעודה מפרכסת רואין
כאילו נחתכה כולה דהא אין הבשר הזה
שנגע סופו לטמא טומאה חמורה הואיל
ואילו פרכסה עד כזית זה אין עלי' שם נבלה.

מיהו צ"ע בדברי תוד"ה הואיל, "ועל
הנבלה הוא דקאמר צריך שישיר
ויעמיד על פחות מכזית". ועי' פירוש
מהר"ם, ולהסבר החזו"א נחא בסברא ברם
קשה לשון תוס'.

ומי אמר חזקי הכי והא איתמר שחט
בה שנים או רוב שנים ועדיין היא
מפרכסת חזקי אמר אינה לאיברים
ריו"ח אמר ישנה לאיברים. בתוד"ה ומי
דהו"מ לאקשווי ממתנ'. ובחידושי הר"ן,
והרמב"ן ז"ל תירץ דלעולא אית לי' לחזקי'
הא דתנן מטמאה טו"א ולא טומאת נבילות
שאין טומאת נבילות אלא לאחר גמר מיתה
ומיהו כיון שהתחילה בה מיתה אינה
לאיברים שאין אני קורא בה בשר בנפשו
דמו ומתנ' לא קשיא עלי' אלא מדאמר חזקי'
ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית
ולאו סופה לטמא טומאה חמורה היא
שמעינן מינה דלא באה לכלל מתה כלל
שמהתחילה בה מיתה סופה לטמא טומאה
חמורה מיקריא, ואע"פ שאפשר לגררה שהרי
יצאתה מכלל חי' ובאה לכלל מתה, אבל
השתא קשיא כיון שכחי' היא אמאי אמר
אינה לאיברים ופריק יצאתה מכלל חי' וגבי
אמ"ה חיות גמור בעינן דכתיב בשר בנפשו,
ולכלל מתה כלל לא באה וכיון שלא
הותחלה בה מיתה אין סופה ליטמא טומאה
חמורה וצריכה הכשר".

חזקי' אמר אינה לאיברים מתה היא.
בחזו"א טהרות ס"א סק"ח, יסד
בשיטת חזקי' דאינה לאיברים, "נראה דחזקי'
אפילו בנכרי בטמאה ואפילו בנחרה קאמר,
דסבר דלא קרינן באבר הנחתך מבהמה
שסימני' כבר חתוכות לא תאכל הנפש עם
הבשר, שאין נפשה בקרבה שכבר היא
כמתה, דאי מודה חזקי' בנחרה ודוקא
ישראל בטמאה קאמר משום דחשיב אוכל,
א"כ מאי פריך אדחזקי' נהי דלא חשיב

אמ"ה דחשיב אוכל מ"מ לענין טומאת
נבילה אין סברא כלל לחלק בין ישראל
בטמאה ונכרי בטמאה, ומיהו י"ל כיון
דחשיב כבר אוכל ע"כ נבילה היא, ומיהו ל'
הגמ' מתה היא וכן למאי דמסיק יצתה מכלל
חי' ולכלל מתה לא באת, משמע דמשום
חתיכת סימנים קאמר לא שנה שחיטה לא
שנא נחירה".

דברי החזו"א לאפוקי משיטת הגרעק"א
ז"ל בדעת חזקי', דבחידושי רע"א
כאן צוין לתורע"א עהמ"ש טהרות פ"א מ"ג,
והובא בהמשך דברי חזו"א שם, ותמה שם
רע"א על דעת חזקי' ממשנה ערוכה "והאוכל
אבר מן החי ממנה אינו סופג את הארבעים
ואין שחיטתה מטהרתה", ובסוגיא דלעיל
ק"ב א' דהיינו בעוף טמא דאסור משום
אמ"ה לב"נ במפרס, ולשונו שם, "ואין
שחיטתה מטהרתה באכילה עד שתמות,
מכאן תמוה לי דהא חזקי' ס"ל בחולין דף
קכ"א ב' דשחט טמאה ומפרכסת ליכא אמ"ה
לב"נ איך יפרש מתנ' זו דע"כ מיירי לענין
ב"נ והא הכא ג"כ דשחטה ישראל כדקתני
ברישא גבי עוף טהור דשחיטתו מטהרתו
וצ"ע". בהדיא פשיטות הגרעק"א דעו"כ
בטמאה מודה חזקי' דלא פקע אמ"ה, דכמו
לענין טו"א דוקא ישראל בטמאה וכדביאר
רש"י כיון דכה"ג בטהורה מהני לגמרי,
אולם עכו"ם בטמאה כמאן דליתא לגמרי
והכ"נ לענין הפקעת איסור אמ"ה. וכן טעין
רש"ש ממשמעות רש"י וצ"י דכ"ה בתורע".

ונמצא דלחזו"א תליא באיכות החיות, כיון
שסימני' חתוכות ואפילו ע"י
נחירה, ולרע"א תליא בשחיטה דישראל

וסד"א דטעון כסוי ולהכי צריכין קרא דאשר
יאכל למעוטי מדין כסוי.

ואייתי מביה"ל ח"ג סכ"ו או"ד מדברי
הרמב"ן גבי צפורי מצורע והקשה
עליו מסוגיא דדף ק"מ, והכל ע"פ הנחה
דבעוף טמא לא קרינן בו ושחטו, דהא
שחיטתו נחירה היא, ולהאמור שפיר יתכן
דקרינן ב"י ושחט את הצפור לענין הכשר
המצורע דלא למדנו אלא שגם אחר שחיטה
הוי הטמאה בדיני נבלות, אבל שחיטה מיהא
נקראת.

ולפי"ז טפי מוכן דתלוי ב"שחיטה"
לחזקי, ומה"ט חלוק ישראל
בטמאה מעו"כ בטמאה ואיצ"ל בנחירה,
אולם הגרעק"א לשיטתו הא נקיט דשחיטה
בטמאה הוי כנחירה ממש, ומכ"מ אזיל
דאיכא מעלה בהא דדכוותה בטהורה הוי
שחיטה דגם הכא יהני להפקיע מידי אמ"ה,
וגם פשיטא לי' דה"ה בנחירה עצמה למ"ד
אין שחיטה לעוף מה"ת.

בעיקר קושית רע"א. הובא בתפא"י שם
דהי' לו בזה מו"מ עם הגרעק"א
ז"ל, דהתפא"י דן לתרץ דהך מתני' כמ"ד אין
שחיטה לעוף מה"ת והגם דבעי נחירה
בסימנים, לא אמרינן בזה כמאן דמנחא
בדיקולא [ועי' רש"ש], והביא דהגרעק"א
ז"ל מיאן בזה דלא מצינו דלמ"ד אין שחיטה
לעוף מה"ת לא אמרינן כמאן דמנחא
בדיקולא. וכל נידונם לפום הבנת רע"א
דתליא ב"שחיטת ישראל", אולם להבנת
חזו"א מצד דהסימנים חתוכין, אין שום
חילוק בזה בין מ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת
או לא.

דוקא. ולשון הגמ' משמע כחזו"א, וגם צל"ע
הדמיון לטו"א דתליא בשם אוכל, ואילו הכא
צריך לדון אי חשיב לא תאכל הנפש עם
הבשר, ולענין זה מאי נפק"מ אי שחיטת
ישראל או שחיטת עכו"ם, ומלשון החזו"א
משמע קצת דאידיך צד [דעת רע"א ז"ל] מצד
דהשם אוכל גורם וצ"ע.

ויענין ביאורי הדף חולין ח"א [עמוד שמז]
דהובא קושית רע"א בתוס' עהמ"ש
פ"ה אות ל', במש"כ רש"י י"ז א' ד"ה פטור
מלכסות, "ואפילו מאן דמחייב כסוי בשוחט
ונמצאת טרפה הכא מודה דשחיטה מיהא
בעינן דגמר שפיכה שפיכה משחוטי חוץ
והתם שחטה כתיב בפרק כסוי הדם". והקשה
דאי איכא דין שחיטה אמאי בעי קרא דאשר
יאכל למיעוטי עוף טמא תיפוק לי' דלאו
שחיטה היא כלל דהו"ל כנוחר או מעקר
וכדלעיל ע"ב ב' במתנ' דבהמה טמאה אין
שחיטתה מטהרתה מידי נבלה.

ובקד"י סכ"ה אות ה' די"ל דכל ששחט
בסכין כשר שחיטה כדינה בלא
שהי' דרסה ושאר, מקרי שחיטה אפילו
בבהמה ועוף הטמאים, והא דמטמאים
טומאת נבלה אפילו שחטן, ילפינן לה בתו"כ
מקרא דכל הנוגע בהם יטמא לרבות בהמה
טמאה שלא תהא שחיטתה מטהרתה מידי
נבלה, כדהביא רש"י ע"ב ב' ד"ה ומה
טמאה, וי"ל שאין הילפותא דהשחיטה אינה
שחיטה, אלא דגם "שחוטה" מטמאת כנבלה
דבטהורים חידושא הוא שע"י שחיטה
מופקעת מדיני נבלה, ובטמאים לא חדשה
תורה ששחיטה מפקעת ממנה דיני נבלה,
אבל עכ"פ שם שחוטה מיהא איכא עלה,

עויל"ע למש"כ בביאורי הדר ח"א (עמוד צ) בתוס' כ"ח ב' ד"ה תיהני, דמבואר דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת הוי כמליקה למ"ד דאין מליקת טריפה מטהרת מידי נבלה, ומינה דשחיטת עוף טריפה אלימא דלכו"ע מטהרת מידי נבלה כסוגיא דזבחים דף ס"ט, דבהא מודה רבי יוסי, ושמעין דאיכא תורת ושם שחיטה בעוף רק דסגי נחירה [דלתוס' אינה כשחיטה] להתיר כדין שחיטה. וא"כ באיכא שחיטה צריך לפעול כמו למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת.

ובחזו"א דן לתרץ קושית רע"א, "עוד יש להסתפק עוף ששחט בו סימן אחד אי ישנו לאיברים לחזקי' דאע"ג דחיותו מועט סגי לי' בסימן אחד, מ"מ אפשר דלענין למיחשב מתה לא סגי בסימן אחד אפילו בעוף, ובמאי דנסתפקנו יש לישב קו' הגרעק"א מה יענה חזקי' בהא דתנן טהרות פ"א מ"ג בעוף טמא דאין שחיטתה מטהרתה ומפרשין לעיל ק"ב א' היינו לענין אמ"ה לב"נ כל זמן שהיא מפרכסת ותקשה לחזקי' דסבר דלעולם מהני שחיטת רוב שנים לענין אמ"ה, ולמש"כ דמודה חזקי' בעוף ניחא". ופשוט דכ"ז ליסודו מצד איכות החיות וא"כ שפיר י"ל דסימן אחד חלוק דישנה לאברים, אולם לרע"א כיון דהוי "שחיטה" ודאי אינה לאברים דפקע אמ"ה.

ושם לעיל נסתפק אי דוקא בחתך אבר קאמר אבל באכלה כולה כשהיא מפרכסת אי בחי' לאברים עומדת מודה חזקי' דעדיין חשיב נפש אלא אבר הנחתך לא חשיב אבר מן החי שכבר אין האבר מקבל חיותו מן הבהמה וכי חתך לי' הוי

כנגמר מיתתו ולא כתולש מן החי, וגם לפי"ז ניח"ל קושית רע"א הנ"ל. וכנ"ל לדרכו דתלוי בחיות אולם לרע"א אין לחלק בזה. ויל"ע מתוד"ה ומי, דהו"מ לאקשווי אחזקי' ממתנ' דאינו מטמא טומאת נבלה, ואי ס"ל כחזו"א הא י"ל דמתנ' איירי באכל כולה ולא חתך אבר ועי'.

ועובד כוכבים ששחט בהמה טהורה לישראל ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלה. ברש"י ד"ה מטמאה, "הואיל ויש היתר אכילה בדוגמתה אם שחטה ישראל השתא נמי מהניא לה הך מחשבת עו"כ לצורך ישראל לשוי' אוכל". בפשטה היינו לצורך אכילת ישראל, והגם דאסור לישראל משום דהויא שחיטת נכרי, כיון דהוי סוג בהמה טהורה מהניא האי מחשבה לאשוויי אוכלא. ולכאור' ה"ה בשחט העו"כ לצורך עצמו, דבמה יגרע בזה מישראל, ורק בשחט ישראל טמאה בעינן מחשבת האכלת עו"כ, דלעצמו אמרינן בטלה דעתו כמש"כ לעיל דף קי"ז, כיון דסוג טמאה לא קיימא לישראל כלל. ובמהר"ם דייק מתוד"ה ונכרי דלגבי טומאת אוכלין אפילו שחט הנכרי בהמה טהורה לעצמו ועודה מפרכסת מטמאה הואיל ויש לה היתר אכילה בדוגמתה אם שחטה ישראל ומסיק דמפירוש רש"י לא משמע הכי.

ובחזו"א טהרות ס"א סק"ט אייתי דברי רש"י דף קי"ז דישראל ששחט טמאה היינו דוקא לנכרי אבל לעצמו לאו מחשבה היא ובטלה דעתו וכ"כ הרא"ש במתנ', והוסיף דנראה דה"ה בנכרי ששחט לישראל אפילו טהורה, וישראל חשב לעצמו

דבטלה דעתו, והא דתניא בסוגיין נכרי ששחט בהמה טהורה לישראל ומפרכסת מטמאה טו"א היינו לצורך ישראל, שהישראל צריך לה להאכילה לנכרי. ודייק כן מלשון רש"י הנ"ל שכתב "לצורך ישראל", ולא פירש "שיאכלנה ישראל", וכן העלה מתוס' שכתבו דנקט לישראל לרבותא דאפ"ה איכא אמ"ה, ולא פירשו בעיקר דין טו"א בשחטה להאכילה לישראל לא אמרינן בטלה מחשבתו, וביאר בחזו"א דכן מסתבר ולא שייך לחלק בין חזא איסורא לתרי, והביא דהמשנה אחרונה לא פירש כן. ונמצא ד"כ נידון בשחט הנכרי לצורכו, דמהר"ם תלי לה ברש"י ותוס', וי"כ נידון אי מהני להאכלת ישראל, או אדרבא, רק לצורך ישראל להאכילה לעכו"ם וכטענת חזו"א.

אמר רב שמואל בר יצחק בדיקת סכין. יעוין ביאורי הדף חולין ח"א [עמוד כז] מרא"ש ורשב"א י' א' דבלא בדק הסכין קודם שחיטה, אפילו נאבד הסכין ולא נמצא ריעותא קמן, אסור, דסתם סכינין פגומות הן. והיינו דינא דסוגיין דבעינן הכשר שחיטה כולל בדיקת סכין לדין טו"א.

אמר אביי אינה מצלת על הבלועים שבתוכה דהא מטמאה טו"א והרובעה חייב דהא אינה מטמאה **טומאת נבלה.** ברש"י אינה מצלת "לחומרא". ובתוד"ה אביי, הקשו "ותימה אי ספיקא היא אמאי רובעה חייב". בתורא"ש ד"ה אמר, "ודקדקתי בדבריו דיפה פירש דהא דאמר אביי אינה מצלת היינו לחומרא אבל הרובעה חייב דע"כ חי' היא והכי אמרינן למעלה דאבר הפורש ממנה כאבר מן

החי ובשר הפורש טהור אפילו אחר שתמות אלא שאביי מחמיר שאינה מצלת כיון דמטמאה טומאת אוכלין ומיהו הנוגע בכלים שבתוכה ונכנס למקדש פטור". היינו דמעיקרא לענין רובעה ליכא ספיקא כיון דאבר הפורש ממנה כאמ"ה, וכן הא דאינה מטמאה טומאת נבילות, וכל הנידון לענין הצלה ובהא מחמיר אביי לדמות טומאת אהל לטומאת אוכלין דמפרכסת לגבי הא חשיב כאוכל, ואה"נ כיון דאינו אלא ספיקא לחומרא, אי נגע בהם ונכנס למקדש אינו חייב חטאת כדין מטמא מקדש. וכע"ז ברש"ש.

והרובעה חייב דהא אינה מטמאה טומאת נבלה. בתוס' לעיל ע"ד

ב' ד"ה רובעו, "אי נמי התם הני מילי כגון ישראל בטמאה ועו"כ בטהורה אבל הכא דבשחיטה זו משתריא באכילה סלקא דעתך לא מחייב". חזינן דישאל בטהורה הגם דלענין טומאת נבלה בעינן מתה לגמרי, מ"מ בזה לגבי רביעה אינה כחי' כיון דאהני להתיר מידי אמ"ה. [צוין חידוש תוס' בביאורי הדף ח"א שם (עמוד רעז)]. וכ"ה בתוס' פ"ד א' ד"ה בעינן. אולם סתימת הרמב"ם פ"א מאיסו"ב הי"ב דגם ישראל בטהורה הבא עלי' חייב עד שתמות או עד שיתז ראשה, וכן דייק בחידושי חת"ס כאן, וברש"ש טעין דכ"פ הסוגיא מדאמרינן דהא אינה מטמאה טומאת נבלה וזה כולל ישראל בטהורה.

בחזו"א חולין ס' ריד לדף קכ"א ב' ציין לשיטת תוס' בב' המקומות, ונסתפק בשחט שחיטה שאינה ראוי' כגון

שהיא טרפה או קדשים בחוץ אי חייב רובעה בעודה מפרכסת, והיינו אי תליא בשם שחיטה לענין היתר אמ"ה או דבעינן שחיטה המתרת באכילה בפועל. ולהלן בחזו"א, "וכן לענין אם חבל בשבת בבהמה מפרכסת צ"ע, וגם בשחיטה ראוי י"ל דחייב בה חובל, דלכאור' אינו מובן מנין לנו למפטר רובעה, כיון דבשחט עכו"ם הרי היא כחי' מנין למיפטר בשחט ישראל, ומאי ראי' מהא דהתירה התורה איסור אמ"ה", וביאר די"ל כיון דאיסור הרבעה אינו בכל בעה"ח אלא במינים מיוחדים, לזה י"ל דכל היכי שכבר הוכשרה באכילה אינו בכלל בהמה שאסרה תורה, אבל חובל בשבת שחייב גם בשרצים ובכל בעה"ח י"ל שחייב גם מפרכסת.

מחליף משום דמקומו נעשה צלקת כסוגיא דנדה הנ"ל.

והנה ברש"י במתנ' אדין עור האדם לא פירש כלום, ובדין עור חזיר של ישוב פירש מפני שהוא רך ואוכלין אותו, והי' נראה כתוס' דעור האדם תליא בגזעו מחליף או לא, ולא ברכותו לאכילה. אולם ברש"י בגמ' ד"ה דבר תורה עור האדם טהור, "דלאו בשר הוא ולא הוא בכלל מת". משמע דתליא בשם בשר. ובחידושי הרמב"ן כתב עלה, "משמע דאפילו ראשון נמי לא הוי דלא אמרינן ניטמא בשר בעור משום דדמי לעור נבלה דממעיש מקרא. ובמסכת נדה בפרק דם הנדה מפרש נמי חד לישנא משום דלא דמי לעצם דעור גזעו מחליף". וכן אייתי בחידושי הר"ן בשם הרמב"ן. [עי' קונטרס טהרת חולין].

ויעוין בחידושי הגר"ז [ח"ה] נזיר דף נ' א' דמשמע דנחלקו רש"י ותוס', דרש"י ס"ל דעיקר הטעם דלא הוי בשר, והיינו דמיעוט דבר שגזעו מחליף הוי סימנא דתליא בבשר או עצם, ועור רק משום שהוא כבשר. ותוס' לומד דליכא דין בשר במת אלא מיעוט משום דבעינן דאין גזעו מחליף. ואייתי מרמב"ם פ"ד ממאכ"א הכ"א, "ואלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור החזיר של ישוב ועור חטורת של גמל כו' כל אלו העורות כשהן רכות הרי הן כבשר לכל דבר בין לאיסור אכילה בין לטומאה". מבואר א"כ דגם לענין טומאה תליא בבשר. ותמה מהא דגם לענין פיגול עורן כבשרן והא לרש"י מה"ת לא הוי בכלל כבשרן, וביותר לתוס' דרק מצד אין גזעו מחליף ולא מצד שם בשר והיאך כייל להו כאחת.

דף קב"ב ע"א

מתנ' אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם. בנדה נ"ה א', דומיא דעצם מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו השינים שלא נבראו עמו יצאו שער וצפורן שאע"פ שנבראו עמו גזעו מחליף. ונתבאר בסוגיא שם תרי לישנא אי עור חשיב גזעו מחליף או אין גזעו מחליף, וכדמסקינן שם אמר מר בר רב אשי בשר נעשה מקומו צלקת. והנה בתוד"ה עור, אהא דאמרינן בגמ' עור אדם טהור, דבסוגיא דנדה מצד דלא הוי דומיא דעצם אדם דעור גזעו מחליף. ובתוד"ה אבל, דלמ"ד רישא דאורייתא, היינו דחשיב עור אין גזעו

אכן עיקר יסודו ברש"י ורמב"ם צ"ע מתרי לישנא בסוגיא דנדה אי עור גזעו מחליף או לא, ולמש"כ רמב"ן ור"ן דדברי רש"י בגמ' לפרש הא דלא הוי ראשון, לכאור' כבר ליכא הכרע דפליג אתוס' במה תליא גדר טומאת מת, וכמו דבמתנ' רק לענין עור חזיר ישוב פירש מצד שהוא רך ואוכלין אותו וצ"ע.

אמר עולא דבר תורה עור אדם טהור ומה טעם אמרו טמא גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין. בתוס' נדה נ"ה א' ד"ה שמא, וא"ת והלא מת אסור בהנאה דגמרינן בע"ז (כ"ט ב') שם שם מעגלה ערופה, וי"ל דטומאה חמירא להו טפי כדאמר בפרק ב' דיומא ללמדך שקשה עליהם טומאת כלי יותר משפיכות דמים, ועוד נראה דעור אינו בכלל בשר ליאסר בהנאה דהא עגלה ערופה נמי לא נפקא אלא מדכתיב בה כפרה כקדשים. ובחידושי הר"ן אייתי מרמב"ן, "דעור אביו ואמו משום חבתן הוא מפשיטן ומקיימן בידו לספור עליהם ושוטחין לפניו ויש בו איסורא משום מלין מת ואינו קוברו ובזיונא נמי הוא, והכא קאמר גזרה שמא יפשיט עור קרובין לספור עליהן ויבא לאחר זמן לעשות מהן שטיחין או הוא או אחר שנושאן ואינו מכיר בהם שהן של אדם".

דף קב"ב ע"ב

לא מלאה הילך אין לא הילך לא. ברש"י ד"ה טלאה, "הוי מעשה לבטלו". ובתוד"ה אוזן, "פ"ה דפריך דהכא נמי במתנ' "

להוי סגי בהנחה לפני הדורסן בלא הילוך. ותימה א"כ מאי משני טלאה אפילו דלא הילך דאכתי תקשה ליתני במתנ' הנחה לפני הדורס בלא הילוך". ובלב ארי' דדברי רש"י ברורים דדוקא טלאה מהני דהוי מעשה לבטלו ולא הנחה לפני הדורסן, ודלא כדעת המקשה דמדמי להו להדדי. ויש להוסיף דגם מוכן בסברא דטלאה משנה ענינו ויעודו, משא"כ הנחה דאין כאן עדיין שינוי ענינו ולא חשיב מעשה.

והוסיף דמהר"ם העיר דלרש"י עיקר חסר מן הספר, ובאמת אדרבה, דהא לפי מה דפריך הילך אין לא הילך לא, והתניא אוזן חמור שטלאה דמהני אע"ג דלא הילך, לעומת זה משני טלאה הוא דמהני אע"ג דלא הילך לפי שעשה מעשה, אבל לא טלאה בעינן דוקא הילך. והוסיף דלפ"י תוס' דמשני טלאה אע"ג דלא הילך, כלומר כך לי זה כמו זה, הוי קצת עיקר חסר מן הספר, וגם במה דאמר לא טלאה הילך אין, דחוק קצת דהו"ל למימר הילך אע"ג דלא טלאה כלומר דשקולים הם.

דף קב"ג ע"א

המפשיט בבהמה ובחיה בטהורה ובטמאה בדקה ובגסה לשיטח כדי אחיזה. לרש"י כדי אחיזה הוי מתורת יד ולא מתורת שומר, ויותר מכדי אחיזה כבר אינו בדין יד, וכדיוק לשון הגמ' בע"ב "הא יתר מכדי אחיזה טהור" נוצ"ע לרבינו יעקב בתוס']. ונחלקו בגמ' רב ורבי אסי, לרב החלק המופשט חשיב יד משום שמשמש

החזה, כבר גומר כל ההפשט כאחד, ותו אין העור עומד לשימוש יד.

המרגיל כולו חיבור למומאה ליטמא
ולטמא. היינו באופן שמתחיל ההפשט מרגלי ומפשיטה כפול כצורת הפשט למטרת חמת, וממילא הפשטת בית החזה לסוף הפשטו הוא, ומחמת קושי חלק זה הא עשוי להפסיק ובינתיים מטלטלה ע"י העור והוי א"כ יד עד שגומר ההפשטה כנ"ל.

עור שעל הצואר ריו"ח בן נורי אומר
אינו חבור וחכ"א אומרים חבור עד
שיפשיט את כולו. ברש"י עור שעל הצואר מעצמו נפשט לפיכך אינו חיבור לעשות המופשט הראשון חבור כדרך שהחזה עושה דהאי כולו חבור דקתני לאו דוקא כלו אלא עד החזה. והעיר מהר"ם דמתוך לשון זה של רש"י משמע שהוא מפרש דבכא זו דעור שעל הצואר שהיא פלוגתא דריו"ח בן נורי וחכמים קאי אבבא דלעיל מיני' המרגיל כולו הוי חבור, וקאמר ריו"ח בן נורי דהא דקתני המרגיל כולו הוי חבור לאו דוקא הוא, אלא ר"ל עד החזה הוה העור המופשט חבור, אבל לאחר שהופשט החזה ולא נשאר כי אם העור שעל הצואר אינו חבור לעשות המופשט הראשון חבור כדרך שהחזה עושה כו' משום דעור של הצואר מעצמו נפשט, וחכמים ס"ל דעור של הצואר נמי הוה חבור, והא דקתני המרגיל כולו חבור הוי דוקא, אבל לא משמע כן לקמן בשמעתין דמסיק דבשומא העשוי לנתק מאליו קמיפלגי, ורש"י בעצמו פירש שם בענין אחר דלא

להטות הבהמה מצד לצד. אולם יותר מכדי אחיזה כבר עדיף להמפשיט להטות ע"י אחיזה בבשר הבהמה ולא בהעור המופשט. ועוד מצד דתחילת ההפשטה קשה ומיגעת וכל שלא הפשיט כדי אחיזה, יש לחשוש שיפסיק באמצע ויניחנה עד שיחזור להמשיך ההפשט ובזמן הביניים יאחו בעור כדי לטלטלה ממקום למקום. אולם לאחר שכבר הפשיט יותר מכדי אחיזה ממשיך להפשיט לגמרי ותו אין העור משמשו כיד. כך ביארו תוס' בדעת רש"י. ולרבי אסי חשיבות העור כיד מצד שדרך המפשיט לאחוז בידו באותו העור כדי למשוך בו יתר העור ולהפשיטו מהבהמה, אולם לאחר שהפשיט יותר מכדי אחיזה כבר אינו משמשו כיד, דקשה לאחוז בשפת העור ולהמשיך להפשיט כיון שכבר נתרחק העור מגוף הבהמה. ולרב ליכא חשיבות יד רק אי משמש לטלטל האוכל עצמו כרש"י בסוגית הגמ'.

ולחמת עד שיפשיט את החזה. ברש"י דחלוק צורת הפשטת עור למטרת שטיח מלמטרת חמת, דלשטיח מקדים לחרוץ העור מראשו עד זנבו דרך אמצעית בטנו, ואח"כ מפשיטו לצדדים, משא"כ לחמת שצריך העור בשלימותו לבית קיבול של החמת, הרי מפשיטו בכיפול העור לאחוריו כסדר, וכשמפשיט מפיה כלפי זנבה, הרי חלק הפשטת בית החזה קשה מכל האיברים, וממילא עד שגומר חלק זה עשוי להניחה ולחזור ולהמשיך ההפשטה, ובינתיים משתמש בהעור כבית אחיזה לטלטל ממקום למקום והוי יד, ולאחר שגמר הפשטת חלק

איירי לענין עור הנפשט אלא דהנוגע בעור של הצואר כנגד הבשר אינו טמא לריו"ח בן נורי. ועי' מהרש"א ובלב ארי' לקמן בגמ'.

וחכ"א חבור עד שיפשיט את כולו.

משמעות רש"י במתנ' דלחכמים

חשיב חיבור לעשות את המופשט הראשון חבור, וכבר תמה בלב ארי' דהא ודאי גם חכמים מודים דעור שעל הצואר קל יותר להפשיט משאר העור שעל שטח הגוף, וכדאמרינן בגמ' דחכמים ס"ל דשומר העשוי לנתק הוי שומר, וטעם זה שייך רק לענין עור הצואר גופי' בעודו מחובר, דסברי דאף שעשוי לנתק הוי שומר, אבל לעשות המופשט חבור הואיל דעדיין לא הפשיט עור הצואר, אינו מוכן, דמהכ"ת עדיף משאר העור, ואדרבא, אחר שהפשיט החזה דכבר קל טובא לגמור הפשטת עור הצואר, אין כאן שימוש יד, הן לסברא דלא מניח ההפשטה אלא גומר כאחת, והן דתו ודאי אינו מטלטל ע"י העור המופשט כמעט כולו.

וצידד בדוחק דלרש"י העור המופשט חשיב בית יד קודם שהפשיט את

החזה מטעמים שביארו תוס', א"כ כיון שעור הצואר הוא מיד בסוף החזה ונפשטין שניהם בבת אחת, ונחשב הכל כאחת עם החזה וכדאמר גבי תמיד החזה והגרה, לזה ס"ל לחכמים דהואיל וכל "שם יד" על העור המופשט עד שלא הפשיט את החזה, שוב לא ניתק שם יד ממנו עד שיפשיט ג"כ את עור הצואר, דכחדא הם חשובים ובבת אחת נעשה ההפשט בהם.

ברמב"ם פ"א מאה"ט ה"י, "המפשיט נבלת בהמה או חי' בין טמאה

בין טהורה בין דקה בין גסה אם לשטיחה הפשיט כיון שהפשיט מן העור כדי אחיזה והוא שני טפחים הנוגע בעור זה שהופשט טהור, ועד שלא הפשיט שני טפחים הנוגע בעור כנוגע בבשר, הפשיטה כדי לעשות מן העור חמת הרי העור חיבור עד שיפשיט את כל החזה, ואם הפשיטה מרגלי' בלבד הרי העור כולו חיבור והנוגע בעור כנוגע בבשר עד שיפריש העור כולו מעל הבשר, וכן המפשיט בשרצים חיבור עד שיפשיט את כולו, עור שעל הצואר חיבור עד שיפשיט כולו, וכל עור שהוא חיבור לטמא כך הוא חיבור להתטמא שאם היתה שחוטה ונגעה טומאה בעור זה שהוא חיבור נטמא הבשר". בכס"מ דס"ל כר"י בתוס' דכדי אחיזה טהור ולא כשיטת רש"י דבעינן יותר מכדי אחיזה. גם משמע בהדיא דעור הצואר חיבור להמופשט וכנ"ל במשמעות רש"י במתנ', וכן דייק בלב ארי'.

תנא כל טפח הסמוך לבשר עור שכנגד

הבשר קרי ל'. ברש"ש ולב ארי'

דלרש"י צ"ע, דהא ב' דינים הם, דעור שכנגד הבשר מדין שומר ועור טפח הסמוך מדין יד, ודיניהם חלוקים והיאך כייל להו כאחת. אולם לתוס' ניחא דהכל מצד שומר וחד דינא להו. ובל"א צידד דבהס"ד השתא גם לרש"י הוי מדין שומר, ורק למאי דמשנינן בסמוך הב"ע בטפח ראשון, הדרינן דהטעם משום יד, ומה"ט חלוק טפח ראשון דאכתי אינו יד, ולעיל דקתני עור שכנגד הבשר היינו דוקא כנגד הבשר דהוי שומר לאפוקי טפח הסמוך דאינו שומר, ונפק"מ לטפח ראשון דאף אינו בדין יד.

תנן התם טלית שהתחיל בה לקורעה
כיון שנקרע רובה שוב אינו חבור
 ומהורה. ברש"י ב' חדושים, א) דטהורה
 לגמרי הגם דנשאר שיעור גע"ג אצבעות
 ויותר דהוא שיעור הראוי לקבל טומאה
 בבגד. ויסודו דמאחר שאינה ראוי
 למלאכתה הראשונה הוי קריעה לטהר
 דומיא דשבירת כלי חרס דשבירתו מטהרתו
 הגם דשבריו מקבלין טומאה כדאמרינן
 באלו טריפות הן וקרקרותיהן ודופנותיהן.
 ב) דחלוק היכא דהו"ב טומאות עלה, כגון
 ההיא דהבהמה המקשה (ע"ב ב') שהי' טמא
 מדרס ומגע הזב וחלקו דטהור מן המדרס
 ועדיין טמא מגע הזב, דטומאת גע"ג
 אצבעות לא בטיל מיני', לבין היכא דכל
 טומאתו מצד טומאה דגע"ג אצבעות, דכיון
 שקרעו הגם דאכתי איכא גע"ג תו לא פש
 עלה מידי.

ובתוס' לעיל ע"ג א' תמהו טובא על
חידוש הראשון דרש"י, "ואין
נראה שום סברא לחלק דמ"מ כיון דיש בה
שלש על שלש שהוא שיעור טומאה לא פקע
מיני' טומאת מגע, ומה שהביא בקונטרס
ראי' דאע"ג דאית בו שיעור טומאה מ"מ
בטלה ע"י קריעה דומיא דכלי חרס דשבירתו
מטהרתו ושבריו מקבלין טומאה כו', אין זו
שום ראי' דהתם איירי כשיחד השברים
אח"כ אבל בלא יחוד לא". (בחידוש ב' דרש"י ע"י להלן בגמ' ד"ה אבל טלית).

ונתבאר בביאורי הדף חולין ח"א (עמוד
 רסג) יסוד קוב"ש פסחים אות
 קנ"ה ובמר"א זרעים ס"ל דנחלקו רש"י
 ותוס' בכ"ד ביסוד דין שבירה בכלי חרס,
 דלרש"י לאו משום הפקעת שם כלי דממילא

פקע טומאה, רק משום דין שבירה המטהרת,
 וכדין טבילה המטהרת, ומה"ט לדידי' אפילו
 בנשאר שיעור כלי לקבלת טומאה, דכיון
 דחשיב בשם שבירה ביחס למצבו הקודם,
 הוי בדין שבירה המטהרת, ומאידך עצם
 הפקעת שם כלי לא מהני לפקיעת טומאה
 שכבר חלה, דאי"ז ביסוד דין שבירה וליכא
 האי כללא, ואילו לתוס' יסוד הדין משום
 ביטול הכלי מראיות לקבלת טומאה, וכל
 דעדיין ראוי לקבלת טומאה לא אהני
 השבירה. ומאידך מעשה לשוף דתו אינו כלי
 הראוי לקבל טומאה דחסר הגמר מהני הגם
 דאין כאן שבירה, והוי ב' פלוגתות מיסוד
 אחד, אי תליא בשבירה או בביטול כלי
 מראיות לקבלת טומאה כנ"ל.

ודייגו דברי רש"י קדושין נ"ט א' ד"ה אלא
בשינוי מעשה, דבפשטות מבואר
דחלוק לאחר שנטמא דלא סגי מעשה לשוף
ובעינן מעשה לקלקלם שישברם או ינקבם,
לעומת קודם שנטמא דסגי מעשה לשוף,
וכייל רש"י ב' האופנים בדינא דתוספתא,
ואדרבה, פירש עיקר הדין דואין עולין כו'
"משקבלוה", ועיקר הדיוק מלשון רש"י
מבואר במהרש"א שם, ומג"ש בשבת בסוגיא
דשבת נ"ב ב', ברם לא נתבאר טעם החילוק.
ולהנ"ל לשיטתו דתליא בשבירה המטהרת
ולא בביטול שם כלי מראיות לקבלת טומאה,
ואה"נ לתוס' י"ל דאין חילוק ובכ"ג דבטל
משם כלי ממילא פקע טומאה כנ"ל.

והנה בתוס' פסחים ל"ג ב' דנו בשיטת
רש"י שם דאוכל מקבל טומאה בכל
שהוא ואין צריך שיעור כביצה אלא לענין
לטמא אחרים, ואיתו דרבינו אלי' הביא ראי'

דאינו מקבל טומאה בפחות מכביצה מתו"כ דדרשינן גבי כלי חרס דכתיב ואותו תשבור, אותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתן, והשתא אי אוכל מקב"ט בכל שהוא פשיטא דלא מהני שבירה. וכבר ביארו בקוב"ש שם ובקה"י טהרות סי"ג, דרש"י ותוס' אזלי לשיטתם, דלתוס' דליכא דין שבירה מטהרת כדין טבילה מטהרת, רק דתליא בביטול משם כלי או בגד מראיות לקבלת טומאה דממילא פקע טמאה, ומה"ט בנשאר גע"ג אצבעות או שברים הראוים לטומאה בלא יחוד, לא פקע טומאה, שפיר הוכיחו מהא דבעינן קרא דליכא שבירה באוכלין.

אולם רש"י לשיטתו בדין סוגיין דטלית שהתחיל בה לקורעה כיון שנקרע רובה שוב אינו חבור וטהורה, ולרש"י אע"פ שנשאר בשירי גע"ג ועדיין ראוי לקבל טומאה, מ"מ טהורה מטומאתה הראשונה, דומיא דכלי חרס דשבירתו מטהרתו אע"פ ששבירי מקבלין טומאה מכאן ולהבא, והרי דלרש"י גם היכא שאחר שבירתו משמש מעין מלאכה הראשונה ולא חל עליו שם חדש, מ"מ עצם הדבר שנשתנה מכלי שלם לכלי שבור זה מטהרו, וא"כ שפיר י"ל דס"ד באוכלין שנשברו טהרו אע"פ שגם בתר שבירתן הם מקבל"ט לרש"י, והיינו בכגון אוכל שהוא שלם כברייתו, כגון תפוח ורמון, או אבר שלם מהבהמה או עוף שלם, דכל כה"ג כשנשבר נשתנה קצת שמו, דמקודם ה"י נקרא עוף ועכשיו נקרא בשר עוף, וכה"ג חשיב כנשבר וס"ד דעצם "שם שבור" מטהרו, ולהכי איצטריך קרא דלא פרח טומאה ממנו ע"י שבירה.

ולקושטא דמילתא אוכלים שנשברו אינם דומים אפילו לטלית שנקרעה, דהתם עכ"פ מתבטלין ממלאכתן הראשונה, דאע"פ שגם הקרעים משמשים לבישה, מ"מ טלית גדול משמש בגד לכל הגוף או רובו, וגע"ג משמש לבוש על האצבע וכדומה, אבל אוכלין שנשברו השברים משמשים אכילה ממש כמו בהיותם שלמים, אלא דמ"מ סד"א דגם דבר זה בכלל נשבר המטהר וצריך קרא שלא נטעה לומר דגם כל כה"ג מהני שבירתו לטהר, ע"י כ"ז בקה"י שם. [וצע"ק הס"ד דסו"ס מ"ל אוכל שלם מ"ל שבור מבחינת שימוש האדם].

סברא הנ"ל בצורך הקרא לענין אוכל שנשבר אע"פ דסגי כ"ש לקבלת טומאה, מבואר בהדיא בחידושי הר"ן חולין ל"ד א' ד"ה דאלו, ומקורו מהרמב"ן, "ויש דוחין רא"י זו ואומרינן שאע"פ שאוכלין מטמאין בכל שהן, אי לאו קרא הוה אמינא שבשבירתן יוצאין מידי טומאתן הראשונה, ואע"פ שעדיין ראויין לקבל טומאה, דהא אמרינן לקמן בפרק העור והרוטב טלית שהתחיל לקורעה כיון שנקרע רובה טהורה, אלמא אע"ג דאשתייר בה שלש על שלש וראוי לקבל טומאה מכאן ולהבא, בקריעתו פרשה טומאתו הראשונה, ודכוותה הוה אמרינן באוכלין אי לאו דמעטינהו קרא".

בתוס' ע"ג א' שם תירצו ב' תירוצים ע"ה הא דהוכיח רש"י מפוגיין דפקע טומאה ראשונה דגם דאכתי נשאר גע"ג וראוי לקבלת טומאה מכאן ולהבא. (א) "ויש מפרשים דטלית שם כלי עלי וכשנקרעה כיון דאזל שם כלי מינה

טהורה לגמרי אבל הכא איירי בחתיכת בגד ולא טהרה ממגע מדרס אע"פ שטהור מן המדרס" (ב) "ועוד נראה לי דמייירי כשקורע בהרבה מקומות עד שלא ישאר בכל אחד רוחב שלש, ולהכי קאמר דטהורה לגמרי, דאע"פ שכל הקריעות מחוברות בסופן, לאו חיבור הוא כיון דכל קרע וקרע נקרע עד רוב הטלית, והוי כאילו נגמר כל קרע וקרע עד סופו וכגון שלא שייר בטלית באותו מיעוט שלא נקרע כדי מעפורת".

ובקד"י טהרות סי"ג הנ"ל דבאמת אשכחן בהדיא שכשנשתנה לדבר אחר נטהר אע"פ שגם עכשיו מקבל טומאה מכאן ולהבא, כדתנן בכלים פכ"ח מ"ה, כפה שהוא טמא מדרס כו' חמת שעשאו שטיח ושטיח שעשאו חמת טהור, זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא, לשם אחר טהור. ופי' הר"ש ז"ל אע"פ דבין חמת ובין שטיח טמאה מדרס כדתנן לעיל בפ"ד, אפ"ה כיון ששינה מזה לזה נטהר, דהו"ל ככלי שנשבר וטהור אבל מק"ט מכאן ולהבא, וא"כ מה"ט גבי טלית כשנקרע רובו אע"פ שעדיין מקבל טומאה מכאן ולהבא, מ"מ כבר אינו כלי הראשון ופקעה טומאתו הקודמת. אלא דדעת תוס' [בתירוצו בתרא] דלא דמי טלית שנקרע רובה לחמת שעשאו שטיח, דחמת שעשאו שטיח הרי שינהו לשם אחר ואין זה כלי הראשון, ולכך נטהר דלגבי שם הראשון הו"ל כנשבר, אבל טלית שהתחיל בה לקורעה כל זמן שיש בה שיעור בגד הרי לא נשתנה שמו, דמעיקרא הוי בגד והשתא הוא בגד, ואף שנתקטן מ"מ לא נפקע ממנו שם בגד כל זמן שיש בו כשיעור, ומשו"ה אין לטהר כאן

מחמת שנשתנה מקדמותו, וגם רש"י לאו מטעם פנים חדשות כתב שנטהר, אלא משום שאינו ראוי למלאכה ראשונה והיינו דהו"ל כנשבר.

ולפי"ז דגם תוס' מודו דכשנשתנה לשם חדש נטהר מטומאתו אע"פ שגם עתה ראוי לקבל טומאה מכאן ולהבא, ניחא תירוצם הראשון, והיינו דבבגד שנקרע נשתנה שמו דמעיקרא הו"ל נקרא "טלית" ועכשיו נקרא "חתיכת בגד", וכה"ג שפיר פקע טומאתה כההיא דחמת שעשאו שטיח, אבל חתיכת בגד גדול שנקרע ונעשה חתיכה קטנה, אין כאן שינוי שמו, דגם עכשיו שמו חתיכת בגד, רק שההשתמשות נשתנה דמקודם הו"ל ראוי למדרס ועכשיו לא, וכה"ג סברי תוס' דאינו נקרא פנים חדשות להפקיע ממנו טומאתו הקודמת.

ברשב"א הובא שיטת הרמב"ן ליישב פתירת הפוגיות אי טהורה לגמרי או דרק טהורה מן המדרס. "וההיא דפרק בהמה המקשה כשנקרע מעצמו וכדקתני שלשה על שלשה שנקרע אבל הכא קורעה קתני שהוא קורעה במתכוין כדי לטהרה ולבטל שם שעלי' הלכך אפילו מגע מדרס אין בו". לכאור' ביאורו, דאיכא דין שבירה המטהרת, וזה דוקא בשוברו או קורע הבגד בכוונה, ובכה"ג אפילו נשאר שיעור הראוי לקבלת טומאה מכאן ולהבא נטהר מדין שבירה, ואיכא דין פקיעת הטומאה ממילא דנעשה אינו ראוי לקבלת טומאה, וזה בנשבר ממילא דליכא בזה דין שבירה המטהרת, ובזה תלוי אי נשאר שיעור הראוי

לקבלת טומאה או לא [מיהו גבי כלי חרס לא חילקו בכך]. ברם רהיטת לשונם דלא נחתו לדין שבירה המטהרת, רק מצד אחשבי' דהאדם לבטלו בקריעתו.

ובחזו"א כלים ס"ל סק"ז [ציינו בחזו"א חולין כאן], במל"מ פכ"ג הי"א, הביא דברי הרשב"א בשם רמב"ן לחלק טלית שהתחיל לקרעה, קרעה בידים כדי לטהרה והלכך הן טהורין אף שיש בה גע"ג, משא"כ בשלשה על שלשה שנחלק דמעצמו נחלק, ואינו מובן לכאור' כי קרעה בידים מאי הוי כיון דאכתי כלי הוא למה הוא טהור.

וביאור, "ונראה טלית שקרעה לטהרה אין דעתו לשמש בה בהיותה קרועה אלא לתקנה ולהחזירה כראשונה, ומיהו כיון דכל בגד גע"ג חשיב בגד לא מקרי שברי כלים וגם לא מקרי פנים חדשות, ומיהו כיון דאין דעתו של בעליו לשמש בו השתא הו"ל כבגד שחשב עליו לעשותו מלבושים דנראה דאינו מטמא משום גע"ג כדין עור העומד לרצועות וסנדלים, וכ"ז בחשבה עליו בשעת אריגה אבל כל שירד לדין טומאה לא מהני מחשבה כדין אין עולה מטומאתו אלא בשינוי מעשה, ומבואר פכ"ו מ"ט דבעור לא חשיב שינוי מעשה עד שימעטנו מה', וא"כ כבגד צריך שימעטנו מגע"ג, ומיהו כל זה בלא קרע רובו, אבל קרעו רובו חשיב שפיר שינוי מעשה, והלכך טלית שקרעו ע"מ לחזור ולאחותו, כיון שנקרע רובו טהור ואין טמא משום גע"ג, דהא עשה בו שינוי מעשה וחשב עליו לעשותו בגד, אבל פחות מרובו לא חשיב שינוי מעשה כדתנן מ"ט, ואם נחלק מעצמו דלא הוי שינוי מעשה, אע"ג

דדעתו לתופרו הו"ל מחשבה גרידתא ואין עולה מטומאתו וטמא משום גע"ג".

טלית שהתחיל בה לקרעה. בתוד"ה טלית, "פר"ת כיון שנקרע רובה

הויא טהורה למפרע מתחילת קריעה ולשון שהתחיל לקרעה משמע כפירושו". ובמשל"מ פכ"ג מכלים דתמוה להבין דין זה. ובחזו"א חולין ס' ריד דלא נתפרש טעמא כיון דעדיין רובה קיים ואין כאן פנים חדשות, ויש שיעור לקבלת טומאה למה תטהר. וצידד דלמש"כ בכלים ס"ל בדעת הרמב"ן דאף דאין כאן טהרה של שבירת כלי, יש כאן טהרה של מחשבה לדבר שאינו מקבל טומאה [ר"ל שלא להשתמש בו עד שיתפרנו והו"ל כחשב על העור לרצועות] וכל שעשה שינוי מעשה למחשבה זו נטהרה, י"ל דזהו גם דעת ר"ת וסובר דטלית גם קרע כ"ש חשיב שינוי מעשה, דטלית עדיף בזה מעור, אלא שאם נימא דסגי בקרע כ"ש בטלה מחשבתו, דקרע כ"ש אינו מפסיד מלאכתה הראשונה ויחזור וישמש בטליתו עד שלא יתפרנה, אבל כל שנקרע רובה איגלאי מילתא למפרע דהיתה מחשבתו שלימה שלא לשמש בה אלא לקרעה ולתופרה ומהני שינוי מעשה של קריעת כ"ש לקיים מחשבתו וטהורה למפרע.

וב"ב ארי' צידד דלרמב"ן דתלוי בקריעה בידים, יתפרש דיוק לשון "התחיל לקרעה" לאפוקי אם היתה קרועה מעצמה עד חצי' ובא הוא והוסיף בה קרע והשלים לרובה דלא נימא דג"כ יהא טהור, וכדמצינו כעין זה גבי שחיטה בחצי קנה פגום והוסיף

מגע גע"ג אכתי לא נטהר לגמרי לענין צריכות הער"ש, ה"ה באיכא ב' טומאות לא אהני אלא למיחת מדרגת טומאה חמורה דמדרס. ברם מחודש טובא. גם סתימת רש"י ד"ה אבל, "ובא לטהרה בקריעה זו", דאהני לטהרה לגמרי. [שו"ר בט"ח בזה].

חדא שמא יאמרו מבילה בת יומא עולה. ברש"י ד"ה חדא, בטבולת יום ליכא לאוקמה ולהשתמש בה ביום שהטבילה שהרואה אינו מבין בה שנקרעה לטהר וסבור על ידי טבילתה משתמשין בה ויאמרו טבילה בת יומא עולה בלא הערב שמש וע"כ מתניתין לאו ביום טבילה עסקינן אלא בשלא הוטבלה כל עיקר וקרעה ביום המחרת לטומאתה דהרואה משתמש בה אומר שהטבילה אתמול. בחידושי הר"ן דאה"נ לרש"י אף בלא הוטבלה משתמש ביום המחרת מצד הקריעה ובסמך דהרואה אומר הוטבלה מאתמול. ובמהרש"א העיר דלולי רש"י י"ל דטבילתה מידע ידיע שרואין אותם אחרים ולא טומאתה דהשתא בשלא הוטבלה וקרעה בו ביום ליכא למיגזר מידי. ועי' רשב"א ומש"פ בלב ארי'.

דף קכ"ג ע"ב

עולת העוף לראבר"ש ליגזר דלמא לא אתי למיעבד רוב שנים. בתוד"ה עולת, וא"ת ומאי קושיא שאני התם דגזיה"כ הוא שלא להבדיל, וי"ל דמשמע דלא מצריך אלא רוב מצומצם ולהכי פריך דלגזור והו"ל לאצרוכי רוב הנראה לעינים. ובתוס' לעיל כ"א ב' ד"ה ואינו, ביארו דפירכת הגמ'

עליו כ"ש, לזה קאמר טלית שהתחיל בה לקורעה דבעינן דוקא שהתחיל בה בעצמו ועשה הקריעה מתחילה ועד רובה ובכה"ג דוקא הוי הוכחה דבטלה מתורת בגד ולא בענין אחר. ויל"ע בחידוש דינו, דאי יסוד הרמב"ן דאיכא ב' דינים, הן דין שבירה המטהרת, והן התבטלות משם כלי דממילא פקע טומאה, ודין שבירה תליא בשבירה או קריעה מדעת, מ"ל התחיל מ"ל לא התחיל, סו"ס הוי מעשה קריעה או שבירה המטהרת. וגם לדרך חזו"א הנ"ל יל"ד טובא ועי'.

אבל טלית שאינה טבולת יום לא גזרה דלמא לא אתי למיקרעה רובה. הנה בדין שבירת כלי חרס או קריעת בגד שלא נטבל מתבאר בתוס' שנין סוטה כ"ט א' דנחלקו רבינו משולם ור"ת, דרבינו משולם חדית דשבירה כדין טבילה דטעון הער"ש לתרומה וקדשים, ור"ת חלק עליו בעזו דודאי נטהר לגמרי, ומשמעות סוגין לכאור' כר"ת. והנה לחידוש רבינו משולם דשבירה כטבילה דבעי הערב שמש, אולי יש לצדד בהבנת חידוש ב' דרש"י דחלוק היכא דאיכא ב' טומאות, טומאה חמורה דמדרס וטומאה דמגע הזב, דפקע בנחלק רק טומאת מדרס ולא פקע טומאת מגע הזב, ואילו באיכא רק טומאת מגע דגע"ג פקע לגמרי הגם דאכתי ראוי לקבלת טומאה מכאן ולהבא, ובפשוטו אינו מובן מ"ל טומאה אחת מ"ל ב' טומאות, אי יסוד רש"י דשבירה או קריעה הוי כח מטהר כטבילה, דיהני לגמרי אף בב' טומאות. אולם אי בכל שבירה או קריעה בעי הערב שמש, י"ל דהוי כטבילה דנחית חד דרגא ולא טפי מינה, וכעין דלענין טומאת

דכיון דאסור לחתוך כל הסימנים ראוי דלא סגי רוב מצומצם עד שיפסוק רוב הנראה לעינים פן יחוש לצמצמם לפי שירא שלא יחתוך כל הב', אולם אי שרי לחתוך כל הב' למה יש לגזור שם כלל דדלמא חייס. ובחידושי הר"ן הביא דהרמב"ן הקשה דהא איכא למיגזר דאי עביד טפי אתי למיעבד שנים ועובר על ולא יבדיל. ושם דליקשי ל"י חולין לרבנן, וי"ל שאני התם דלא חייס עליהו אבל בעולת העוף חייס עלה מפני שדרכו ונוח לו לאחוז בראש וגוף ולהזות והוי דומיא דטלית דחייס עלה.

הא יתר מכדי אחיזה טהור אמאי ליגזר דלמא לא אתי למיעבד אלא כדי אחיזה. בתוד"ה דלמא דפירכת הגמ' די"ל דהכא חייס שלא להפשיט הרבה שאז הוא נוח לטלטל ולהפשיט. ובלב ארי' דייק מלשון רש"י ד"ה תינת, "ולטהר את השני המפשיט מכדי אחיזה ואילך", והיינו כיון דאיירינן בהפשטה הנעשית ע"י שנים, פירכת הגמ' דשפיר יש לגזור דהא יקצר בטירחת ההפשטה ולא יפשיט שיעור יותר מכדי אחיזה.

דאמר אבוב דשמואל טרפה ששחמה מטמאה במוקדשין. בכיאורי הדרג חולין ח"א (עמוד רסז) דלעיל ברש"י כ' ב' ד"ה ואי אמרת, "ואע"ג דבשל מוקדשים אמרינן התם דמטמאה והאי עוף נמי דקדשים היא, ההיא מדרבנן היא". תואם לרש"י בסוגיין, וברש"ש שם כ' ב', "ומאי דמשמע מפירש"י כאן ויותר לקמן קכ"ג ב' דהחילוק בין טריפה דחולין לטריפה דמוקדשין, מפירוש הרמב"ם בפ"ד מ"ד

ובחיבורו פ"ב מהל' אה"ט הל"ח וט' מוכח דאין חילוק בין טריפה לטריפה, אלא דמטמאה קדש ולא חולין ותרומה. וכ"מ מפרש"י עצמו לקמן ס"ח ב". והיינו דלרש"י רק אי הטריפה מוקדשין אבל אי הטריפה חולין ליכא טומאה אף לגבי מגע מוקדשין, ואילו להרמב"ם אף אי הטריפה חולין לגבי מוקדשין איכא דין טומאה דרבנן.

והנה בסוגיין, וכ"ה באו"ש, דאף לענין מגע אדם בטריפה חולין דנגיעתו אח"כ במוקדשין מטמאה, וגדרו דדנין הטריפה כאב הטומאה וממילא האדם הנוגע כראשון לענין לטמאות המוקדשין. וכמו דלרש"י טריפה דמוקדשין כאה"ט לטמא אדם חולין, ה"ה להרמב"ם ורש"י ס"ח ב' טריפה דחולין כאה"ט לטמא אדם לענין לטמא מוקדשין. - באחרונים ז"ל העירו מהא דתני חי' דליתא בקדשים, דמשמע כהרמב"ם ויתפרש חי' טריפה חולין דמטמאה מוקדשין. ועי' תפא"י.

וחכ"א עד שימעיטנו מחמשה טפחים. ברש"י ד"ה עד, "דלא דמי לטלית דהתם קודם קריעה ה"י שמה טלית ועומדת להתכסות ובקריעתה בטל שמה הלכך אע"ג דשיריים בני קבולי טומאה טהרו מטומאה ראשונה אבל הכא כל שעה שם עור עליו הלכך עד שיבטלנו מכשיעור". במשל"מ פכ"ג מכלים הי"א דחזינן בהדיא מרש"י הנ"ל דאף בטומאת מדרס כל היכא דנקרע שנתבטל שמו מעליו, אף שנשתייר בו שיעור טומאת מדרס, נטהר מטומאת מדרס שהי' בו, ולפי"ז אליבא דרש"י אין חילוק בין

טומאת מדרס לטומאת מגע, דבכ"ג שנקרע ונשתנה שמו מעליו דלא חזי למלאכה ראשונה נטהר מטומאתו שהי' בו אף שיש בשיריים שיעור טומאת מדרס או מגע.

וביאר שם דהכרח רש"י לעיל לחלק בין טומאה אחת לב' טומאות, ולכא' הא דבריו הנ"ל כתירוץ ראשון לתוס' לעיל ע"ג א', ותו אי"צ לחילוקו המחודש בע"א, דחלוק ב' טומאות מטומאה אחת, היינו דגם חתיכת בגד דשיעורה למדרס שלשה על שלשה ולמגע גע"ג אצבעות, הרי בנחלקה ונתבטל שלשה על שלשה הרי בטל שימוש מדרס, וזה דמי לטלית דהגם דנשאר גע"ג פקע טומאה לגמרי, ושפיר הוצרך רש"י לחילוקו, ולא נחית לסברת תוס' דאיכא ענין מיוחד בטלית מצד "שם כלי", ואילו בעור דשיעור אחד קבוע בו חמשה על חמשה בין למדרס בין לשאר טומאות, מה"ט כל שלא נקרע פחות מה' טפחים לא בטל תשמיש העור ושמו.

תנור שנשטמא כיצד מטהרין אותו. בעיקר גדר טומאת תנור וכירים מצינו דברים בחזו"א כלים ס"ז סק"ז, בתוה"ד, "ומיהו סגי בהכי בתנור וכירים דלא בעינן בהו חרס דדין תנור וכירים הוא טומאה בפני עצמה ולא מדין כלי חרס והלכך טמא אף בכנאו בארץ שאינו כלל בשם כלי, ואף בעשאו וחברו אח"כ בקרקע אינו בכלל הכלים, וכשחדשה תורה בטומאת תנור וכירים לא בא תנאי החרס בהן, והלכך ראוי לטמא בדין תנור כל המינין וכמש"כ הר"ש במ"ח דטיט חרסית אדמה סיד וגפסיס עושין מהן תנור ומשמע דיש לי' דין תנור אף

שאינו בכלל חרס, וכדתנן במי"א תנור של אבן ושל מתכות טהור וממעטינן לי' מיותץ כדאיתא בת"כ (דלאו בר נתיצה הם) וכיון דתנור אין צריך חרס מטמא בהיסק אף דלא יצא מכלל אדמה עד צירוף הכבשן והיסק בעי שזהו גמר מלאכתו".

תו"ד לקבוע גדר טומאת תנור וכירים דיחודה לו תורה קרא דתנור וכירים יותץ, וחזינן דדינו כדין טומאת כלי חרס [לענין דמטמא מאוירו ואין לו טהרה אלא נתיצה], מלבד דמקב"ט אף במחובר, וכפשטות סוגיא דשבת קכ"ה א', "ורבנן נמי הא כתיב יותץ ההוא לאידך גיסא דסלקא דעתך אמינא כיון דחברי' בארעא כגופא דארעא דמי קמ"ל", והרי דמחובר בתנור מקב"ט, והנידון אי הוי דין טומאת כלי חרס רק דנחלק בדינו לענין מחובר, או דהוי טומאה בפנ"ע מדין טומאת תנור וכירים, ומה"ט גופא ליכא דין מחובר כדביאר דחסרון מחובר מצד דלאו כלי, וכן בהדיא ברשב"ם ב"ב ס"ו א' ד"ה ואינה, "דכיון דמחוברת היא לקרקע יצאה מתורת כלי", ותנור וכירים דהוי מצד "שם תנור" ולא מצד "שם כ"ח" ליכא חסרון מחובר, וזהו שהכריע דלא בעינן בזה חרס ומקב"ט במחובר כיון דהוי דין טומאה בפנ"ע דתנור וכירים, וקבעה התורה דיני טומאתו כדיני טומאת כלי חרס.

אולם לכאור' אין הדברים מוסכמים, דיעוין בתוס' ב"ב ס"ה א' ד"ה לא, "אי נמי אומר רשב"א דאיירי במחובר דסתמייהו מחוברים כדאמרינן (כלים פ"ה מ"ז) וגורר

דף קב"ד ע"א

רבי מאיר אומר אינו צריך לא לגרור את הטפילה ולא עד שיהא בארץ. מהא הוכיח הר"ש דחכמים קאו אחלוקת התנור, ולזה באו ב' חלקי דברי ר"מ, אולם לרש"י דקאי אטפלה ביאר בלב אר"י דצ"ל בדוחק דאין צריך לא לגרור הטפלה ואיצ"ל שאין צריך לגוררו עד שיגיע לארץ.

אלא אמר רבא הכי קאמר תנור שנמא כיצד מטהרין אותו דברי הכל חולקו לשלשה וגורר את הטפלה עד שיהא בארץ. העיר מהרש"א דאכתי תקשי השתא לריו"ח דאמר עור לא חלים והכא קאמרינן חלים וקאי, וליכא למימר דחלים וקאי עדיף מעור שלא נתחבר עדיין (עי' תוד"ה כ'), דא"כ מאי קאמר רבא ואימא מדרבנן לסיועי לר"ל. וביאר בלב אר"י דרבא פריך לר"י לפי דמיונך שאתה מדמה זה להך דעור שנקרע, א"כ הא אדרבא הוי סייעתא לר"ל מדרבנן, אלא אמר רבא דבאמת אין ענין זה כלל להך דעור שנקרע דהכא חלים לכו"ע ע"י הטפלה דמחברו כולו חיבור גמור, ואפילו ר"מ מודה דצריך לגרור הטפלה, אלא דהוא איירי ברוצה לטהר את התנור שלא יבא לידי טומאה.

מעמא דאיכא שיריו ד' הא ליכא שיריו ד' מהור. ברש"י ביאר דהקושיא למה לא סגי בחלקו לשתיים היכי דליכא בשבר ד' והכא ע"כ אף בליכא שבר ד' סבר ת"ק דצריך לחלקו לג', מדפליג ר"מ וסבר דבמעטו מבפנים מד' סגי. ובחזו"א חולקין

את הטפלה עד שיהא בארץ אבל אין חבורו חשוב חיבור, תדע מדמקבלי טומאה הלכך לא מכר אפילו לר"א תנור וכירים וריחים". והשתא אי הוי טומאה בפנ"ע מדין תנור וכירים מה הכרחם דלא הוי חיבור גמור, ובפשטה דהוי מדין כלי חרס, ולזה ביארו דלאו חיבור גמור לענין ביטול שם כלי הלכך אינו בכלל המכר, וסוגיא דשבת הנ"ל דאף במחובר, היינו דכלפי האי דרגת חיבור חדשה תורה דחלוק משאר כלי חרס, וביארו אחרונים ז"ל מצד דמחובר אינו מקב"ט גם מצד שם מחובר מלבד חסרון ביטול שם כלי, ולענין ביטול שם כלי אינו חיבור וזה קובע בהמכר, ולענין שם מחובר דלא חל טומאה הוי חידוש הקרא.

מיהו אכתי צ"ע דאי נחתו דעכ"פ איכא חידוש מיוחד לענין מחובר בשונה משאר כ"ח, מהו עיקר הכרחם דלאו חיבור גמור, וצ"ל דאי חשיב מחובר גמור המבטל שם כלי, הא אין כאן עיקר החפצא ד"כלי חרס", לקבלת טומאה, וביסוד דלא הוי טומאה בפנ"ע מצד "שם תנור", משא"כ אי שפיר חשיב בשם כלי, שפיר י"ל גזיה"כ דמצד עיכוב שם מחובר חלוק תנור משאר כלי חרס.

וגורר את הטפלה עד שיהא בארץ. לרש"י קאי אטפלה דגוררה, והיינו דעד הקרקע מפילה. להר"ש קאי אתנור שיחלקו עד לארץ ולא סגי חלוקת רובו. עי' רש"ש. לרמב"ם בפיהמ"ש ובפט"ז מכלים ה"ב קאי אתנור שלא ישאר תחתיו טפלה המחברתו לארץ.

תשעה בארבעה ובר שבעה ברובו דלא עדיף
שיריו מתחילתו דהוי בארבעה.

אולם בתוס' נדה כ"ו ב' ד"ה תחלתו אייתו
פירוש רש"י (שאינו לפנינו) דלא
כרש"י כאן, "דבתנור ט' סגי בארבעה אע"ג
דלא הוי רובא ותנור ד' אע"ג דלא הוי ד' סגי
ברובא". והיינו דאזלינן לחומרא, דלהפקעת
הטומאה בעינן הן רובו והן פחות מד'. וע"ז
הוסיפו, "וקשה לר"ת לא יהי' סופו חמור
מתחלתו דהא תחלתו ד'". ותירצו, "ומה
שהקשה ר"ת לא קשה מידי דהעושה כלי
חרס אינו עושה אלא דבר חשוב אבל כלי
שנתמעט כל זמן שראוי אינו מתבטל כמו
גרדומי ציצית דבשירים סגי". וכ"ד הר"ש
והרא"ש במשנה שם.

במהרש"א הוסיף על מש"כ תוס' דיש
לדקדק ע"כ בהך מתנ' דלעיל
דמוקמינן בדעבדי' גיסטרא ושיריו ברובו
טמא אע"ג דלא הוי ד', וא"כ עדיף שיריו
מתחילתו, וביאר דנראה לומר בדעבדי'
גיסטרא דעומד כולו יפה הוי שפיר שיריו
כתחילתו דכולו עומד הוי, והוי יותר מד'.
ברם הקשה דאכתי מאי פריך בגמ' לעיל,
לוקמי תריווייהו בדעבדי' גיסטרא וברובו
לחוד טמא אף דליכא ד' ולהכי חולקו לג',
וד' לחוד ג"כ טמא, וקאי בצ"ע. ובלב ארי'
דל"ק, דא"כ אכתי תקשי להיפך אמאי פסיק
ותני חלקו לג' דמשמעו דתו טהור בכל ענין
אף דבכל חלק שלישית יש בו ד', והא בד'
לחוד ג"כ טמא, ולזה הוצרך לחלק הא
דצלקי' מיצלוק והא דעביד גיסטרא, ובדעביד
גיסטרא לא תלי רק ברובא דבדליכא רובא
תו לא חזי למידי אע"ג דאיכא ד'.

סימן ריד לדף קכ"ד א' תמה טובא, דאיך
יתכן דהא דקתני תנור שיריו ד' יהא כולל
את הגובה ואת הרוחב שאין ענינן שוה,
דבגובה אין השבירה מזקת תשמישה ואין
צריך רק שיעור חשוב לבני אדם להשתמש
בו ושיעורו בד', אבל שיור הרוחב שמפסיד
כל ענין התנור שאינו ראוי להיסק כיון שאין
לו מקיף בכל סביבותיו, לא שייך בזה שיעור
ד'. ועוד הוסיף להקשות טובא. ואייתי דגם
מהר"ש משמע דפירש כרש"י.

ודן בחזו"א לפרש באופן אחר דפריך אהא
דאמר ת"ק דצריך לחלקו עד שיהא
בארץ ופריך מהא דמודה ת"ק דשיריו ד'
ומשני דדוקא בצלקי' מצלק סגי במיעוט ד'
אבל כשעומד מחובר בתחתיתו אמרינן חלים
והלכך צריך לחלקו עד שיהא בארץ, והוסיף
דלפירוש זה לעולם אינו מטמא עד שיהא
אזיר התנור מוקף רובו דאל"ה לא חשיב
תנור ולא חשיב תוך, ושיעור ד' אין צריך
ברוחב.

אמרי התם דצלקי' מצלק הכא דעבדי'
גיטרא. בחזו"א שם דאף לפירש"י
למאי דמשני הא דצלקי' אין שיעור ד'
ברוחב כלל, שהרי אי איכא רובו של תנור
טמא אף בליכא ד', ואי ליכא רובא אף
דאיכא ד' טהור.

לא קשיא הא בתנורא בר תשעה הא
בתנורא בר שבעה. לרש"י כאן אזלינן
לקולא, דבר תשעה ברובא אף דאיכא ד', ובר
שבעה בפחות מד' אף דאיכא רובו. והרי
דלחכמים בעינן להשארט הטומאה הן רובו
של תנור והן שיעור ד' טפחים. ובתוד"ה הא,
הכריחו כרש"י, דאין לפרש לחומרא דבר

רמב"ם פט"ז מכלים ה"א. "תנור גדול שיריו ארבעה טפחים, והקטן שיריו רובו. כיצד אם נשבר בגדול ארבעה, ובקטן רובו מקבל טומאה פחות מכאן אינו מקבל טומאה. וכן אם נטמא ונתצו עד שישיר בו פחות מארבעה בגדול או בפחות מרוב בקטן טהור, נשאר בו ארבעה או רוב בקטן עדיין הוא בטומאתו". ובה"ב, "תנור שננטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה חלקים וגורר את הטפלה שעל החרסים עד שנמצא כל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו. חילקו לשנים אחד גדול ואחד קטן הגדול טמא והקטן טהור, חילקו לשנים בשוה כל אחד מהן טמא לפי שאי אפשר לכויין".

והקשו אחרונים ז"ל, דלא מחלק בין צלקי מיצלק או עשאו גיסטרא, ולא חילק בין תנור תשעה לבין תנור שבעה, אי כרש"י ותוס' כאן לקולא, אי כתוס' בנדה והר"ש והרא"ש לחומרא. ואייתי אקטן דין נשתייר רובו והא מסקינן דלא קאי אקטן. ולשון החזו"א ס' קיב (סב) סק"ו, "ודברי הרמב"ם ז"ל פט"ז מה' כלים צע"ג, שכתב דבגדול אם נשאר ד' טמא ואם לאו טהור, ובקטן אם נשאר רובו טמא ואם לאו טהור, ואם מפרש הסוגיא דלחומרא קאמר, והא דקאמר ד' היינו בתנור ח' ולמעלה, הו"ל לפרש דבתנור ז' צריך רובו, ועוד הו"ל לפרש דבקטן כל שנשאר טפח טמא, ואם נפרש דבפחות מטפח בקטן לכו"ע טהור אפילו היכי דלא הוי רובא, א"כ אין מקום כלל לדבריו ז"ל שכתב דבקטן ברובו, סוף דבר הרמב"ם ז"ל השמיט כל סוגין והניח המשנה כפשוטו וטעמו נעלם מאתנו".

עויל"ע דבה"א משמע דהכל תלוי בד', דאי איכא ד' לא יהני רובו, ואי ליכא ד' לא איכפ"ל דאיכא רוב. ובה"ב דבאיכא רוב טמא אף בליכא ד'. ובעיקר דינו בה"א דבאיכא ד' טמא הגם דנשבר רובו, יל"ע דלכאור' אי"ז כשיטת רש"י קכ"ג א' דאף באיכא שיעור קבל"ט בקרעים או בשברים, בחד טומאה פקע לגמרי מדין שבירה המטהרת, וכ"ד הרמב"ם בפכ"ג מכלים הי"א, וא"כ למה יקבע מה דאיכא ד' אי נשבר רובו. ומחודש לחדש דחלוק דין נתיצת תנור מדין שבירת כ"ח או קריעת בגד, מיהו לחזו"א כלים ס"ז סק"ז הנ"ל דהוי דין טומאה בפנ"ע מצד שם תנור, יש לדון דלאו בחדא מחתא מחתינהו, מיהו בפשטה צ"ל דהוי כיסוד רש"י קכ"ג ב' ד"ה עד, דבעור שמיעטו כל שנשאר ה"ט קאי בטומאתו, וכדביאר המשל"מ פכ"ג מכלים הי"א שם, דלא בטל שיעורו דה"ט, ולא דמי לבגד דבטל שימוש מדרס דשלשה על שלשה, ותנור שנשאר בו ד"ט דמי לעור לענין זה.

אר"ל לא שנו אלא מלית אבל עור
חשיב וריו"ח אמר אפילו עור נמי
לא חשיב. הבמ"ע דקא בעי ל' למושב
זב. בהא פליגי ב' הלשונות, דל"ק משום חלים ול"ב משום חשיב. וביאר בחזו"א חולין ס' ריד לדף קכ"ג ב', דללישנא דחלים אף שלא נשאר שלם כדי שיעור טומאה, דאין הסדק מפסיד בעור, והיינו דלא משני לעיל בל"ק דבעי ל' למושב זב כדמשני הכא בלישנא בתרא, דטעמא דחלים מהני אף בלית בו שיעור שלם, ול"ק ל"ל טעמא דחשיב והלכך במקצע ובא לו דרך סביבותיו דלא חלים טהור, אף במשתמש בו טלאי ויש

בו עדיין כשיעור טומאה טהור מדין שינוי מעשה, אבל ל"ב דאית לי' טעמא דחשיב, אף במקצע ובא לו דרך סביבותיו כל שנשאר כדי שיעור טומאה חשיב ולא נטהר מדין שינוי מעשה, אבל כל שלא נשאר כדי שיעור טומאה שלם אף בצרי לי' להדיא טהור, דלית לי' טעמא דחלים, והלכך משני דבעי לי' למושב זב ולא הזכיר דמקצע ובא לו דרך סביבותיו, דבהא דמשני דבעי לי' למושב זב סגי אף בצרי לי' להדיא.

ומסיק בחזו"א דלדינא קיי"ל כריו"ח וקיי"ל כל"ב לקולא דאשתייר כדי מעפורת אף לל"ק אינו אלא מדרבנן כמשי"כ תוס' מסוגיא דזבחים, ונקטינן לקולא בדרבנן, והלכך בין בנקרע רובו ובין בחשב עליו למלבושים רצועות וסנדלין, אין חילוק בין בגד לעור, ובנקרע רובו אף בנשאר גע"ג בבגד, וה' על ה' בעור טהור, לדעת רמב"ן אין חילוק בין הי' בגד שלם בתחלה או חתיכת בגד, ולפרש"י ותוס' דוקא בגד שלם מהני לי' רובא, ולחד תירוצא דוקא בלא נשאר רוחב הרצועה כדי שיעור קבלת טומאה, ורובא מהני אף אם אין מחשבה להדיא שלא לשמש בו קודם שיתפרנו, ואם קורע בגד או עור לעשות ממנו רצועות או שאר דברים כיו"ב, כל שלא נשאר ה' בעור וג' בבגד אף בקרעו כל שהוא טהור מדין שינוי מעשה ואף בראוי עדיין למלאכה ראשונה. ועי' מש"כ בדעת תוס' ובשיטת הרמב"ם.

מתנא'. היו ע"יו כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל. ברש"י ד"ה ולא במגע, "דאי

אפשר ליגע כזית ביחד ושתי נגיעות אין מצטרפות". הנה בראשונים מבואר דכללא דאין נוגע וחוזר ונוגע לרי"ש היינו בנגע בב' החצאים באותו הזמן ומשום דליכא נגיעה אחת בכזית שלם, דודאי אין מצטרף נגיעה בח"ז ועזבה לנגיעה נוספת בח"ז, וכן מדויק מרש"י בע"ב ד"ה יש נוגע וחוזר ונוגע, "כלומר שתי נגיעות מצטרפות", משמע דהנידון על ב' נגיעות ביחד וכן דייק בתאפ"י.

והנה סתימות הדברים דאין חילוק אי התחלת הנגיעות בב"א או לאו, דלמ"ד אין נוגע וחוזר ונוגע גם בב"א לא יהני כיון דבעינן לצרף ב' נגיעות, ולמ"ד יש נוגע וחוזר ונוגע הוא אפילו דתחילת הנגיעות בזאח"ז, והעיקר דעתה נוגע בב' ידיו אחת בח"ז זו ואחת בח"ז זו, ומלשון רש"י כאן קצת משמע דיסוד הדין משום דאי אפשר ליגע בשתי החצאים כאחת, ומדויק יותר לשון הגמ' אין נוגע וחוזר ונוגע, והיינו משום דהוי נוגע "אחר" נוגע, מיהו בע"ב ברש"י לא נזכר ענין זה, ועוד דהא לענין אי יש מאהיל וחוזר ומאהיל הוי בב"א, ועי' מאירי דאייתי יש מי שפירש דדוקא בהכניסן כאחת והכריע דאף בהכניסן בזה אחר זה.

אי אמר לי' יהושע בן נון משמי' לא צייתנא לי'. [בשטמ"ק אות ה' מפומך].
בחת"ס אייתי דהב"י ס' רמ"ב מוכיח מכאן דאין לומר כמרע"ה, דאל"ה הו"ל למימר ולגזור אפילו אמרה מרע"ה לא צייתנא לי', ודחה דליכא הוכחה, דלעולם דלמא שפיר י"ל אי אמרה מרע"ה משמי' דנפשי' לא צייתנא לי' דבר שאינו נשמע, אבל הכא

עולא לא אמר מסברא דנפשי, אלא משמי' דרבי' ריו"ח, ואהא אמר אפילו אמרה יהושע בן נון משמי' דרבי' היינו מרע"ה, לא צייתנא, ואומר שטעה יב"נ בשמיעתו ולא נתלה שגיאה במרע"ה, אבל אי אמרה מרע"ה משמי' דרבי' הקב"ה ית"ש דאין לומר שטעה מרע"ה בשמועתו חלילה, דכתיב לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, ואם יש לתלות טעות בשמיעתו של מרע"ה ח"ו תפיג תורה כולה, וכיון שבודאי כך שמעה מפי הקב"ה, תו אין להקשות על זה מסברתינו, כמו שלא נהרהר על חק פרה אדומה, נמצא ע"כ הי' צריך לומר אי אמרה יב"נ משמי' לא צייתנא לי' כי טעה בשמיעתו, ולא נתלה בוקי סריקי ברב אלא בתלמיד, אבל לעולם יכול לומר אפילו אמרה מרע"ה מסברת עצמו לא צייתנא לי'. ומאי דמייתי ט"ז שם עוד מש"ס דיבמות אפילו אי הוה כיב"נ לא יהיבנא לי' ברת', ולא אמר אפילו אי הוה כמרע"ה לא יהיבנא לי' ברת', התם לא הוה רבואת דלא ליהב ברת' למרע"ה משום שהי' פרוש מאשתו וכולי עלמא נמי לא יהבי לי' ברת', משא"כ יב"נ ושאר נביאים עכ"ד.

דף קב"ד ע"ב

אמר בר פדא ל"ש אלא מאחריו אבל מלפניו יש נוגע וחוזר ונוגע וריו"ח
אמר אין נוגע וחוזר ונוגע. הקשו תוס' והראשונים למאי דמבואר דאף אין מאהיל וחוזר ומאהיל, מ"ש אהל ממשא, ובתוס' אזלי דמשא ילפינן מקרא דיטמא דבסמוך,

וכראשונים דמשא כאשר מדובק ב' החצאים לעור הוי "חד משא", משא"כ באהל הוי "ב' אהילות", ונתחדש דדנין כל חלק אהל המאהיל בפנ"ע, ולא כחד יחידת אהל. וכ"ה בלשון רש"י ד"ה מטהר, "דאין שני אהלות מצטרפין". וברש"י ד"ה והנושא יטמא, "והרי זה נושא את הנבלה", משמע דלאו דרשת יתור דחלוק משא מאהל, אלא דבסברא ממילא הוי בכלל משא, אולם בליכא חיבור לעור הוי ב' נשיאות הגם דחד פעולת גוף הוא.

ואזדא ריו"ח לטעמי' דאמר ריו"ח רי"ש ור"ד בן הרבנים אמרו
דבר אחד. הקשו הראשונים דהתם מטהר ר"ד אף לענין משא והכא רי"ש מודה במשא, ותירצו דהכא בשני חצאי זיתים המחוברים בעור דחד משא הוא, אבל התם כשאין מחוברין דכי היכי דאמרין דאין נוגע וחוזר ונוגע, אמרין נמי אין נושא וחוזר ונושא ככה"ג. עוד ברמב"ן ור"ן, "אי נמי התם אפשר דאית לי' לר' דוסא כמאן דאמר נישא בעינן ובשאינו נישא מטהר ומתנ' הא אוקימנא במרודד לקמן בשמעתין". ובתוס' ב"ק ס"ט ב', דדבר אחד לאו דוקא, דלא הוי דבר אחד ממש אלא דלגבי מגע הוי דבר אחד ולא לגבי משא.

ונראה לכאן דתירוצ' בתרא דרמב"ן ור"ן דהתם ר"ד איירי באינו מרודד משא"כ מתנ' דאיירי במרודד דנישא הוא, תוס' לשיטתם לא מצו לתרוץ כן, דיתבאר להלן ד"ה אמר עולא, מתוד"ה אמר ר"פ, דאף אי עולא כב"פ דיש נוגע וחוזר ונוגע, איכא דינא דנבלה בין לענין מגע בין לענין

משא בעינן מרודד, ואילו לרמב"ן ור"ן הוי רק למ"ד אין נוגע חוזר ונוגע, דהא דלענין משא אהני, אינו אלא במרודד דנישא כאחת ומה"ט הוי "חד משא", באופן דלרמב"ן ור"ן מרודד משלים חד משא, ואילו לתוס' [וכ"ד רש"י ורמב"ם] הוי גזיה"כ מסוים בלא שייכות לחסרון אין נוגע וחוזר ונוגע.

והשתא א"כ ר"ד התם דקאמר דין משא בהדי דין נוגע, משמעו דהוי חסרון דאין נושא וחוזר ונושא, וי"ל דלענין האי חסרון לא מצינו דאהני מרודד, כמו דלא אהני לרמב"ן ור"ן לענין מגע למ"ד אין נוגע וחוזר ונוגע, משא"כ לרמב"ן ור"ן מרודד אהני כנגד חסרון אין נושא וחוזר ונושא, דלמ"ד יש נוגע וחוזר ונוגע כלל לא נאמר דינא דנישא ע"י דמרודד, וא"כ רמב"ן ור"ן שפיר תירצו דר"ד דהתם באינו מרודד וא"כ איכא חסרון אין נושא חוזר ונושא כחסרון אין נוגע וחוזר ונוגע, משא"כ מתנ' דאיירי במרודד, ואילו לתוס' מרודד לא אהני לתקן האי חסרון, אלא גזיה"כ מסוים בטומאת נבלה.

ואכתי יש לדון דאמנם לרש"י תוס' והרמב"ם הוי דין בפנ"ע בטומאת נבלה אף למ"ד יש נוגע וחוזר ונוגע, מיהו ליכא הכרע דלא מהני למ"ד אין נוגע וחוזר ונוגע לענין משא דיחשב חד משא, וקצת משמע מתוס' דרק צידדו דאפשר עולא כב"פ, מיהו דינו ניחא גם אי ס"ל כריו"ח וצ"ע. [מיהו מצי לתרוצי דהכא מדובק לעור והוי חד משא משא"כ התם, וחזינן דגם בזה מיאנו לענין חלוקת משא מאהל ככתוד"ה אין].

לאו אמר ר"ד בן הרכינס התם אין מאהיל וחוזר ומאהיל הכא נמי אין נוגע וחוזר ונוגע. הראשונים הקשו דהתם בעדויות ובאהלות בהדיא אף לענין נוגע בשני חצאי זיתים מן הנבלה דמטהר ר"ד, ואמאי אסמכינהו דאמרו דבר אחד אדין מאהיל וחוזר ומאהיל. ותירצו דנוגע דהתם י"ל מצד דהעור מבטלן, או כתירוקן הראב"ד ז"ל דנגע מאחוריו וס"ל כת"ק דאחרים דאין שומר לפחות מכזית. ע"י רמב"ן ור"ן.

ומודה ר"ע בב' חצאי זיתים שתחבן בקיסם והסימן שהוא טמא. ברש"י ד"ה ותחבן בקיסם, "נמי רחוקין זה מזה קאמר דנוגע וחוזר ונוגע הוא כדלקמן אמילתי' דעולא". בחזו"א חולין ס' ריד לדף קכ"ד ב' רש"י ד"ה ותחבן, "צ"ע כונת רש"י מ"ל רחוקים מ"ל קרובים לעולם לא חשיב קיסם חיבור ואפילו באוכלין, וכמש"כ הרמב"ם פ"ו מטו"א הי"ב והוא מתוספתא, וכ"כ הרמב"ם פ"א מטו"א הי"ב, וכ"ה במשנה פ"ג דאהלות מ"ד".

ובמשנה אחרונה פ"ג דאהלות מ"א, בדין אין נוגע וחוזר ונוגע, "דנראה דלא מטהר ר' דוסא אלא בדלא נגעי החצאין אהדדי, אבל בנגעי אהדדי מודה דחדא נגיעה הוי כדמוכח בנדה דף כ"ז ב' דאמר אי אשמעינן קמייתא בההוא קאמרי רבנן משום דמיכנף אבל נתפור מודו דאין מאהיל וחוזר ומאהיל, וכ"נ מדברי התוס' בחולין דף קכ"ב, וכן פירש רש"י בפרק העור והרוטב דף קכ"ד ב' גבי תחבן בקיסם שרחוקים זה מזה והוי נוגע וחוזר ונוגע, משמע דבנגעי אהדדי לא מיקרי חוזר ונוגע. וע"כ צ"ל כן

דאי תימא דבנגעי אהדדי נמי מטהר ר' דוסא לא משכחת לדידי' טומאה בתרוד רקב כלל, כי היכי דלכ"ע לא מטמא במגע דא"א שיגע בכולו ה"נ לר' דוסא לא מגע ולא אוהל ולא משא, וא"א שיחלוק ר' דוסא בזה לטהר לגמרי, וע"כ צ"ל כדפרישית דבמיכנף מודה". הרי דנחלקו בזה המ"א והחזו"א.

ובחזו"א עוקצין ס"א סקי"ד ד"ה מעילה י"ז א', בתוה"ד, "וראיתי בספר מ"א פ"ק דטהרות מ"ה כתב בפשיטות דכי נגע ב' חצאי זיתים זב"ז מודה ר"ד וכדברי רש"י חולין, ותמך זה בסוגיא דנדה כ"ז ב' דאמר בתרוד רקב דוקא שנתפזר אבל במכונס לא חשיב מאהיל וחוזר ומאהיל, ואין זה ענין כלל דרקב לעולם אינו מחובר זל"ז אלא נוגע זב"ז וכל שיש שיעור תרוד נוגעין זב"ז היינו עיקר שיעורו, משא"כ בכזית נבלה דצריך חיבור דוקא".

ושמעתיה דמטו לפרש שיטת המ"א וכפי פשטות לשון רש"י, דלכאור' הא טענת החזו"א אלימתא כיון דלא חשיב חיבור היאך מצטרפין ב' הנגיעות אי אין נוגע וחוזר ונוגע, היינו דיסוד חסרון אין נוגע וחוזר ונוגע, אינו בצירוף ב' הנגיעות, אלא בכח המטמא דכד מחולק אין לו כח מטמא, אבל כשנוגעין זב"ז, הגם דלא חשיב חיבור, מכ"מ אהני לחושבו כחד לענין כח מטמא ע"י ב' הנגיעות אחת בחצי זה ואחת בחצי זית זה ואכתי צ"ע.

רבי עקיבא אומר הנוגע והנושא את שבא לבב"ל מגע בא לבב"ל משא.

ביארו תוס' דלר"ע גופי' לא צריך קרא דאיהו ס"ל דעור מבטלם, אלא לרי"ש קאמר

לדידך דלית לך עור מבטלו תיפוק ל' מיהא דכיון דאין בא לכלל מגע לא בא לכלל משא. והנה לר"ע גופי' גם חשיב בא לכלל מגע כיון דס"ל יש נוגע וחוזר ונוגע, ונמצא דלדבריו דרי"ש קאמר דס"ל אין נוגע וחוזר ונוגע דא"כ אף במשא לא יטמא מכלל דלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא.

את שבא לבב"ל מגע בא לבב"ל משא לא בא לבב"ל מגע לא בא לבב"ל משא.

יסודו במתנ' לקמן קכ"ה א', "מנין שאף במשא", וביאר בתורא"ש שם דקאי אקולית סתומה מנין שאף במשא אינו מטמא נדאילו בפתוחה דמטמא אין זה חידוש], והיינו מלבד מה שאינו מטמא במגע מצד דאינו יכול ליגע וליכא תורת שומר, וע"ז תני, ת"ל הנוגע והנושא, את שבא לכלל מגע בא לכלל משא, לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא. והנה רי"ש במתנ' לדעת ריו"ח דס"ל דאף מלפניו אין נוגע וחוזר ונוגע, פליג אהאי כללא, דהא בשני חצאי זיתים המדובקים בעור מטמא במשא אף שאינו בא לכלל מגע, וכדביארו תוד"ה והכא, דספיקא דרב אויא סבא למאי דס"ל כב"פ דמלפניו יש נוגע וחוזר ונוגע, ומינה דלריו"ח לדעת רי"ש קולית סתומה מטמא במשא.

והנה בדין קולית סתומה איכא חידוש נוסף דליכא ב' תורת שומר, וכדביאר רש"י קכ"ה א' ד"ה נבלה, "ואע"ג דשומר מכניס ומוציא טומאה ה"מ בדבר שאפשר ליגע בטומאה עצמה ואפילו לא נגע בה אלא בשומר טמא אבל היכא דאי אפשר ליגע בטומאה עצמה אין שומר מטמא". וילפינן לה לקמן קכ"ו ב' מקרא. ובפשטה

ע"ז לא פליג ארי"ש, דתרי דינים חלוקים הם, דבכללא דאת שבא לכלל משא בא לכלל מגע, פליג דמשא אינו תלוי במגע, אולם בכללא דדין שומר רק באפשר ליגע לא מצינו דפליג, וא"כ קולית סתומה דנבלה מטמא במשא ולא במגע לרי"ש.

אמנם יל"ד בזה, דהנה ברש"י קכ"ו ב' ד"ה את שאפשר ליגע טמא, "שם **טומאה** עליו הלכך אע"פ דלא נגע אלא בעצם טמא דשומר מכניס ומוציא טומאה". מבואר דגדר הדין דבלא בא לכלל מגע אינו מטמא במשא, מצד דאין שם טומאה עליו ולא "שומר לטומאה", דדין שומר שנתחדש הוא מצד "שם שומר לטומאה", וכבר חזינו כעין יסוד זה לעיל קי"ח א', "יד להכניס ולא להוציא לא מצית אמרת השתא עיולי מעיילא אפוקי מיבעיא", וברש"י שם ד"ה יד, "ואע"פ שעדיין לא ירדה לו טומאה אפוקי מיבעיא הלכך כיון דמכנסת כ"ש דמוציאה". ונתבאר שם מחזורי דשפיר י"ל דהא שרבתה לנו התורה ידות היינו רק לענין טומאה, היינו שהטומאה יש לה יד, ולכן היכא שכבר יש שם טומאה על האוכל שיש לו יד, ידו מוציאה ממנו טומאתו, אבל אם האוכל עודנו טהור אין ידו של האוכל הטהור משמשת כלל יד אל הטומאה שהיא בדבר אחר. והיינו דהוי דין ביד לטומאה, והיכא שהאוכל הוא טהור אין ידו מהווה יד לטומאה, ונימא דקמ"ל דכיון דלאחר העברה ממילא תהי' יד לטומאה הרי כבר מעתה נידונית כאילו היא יד לטומאה. וכע"ז באינו יכול ליגע דאין שם טומאה וליכא ב' גדר "שומר לטומאה". והכא שומר מעשה יד

קעביד דהא אינו מצטרף להשלמת שיעור כזית דנבלה.

מעשה י"ל דלרי"ש דיש שם טומאה לענין משא, דהא לית לי' כללא דכל שלא בא לכלל מגע אינו מטמא במשא, שפיר הוי "שם טומאה" וממילא אית ב' דין שומר אף למגע, דהוי שומר לטומאה, באופן דאח"כ אין כאן ב' פלוגתות בשורש הדינים, ברם כפועל יוצא ממאי דמטמא במשא, אין כאן חסרון שומר לטומאה, ויעלה לפי"ז דקולית סתומה לרי"ש מטמא הן במשא והן במגע. [וכ"ה בקונטרס טהרת חולין]. ומינה ניתן לדון לענין לענין קולית דמת בסוגיא לעיל קי"ט א' דמבואר דאיכא ב' דין שומר לענין אוהל דחשיב כמאהיל על המוח עצמו, והגרעק"א בתועהמ"ש [הובא בחידושים] הקשה ממתנ' קכ"ה א' דבאינו יכול ליגע ליכא דין שומר, דהתם ג"כ כיון דאיכא שם טומאה לענין אוהל, ממילא איכא דין שומר, ואמנם לענין מגע לא בעינן לה כיון דבלא"ה עצם כשעורה דמת מטמא במגע ובמשא, מיהו אהני לתורת שומר לגבי טומאת אוהל. ועי' להלן במתנ' קכ"ה א'. [וצ"ת בעיקר יסוד זה אי משא או אהל חשיב "שם טומאה" לגבי תורת שומר, דאפשר תליא דוקא בטומאת מגע, דפשטות הגמ' דבעינן "את שאפשר ליגע", ואי כהאמור הול"ל "את דאית ב' שם טומאה", או מגע או משא או אוהל].

לא בא לכ"ל מגע לא בא לכ"ל משא. רמב"ם פ"א מאה"ט הי"ב. "עור שיש עליו כשני חצאי זיתים בשר נכילה, העור מבטלן ואינן מטמאין לא במגע ולא במשא,

שכל שאינו מטמא מן הנבילה במגע אינו מטמא במשא."

רמב"ם פ"ב מאה"ט הי"א, "קולית הנבילה הנוגע בה או נושאה טהור שכל דבר מן הנבילה שאינו מטמא במגע אינו מטמא במשא."

בשערי יושר ש"ג סופ"ז דמדויק מלשון הרמב"ם דהאי דינא נאמר רק בטומאת נבילה ולא בשאר טומאות, והיינו דהדגיש "מן הנבילה", ומשו"ה באפר פרה שהוא טומאת מי חטאת ליכא האי כללא דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא. [ובטומאת מת ליכא נפקותא לענין קולית דבלא"ה גם בסתומה הא איכא טומאת מגע ומשא מצד העצם עצמה ופשוט].

אמר רבה ה"ק את שבא לבבל מגע בכל צד בא לבבל משא לא בא לבבל

מגע בכל צד לא בא לבבל משא. ברש"י ד"ה בכל צד, "אף מאחוריו דהא בההוא קרא דלעיל כתיבא נמי נגיעת אחוריים כדאמרין בריש פרקין (קי"ח א') יכול אפילו יש עליו כזית הנוגע בעור שכנגד הבשר מאחוריו לא יהא טמא ת"ל יטמא". וצ"ע במאי חשיב לא בא לכלל מגע בכל צד, הא לא חשיב מגע כיון דס"ל דאין שומר לפחות מכזית, וחסרון לא בא לכלל מגע שייך רק כאשר "נגע" ולא נטמא בנגיעתו. וחזינן לרש"י דהוי דין גזיה"כ שלא מצד חסרון "שם טומאה" דמגע, ואינו כגדר דין אינו יכול ליגע דליכא דין שומר, דהתם בהדיא ברש"י קכ"ו ב' ד"ה ואת, מצד דליכא "שם טומאה" כנ"ל.

ויעוין בחזו"א חולין ס' רי"ד דתימה מה סברא היא זו וכי בשביל שאין שומר

לפחות מכזית לא יטמא במשא, ועוד אם לא יטמא במשא לא יטמא גם במגע אף מלפניו כדין קולית סתומה לקמן במתנ' אין הנוגע בעצם טמא שלא בא לכלל מגע הבשר, וה"נ כי היכי דאמרין לא בא לכלל מגע בכל צד לא בא לכלל משא, ה"נ לא בא לכלל מגע בכל צד ואף מלפניו לא יטמא, ומ"ש חצאי זיתים על העור מחצאי זיתים על הקיסם ומקולית שנקבה כ"ש אף שאין ראוי למגע בכל צד.

ופירש דל"ד רש"י י"ל דבעלמא סבר רי"ש דיש שומר לפחות מכזית, והכא העור לא חשיב שומר לפחות מכזית דמודה רי"ש דבשר בטל לגבי עור לענין שאינו חשוב שיהא עור שומר לו, וזה דאמר לו ר"ע כי היכי דבטל לגבי עור שאין לו שומר ה"נ בטל לגמרי דקרא דכתיב בו מגע כתיב בו שומר וכדפרש"י.

בעא מיני רב אויא סבא מרבה בר ר"ה קולית סתומה לרי"ש מהו שתטמא. בתוד"ה והכא, רב אויא סבר כבר פדא דאית לי' נוגע וחוזר ונוגע. במהרש"א ביאר דהא דקאמר או דלמא לית לי', לא משום דמספקא לי' כריו"ח דאין נוגע וחוזר ונוגע, אלא משום דלא בא לכלל מגע לכל צד. לכאור' כוונתו דבלא"ה מהכ"ח להסתפק דרי"ש פליג אהאי כללא דמתנ' קכ"ה א', כיון דס"ל דלפניו טמא דיש נוגע וחוזר ונוגע, ולזה פירש מצד אינו במגע לכל צד, וכדמשנינן לב"פ במאי דטעין ר"ע לרי"ש, ויתכן דרי"ש מודה דחשיב לא בא לכלל מגע, רק דפליג אעיקר אהאי כללא, והיינו בעיא דרב אויא סבא.

נוגע וחוזר ונוגע, והוי הלכתא מיוחדת בטומאת נבלה הן לענין מגע והן לענין משא דבעינן נישא וע"י דמרודד [ונוטה דהוי דין בהחפצא דבלא"ה ליכא כח מטמא]. וכן חזינן בתוס' ד"ה אמר ר"פ, דצידדו דעולא ס"ל כבר פדא דיש נוגע וחוזר ונוגע ומכ"מ בעינן נישא. ולשיטתם כיון דקרא איירי בטומאת נבילה, י"ל דבטומאת מת לא נתחדשה האי הלכה כלל, וכבסמוך שיטת הרמב"ם דהוי רק בטומאת נבלה.

שיטה ב) רמב"ן ור"ן בחידושיהם, דדינא דעולא רק לרי"ש דאין נוגע וחוזר ונוגע, ונתחדש דמשא שאני, ולזה קאמר דבעינן מעלת נישא ע"י דמרודד, אולם לר"ע דיש נוגע וחוזר ונוגע, ויש מאהיל וחוזר ומאהיל, ליכא האי דינא כלל, דלאו במחוכרין הן, דהא כל הטמאים באהל שנחלקו תנן, והוכיחו מדינא דמלא תרוד רקב מטמא במשא הגם דלא נישא הוא, והיינו סתמא דברייתא דעדויות בנוגע בשני חצאי זיתים או נושאן וחכמים מטמאים, והא דקאמר ת"ש ומודה ר"ע בשני חצאי זיתים והא אנן לרי"ש איירינן, י"ל דכיון דקתני ומודה, ש"מ דרי"ש בר פלוגתי הכי סבירא ל"י כדאמרינן בעלמא למאן מודה לאו לפלוני דהוא בר פלוגתי, אבל ודאי ר"ע דנפשי' לית ל"י האי דינא כיון דיש נוגע וחוזר ונוגע.

ומהא דהוכיחו מדין מלא תרוד דאיירי בדין טומאת מת, מבואר דהאי דינא דעולא אף בטומאת מת, וקאו ביסוד שיטתם מצד חסרון אין נוגע וחוזר ונוגע וזה אף בטומאת מת, דכל הא דלענין משא חלוק,

ובהגהות יעב"ץ אמש"כ תוס' דסבר כב"פ, ביאר, דלריו"ח אליבא דרי"ש כיון דס"ל אין נוגע וחוזר ונוגע כלל א"כ פשיטא דלית ל"י את שבא לכלל מגע כו' אלא אע"פ שלא בא לכלל מגע בא לכלל משא, ותו לא שייך למיבעי קולית סתומה מהו לרי"ש, הא ודאי פליג ומטמא לה, ודקאמר א"ד ל"ל, לא כריו"ח, דא"כ הכי הול"ל א"ד כריו"ח, אלא ה"פ א"ד ל"ל את שבא כו' דאע"ג דלא בא לכלל מגע אתי לכלל משא, ובמתנ' לאו ה"ט משום דבא לכלל מגע מלפניו, דה"ה אם לא הי' בא כו' הי' מטמא במשא אלא דקושטא הכי הוא דמלפניו יש נוגע וחוזר ונוגע לב"פ אליבא דרי"ש ור"א ודאי סבר כוותי'. ותמה על מהרש"א דדבריו אינן מובנים. ולכא' צ"ע השגתו, דגם למהרש"א עיקרי הדברים דודאי ר"א כב"פ דלריו"ח ליכא למיבעי, וכן דאין הספק אולי כריו"ח דאין נוגע וחוזר ונוגע, מיהו טענת מהרש"א דכלאו סברא דבעינן אתי לכלל מגע בכל צד, מהכ"ת להסתפק דרי"ש פליג אהאי כללא דאי"ז ענין לפלוגתתו עם ר"ע דאין העור מבטלו.

אמר עולא שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם אפילו מולין ומביא כל היום כולו מהור. נחלקו הראשונים ביסוד דינא דעולא, כדלהלן.

שיטה א) רש"י ד"ה והוא, דקאי בין אמגע בין אמשא, והרי דקאי גם לר"ע דס"ל יש נוגע וחוזר ונוגע, דהא לרי"ש לדעת ריו"ח דאין נוגע וחוזר ונוגע, בלא"ה לענין מגע הא בעינן חיבור גמור לצירוף כוית, אלא דלרש"י לא תליא כלל בחסרון

משום דאיכא מעלת נישא מעצמו, ואין לחלק בין טומאת נבילה לטומאת מת, והוי מעלה בשם חד משא, משא"כ לרש"י תוס' והרמב"ם דקאי אף לר"ע מצד הלכתא מיוחדת דבעינן נישא מעצמו, הוי רק הלכה בטומאת נבילה דבי' איירי קרא, וגם הוי הלכה בין במשא בין במגע בטומאת נבילה, וכדדחציא רש"י מסוגית הגמ', דלא שייך כלל לחסרון נוגע וחוזר ונוגע. ואילו לרמב"ן ור"ן לענין נוגע הוי מצד עיקר דין מגע, דאין נוגע וחוזר ונוגע, ויתפרש והוא דנישא דברייא לענין משא, אבל לענין הנוגע בעי חיבור גמור. [וריהטות הסוגיא כרש"י וצ"ע].

ונמצא דלרש"י ותוס' הוי הלכתא מיוחדת בטומאת נבילה בלבד, בין לענין משא בין לענין מגע. ולשיטת רמב"ן ור"ן הוי הלכתא בטומאת משא בין דנבילה בין במת למ"ד אין נוגע וחוזר ונוגע, דכל מעלת משא רק באיכא נישא מעצמו ע"י דמרודד. והנה ה' מקום לדון דאף ליסוד שיטה א' הוי דין מיוחד במשא דבעינן נישא ואינו דין אף במגע, אולם רש"י יליף לה מפשטות סוגית הגמ' דבהכי מתפרש דעת ר"א אף הנושא, דוהוא שנישא קאמר וקאי הן אנוגע והן אמסיט דאיירי ת"ק.

רמב"ם פ"ד מהל' טומאת מת הי"ד.
"המשא והמגע והאהל שלשה שמות הם וכל שהוא משם אחד מצטרף ומטמא, ומשני שמות אינו מצטרף וטהור, כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני חצאי זיתים בבת אחת או שהאהיל על כשני חצאי זיתים כו' הכל טמאים מפני שהוא שם אחד".

רמב"ם פ"א מאה"ט הי"ב. "עור שיש עליו כשני חצאי זיתים בשר נבילה, העור מבטלן ואין מטמאין לא במגע ולא במשא, שכל שאינו מטמא מן הנבילה במגע אינו מטמא במשא. אבל שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם הנושאן טמא שהרי נשא כזית והנוגע טהור שאין חיבורי אדם חיבור, והוא שיהיו שניהן מרודדין ודבוקין זה בזה עד שינטלו כאחד, אבל אם ה' חצי זית זה בפני עצמו וזה בפני עצמו בקיסם אחד אפילו הולך והביא כל היום כולו טהור". [בחזו"א עוקצין ס"א סק"ד תמה דהא משא ומגע חד טעמא דהעור מבטלן ולמאי הוצרך לטעם דכל שאינו במגע אינו במשא, ועי' שע"י ש"ג פ"ז].

נחלקו הפוסקים ז"ל בביאור מש"כ הרמב"ם "והנוגע טהור שאין חיבורי אדם חיבור", דהכס"מ פירש דאף בנגע בשניהם טהור שאין נוגע וחוזר ונוגע, ותמה דא"כ לא יטמא במשא מכלל דכל שלא בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא. אולם בתו"ח שצוין ברע"א בגליון, ורש"ש [במתנ' קכ"ד א'] בדעת הרמב"ם דקאי רק בנגע באחד מהם, אולם בנגע בשניהם קיי"ל כר"ע דיש נוגע וחוזר ונוגע, וכ"ה בחזו"א עוקצין ס"א סק"ד ד"ה שם אבל. [ודוחק דנוגע אינו דומיא דנושא דאיירי בשניהן].

וחזינן דהגם דפסק הרמב"ם יש נוגע וחוזר ונוגע ס"ל דינא דעולא להלכה דבמשא בעינן מרודד כיון דנאמרה הלכה דבעינן נישא מעצמו, ולא תליא כלל בדין אין נוגע וחוזר ונוגע, וזה דלא כדעת רמב"ן ור"ן בסוגיין דדינא דעולא רק לר"ש דאין

נוגע וחוזר ונוגע, ומכ"מ במשא מודה, וע"ז חדית עולא דבעינן נישא מעצמו, אולם לר"ע דיש נוגע וחוזר ונוגע ודאי דאף במחולקין לגמרי.

רמב"ם פ"ד מטומאת מת ה"ד. "עצם כשעורה שנחלק לשנים מטמא במשא". בחזו"א אהלות סכ"א סק"ו דן אי דינא דעולא דבעינן נישא רק בטומאת נבלה או גם בטומאת מת, ודייק מרמב"ם הנ"ל, "דרכינו כתב בה"ד דעצם כשעורה שנחלק מטמא במשא והתם ליכא רידוד, ומ"ש עצם מבשר, ונראה לפי"ז דהא דעולא חולין קב"ד ב' אינו אלא בנבלה ולא במת".

והנה ניחא היטב דאזיל הרמב"ם לשיטתו כרש"י ותוס' דקאי גם לר"ע דיש נוגע וחוזר ונוגע, וא"כ הרידוד אינו נצרך לאשוויי "חד משא", דבאמת מבחינה זו אין חילוק בין טומאת מת לטומאת נבילה, אלא גזיה"כ בין במשא בין במגע דבעינן נישא מעצמו, ולא מצינו כן אלא בטומאת נבילה ולא בטומאת מת, ויש להטעים דהוי דין בהחפצא מצד כח מטמא, ובטומאת מת החמורה לא נתחדש האי דינא. משא"כ לרמב"ן ור"ן דיסודו להשלים חסרון אין נושא וחוזר ונושא, דקאי רק למ"ד אין נוגע וחוזר ונוגע, ושפיר פסיקא להו דאף בטומאת מת בעינן לה כדהוכיחו מדין מלא תרוד רקב.

בעיקר הוכחת רמב"ן ור"ן מדין מלא תרוד רקב, יל"ע אטו לרי"ש דאין נוגע כו' ל"ל טומאת משא דמלא תרוד רקב, וניתן לבאר דהוכחת הראשונים דאי לכו"ע בעינן נישא, מתפרש ככללל בטומאת משא

דכל מהות טומאתו רק בנישא בבת אחת, והיאך יוגדר דין טומאת משא דמלא תרוד רקב, וע"כ הוי רק דין צירוף כיון דאין נושא וחוזר ונושא, וא"כ מובן דשאני מלא תרוד רקב דהכי שיעורו, וכעין דטעין חזו"א עוקצין ס"א סק"א כנגד המ"א פ"ג דאהלות מ"א דהוכיח מדין מלא תרוד דבנוגעין ליכא חסרון אין נוגע וחוזר ונוגע, וביאר החזו"א דשאני הכא דזה עיקר שיעורו. נולמש"כ דלרש"י הוי דין בטומאת נבילה בין במגע ובין במשא, יתפרש הוכחת הראשונים כע"ז וצ"ע ודו"ק].

מתני'. קולית המת וקולית המוקדשין הנוגע בהן בין סתומים בין נקובים **טמא**. בתורא"ש, "במת ובמוקדשין אין חידוש בסתומין יותר מבנקובין כיון שהעצם עצמו מטמא, אלא אגב דבעי לפלוגי בנבלה ושרץ בין נקובין לסתומין נקט נמי הכא בין נקובין בין סתומין. אי נמי איכא למימר משום מוקדשין נקטי' דאי לא תנא אלא סתם הנוגע בהן טמא הוה אמינא עצם דמוקדשין מטמא משום שומר ונקוב דלא עדיפא טומאה דרבנן בנותר מטומאה דאורייתא ולא הוה אמינא משום ששמשו נותר".

ובתפארת יעקב דהנה מבואר דעצמות ששמשו אין עליהן תורת שומר או יד דהא שומר לא הוי רק דבר שאפשר ליגע בטומאה עצמה, ובעצמות ששמשו נותר אפילו סתומין טמא וע"כ שיש בהן תורת טומאה בעצמן, והראי' דאפילו אין עליהן ובתוכן עכשיו שום דבר מטמאין לרב מרי כתוד"ה אי הכי, ולפי"ז דן דאף

דשומר בעלמא בנבלה אינו מצטרף רק מכניס ומוציא טומאה, י"ל דעצמות מצטרפין לשיעור נותר, והנה היכי דליכא כזית בלא העצמות אין ספק, דבהדיא בסוגית הגמ' אי הכי במוקדשין אמאי מטמא, ולא קאמר דשאני מוקדשין דעצמות מצטרפין לשיעור כזית, וע"כ דשימוש נותר לפחות מכזית לא חשיב ולא מיקרי שימוש, אולם יל"ד למ"ד בפסחים דף ק"כ דשיעור נותר כביצה, דאולי באיכא כזית מצטרף העצם לשיעור ביצה, דכזית חשוב הוא והוי שימוש חשוב.

דף קב"ה ע"א

קולית נבלה וקולית השרץ הנוגע בהם סתומים טהורים נקובים כל שהוא מטמא במגע. ברש"י ד"ה נבלה, אין עצמותי מטמאים דכתיב (ויקרא יא) בנבלתה ולא בעצמות וכן שרץ הלכך סתומים טהורים אף מלטמא במשא וכ"ש מגע דאי אפשר לו ליגע, ואע"ג דשומר מכניס ומוציא טומאה ה"מ בדבר שאפשר ליגע בטומאה עצמה ואפילו לא נגע בה אלא בשומר טמא אבל היכא דאי אפשר ליגע בטומאה עצמה אין שומר מטמא.

וברש"ש ציין לרע"א (בתועמה"ש וכן בחידושו קי"ט א') דלכאורה הא מההיא סוגיא מבואר דהגם אי אפשר ליגע איכא דין שומר לענין טומאת אהל [ואיירי בסתומה כדביאר רש"י דכולו הוי שומר דבלא"ה אין כאן שמירה], וביאר רע"א דצ"ל דהכא מיקרי אתיא לכלל מגע דאילו מאהיל

על העצם שכנגד המח טמא משום טומאה בוקעת ועולה והוי כמגע. וטעין ברש"ש דהא השתא לא אסיק אדעתיה דזה נקרא מגע עד שחידש לנו ריו"ח ואינו אלא אליבא דרבא [ולא לר"ז ואביי כמש"כ לקמן רש"י ותוס' בד"ה ומאן תנא]. וביאר דדוקא בקולית נבלה דלטמא השומר צריך שתהא הטומאה בעצמה ראוי' לטמא במגע, אבל הכא לענין שיהא השומר מטמא באוהל די לנו שתהא הטומאה עצמה ראוי' לטמא באוהל, והרי ראוי' היא אם האהיל כנגדה.

ודיינו דלהגרעק"א ז"ל לא תליא בכל טומאה בפנ"ע אי ראוי' לטמא כדי למיהב דין שומר כלפי אותה הטומאה, אלא כללא בגדר שומר דבעי אפשר ליגע, ולזה הוצרך דחשיב אפשר ליגע מצד גדר טומאה רצוצה דהוי כמגע, ולא קשיא טענת הרש"ש, דאתינן עלה מצד דין טומאה רצוצה ולא מצד דין מאהיל כנוגע. ואילו לרש"ש דנין כל טומאה אי ראוי' לטמא, וממילא איכא דין שומר.

ועוד י"ל כדהובא לעיל קכ"ד ב' ד"ה אמנם יל"ד בזה, מרש"י קכ"ו ב' דגדר אי אפשר ליגע מצד דליכא שם טומאה" ובעינן שומר לטומאה, ובקולית המת דאיכא טומאת אוהל הוי שפיר שם טומאה וממילא איכא דין שומר, וניחא קושית רע"א דחלוק קולית נבלה דליכא שם טומאה מקולית המת, וכן יעלה דלר"ש [לריו"ח] דל"ל כללא דלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא, דקולית הנבלה מלבד דתטמא במשא תטמא אף במגע, דכתוצאה מהא דאיכא שם טומאה למשא חשיב שומר

לטומאה אף למגע, וכ"מ בקונטרס טהרת חולין.

נמצא ג' הגדרות לדין את שאפשר ליגע טמא ואת שאי אפשר ליגע טהור, (א) הגרע"א. דכללא בשומר דבעי אפשר ליגע בטומאה עצמה, וגבי מת אהני מצד טומאה רצוצה דחשיב כמגע. (ב) רש"ש. דכל טומאה בפנ"ע הראוי' לטמא ממילא איכא דין שומר כלפי'. (ג) בעי שומר לשם טומאה, וכל דאיכא שם טומאה אפילו משא או אוהל איכא דין שומר אף לטומאת מגע.

הנוגע בהם סתומים טהורים נקובים כ"ל שהוא מטמא במגע. בתפארת יעקב דיש להבין הא פירות מקבלין טומאה ע"י שומר אף שהם סתומין ואי אפשר להן ליגע בטומאה עצמה, וביאר דצריך לומר דוקא בטומאת אוכלין לקבל טומאה דשומר מצטרף בעצמו לשיעור, בהא אפילו סתומין מקבלין טומאה, אבל בטומאה עצמה שאין שומר מצטרף רק מתורת יד מוציא טומאה, בהא שפיר אמרין כיון שאי אפשר ליגע בטומאה עצמה אין השומר מטמא. והנה הקושיא מפורשת בתוס' קכ"ו ב' ד"ה בנבלתה, "אע"פ דשומר הוי כסתום כגון חטה בקליפתה התם מרבינן מקרא דזרע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה אבל הכא גלי קרא דשומר לא הוי אלא בשאפשר ליגע".

שו"ר דבתפא"י שם בתוס' טעין עפ"י חילוקו הנ"ל דשאני שומר המקבל טומאה דמצטרף, לכך מקבל בעצמו טומאה שהוא אפשר לו ליגע, רק בשומר המוציא טומאה מנבילה דאינו מצטרף, בהא בעינן

שיוכל ליגע בטומאה. מיהו חזינן דתוס' לא נחתו להכי. ויל"ד לחשב לפום הג' אופנים שנתבארו לעיל בגדר דינא דכל שאי אפשר ליגע ליכא דין שומר ודו"ק. - גם שמעינן מתוס' דנקטו בפשיטות דאינו דין מיוחד בטומאת נבילה, הגם דלגבי דינא דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא נתבאר לעיל דרק בטומאת נבילה ותרומיהו בקרא דטומאת נבילה. ובזה מובן קושית רע"א מהא דדף קי"ט א' דקולית סתומה הוי שומר לדין אוהל הגם שאי אפשר ליגע, ולא נחית דהוי רק דין בטומאת נבילה כדמוכח מתוס' הנ"ל.

נקובים כ"ל שהוא מטמא במגע. ברש"י, אפילו כחוט השערה שאפשר להכניס בו חוט השערה של ראשו או זקנו והרי הוא מטמא בכך כדלקמן. וברש"י קכ"ו ב' ד"ה את, "שם טומאה עליו הילכך אע"פ דלא נגע אלא בעצם טמא דשומר מכניס ומוציא טומאה".

מנין שאף במשא ת"ל הנוגע והנושא את שבא לבל"ל מוגע בא לבל"ל משא לא בא לבל"ל מוגע לא בא לבל"ל משא. בתורא"ש דמנין שאף במשא אסתומין טהורין דרישא קאי דלטומאה אין צריך ראי'. **נוגע אין מאהיל לא.** בתוד"ה נוגע, "אמת אע"ג דלא הוי אוהל דומיא דנוגע, דנוגע בכל מקום טמא אבל מאהיל לא מטמא אלא כנגד המוח". והקשה מהרש"א משמעתיך דלעיל קי"ט א' גבי שני עצמות ועליהן ב' חצאי זיתים והכניס ראשיהן השנים כו' דמוקי לה התם אי ביד אי בשומר ומוכח בהדיא דבמאהיל נמי שלא כנגד המוח

בעינן, וא"ת א"כ תיקשי לן לוקמא בשאין שם מוח, לא היא דמשו"ה נקט קולית דבשיש שם מוח קא מיירי".

דף קב"ה ע"ב

הנוגע בכחצי זית בשר ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית מהור.

במתנ' דטהרות פ"ג מ"א ובעדויות פ"ג מ"א, "אמר ר' מאיר אף בזה רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין. הכל טמא חוץ מן המגע עם המשא והמשא עם האהל. זה הכלל כל שהוא משם אחד טמא משני שמות טהור". ובתויו"ט בשם מהר"ם, "מסקנא דמלתייהו דרבנן היא". והנה הרמב"ן בחידושו בסוגיין הביא קושית הראב"ד בפירושו בעדויות, "הא דקא בעינן הכא מאן תנא דקרי לאהל נגיעה, ר' יוסי, לימא ר' מאיר הוא, דאמר ר"מ התם גבי הנוגע בחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית אף בזו ר"ד מטהר וחכמים מטמאים, אלמא חד שמא נינהו, דאי לא היכי מצטרפי, ופריק, ר"מ חכמים מטמאים קאמר, ודלמא לי' לא סבירא לי'".

והרמב"ן תירץ, "ולדידי לא קשיא, דמאן לימא לן דכל שהוא משום שם אחד ר"מ קתני לה, דלמא ר"מ בכל מילי מצטרף ואפילו המשא עם האהל, תדע דהא לכו"ע אהל המשכה לאו נגיעה היא ואפילו לר"י, ור"מ אמר דמצטרפין, אלא שמע מינה אליבא דת"ק נשנית משנה זו דכל שהוא משם אחד כו' ולא ר"מ קתני לה. והא דקתני הכל מצטרפין חוץ מן המגע עם

מטמא נמי מטעם שומר דמכניס ומוציא וכפרש"י שם. ובחידושי חת"ס דמ"ש תוס' דאהל לא מטמא אלא כנגד המוח היינו לפי מה שפרש"י לעיל קי"ט א' דקולית שנפתחה תו לא הוה שומר שלא כנגד המוח, והכא בנקובה נמי מיירי, ואע"ג דסגי בנקב כ"ש שחוט השערה נכנס לתוכו, וא"כ אפשר דמ"מ אינו מוציא מוח ושפיר הוה שומר, ועוד לקמן קכ"ו ב' מסיק אפילו חישוב לנקוב דינו כנקיבה ושפיר הוה שומר וזה הי' כונת מהרש"א בקושיתו על תוס', מ"מ במוקדשים נבלה ושרץ בנקיבה ממש נקב רחב נמי מיירי, ובמת לא מתני אלא בנקב כ"ש ולא מתני לי' שפיר וניחא דברי תוס'. ועי' מש"כ בהגהת פורת יוסף.

אי קסבר מוח שבפנים מעלה ארוכה מבחוץ אבר מעליא הוא. בחידושי

הר"ן הביא פירוש רש"י דאע"ג דליכא מוח הואיל ובמחובר סוף המוח לבא, שהרי פעמים שהמוח כולו כלה וחוזר ועל ידי המוח גדל הבשר מלמעלה, וביאר דהוצרך לפרש כן משום דאי בעינן מוח, לוקמא כגון דליכא מוח כלל וכמש"כ תוס'. וטעין עלה הר"ן, "ולא מחזור דאם איתא דאפילו בלא מוח כלל מטמא משום אבר היכי בעינן בעצמות רוב בנין ורוב מנין לטמא באוהל, והלא ברוב בנין וברוב מנין אי אפשר שלא יהי' בהם עצמות שהי' בהן מוח ונימא שהן כאבר מן המת ומטמאין באוהל בפני עצמן. ועוד דהא אמרינן לקמן בסמוך דמוח המתקשקש אינו מעלה ארוכה מבחוץ ואי אפשר לומר דגרע טפי מוח המתקשקש ממי שאין שם מוח כלל, אלא ודאי מוח ממש

מצטרפי דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי
והו"ל מגע ומגע".

ויעוין ביאורי הדף חולין ח"א (עמוד קו)
מקוב"ש פסחים אות קפ"ז שהביא

קושית המשל"מ פט"ז מטומאת צרעת ה"ו,
מאי שנא מכניס ידיו לאהל המת דנטמא
ממכניס ידיו לבית המנוגע, וביאר דאהל
המת חשיב כמלא טומאה וכל הנכנס לשם
כנוגע בטומאה, משא"כ בית המנוגע לא
חשיב כמלא טומאה רק דהבא אליו נטמא,
וא"כ תליא בשם ביאה דוקא. ולהאמור זה
יסוד הראב"ד בדעת רבנן דר"מ להסבר
הא"ר, דאף אהל דהמשכה מצטרף עם מגע.

ויש לצדד דאידך דפליגי דלכו"ע אהל
דהמשכה לאו נגיעה היא, היינו דמגע
בטומאה עצמה ומגע בכמאן דמליא הוא ג"כ
ב' שמות, מיהו בעיקר גדר טומאת אהל לא
פליגי, או דס"ל דע"י כמאן דמליא חשיב
כנוגע בהטומאה עצמה ולפיכך הוא ב'
שמות, ומקור לזה מתוס' נזיר מ"ג א' ד"ה
בבית, "דאהל המת כמליא טומאה דמי ומיד
שהושיט ידו מבפנים כאילו נגע במת",
ונפק"מ אי עיקר חידוש אהל דאיכא
התפשטות טומאה בכל האהל, או אופן של
קישור וחיבור להטומאה ע"י הכמאן דמליא,
ולא מצד עצם המגע בכמאן דמליא.
ולראב"ד דליכא מ"ד דאהל המשכה הוא
מגדר מגע, י"ל דהוי אופן קישור וחיבור
להטומאה ע"י האהל, ויל"ד בכ"ז.

אלא קשיא רישא. בתורא"ש ד"ה אלא,
"תימה לי דל סוגיא דשמעתין מהכא
תקשי לי' רישא לסיפא. וי"ל דבשלמא אי

המשא והמשא עם האהל, ולא קתני נמי מגע
עם האהל בהמשכה, כין דאיכא מגע ואהל
דמצטרפי לא מיתני לי' הכי". [ודו"ק בהערת
תפא"י שם על הרע"ב].

הרי דנחלקו הראב"ד והרמב"ן אי לרבנן
דר"מ אהל המשכה ומגע חד שמא או
לאו, וברא"ש באהלות מבואר כראב"ד.
ובפשטות הנידון תלוי בגדר טומאת אהל, אי
הוי סוג חיבור וקישור להטומאה ע"י
דמאהיל עליו ועל הטומאה, או דהוי כמאן
דמליא טומאה ומצד דנגע בכמאן דמליא. גם
י"ל דמכח הכמאן דמליא הוא כנגע
בהטומאה עצמה, והשתא אי גדר קישור
וחיבור ע"י האהל, חשיב ב' שמות, דנגיעה
מחמת קישור מגע ממש, וזה מחמת קישור
אהל, ואי מצד גדר כמאן דמליא טומאה,
ניחא דהוי מגע ומגע, דגם גדר אהל גופי'
מצד נגיעה בכמאן דמליא טומאה.

וכן מתבאר בהגר"א בא"ר באהלות שם,
"הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי
זית דכי מאהיל על הטומאה הרי הטומאה
עולה עד המאהילו והוי כנוגע בה, וכן אם
כחצי זית מאהיל עליו, הטומאה יורדת עד
שתחתיו והוי נמי נוגע בהטומאה והו"ל מגע
ומגע, ולהכי חכמים מטמאין, אבל הנוגע
בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי
זית מגע ואהל הוא, דא"נ הטומאה דכחצי
זית עולה עד המאהילו והוי כנוגע בה, הרי
דבר אחר המאהיל הוא דהוי כנוגע
בהטומאה, אבל האדם לא נגע בהטומאה
ולגבי ידי' אהל הוא דהוי והו"ל מגע ואהל
דלא מיצטרפו, ור"מ אומר מגע ואהל נמי

העשוי לנחת ואינו מקב"ט דמה"ט אין הטומאה יכולה להתפשט לצדדים והחלל הא אין בו טפח ובוקעת ועולה והוי גדר כמאן דמלי דמה"ט חשיב כנגיעה.

ויצוין בהגר"ח פי"ט טומאת מת דאזיל מצד עיקר דין טומאה רצוצה, ובחזו"א בגליונות דכל הסוגיא לאו משום ט"ר, אלא הגדרת שם הדבר תלוי בסברת חכמים ע"פ רוח קדשם איזה אהל משתוה עם נוגע, ומשמע דאזיל דגדר אהל דנגיעה אינו אלא לענין צירוף ולא דבעיקר הדבר הוי מגע לכל מילי, והוסיף דאף לר"ז דאמר ט"ר חשיבא נוגע לא ההלכה נאמרה שהיא נגיעה, דההלכה נאמרה רק שאין הבליעה מטהרתה שלא להבקייע טומאתה, וכן יורדת עד התהום, ורק בסברא אמר ר"ז דרצוצה בין המגדלים משתוה לנגיעה, תדע שהרי בטמונה בקרקע לא אמרה ר"ז רק ברצוצה בין ב' מגדלים, ובודאי לא נאמרה הלכה מיוחדת ברצוצה בין ב' מגדלים.

מידו ברש"י משמע מצד דרצוצה כמאן דמלי טומאה ומה"ט הוי כנוגע, וצ"ל דההלכה ודאי נאמרה בכללות, רק דלר"י בטמונה לא אמרין בוקעת ועולה וא"כ לא משכח"ל דינא דרצוצה אלא בין ב' מגדלים, מיהו ר"ז מיסוד דין רצוצה אתי עלה, וה"ה בשאר טומאה רצוצה למאן דס"ל דאף בטמונה בוקעת ועולה.

ובחזו"א שם הוסיף דנראה דוקא רצוצה כהאי שבוקעת למעלה ואין כל אהל יכול להפסיקה חשיב נגיעה, אבל טומאה טמונה במקום רצוץ והכניס ידו והאהיל מקרי מאהיל כשאר מאהיל למטה

לאו סוגיא דשמעתין הוה מפליגנא בין אהל שעל המת ובין אהל דהמשכה, אלא כיון דשנית דקרי לאהל מגע ע"כ אפילו אהל דהמשכה מיקרי מגע, דהא קולית מטמא נמי באהל דהמשכה, אלא קשיא רישא, והוה מצי לשינויי כדמשני רבא בתר הכי דמפליג בין מאהיל על המת ובין אהל דהמשכה, אלא דר"ז לא ניחא לי' לפלוגי כנ"ל.

אר"ז בטומאה רצוצה בין ב' מגדלים עסקינן ואין ביניהן פותח טפח דכולה נגיעה היא. משמעות רש"י דאיירי בב' מגדלים העומדים שניהן על הקרקע וביניהם פחות מטפח ולא אחד ע"ג השני, והטומאה נמצאת בין שניהם, ובחזו"א חולין ס' ריד ביאר כנ"ל דהא דאמר טומאה רצוצה בין ב' מגדלים, היינו ב' מגדלים מונחים על הארץ וביניהם פחות מטפח והטומאה שם והאדם מאהיל על הטומאה, וכתב דזה דלא כהתווי"ט ברפ"ג דאהלות דמפרש שהן זה על גב זה ולענין טומאת המגדל העליון, דזה מקרי למטה מטפח, והתוס' כתבו דלמטה מטפח לר"ז חשיב אהל, ורצוצה הוי נגיעה, ועוד סתם מגדל הנזכר היינו בא במדה והוא טהור ואלא"ה אינו עושה רצוצה. [ובמוקף שם דכ"ז לדעת רש"י ותוס' אבל הרמב"ם בפיהמ"ש מפרש לה בב' מגדלים זעג"ז וצ"ע].

והנה עולה מרש"י דהוי מכללא דטומאה רצוצה בוקעת ועולה, ובד"ה דכולה נגיעה היא, "דכיון דהלמ"מ היא דטומאה רצוצה בוקעת הוי כמאן דמלי טומאה כל חלל שבין שני המגדלים". ובתו"ש בעדויות דאיירי באופן דמחמת גודלן הוי כלי עץ

יחד קמ"ל דלא". ובחזו"א דצ"ע מאי רבותא היא זו, דאף אם האהל מצד אחד על המת והשני על האדם והכלים חשיב אהל המשכה, וגם אין עדיפות מצד הדבר המאהיל אם חשיב נוגע או מאהל וצ"ע.

אמר אביי למטה מטפח אהל נגיעה למעלה מטפח אהל גרידא. הנה אי מעלת למטה מטפח דחשיב כאילו נגע בהטומאה ממש, מה אהני כלפי חסרון דהא לא נגע בכולי, וע"כ הוי מצד קישור אהל, רק דסמיכות למטה מטפח הוי כקישור איכות נגיעה, מיהו אין הגדר כאילו ידו הונחה על הטומאה, וכיון דביסודו הוי מצד אהל ניחא דליכא חסרון לא נגע בכולי דהאהילות הוא כלפי כולו וצ"ע.

רבא אמר אפילו למעלה מטפח נמי אהל נגיעה הוא והיכי דמי אהל גרידא בהמשכה. ברמב"ם פט"ז מטו"מ ה"ו, "לפי שכל טומאה שאינו תחת פותח טפח ברום טפח הרי היא כרצועה", ובהשגות הראב"ד, "א"א כמה זה לשון מקולקל אלא שאין חוצץ לפני הטומאה ואינו נעשה אהל להביא את הטומאה אלא בטפח מרובע ולא אמרינן חבוט רמי אלא כשיש בקורה רוחב טפח". ובקה"י טהרות סכ"ח ביאר דלהרמב"ם דבאור הו"ל גדר רצועה שפיר בוקעת הטומאה למעלה, ולהראב"ד לא חשיב רצועה אלא כשאין ע"ג טפח, אבל כל שיש אור טפח אפילו אין אהל עליו לא חשיב רצועה, ומה שמטמאה כנגדה עד לרקיע לפי שאין שם אהל לחצוץ, מיהו למה בוקעת ועולה כיון שאינה רצועה, וי"ל דמה שכנגדה עד הרקיע טמא הוא מדין מאהל

מטפח, ורצועה בין ב' מגדלים נמי דוקא במאהיל בין המגדלים, אבל מלמעלה כנגד החצי זית כיון דשם מהני אהל למנוע מלבקע לא חשיב נגיעה וקאי בצ"ע. וי"ל ע דכ"ז לדרך החזו"א דענין מיוחד בטומאה בין ב' מגדלים ולא מצד עיקר דין טומאה רצועה, אולם להגר"ח דהוי דין טומאה רצועה דחשיב כמאן דמלי, וגדר המגע מצד נגיעה בכמאן דמליא טומאה [רק דלר"ז בטומאה טמונה ליכא בוקעת ועולה] לכאן אין חילוק בכ"ז, ואף בהאהיל למעלה מן התיבות במקום דמהני אהל למנוע הבקעת הטומאה, סו"ס עתה חשיב כמאן דמלי ואיכא גדר נגיעה.

בטומאה רצועה בין ב' מגדלים עסקינן ואין ביניהן פותח טפח דכולה

נגיעה היא. בתוד"ה אר"ז נתבאר ב' צדדים אי ר"ז מודה לאביי בפחות מטפח דנגיעה היא, וכתבו, וא"ת אי בטומאה רצועה דוקא עסקינן אמאי נקט בסיפא המשכה ע"י דבר אחר טהור ה"ל למינקט אבל אם אינה רצועה טהור, וי"ל דאתא לאשמועינן דאפילו בין שני מגדלים דומיא דרישא לא הוי טומאה רצועה בהמשכה ע"י דבר אחר דתרתיה בעינן בין ב' מגדלים וגם שהוא עצמו מאהל על הטומאה או הטומאה עליו. ובתורא"ש, "וי"ל דאיירי בהמשכה רצועה כגון שחצי זית מונח בין שני מגדלין וגם מצד אחד מאהל עליו במקום רצוץ שאין בו פותח טפח, ואשמעינן דלא תימא כיון דהוי רצוץ משני צדדין הוי כאלו האהל נוגע במת והוא נוגע באהל והוי לי' דיקרב בדיקרב וכאילו נוגע גם בחצי זית האחר ומצטרפי

שמכיון שאהל פחות מטפח לא נחשב חציצה ממילא הו"ל מה שכנגדה עד הרקיע בגדר מאהיל וא"צ כאן לומר שהטומאה בוקעת עד המאהיל.

והנה הגר"ח פ"ט מטומאת מת הנ"ל אזיל דלשיטת הרמב"ם לדעת רבא דאפילו למעלה מטפח הוי אהל דנגיעה, היינו מצד דכל טומאה באויר הוי גדר טומאה רצוצה, וביסוד שיטתו בדעת ר"ז דהוי מצד דין ט"ר ואינו ענין מסוים במונח בין ב' מגדלים, רק תליא מהי טומאה רצוצה, ולרבא כל דליכא אהל ע"ג הוי טומאה רצוצה וגדר מגע בעצם, ולא רק לענין צירוף עם נגיעה. וחדית דגם להראב"ד דחולק על הרמב"ם דליכא דינא דבקיעת טומאה כל שהיא באויר, מכ"מ חשיב כמגע עי"ש. ובחזו"א בגליונות השיג דלאו משום גדר טומאה רצוצה, והכריח דהא לרבא אפילו האהיל על חצי זית המונח בבית ונגע בחצי זית מצטרף, אף דטומאה בבית ודאי לאו רצוצה היא, אלא הגדרת שם הדבר תלוי בסברת חכמים ע"פ רוח קדשם איזה אהל משתוה עם נוגע.

ועי"ל דהגר"ח וחזו"א נחלקו גם אי גדר אוהל נגיעה אף לגבי שאר דינים או רק לגבי דין צירוף עם מגע, דלהגר"ח הוי גדר נגיעה לכל מילי, ולחזו"א רק בחינת נוגע לדין צירוף, ולגבי הא נאמר חלוקת השיטות איזה אהל משתוה עם נגיעה ואיזה אינו משתוה.

והנה כבר דנו בזה אחרונים ז"ל, דהנה ברש"י פסחים ט' א' בדין מדורות עכו"ם טמאין מפני שקוברים נפליהם בבתיהם, וביאר שם, "והעכו"ם מטמאין

במיתתן אף באהל לרבנן, ולר"ש בן יוחאי נמי דאמר (יבמות ס"א א') קברי העכו"ם אינם מטמאים, במגע ומשא מודה הוא דלא אימעוט אלא מטומאת אהל דלא מקרו אדם", הרי דס"ל דבדין טומאת אהל בעכו"ם נחלקו רשב"י ורבנן כדעת תוס' ביבמות שם, מיהו דינא דמדורות עכו"ם טמאים אף לרשב"י כיון דבמגע ומשא מודה הוא דלא אימעוט עכו"ם. וכ"ד הרמב"ם, דבפ"א מטו"מ הי"ג דקיי"ל דליכא טומאת אהל בעכו"ם, ובפ"א מטו"מ ה"ז דמדורות עכו"ם טמאים. [דלא כתוס' יבמות שם דטמאים מצד דקיי"ל כרשב"ג עי"ש].

וברש"ש ביאר דכונת רש"י באהל דנגיעה כגון באופן דהאהיל על הנפלים לרבא אפילו בלמעלה מטפח, וזה איכא אף בעכו"ם כין דהוי גדר מגע, והוציא מפירוש תויו"ט במתנ' דאהלות פ"ח מ"ז שם מצד חששא שהסיט את הנפלים. וכ"ז אי הוי דין נגיעה לכל מילי, אולם אי רק לדין צירוף ליתא לדברי הרש"ש. ויש להעיר מלשון רש"י יבמות ס"א א' ד"ה אין מטמאין, "את המאהיל עליהם". הרי דאף אהל נגיעה לרבא ליתא בעכו"ם, ומוכרח לכאו' כתויו"ט ולא כחידוש הרש"ש. עי"ל דמדברי רע"א דהא דעצם קולית דמת אית בה דין שומר לענין אהל כסוגיא דדף קי"ט א', היינו כיון דאית בהמח אהל דנגיעה, ואי הוי רק לענין צירוף לכאו' לא שייך תירוצו, ולכאו' מוכח דנקיט כרש"ש דנגיעה לכל מילי.

ובאו"ש פ"א מטומאת מת הי"ג הביא דברי הגר"א באדרת אליהו פ' חוקת, דקבר שלפני הדיבור או של עכו"ם

מטמאים במגע ולא באהל, "פירוש שכנגד המת מלמעלה אם נגע בקבר אז הוא טמא מחמת מגע דטומאה בוקעת ועולה, אבל כשנוגע שלא כנגד המת אזי אינו טמא שאינו מטמא באהל". וכתב עלה האו"ש, "הנה גילה לנו רבינו דמה דטמא מחמת טומאה בוקעת ועולה הוי כמו מגע".

וְלִדְהָלֵךְ באו"ש ד"ה אולם, "מקור נאמן לסברת הגר"א דנהוי כמגע הוא מסוגיא ערוכה פרק העור והרוטב דאמר לענין צירוף נגיעה ואוהל דלא מצטרפי, וקא מייתי משנה דמצטרפי, אמר ר"ז בטומאה רצוצה בין ב' מגדלים עסקינן ואין ביניהן פותח טפח דכולה חד נגיעה הוי, ופרש"י אפילו הוא מאהיל למעלה מן הבשר הרבה כגון שהיו המגדלים גבוהים והטומאה למטה והוא מאהיל סמוך לראשיהם קרוי נגיעה כיון דהל"מ דטומאה רצוצה כו' הוי כמאן דמלי טומאה כל חלל שבין שני המגדלים עכ"ל, חזינא דהוי מדין מגע, וע"ז פירש רבינו שיטתו, ויש להתעקש בזה דאינו רק לענין צירוף וכמו דלמה דמסיק דאוהל הוי כמגע וכן לאביי פחות מטפח, אולם הך דנזיר מחזור מאד וסברא גדולה מהך סוגיא דהעור והרוטב".

וְהִנֵּה הא דעצם כשעורה מטמא במגע ומשא ואינו מטמא באהל, ולא דנין אהל כמגע ויטמא במאהיל על העצם או במאהלת העצם עליו, היינו דליכא בזה הבקעת טומאה וליכא גדר כמאן דמליא, דרק מגע ומשא ולא הבקעת טומאה, והוי לענין אהל כדין נבלה דרק מגע ממש. ומהא נשמע לכאור' דגדר אוהל כנגיעה נובע מהבקעת

טומאה, או מצד נגיעה בכמאן דמליא, או דע"ז כנוגע בהטומאה עצמה, וזה ליתא בעצם כשעורה, אולם אי גדר אהל דנגיעה, מצד דיחוס האהילות כלפי הטומאה בפחות מטפח לאביי, או אפילו יותר מטפח לרבא, כאיכות קישור מגע, ולא תליא בהבקעת טומאה, ולהנך דנקטי דלא רק לענין דין צירוף, יקשה מדין עצם כשעורה דליתא באהל בכ"ג. [שור' בקונטרס טהרת חולין בזה].

וְשִׁיטָה תוס' ביבמות ס"א א' דדין מדורות עכו"ם מטמאין מצד דלא קיי"ל כרשב"י דעכו"ם אינו מטמא באהל, דעולה מדבריהם דבהא תליא הדבר, והרי דלרשב"י אין מצריך ליהדר מקברי עכו"ם, היינו מלבד דפשיטא להו דדין מדורות עכו"ם לאו משום חששת היסט או מגע, שלא כפירוש תויו"ט בדעת רש"י, חזינן גם דלא ס"ל הסבר הרש"ש מצד אהל דנגיעה, והיינו דאי בעכו"ם ליתא דין טומאת אהל, אף אהל דנגיעה ליתא בעכו"ם, ולחזו"א הדברים ברורים, כיון דהוי רק לענין צירוף ולא לשאר דינים. ולרש"ש וצידוד או"ש ומשמעות רע"א, יתכן מצד דנקטו דגדר מיעוט עכו"ם מאהל היינו כעין דינא דעצם כשעורה דליכא הבקעת טומאה, וממילא גם ליתא גדר אהל דנגיעה.

וְתִהְיֶה כְּטוֹמָא טמונה בוקעת ועולה. ברש"י ד"ה ותהוי, "אי למטה מטפח עסקינן נהי נמי דלא מבטל לי' תיהוי מיהא טומאה טמונה שאין לה חלל טפח דקיי"ל בוקעת ועולה עד לרקיע אא"כ תמצא חציצה למעלה מטפח". הנה להגר"ח בשיטת

הרמב"ם דכל טומאה שבאור הוא בדין טומאה רצוצה דבוקעת ועולה, הקושיא צריכה להיות גם על רבא בלמעלה מטפח, ופשוט ברש"י דנקיט דדין טומאה רצוצה רק בליכא טפח כשיטת הראב"ד, וזהו דפירש כפשטה דמקשינן רק לאביי דאיירי בפחות מטפח אמאי שלא כנגד הנקב טהור, אולם לרבא ניהא היטב דליכא רצוצה בזה, וכנגד הנקב הוא שפיר גדר נוגע.

ובקה"י טהרות סכ"ח אזיל בדרך מחודשת בשיטת הרמב"ם, דקושיא הגמ' ותיהוי כטומאה טמונה בוקעת ועולה בין לאביי בין לרבא, דהא לכולהו הוא טומאה רצוצה, והכרח רבא דלא לאוקים בפחות מג' מצד סברת מת בכסותו הוא, ולא מצד דא"כ הוא ט"ר ואף שלא כנגד הנקב יטמא, דמצד דין טומאה טמונה ליכא הפרש לרבא בין פחות מטפח לבין למעלה מטפח, וא"כ י"ל דמקשינן קושיא בפנ"ע מצד דין טומאה טמונה, ולכו"ע הוכרח לן דר"י לית לי' דין טומאה טמונה בוקעת ועולה.

דה קב"ז ע"א

אם יש בצוארו פותח טפח. בתוד"ה אם, תימה אי צוארו של כלב חשיב דבר שאין מקבל טומאה כי יש בצוארו פותח טפח מאי הוי, נהי דר"מ אית לי' חוקקים להשלים מ"מ הא ממעט הבשר את האויר מטפח ואינה יכולה טומאה לבא, ואי חשיב דבר המקבל טומאה היכי קאמר ר"י רואים את חלל הטומאה, הא אם אין בחללה טפח אינו מביא ואמאי והא אינו יכול לחוץ והרי

הוא כפתוח לבית. בחזו"א כאן דכונתם להא דתנן באהלות פ"ג מ"ו ואלו שאין ממעטין כו' ולא כזית מן הנבלה, אבל צ"ע למה נסתפקו בזה. ולהלן בחזו"א דאולי כונתם להא דתנן בעוקצים פ"ג מ"ג דנבילת בהמה צריכה מחשבה, ואפשר דגם לענין טומאה כן, וכבר האריך בזה הגרי"ל הגדול ממינסק שם בגליון בזה, ואפשר דקודם מחשבה חוצצין, אמנם במתנ' שם תנן ולא נבילת עוף הטהור שחשב עלי', מכלל דרישא בלא מחשבה וקאי בצ"ע.

ובמשנה אחרונה במתנ' שם טהרות פ"א מ"ז, "נראה הא דמספקא להו אי חשיב דבר המקבל טומאה, משום דתנן בפרק בתרא דעוקצין נבלת בהמה טמאה צריך מחשבה לטומאה, והא מספקא להו אי מיירי הכא דחשב עלה או לא, ותיירצו דמיירי דחשב עלה ומ"מ לר"י לא מהני, והיינו דקשיא להו בתר הכי מעצמות, נהי דחשב עלה בעצמות לא מהני מחשבה, ועוד דעצמות נבלה אין מטמאין ואמאי לא חייצי, ותיירצו שסופו ליטלו כיון דחשב על הבשר לאכילה ממילא יטול העצמות וישליכם. ומ"מ נראה דכל דבריהם הם לפי שיטתם דטעמא דר"מ משום חוקקין להשלים, אבל לפי פ"י רש"י דר"מ לא מצריך כלל חלל טפח, מעיקרא ל"ק, דאפילו צוארו אינו מקבל טומאה וממעט את החלל אפ"ה מביא דהא לא בעי חלל טפח, וכן נראה דכלא חשב איירי שאין דרך לחשב על בשר כלב לאכילת אדם".

ויצוין בחזו"א ד"ה שם בגמ', בתוה"ד, "אבל רש"י ז"ל פי' דאפילו אין

בצוארו פ"ט הבית טמא, וזה תימא הלא אין כאן אהל להביא הטומאה לבית, וסוף טומאה לצאת אינו אלא שעתיד לצאת ולא שהי' עומד לצאת קודם שבא הכלב לבית, ועוד שהי' יוצא מעוכל, ועוד לא שייך סוף טומאה לצאת בלא אהל, דזה מקרי סוף טומאה לבא."

בתוס' שם. ומיהו אפשר דמ"מ לר"י הבית טהור דכיון שאין בחלל טפח אין כאן אהל שימושך טומאה לבית ופוסקת הטומאה בחוץ. בחזו"א הנ"ל, דכונתם להא דתנן בפ"א מ"ג דסגוס עבה צריך שתהי' גבוה מן הארץ טפח, וקפולים זו על ע"ג זו די בעליונה גבוהה מן הארץ טפח, ופירשה הראב"ד בפ"ז ה"ד בדבר אחד לא אמרינן שאין התחתון חוצץ והעליון יעשה אהל, ולא אמרו אין דבר טמא חוצץ אלא ביש אהל, ולר"מ דאמר חוקקין הוי כיש אהל, ומיעטו אח"כ עכ"ד.

מאי לאו אין בצוארו פותח טפח קאי ר"י ויש"מ טומאה טמונה בוקעת. וצ"ע דהא הטומאה במעיו ואיכא חלל טפח ואין כאן טומאה רצוצה שתבקע. וכבר הקשה כן בחזו"א ס' רי"ד, דיל"ע הלא הטומאה היא במעיו ואם הטומאה בפנים א"כ ודאי איכא קפולין טפח בבית, וא"כ לאו רצוצה היא, ואדרבא רואין את כל הצואר כאילו אינו והטומאה נכנסת דרך חלל הגוף, וביאר דצ"ל דכיון דר"י לא חלק מיירי אף באין מקום הטומאה חלל טפח, היינו שאין שם קפולין טפח, ואפ"ה מטמא משום טומאה רצוצה. והוסיף דע"כ בהכי איירי דאי ר"י אין בצוארו טפח קאי ל"פ ר"י אר"מ

דאמרינן חוקקין להשלים, וא"כ אי טומאה בפנים במקום שיש טפח טמא משום חוקקין, וע"כ ר"י בטומאה בצואר בפנים ואין בו פותח טפח וטמא משום טומאה בוקעת. והוסיף, וא"ת מנ"ל דר"י אית לי' טומאה רצוצה בוקעת דלמא שא"ה שאין נבלה חוצצת בפני הטומאה ולא עדיף רצוצה לר"י מאהל טפח לדידן, וי"ל דאיכא עור ועצמות. **ומאן תנא דפליג עלי' דר"י רבי שמעון הוא.** בחזו"א כאן ד"ה קכ"ה ב'. העמיד הדברים דמסקנת הסוגיא לפירוש תוס', דר"ש ס"ל דכל אהל לא מצטרף עם נגיעה, בין אהל המשכה ובין אהל של מאהיל על הטומאה או טומאה עליו, בין למעלה מטפח בין למטה מטפח, ואפילו ברצוצה בין ב' מגדלים, והלכך אמר ר"ש דאין טומאת נגיעה בתרווד רקב. ויש להוסיף דלרמב"ן כאן והרא"ש בטהרות, לרבנן דר"מ שם, הוא בהיפוך, דאפילו אהל דהמשכה מצטרף עם נגיעה, דאף אהל דהמשכה מגדר נגיעה כנ"ל קכ"ה ב'.

ואליבא דר' יוסי נחלקו אמוראי, כדלהלן. **א** דעת ר' זירא דמודה ר"י בכל ג' מיני האהלות דאהל הוא ולא נוגע ואין מצטרף עם נוגע, וכי קאמר ר"י דתרווד רקב מטמא במגע ברצוצה בין ב' מגדלים עסקינן, ומתנ' דאהלות אתיא כר"י, והא דקתני הנוגע בכחצי זית ומאהיל על חצי זית כו', היינו ברצוצה בין ב' מגדלים. ויש לתמוה הא דתניא הנוגע כנגד הנקב כו' ר"ז במאי מוקים לה דהא בין לאביי בין לרבא מוכח דאף באינה רצוצה משכחת לה אהל נגיעה, וצ"ל דבאמת כונת הסוגיא דנפרך ר"ז מהך

בריייתא, אבל אי מודה ר"ז אליבא דר"י בלמטה מטפח כמש"כ תוד"ה אמר בחד תירוצא, נחא דמוקים לה בלמטה מטפח כאביי.

(ב) דעת אביי למטה מטפח הוי נגיעה, ובוזה אמר ר"י דתרווד רקב מטמא במגע, ובוזה שנינו דמצטרף עם המגע ולא עם האהל [והא דקתני התם באהלות דבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית ולא קתני מאהיל למטה מטפח ולמעלה מטפח דלא מצטרפי, משום דדבר אחר מאהיל עליו ועל הטומאה פסיקא לי' דלא מש"ל למטה מטפח וכמש"כ התויו"ט בשם מהר"מ שם לר"ז, וכמו שביאר הדברים הגרעק"א בתועהמ"ש], אבל רצוצה בין ב' מגדלים מצטרף עם האהל ולא עם המגע כיון שמאהיל למעלה מטפח. ויל"ע אי החזו"א לשיטתו דענין מיוחד בטומאה בין ב' מגדלים, אולם להגר"ח כפשטות רש"י, דמכללא דרצוצה, י"ל דבהא לא פליג אביי, ואדרבא מוסיף אף בליכא רצוצה כל שהוא פחות מטפח.

(ג) דעת רבא מאהיל על הטומאה או טומאה מאהלת עליו, בין למעלה מטפח בין למטה מטפח, בין ברצוצה בין באינה רצוצה, מצטרף עם המגע ולא עם האהל, ומתנ' דאהלות כר"י, ואתי מתנ' כפשטה.

וצידד בחזו"א דנראה דהלכתא כרבא דהלכתא כוותי' לגבי אביי, ור"ז איפוך מהך ברייתא דחבילי מטה, ועוד דריו"ח דמוקים למשנתנו מאי נוגע מאהיל כרבא ס"ל, וזה דעת הגר"א בא"ר בפ"ג דאהלות מ"א דפירש למשנה שם כרבא, וכ"נ דעת הרא"ש שם. אבל הרמב"ם בפ"ד

מטו"מ פסק כר"ז וכ"ד הר"ש באהלות שם וכ"ד הראב"ד ברפ"ג דעדויות, ואפשר דס"ל דמודה ר"ז בלמטה מטפח ולא תקשי לי' ברייתא דחבילי מטה.

רמב"ם פ"ד מטומאת מת הי"ד.
"המשא והמגע והאהל שלשה שמות הם, וכל שהוא משם אחד מצטרף ומטמא ומשני שמות אינו מצטרף וטהור. כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני חצאי זיתים בבת אחת, או שהאהיל על כשני חצאי זיתים או שהאהיל על חצי זית וחצי זית אחר מאהיל עליו, או שהי' הוא וחצי זית תחת האהל והאהיל במקצת גופו על חצי זית אחר, או האהיל חצי זית על מקצתו, הכל טמאים מפני שהוא שם אחד, אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית, או שהאהיל עליו חצי זית אחר או שהאהיל הוא על חצי זית אחר, וכן הנושא כחצי זית ונגע בחצי זית אחר הכל טהורים, שאין המגע מצטרף עם המשא לא במת ולא בשאר טומאות, ולא המגע מצטרף עם האהל ולא האהל מצטרף עם המשא לפי שאינו שם אחד."

בחזו"א יו"ד ס' ריד דהרמב"ם פסק כר"ז
וכ"ד הר"ש באהלות שם וכ"ד

הראב"ד ברפ"ג דעדויות, ואפשר דס"ל דמודה ר"ז בפחות מטפח ולא תיקשי לי' ברייתא דחבילי מטה. והנה הרמב"ם השמיט הא דרצוצה בין ב' מגדלים והקשה החזו"א למה השמיט דין המפורש במשנה, וצידד דאפשר דפסק כר"ש דפליג עלי' דר"י, ולא משכח טומאת מגע בתרווד רקב בשום צד, אבל

צריך טעם דשביק מתני' ועבד כר"ש
בברייתא. ועי' בהגר"ח פ"ט מטו"מ ה"א.

דף קכ"ז ע"ב

מלא תרוד רקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע. ברש"י ד"ה ואינו, "שאינן נוגע בכולן והיינו פליגא דר' יוסי דאמר מלא תרוד רקב מטמא במגע דקרי' לאהל מגע". בחידושי הר"ן, "פי' לאו משום דקאמר מלא תרוד רקב אינו מטמא במגע, דדלמא מאי מגע, מגע ממש ור' יוסי מודה דהא לא נגע ב' בכולי', אלא משום דקתני שלש טומאות פורשות שתיים בכל אחת והשלישית אין בהם ואי' כר' יוסי הרי מצינו בתרוד רקב השלישית שהרי יש בו שם מגע ובשתיים האחרונות אין בהם שלישיית כלל, אלא ש"מ דאהל ומגע שתי שמות הן".

גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא. ברש"י ד"ה גולל, "נמי הלכה גמירי לה בבהמה המקשה, ולמאן דנפקא לי' התם מקרא לא ידענא מהיכן אימעיט". ובתוד"ה גולל, "ונראה משום דההוא קרא דכל אשר יגע על פני השדה מוקמין בניזיר (דף נ"ג ב') באהל הלכך מטמא באהל ובמגע נמי מטמא משום דאפקי' בלשון נגיעה אבל כמשא לא מצינו שיטמא". ויעזין במקדש דוד סמ"ט סק"א ד"ה כתב הרמב"ם ז"ל (ב), בתוה"ד, "וראיתי להמנח"ח רס"ג שהקשה בגולל ודופק אמאי אין מטמאין במשא ומשום דלא כתיב בהו משא נילף מק"ו מנבלה כמו מת

עצמו דלא כתיב ב' משא וילפינן בק"ו מנבלה ע"ש, ותמוה דהא אמרינן בספרי זוטא דזהו טעמו של ר"א דגולל ודופק מטמאין במשא משום דילפינן מק"ו מנבלה ורבנן פרכי מה לנבלה שכן מטמאה במשא לאחר פרישה תאמר בגולל ודופק שאינו מטמא במשא לאחר פרישה ע"ש".

ולעיל שם אייתי המקד"ד, דכתב הרמב"ם פ"ה מהל' טו"מ הטעם דכלים שנגעו במת דאין מטמאין במשא ובאהל, משום שהמשא במת עצמו אינו מפורש, ובטומאת אהל הוא אומר אדם כי ימות באהל כו' ע"ש. "ונראה פירושו כיון דמשא במת אינו מפורש בקרא וזה דמת מטמא במשא כתב הרמב"ם ז"ל בריש הל' טו"מ, ז"ל אין טמאת משא במת מד"ס אלא דין תורה, ויראה לי ששתק ממנו הכתוב כו' לפי שטמא בפ"י אפילו טומאת אהל כ"ש משא ע"ש, וא"כ כיון דבכלים שנגעו במת ליכא טומאת אהל דכתיב אדם כי ימות באהל, א"כ מנ"ל בהו טומאת משא, והנה אמרינן בספרי והביאה הרמב"ם ז"ל שם דילפינן משא מק"ו מנבלה, מה נבלה שהיא טומאת ערב ואינה מטמאה באהל מטמא במשא, המת לא כ"ש".

גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא. בדין טומאת גולל לאחר שפירש מן המת נחלקו הראשונים, כדלהלן.

שיטה א) רש"י עירובין ט"ו א' במתני' ד"ה ומטמא, "אם עשאו גולל לקבר מטמא לעולם באהל כמת עצמו ואפילו ניטל משם דתניא בפ' בהמה המקשה

כל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק".

שיטה ב) תוס' סוכה כ"ג א' ד"ה ולא, "וצריך לדקדק הא דאמר בפ' העור והרוטב דגולל מטמא במגע ובאהל היכי דמי בשלמא מגע אפשר מן הצד אלא באהל מאי אריא משום גולל תיפוק לי' משום שהקבר סתום ותניא כנזיר פ' כהן גדול (דף נ"ג ב') או בקבר זו קבר סתום דאמרינן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ואין לומר דאיצטריך היכא דאין המת בקבר דאי לית' אם כן לא מטמא משום גולל דאפילו כי אית' ויש מקום לטומאה לצאת לא מטמא".

שיטה ג) רמב"ם פ"ו מט"מ ה"ד, "העושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה כגון שהניח על גבי הקבר אבן או כלי אדמה או כלי עץ הבא במדה או כלי חרס המוקף צמיד פתיל או עור הדג ועצמו וכיוצא באלו הנוגע בהן טמא טומאת שבעה משום נוגע בחלל, ואם פרשו מלהיות גולל או שהסיר את המת מתחתיהן הרי הן טהורין". ובחכמ"א ועו"א דלהרמב"ם בעשה גולל מדבר המק"ט קאי ב' טומאת גולל גם לאחר שפירש אף לענין טומאת אהל.

בקוב"ש כתובות אות ט"ו, "בטומאת גולל נחלקו רש"י והרמב"ם אם טומאתו רק כשהוא מונח על המת או אפילו לאחר שפירש מן המת, ולכאור' קשה כיון שכבר ה' טמא בעודו על המת איך נטהר אחר שפירש וטומאה שבו להיכן הלכה, וכל הכלים אינן יורדין מטומאתן אלא ע"י שינוי

מעשה. ואין לומר דאין טומאתו מחמת עצמו אלא שמביא טומאה מן המת כעין יד, חדא דגם בטומאת יד משמע בסוכה י"ג דצריך שינוי מעשה להורידו מטומאתו, ואי נימא דביד נטמא בעצמו ע"כ צריך שינוי מעשה, אבל בגולל מעולם לא נטמא בעצמו אלא שיש עליו דין הבאת טומאה מהמת, א"כ למה אין הנזיר מגלח על טומאת גולל ואין כהן מוזהר עליו, ובודאי בטומאת יד מן המת נזיר מגלח".

י"י דהא דצריך שינוי מעשה הוא רק אם נטמא ע"י קבלת טומאה שבתחילת טומאתו נטמא לעולם וצריך להפקיע טומאתו, אבל בגולל אין טומאתו, ע"י קבלת טומאה אלא מחמת עצמו, כשרץ ונבלה וטומאתו מתחדשת בכל שעה מפני שהוא עכשיו גולל, וראי' לזה דהא שייך טומאת גולל גם בבע"ח דאין ראויין לקבל טומאה, [נזמאן דפליג בבע"ח טעמו משום דבע"ח אינו נעשה מחיצה כדפליג גם לענין סוכה ולחין] ואין לומר דטעמא דבע"ח שאינן מהדברים הראויין לקבל טומאה - אדם וכלים אוכלין ומשקין - אבל טומאת גולל שייכא גם בבע"ח כיון שראויין לגולל, הא ליתא, דבע"ח אפילו שהוא אוכל אין מקבל טומאה דחיותו מטהרתו, כמ"ש תוס' בחולין קכ"ח, וא"כ אפילו ראוי לגולל נימא חיותו מטהרתו, אלא ע"כ דטומאתו מחמת עצמו. ולשיטת רש"י דנשאר בטומאתו לעולם, י"ל דגם לאחר שפירש לא פקע מיני' שם גולל, או אפשר דס"ל גם בטמא מחמת עצמו אמרינן טומאה שבו להיכן הלכה".

מתני'. ביצת השרץ המרוקמת טהורה

ניקבה כל שהוא טמא. ברש"י,

יש שרץ שהוא מטיל בצים צב והלטאה והחומט. המרוקמת, שנולד בה אפרוח.

כתפא"י דן אי איירי במת האפרוח או אפילו בלא מת, דלא נתבאר הכי ביצה אי הכוונה

כמות שהיא לפי שאין בה חיות קרינן בה במותם ומטמא בנקובה, או דוקא דידעין

שמת השרץ ואינו ראוי עוד שיחי' אבל ביצה סתם אף שעדיין אינו חי קודם שיצא אבל

מת לא הוי. וכתב דלכאור' מהא דקאמר בגמרא יכול אפילו לא ניקבו משמע דכל

שהיא ביצה מטמאה אפילו יכול לחיות השרץ כשיצא לאויר, וכתב דיש לדחות דיש

איזה היכר בביצה אפילו סתומה שהשרץ בתוכה מת ואינו ראוי עוד לחיות. והנה ג'

דרגות בדבר, (א) מת האפרוח. (ב) לא מת מיהו אינו ראוי לחיות. (ג) אפילו בראוי

לחיות כשיצא לאויר העולם. ולא הרגיש אי באינו ראוי לחיות חשיב כמת או דוקא במת

ממש.

וציינו לראב"ד בתו"כ פרשת שמיני פ"ז ה"ב, "נראה לי דביצת השרץ אפילו

בתחילתת הויתו, שלא נזרקה בו נשמה, כמת הוא". משמע לכאור' אפילו אי עתיד לחיות

כיון דעתה לא חשיב שנזרקה בו נשמה, ולא משמע כ"כ דאיירי דוקא בלא מת מיהו אינו

ראוי לחיות כשיצא.

עכבר שחציו בשר וחציו אדמה הנוגע בבשר טמא באדמה טהור.

כתפא"י דאף בזה איירי דוקא כשהי' חי חלק הבשר ומת אבל כשעדיין לא הי' בו חיות

ועתיד הוא לחיות בוודאי אינו מטמא דקרא במותם כתיב. ולפי"ז לר"י דאף הנוגע

באדמה שכנגד הבשר טמא, והגם דאינו עתיד להיות שרץ כלל, דמכ"מ כיון דחלק

הבשר בא לכלל חיות אף חלק האדמה הוקבע כשרץ ומטמא לאחר שמת דחשיב

שרץ שמת. ויל"ע לראב"ד הנ"ל דליכא הכרח לזה.

רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא. בפשטה משמע

כדין הנוגע בבשר ממש, וא"כ מצטרף להשלים שיעור כעדשה, וגם מסברא כך הוא

דלא חשיב יד לחלק הבשר גם לא הוזכר ענין יד בכאן.

יכול אפילו לא ריקמה ת"ל השרץ מה שרץ שרקם אף ביצת השרץ שרקם.

בתוד"ה יכול, "וא"ת ולרקמה למה לי קרא לענין טומאה, הא לענין אכילה

פשיטא לן בלא קרא בפרק אלו טרפות שאם רקמה ואכלה לוקה משום השרץ השורץ על

הארץ, אלמא שרץ איקרי. ויש לומר דודאי רקמה שרץ איקרי אבל צב ועכבר לא איקרי,

וכה"ג אמרינן בפרק בהמה המקשה גבי חלב דלא איקרי חלב שור כשב ועז עד שיצא

העובר לאויר העולם. אי נמי מקרא דהכא קים לן באלו טרפות לענין אכילה שלוקה".

חזינן דלתירוץ ראשון דין טומאת שרצים תליא בשם הפרטי של השרץ כל

אחד מהח' שרצים ולא בשם שרץ הכללי, ולפיכך בעי קרא לרקמה. והנה סיוע לזה

לכאור' מסוגית הגמ' דילפינן מקרא ד"על הארץ" למעט עכבר שבים, והשתא אי רק

מכח קרא דעל הארץ האמור בטומאת שרצים, מנ"ל עיקר דינא דכל בריות שבים

טהורים וליכא בהו טומאת נבילה, והיינו

אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה אבל הכא גלי קרא דשומר לא הוי אלא בשאפשר ליגע". כבר צוין לעיל סברת תפא"י דשאני חטה בקליפתה דהנידון לענין טומאת אוכלין דמצטרף להשלים השיעור וא"כ חשיב אפשר ליגע, משא"כ טומאה חמורה דטומאת נבלה דאינו מצטרף להשלים השיעור ומה"ט לא חשיב אפשר ליגע. ויל"ע בהא דתוס' מיאנו בזה.

בתוס' שם, "ואע"ג דמהטמאים דרשינן דרשות טובא אפשר דדרשינן מטמא הטמאים או טובא טמאים כתיב התם". וברש"י לעיל קכ"ב ב' ד"ה לרבות עורות, "ומהאי ה"א יתירה נמי רבינן (לעיל דף קי"ב ב') צירן ורובבן וקיפה שלהן ועור הרך נמי איתא בהדייהו דהי מינייהו מפקת איהו נמי אוכלא הוא". עוד מבואר בתוס' דקולית מקרא דיטמא והטמאים לרבות ביצת השרץ, ועי' הגהת חידושי חת"ס בזה.

וכמה נקיבתה כחוט השערה שאפשר ליגע כחוט השערה. ברש"י אייתי דרשת התו"כ שהשער המחובר הרי הוא כבשר בין שער טהור הנוגע בטומאה בין שער טמא שנגע בו הטהור, וילפינן לה מקרא דטומאת זב. וברמב"ם פ"א מטומאת מת ה"ג, "וכן נראה לי שאם נגע בצפרניו או בשיניו במת נטמא כיון שהם מחוברים לגוף הרי הם כגוף". ובכס"מ דמקורו כדין נגע בשיניו או צפרניו של המת דנטמא, ה"ה אם נגע הטהור בצפרניו או שיניו במת. וציינו לק"ס שהביא המקור של הרמב"ם מתו"כ שברש"י הנ"ל, וצ"ע השמטת הרמב"ם דנטמא ע"י השער וכן מהו לשון נראה לי.

אותן חיות שבים למה אינן מטמאין טומאת נבילה, דקרא דעל הארץ ממעט רק עכבר מטומאת שרץ, והביאור כדיוק לשון רש"י ד"ה עכבר שבים, "דג הוא דומה לעכבר ועכבר שמו". והיינו דמצד מינו הוי "מין דג" רק דשמו עכבר, והשתא כל החיות שבים הוי מין דג, וא"כ מצד טומאת נבילה ודאי לא שייך כמו דג ממש שמת דליכא בהו טמאת נבלה, ונידון הגמ' מצד שם עכבר דבזה תליא טומאת שרצים, וא"כ ס"ד דלא נדון כלל מצד כללות המין דהוי מין דג כיון דשמו עכבר דזה קובע דין טומאת שרצים, ולזה איצטריך קרא דעל הארץ.

בעיקר קושית תוס' ציינו לדברי הגרי"ז בכורות ו' ב' ד"ה בחולין, דמקושית תוס' מבואר ששיעור הריקום האמור באיסור אכילה הוא כשיעור הריקום האמור בטומאה, ומה"ט הקשו אמאי צריך קרא בעוד לענין אכילה הוי מסברא, אולם ברמב"ם מבואר ששיעורם שונה, דלגבי טומאה משמעות דבריו פ"ד מאבות הטומאה ה"י שהביצה טמאה רק באופן שריקמה עד שהשרץ נראה בתוכה, ואילו לגבי איסור אכילה כתב בפ"ג ממאכ"א ה"ח ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואכלה לוקה עלי' משום שרץ העוף, הרי מבואר דסגי התחיל להתרקם. ויתכן להוסיף דחילוק שיעור הריקום נובע מיסוד תוס' דאכילה תליא בשם שרץ וטומאה תליא בשם הפרטי של השרץ.

ת"ל הנוגע יטמא את שאפשר ליגע **טמא ואת שאי אפשר ליגע טהור.** בתוד"ה בנבלתה, "אע"פ דשומר הוי כסתום כגון חטה בקליפתה התם מרבינן מקרא דזרע

להלן קכ"ח א' ד"ה בהכשר דבלא מחשבה סתמי' לאו לאכילה קאי), וביאר תויו"ט דהא דפירש לנכרי ה"ה לישראל דלנכרי ג"כ אסור משום אמ"ה כמו לישראל, אלא דנכרי רשיעי איכא דאכלי אבל בישראל רשיעי לא עסקינן דלא שכיחי.

מטמאין טומאת אוכלין במקומן. והיינו דהגם דחשיב כמחובר לבהמה דליכא משום טומאת אמ"ה, מכ"מ חשיב כתלוש לענין טומאת אוכלין. וכבר כתבנו לעיל ולהלן קכ"ח א' בגדר הא דבע"ח אין מקבלין טומאה אי משום דלא חשיב אוכל או דדין בפנ"ע דחיות מונעת טומאה, ואי הגדר מצד שם אוכל ניחא היטב החילוק, דבמצב מדולדלין חשיב אוכל לאחר שחישב עליהם הגם דאיכא חיות עדיין, מיהו גם מצד חיות י"ל דהאי חיות קלישתא אינה מונעת קבל"ט.

דף קכ"ז ע"ב

נשחטה הבהמה הוכשרו בדמי' דברי ר"מ ר"ש אומר לא הוכשרו, מתה הבהמה הבשר צריך הכשר. ברש"י ד"ה נשחטה, "נטהרו מלטמא עוד משום נבילה ואע"פ שאסורין באכילה כדאמרינן בבהמה המקשה (לעיל ע"ג ב') מובשר בשדה טריפה מידי נבלה טהרו דאין שחיטה עושה ניפול והוכשרו בדמי' לקבל טומאה בלא הכשר אחר". ובד"ה מתה הבהמה, "הבשר שנדלדל צריך הכשר לקבל טומאה מן השרץ אם לא הוכשר משנדלדל דטומאת נבלה אין בו כדאמר בבהמה המקשה דמיתה

והנה כבר העיר בקונטרס טהרת חולין מהא דב"ק כ"ה ב' "ומה פכין קטנים שטהורין בזב", וביאר שם רש"י ד"ה פכין קטנים טהורים בזב, "בכל טומאותיו דכלי חרס אין מטמא אלא מאוירו ומתוך שפיו שלו צר אין יכול להכניס אצבעו לתוכו ולמדרס נמי לא חזי ובהיסט נמי להכי אפקי' רחמנא להיסט כלי חרס בלשון מגע כדכתיב וכלי חרס אשר יגע בו הזב וכו' ומהכא נפקא לן דזב מטמא בהיסט למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגעו אינו מטמא בהסיטור". ובתוס' שם ד"ה ומה, "ואע"פ שראוי לנגיעת שער הזב לא מטמא משם דבעינן ראוי לנגיעת בשר דטומאת שער נפקא לן מבשר הזב". והשתא הא בסוגיין דסגי כחוט השערה שאפשר ליגע כחוט השערה, ולא משמע מצד דחלוק טומאת זב, דרש"י אייתי מתו"כ דעיקר דין שער מטומאת זב נפקא. וצ"ל דהתם כלפי המטמא אמרינן דפכין קטנים שאינן ראויין למגע בשר הזב אינו נטמאין משערו, ואילו הכא איירינן לגבי קבל"ט דשפיר סגי שער הטהור המחובר לו להחשיב לדין קבל"ט.

דף קכ"ז ע"א

מתני' האבר והבשר המדולדלין בבהמה מטמאין טומאת אוכלין במקומן. ברש"י אע"פ שהן מחוברין אם חישב עליהם להאכילן לעו"כ הוי אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים. ובמסוה"ש"ס ציין לתויו"ט שביאר בדברי רש"י דיסוד הדין דצריכים מחשבה ממתני' דעוקצין פ"ג מ"ב (וברש"י

עושה ניפול ואינו כמתנבל עמה במיתתה אלא כפרוש מחיים ובשר הפורש מן החי טהור".

נתבאר בבאורי הדף חולין ח"א [עמוד רע"א] יסוד דינא דמיתה עושה ניפול, דהאבר המדולדל כאילו נפרש ונותק מן הבהמה, דפסקה חיות האבר ולעולם אינה חוזרת לקדמותה כמבואר ברמב"ם, והמיתה אינה מוסיפה בהניפול, דמעיקרא כבר חייל בעצם "שם אבר מן החי" על האבר המדולדל, רק דעדיין ליכא טומאת אבר מן החי משום דבעינן כי יפול, אולם איכא חידוש דין דשחיטה אינה עושה ניפול, דכח השחיטה כמתיר, להתיר ולטהר אף את האבר המדולדל. ועי' תוס' לעיל ע"ג ב' ד"ה הוכשרו.

האבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום נבלה. דנו באחרונים ז"ל בגדר טומאת אבר מן החי אי הוי מיסוד טומאת נבלה ממש, דנתחדש דכמו דאיכא התנבלות כל הבהמה, איכא התנבלות אבר אחד להחשיב האבר מן החי כנבלה לדין טומאה, או דהוי דין טומאה בפנ"ע מצד שם אבר מן החי, רק דחומרתה כטומאת נבלה בדין אב הטומאה לטמא אדם וכלים.

ובקונטרס ט"ח ציין לספר זכר יצחק סל"ג ונאות יעקב סי"ב, ושם מהגרי"ר ז"ל דהוי גדר טומאת נבלה, ובנא"י סי"ג הוכיח דהוי טומאה בפנ"ע מהא דבתו"כ פרשת שמיני איכא מיעוט דאבר מן החי מעוף טמא אינו מטמא, והא נבלת עוף טמא אין בה טומאה כלל אפילו בבית הבליעה דלא כדין נבלת עוף טהור דמטמא

בבית הבליעה, ואמאי בעינן קרא למעט טומאת אבר מן החי בעוף טמא, הרי מוכרח דהוי טומאה בפנ"ע מצד שם אבר מן החי ומה"ט שפיר ס"ד דזה איכא גם בעוף טמא. ואייתי מרמב"ם פ"ג מאה"ט הט"ו דאייתי הך דרשא, "אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא אבר מן החי הפורש מהן טהור ואין בו טומאה כלל לפי שנאמר ולא לה טמאו לכל הבהמה להוציא את העוף שאין לו פרסה". ומהא דבעינן קרא לעוף טמא ילפינן דהוי טומאה בפנ"ע ולא ממהות טומאת נבילה כנ"ל. ולשון הגמ' קכ"ז ב' דקרי לטומאת אמ"ה טומאת נבלה [עי' תוס'] משמע קצת כדעת הגרי"ר ז"ל.

ושם לענין טומאת אמ"ה באדם דתנן בסוף פירקין דאבר מן החי מן האדם טמא, ובנזיר נ"ג ב' דילפינן מקרא דבחלל זה אבר הנחלל מן החי, דנאמר בזה דחשיב כמת, וכדין דחזינן דנזיר מגלח על אבר מן החי, כדתנן נזיר מ"ט ב', וכ"ה ברמב"ם פ"ז מנזירות ה"ב, והא בנזיר צריך שיהא עצמו של מת ולא סגי חומר טומאה כדין טומאת מת, וכן מהא דכהן מוזהר על אמ"ה של אדם משמע דחשיב כמת, ואייתי לדייק מלשון הרמב"ם דכפ"ב מהל' אה"ט ה"ג, "אבל אבר מן החי הפורש מהן מטמא כנבילה". הרי דהגדיר דאמ"ה טומאתו כנבילה, ואילו לגבי אדם כתב בפ"ב מט"מ ה"ב, "אבר שנחתך מן האדם החי הרי הוא כמת שלם ומטמא במגע ובמשא ובאהל". משמע דגדר טומאת אמ"ה דאדם דנחשב כמת ומה"ט ממילא מטמא במגע משא ובאהל.

ואסברה לה דחלוק דין מת מנבילה, דבמת האב הטומאה דמת הוא מת שלם, וכל אותם הדברים המטמאים במת היינו משום דחשיבותם כמת. ובלשון הרמב"ם פ"ב מט"מ דאבר נחשב כמת וכזית בשר נחשב כמת ורובע עצמות ושדרה וגולגולת נחשבים כמת, וע"ז דרשין דאבר מן החי חשיב נמי כמת. אולם בנבילה מבואר בלשון הרמב"ם ריש הל' אה"ט, "הנבילה אב מאבות הטומאות כזית מבשרה מטמא אדם וכלים במגע כו' דכל טומאת נבילה הוא דבשר נבילה טמא". וי"ל דליכא מושג נבילה שלמה, דיסוד הטומאה בנבילה הוא בשר נבילה [ואיכא בזה נידון בהגר"ח וחזו"א]. ולפי"ז אבר מן הנבילה נמי י"ל דעיקר הטומאה הוא הבשר, אלא דהגידין והעצמות משלימין לשם אבר, אכן כ"ז בנבילה ממש, משא"כ באבר מן החי לא שייך לומר דהטומאה משום נבילה, כיון דבנבילה עיקר הטומאה הוא הבשר, ובשר מן החי הא טהור, ומינה גילף דאיכא טומאה חדשה של אבר מן החי ולא מיסוד טומאת נבילה, וזהו דה"ס דגם בעוף טמא ודגים וחגבים איכא טומאת אבר מן החי כיון דהוי טומאה חדשה ולא משום טומאת נבילה.

והובא מנוכ"י תנינא יו"ד ס' ר"ט שדן בכהן שנחתכו רגליו אם מותר לו להחזיקם להראות מה שנעשה בו כדי שירחמו עליו, וכתב דאסור לו להטמא לאבר מן החי של עצמו, ואייתי לה בפ"ת ס' שס"ט סק"ג, והוסיף הנוכ"י דליכא דין קבורה באבר מן החי, ומה שקוברים איברים הוא משום להציל מן הטומאה. אולם בהגהות

שערי ציון בסוף הספר שם מובא דהשבות יעקב ח"ב ס' ק"א ויד המלך פ"ב מהל' אבל הי"ד, נקטו דאיכא דין קבורה באבר מן החי, והוכחתם מיפתח דמבואר בשופטים פ"ב פ"ז ויקבר בערי גלעד דהיו נופלין ממנו איברים וקוברין אותן כל אחד כשנפל, הרי דאיכא דין קבורה על אבר מן החי, והשתא מהא דאיכא דין קבורה על אבר מן החי משמע ג"כ דאבר מן החי יש לו דין מת, ואינו רק לענין דמטמא כמת עצמו, אלא גם לענין דיש לו דין קבורה כמת.

מסייע ל"י לרחב"א דאמר רחב"א אמר שמואל תאנים שצמקו באיביהן מטמאות טומאת אוכלין והתולש מהן בשבת חייב חטאת. ברש"י ד"ה חייב חטאת, "אם לא יבשו עוקציהן אלמא אע"ג דלענין שבת מחוברין נינהו מטמאין טומאת אוכלין". ובתוד"ה מסייע, "וא"ת למאי מייתי סייעתא אי להא דאמר תאנים שצמקו באיביהן מטמאין טומאת אוכלין טפי הו"ל למסייעי" ממתנ', ונראה דמייתי סייעתא אמאי דקאמר התולש מהן בשבת חייב חטאת דמשמע נמי מברייתא דלאו לכל מילי הוה כתלוש מדקא ממעט טומאת נבלה כלומר טומאת אבר מן החי ומקרא ממעט ל"י ובמתניתין לית' בפירוש אלא מדיוקא שמעינן ל"י טומאת אוכלין אין טומאת נבלות לא". הרי דנחלקו רש"י ותוס', דלרש"י מסברא ליכא טומאת אוכלין דחשיב כמחובר, ולתוס' מסברא ליכא משום תולש דחשיב כתלושין לגמרי.

באבנ"ז או"ח ס' קצ"ז מלאכת קוצר אות ז' הקשה מהא דשבת צ"ד ב'

צפורן שפירשה רובה וציצין שפירשו רובן התולש מהן בכלי פטור אבל אסור, והא אבר המדולדל אף שנשתייר בו כחוט השערה אינו מטמא טומאת נבילה וא"כ נחייב נמי התולש משום שבת. ואם נחלק בין אבר המדולדל שהוא מגוף החי לצפורן דאינו מגוף החי אלא שגדל על גבי החי, וכן ציצין של עור, דעור אינו מגוף החי ודבר תורה עור אדם טהור, א"כ מאי מיייתי הש"ס ראי' לתאנים שצמקו באיביהן שרק גדלים באילן ודמייין לצפורן, וע"כ לומר כמו שפרש"י בצפורן שפירשה רובה משום שקרובין לינתק שוב לא הוי מלאכה שבלאו הכי ינתק, ולענין זה אין לדמות שבת לנבילה.

וְלֹאֲלֶזֶן באות ח' הוסיף, דצפורן שפרשה רובה לא קשיא ד"ל כנ"ל מצד צפורן אינו מגוף החי, וראי' לזה מהב"י יו"ד ס' קצ"ח בפירוש התוספתא צפורן שפרשה רובה אינה חוצצת, דהפירוש שאם הי' דבר חוצץ על גבי הצפורן כיון שפרשה רובה חשובה כאילו נחתכה, ואבר ובשר המדולדלין שחוצצין, היינו אם נמצא על גביהם דבר חוצץ, הרי להדיא דהחילוק בין אבר המדולדל דאף שפירשה רובה כיון דגופה הוא לא חשיב כנפלה משא"כ בצפורן דלאו גופה, ומה דהוקשה דא"כ מאי מיייתי ראי' לתאנים שצמקו באיביהן, י"ל דהראי' רק דאע"פ דהוי כנפלה לענין טומאת אוכלין הוי חיבור לשבת, אבל עיקר הטעם בתאנים שצמקו משום דצמוק לא חשוב כפירשה רובה.

תאנים שצמקו באיביהן מטמאות
טומאת אוכלין והתולש מהן

בשבת חייב חטאת. בדבר אברהם ח"א סכ"ד אות י"ד דן במהות מלאכלת קוצר אי משום הפסקת יניקת החיות או עצם תולש ממקום גידולו, והיינו אי עיקרה הבדלת החיות או מה שתולש מן הקרקע, ודן מסוגיין דתאנים שצמקו באיביהן מטמאות טומאת אוכלין והתולש מהן בשבת חייב חטאת, וכ"פ הרמב"ם, הרי חזינן דלדידן יש קוצר גם במקום שאין הפסקת חיות ואין זה אופי' של מלאכת קצירה שהרי תאנים שיבשו פסקה כבר יניקתם וחיותם וא"א לומר דהבדלת החיות חשובה כתולדה דקוצר. ואזיל בהמשך דבריו שם דלפי"ז הבבלי פליג על הירושלמי בדין צד דגים דחייב משום תולש מצד הפסקת החיות, דלהבבלי ליכא בזה תלישה מן המחובר.

ויש להעיר דהא לרש"י ותוס' וכפשטות הסוגיא מבואר דחלוק יבשו עוקציהן דאף משום תולש ליכא, וזהו דמקשינן פשיטא, מעתה י"ל דאף בצמקו [דלרש"י היינו יבשו עי' גלהש"ס שציין לתוס' שבת ק"ג ב' ד"ה במחובר דצמקו דוקא דאילו יבשו כולל עוקציהן] כל שלא יבשו עוקציהן איכא קצת יניקת חיות וביבשו עוקציהן בטל יניקת החיות לגמרי וליכא הכרע לחדש פלוגתא בזה בין הבבלי לירושלמי.

אי דיבשו הן ועוקציהן פשיטא. ברש"י "דאף לענין שבת תלושין הן". ברמב"ם פ"ח מהל' שבת הל"ד, "תאנים שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פרותיו בו התולש מהן בשבת חייב אע"פ שהן כעקורין לענין טומאה". ודייקו אגל"ט קוצר סי"ח [נ"ה] בהג"ה ובמנח"ח מלאכת קוצר דלא חילק

בין יבשו עוקציהן או לא דבכ"ג איכא משום קוצר, והעירו אחרונים ז"ל מסוגית הגמ' כאן דמשמע כרש"י דיבשו עוקציהן ליכא משום תולש, דאי איכא משום תולש ודאי רבותא קמ"ל דמכ"מ איכא משום טומאת אוכלין, וביאר בדב"א הנ"ל אות ט"ו ד"ה ע"כ, היינו משום דמיירי הכא בירקות ככרוב ודלעת שאין להם עץ כאילן אלא עוקץ בלבד ולכן עוקץ שלהם דינו כגוף האילן וכיון שיבש הו"ל כיבש כל האילן דהוי תלוש, אבל תאנים ושאר פירות שיבשו רק עוקציהן וכל האילן נשאר לח חשיב כמחובר. וכן אזיל באגל"ט קוצר [נה] (י) בהג"ה הנ"ל עיי"ש.

ברמב"ם פ"ב מטומאת אוכלין הל"ד דיבש האילן ויש בו פירות לחין [עי' משל"מ שם מה שתיקן הלשון] הרי הן כתלושין ומקבלין טו"א, ובראב"ד פליג דלא נזכר דין זה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בגמ' וס"ל דחשיב כמחובר. ונחלקו בשיטת הרמב"ם לענין שבת אי איכא משום תולש, דבמנח"ח ודב"א נקטו דאף לענין שבת חשיב כתלוש והחזו"א ובנ"א דלגבי שבת מודה הרמב"ם דכמחובר. ועי' דב"א שם. ובחזו"א כאן ומ"ב ס' של"ו. ועי' עירובין ק' ב' ברש"י ותוס' שם.

במאי קא מיפליגי אמר רבה בבהמה נעשית יד לאבר קמיפליגי מר סבר

אין בהמה נעשית יד לאבר ומר סבר בהמה נעשית יד לאבר. לרבה אליבא דכו"ע יש יד להכשר, ולכו"ע אוחוז בקטן ואין גדול עולה עמו לאו חיבור, ופליגי מצד יד אי בהמה הגדולה נעשית יד לאבר הקטן. ואילו לרבה קכ"ח א' הוי בהיפוך, דלכו"ע

בהמה נעשית יד לאבר, ופליגי אי יש יד להכשר, מיהו ס"ל ג"כ דלכו"ע כיון דאין גדול עולה עמו לאו חיבור הוא.

במתני' ל"ג א' ובסוגית הגמ' דף ל"ו נתבאר ב' פלוגתות בין ת"ק דהיינו ר"מ לר"ש, א' אי דם שחיטה מכשיר, דלר"מ מכשיר מהקישא למים ולר"ש אינו מכשיר. ב' אי שחיטה מכשרת, דלר"מ אין שחיטה מכשרת ולר"ש שחיטה מכשרת, ונפק"מ בשחיטה יבישתא. וביסוד זה אזיל תירוצא דר"א דבשחיטה מכשרת ולא דם פליגי, דלר"מ דם שחיטה מכשיר ממילא אהני או מצד יד להכשר, או מצד דקטן עולה עמו חיבור הוא, או מצד דאיירי בניתו הדם על האבר, כמבואר ברש"י שם להגהה בשולי הדף (ועי' שטמ"ק), ולר"ש דם שחיטה הא אינו מכשיר, ומצד מה דס"ל שחיטה מכשרת, בהא כיון דאינה מתרת האבר באכילה אין כאן שחיטה מכשרת.

מעשה יל"ד לרבה ואינך אמוראי דטעמי' דר"ש משום אין בהמה נעשית יד לאבר, או משום דלאו חיבור הוא, או משום דאין יד להכשר, דמנ"ל לחדש כן, הא בלא"ה מצד דם השחיטה ס"ל לר"ש דם שחיטה אינו מכשיר, ומצד שחיטה מכשרת הא בזה ליכא הכשר לאכילה ואיכא סברת ר"א דאין כאן שחיטה מכשרת.

ונחלקו בזה בתוס', דלעיל ע"ג ב' תוד"ה הוכשרו, יסדו תוס' דשחיטה מכשרת לר"ש אינו אלא מדרבנן, ומה"ט לר"א הגם דאיסור אבר המדולדל אינו אלא מדרבנן משום מצות פרוש בעלמא, והשחיטה הא מתרת באכילה מה"ת, היינו

משום דעיקר דין שחיטה מכשרת רק מדרבנן, וכיון דאסור האבר מדרבנן אין כאן כח הכשר שחיטה הדרבנן. וביארו דלהנהו דמוקי פלוגתייהו דלא כר"א, לאו משום דשחיטה מכשרת לר"ש באופן דאינו ניתר באכילה, דלכו"ע הכשר שחיטה מדרבנן וממילא הא דאסור האבר מדרבנן מעכב הכשר השחיטה, רק דדייקי לישנא דר"ש דאמר לא הוכשרו ולא קאמר אין הדם מכשיר משמע אפילו הי' הדם מכשיר הכא לא הוכשרו. וי"ל כדפירש בחזו"א כאן דלדבריו דר"מ קאמר, דגם לדידך דם שחיטה מכשיר הכא אינו מכשיר כל חד לפום טעמו. ונפק"מ גם לר"ש גופי' בהוכשרה הבהמה ע"י מים דעכ"פ לא הוכשר האבר.

ולפי"ז אף לר"א ברי' דרב איקא דפליגי בנתקנח הדם בין סימן לסימן ובפלוגתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה אלא לבסוף, ליכא הכרח דפליגי אכולהו אמוראי וס"ל דלר"ש דם שחיטה מכשיר, רק דפליגי ר"ש אר"מ לשיטתו דהכא חשיב דם מכה ולא דם שחיטה, מיהו לדידי' בלא"ה אינו מכשיר כיון דדם שחיטה אינו מכשיר אפילו בלא נתקנח. [מיהו בזה ליכא נפק"מ לשיטתו גופא בהוכשרה ע"י מים משא"כ לאידך אוקימתא].

אולם תוס' בסוגיין ד"ה ומר, "נראה דרבה מצי סבר דלר"ש שחיטה מכשרת ולא דם וה"ק אין בהמה נעשית יד לאבר הא אם נעשית יד לאבר הי' מוכשר משחיטת בהמה אע"פ שהוא אסור באכילה מדרבנן, וכן סברי כוליהו אמוראי דמפרשי מתניתין לבר מר' אחא דאמר בנתקנח הדם בין סימן

לסימן קמיפלגי דלדידי' דם מכשיר לר"ש, וצ"ל דלר"א לא שמיע לי' ברייתא דהשוחט (ל"ו א') דשמעינן מיני' דלר"ש שחיטה מכשיר ולא דם, אבל שאר אמוראי דהכא הוו ידעי לה שפיר דהא ר"פ נמי מפרש לפלוגתייהו בסמוך ובפרק השוחט אמר ר"פ עלה דברייתא הכל מודים היכא דאיתי' לדם כו' אלמא ידע לה".

ובהדיא בחידושי הרשב"א בבאור דברי תוס' דהא דאם נעשית יד לאבר שחיטה מכשרת לר"ש, היינו כיון דאיסור האבר אינו אלא מדרבנן ומה"ת ניתר בשחיטה, אולם אי הי' אסור מה"ת ודאי דאין שחיטה היתה מכשרת, ונמצא דפליגי רבה ור"א אי שחיטה המכשרת מדרבנן מכשרת האבר דאסור ג"כ רק מדרבנן, דלרבה אי בהמה נעשית יד לאבר מכשרת, וכן לאידך דפליגי ביש יד להכשר, או באין גדול עולה עמו, ואילו לר"א כיון דהכשר השחיטה רק מדרבנן לא מהני להכשר האבר האסור באכילה מדרבנן.

ובחידושי הר"ן הקשה על שיטת תוס' לפום פירוש זה, "ולדידי לא ניחא לי בתירוץ התוספות דכיון דלר"ש מדינא שחיטה מתרת האבר אפילו באכילה וא"כ מדינא הוכשר האבר דמגו דמהני שחיטה לאבר שהתירו באכילה מדאורייתא מהניא לי' לשויי אוכלא א"כ אפילו תימא דאין הבהמה נעשית יד לאבר מכ"מ כיון שנשחטה הבהמה הותר האבר ממילא וכיון שהותר האבר הוכשר וא"כ מ"ט דר"ש דאמר לא הוכשר, דבשלמא אי אמרינן דלר"ש אין שחיטה מתרת אלא דם כו' אלא לדברי

דמודה בעיקר הדבר דיש יד להכשר כמבואר ברש"י שם, ויל"ע בטעם הפלוגתא לפי"ז, משא"כ לפום המפורש ברשב"א בכוונת תוס', הנידון אי הקילו בהכשר שחיטה להשוותו למים [לצד דבהמה נעשית לאבר] או דהכא גרע כיון דהכשר שחיטה רק מדרבנן והאבר הא אינו ניתן מדרבנן כנ"ל.

דף קכ"ח ע"א

ואמר ריו"ח מוחלפת השיטה. ביאר בחזו"א סימן ריד, "בחולין קכ"ח א' רמי דר"מ אדר"מ ואר"י מוחלפת השיטה, וכתב רש"י כאן החליף ר"מ שיטתו אבל בעלמא כו', ונראה דאין כונת רש"י בניחותא דיש מקום לחלק בין מתנ' דחולין לדעלמא, דהא פריך דר"מ אדר"מ אלמא דאין חילוק ואם בא ר"י לחדש ולחלק הי' מפרש לה, ועוד דהא אמר מאי קושיא כו' אלמא ר"י אסקי' בקשיא, אלא ר"ל דודאי מוחלף השיטה וצריך להפכה וכן מתפרש מוחלפת השיטה ביצה ט' ב' עיי"ש בפירש"י, ולפי"ז צריך להפוך דר"מ אדר"י ודר"י אדר"מ. ועי' מה שציין לתויו"ט ועי' רש"ש.

רב פפא אמר בהכשר קודם מחשבה קמיפלגי. לתוס' לעיל דהנידון לר"ש משום הכשר שחיטה, יל"ע כיון דהכא לא הוכשר באכילה ע"י השחיטה, מהכ"ת דיחשב שחיטה מכשרת קודם מחשבת אכילה, אולם לתוס' ע"ג ב' דר"ש לדבריו דר"מ קאמר והנידון משום הכשר הדם, ניחא הנידון אי מהני הכשר קודם מחשבה. ויל"ע אי שייך לנידון גדר דין הכשר, אי מיסוד

התוס' דסבירא ל' דלר"ש שחיטה מכשרת ואפילו האבר מדאורייתא א"כ אפילו אמרת דאין בהמה נעשית יד לאבר מכ"מ כיון שניתר האבר בשחיטת הבהמה הוכשר ג"כ מצד עצמ וא"כ מאי נפק"מ אי בהמה נעשית יד לאבר או לא. אלא בודאי כולהו אמוראי ס"ל דלר"ש דם מכשיר ולא שחיטה ולא שמיע להו ההיא דלעיל בר מר"פ, דלר"פ ודאי שמיע ל' ההיא ברייתא, ולר"א נמי, אבל רבה וריו"ח ורבה כולהו לא שמיע להו ההיא דלעיל ולכך אוקמו פלוגתייהו בבהמה נעשית יד לאבר או באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו כו'".

ובחזו"א חולין סימן ריד ביאר במוקף, "שו"ר ברשב"א שפירש דהכא אזלא דלר"ש עשאוהו כהכשר מים מדרבנן, ולפי"ז י"ל דאע"ג דאסור מדרבנן הוכשר כיון דמותר מה"ת, ומ"מ דוקא בבהמה נעשה יד עשאוהו כהכשר מים, אבל באין הבהמה נעשה יד לא הוכשר האבר דלא אמרו חכמים יותר מהכשר מים".

ויעזיב רע"א לעיל ע"ג ב' דפירש דברי תוס' דלא כהרשב"א דרק מצד דאיסור האבר מדרבנן בעלמא הוי מהני הכשר השחיטה אי בהמה נעשית לאבר, דבאמת גם אי הי' אסור מה"ת הי' מהני, רק דהאמת אמרו דאיסור האבר מדרבנן. ומבואר בזה דפלוגתת רבה ור"א אי מהני יד להכשר בשחיטה המכשרת, דלרבה ע"י דין יד או לפום סברא דסגי קטן עולה עמו, מהני הכשר השחיטה בכולו, הגם דאין כאן שחיטה המכשרת באכילה, ולר"א כיון דאינו ניתן באכילה אף דין יד לא מהני, הגם

גמר פירי, דפירות שלא הוכשרו כתנור שלא נגמרה מלאכתו דמי כדלעיל קי"ח א', או מצד דהעברת טומאה בעי לחות, וכתבנו בזה לעיל שם ובבאורי הדף חולין ח"א עמוד ק"ה.

בעיקר צורך המחשבה ביאר רש"י מצד דסתמי' לאו לאכילה קאי שאף לבן נח אסור הוא. ובתפא"י העיר דהא אף לישראל אינו אסור אלא מדרבנן וכיון דהשחיטה אהני מן התורה מהכ"ת דניבעי מחשבה, והוסיף בקושיתו דלכ"נ בודאי מותר לגמרי.

אכן יעוין בש"ך יו"ד ס' נ"ה סקי"א דנחלקו בזה סמ"ק ורש"ל עם רשב"א ור"ן, דסמ"ק ורש"ל ס"ל דאסור גם לב"נ, אולם דעת רשב"א ור"ן [בפ' אלו טריפות] דכיון דלישראל אין בו אלא מצות פרישה בלבד כדאיתא בש"ס שרי לעו"כ אפילו לכתחילה ואין בו משום לפני עור לא תתן מכשול. ובפשטות מבואר בסוגית הגמ' לפירוש רש"י, כסמ"ק ורש"ל ונתחדש דאף איסור דרבנן מצריך מחשבת לאכילה דסו"ס בפועל ליכא הכשר אכילה ע"י שחיטה זו, אולם לרשב"א ור"ן צ"ע כיצד תתפרש הסוגיא.

ובתפא"י חדית בזה דאף דאמרינן מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול היינו דוקא לישראל אין שחיטה עושה ניפול אבל לנכרי שחיטה לא מהניא מידי דשחיטה לגבי נכרי כמיתה היא ועושה ניפול והוה ל"י לב"נ אבר מן החי גמור. וכבר הובא בבאורי הדף חולין ח"א עמוד רע"א יסוד זה מאו"ש פ"ח משחיטה הי"ב וכ"ה

בכו"פ ס' ס"ב סק"ו, והוסיף באו"ש דהדברים אמורים לדעת ר"פ ל"ג א' דלית ל' סברת מי איכא מידי דלישראל שרי ולכ"נ אסור, דשפיר נימא דקאי ב"נ בעיקר דינו דשחיטה כמיתה כיון דליכא מתיר דשחיטה, ואיכא איסור אמ"ה מה"ת, וצריך להוסיף דהכא ר"פ לשיטתו שפיר משני בהכשר קודם מחשבה קמיפלגי, דלדידי' לעו"כ אסור מה"ת, ומה"ט בעי מחשבה, ואף מצד הישראל איסור אכילה דרבנן מצריך מחשבה דאזלינן בתר הבפועל, ודברי הרשב"א והר"ן לדידן דקיי"ל מי איכא מידי דלישראל שרי ולכ"נ אסיר, וממילא ס"ל כיון דלישראל אינו אלא משום מצות פרוש בעלמא הרי לעו"כ מותר לכתחילה, ונתישבה סוגית הגמ'.

ראבדר"א אמר בנתקנה הדם בין סימן לסימן קמיפלגי מר סבר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף והאי דם שחיטה הוא ומר סבר אינו לשחיטה אלא לסוף והאי דם מכה הוא. נתבאר בבאורי הדף ח"א עמוד קיא [חולין דף ל"ו א'] מתורא"ש בהא דלכו"ע בלא נתקנה הדם הרי הוא מכשיר, ואילו לעיל כ"ט ב' חזינן דלמ"ד אינה אלא לבסוף לא מהני גם בנגמרה השחיטה לבסוף, ותו"ד, דגדר אינה אלא לבסוף, לאו דמתחדש שם שחיטה רק מצד "הסוף", רק דבעי כללות כל השחיטה כדי שיחול על כולה "שם שחיטה", לאפוקי ממ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, דאיכא "שם שחיטה" מצד עצמה על כל חלק וחלק בפני עצמו. מעתה בנשתנה תוך כדי השחיטה, כגון תחילת סימנין בחוץ

היא כל ידות שבעולם נמי לא מקבלי טומאה אלא שמכניסות ומוציאות טומאה, וי"ל דלא דמי לשאר ידות דמאי דלא מקבלי טומאה משום שאינן אוכל אבל בעלי חיים כי נמי הוי אוכל כגון בן פקועה איכא למ"ד פרק בהמה המקשה דלא מקבל טומאה".

והנה לעיל בריש פרקין קי"ח א' הובא נידון הגרי"ז זכחים דף ט"ז בגדר הא דבע"ח אין מקבלין טומאה, אי משום דלאו אוכל או דין מסוים מצד החיות, וכבר דנו בזה טובא, ודברי תוס' הכא אסברה לה כצד דהחיות סותרת הטומאה, וזהו דקאמרי תוס' דחלוק משאר ידות דרק לאו אוכל נינהו. ויל"ע א"כ מהו הספק, אי בגדר דין בע"ח אין מקבלין טומאה, דאי רק משום דלאו אוכל בהמה בחייה נעשית יד לאבר, ואי מצד החיות אינה נעשית יד לאבר, ודוחק לפרש דבעיקר גדר בע"ח מיבעיא לי', גם ריהטות תוס' לא משמע כן, ויל"ד דהספק בגדר דין ידות וכנ"ל קכ"ח א' דנחלקו הראשונים אי דין העברת טומאה או הכנסת טומאה גרידא או דין חלות טומאה על היד, דאי דין העברה בעלמא לא גרע משאר ידות משא"כ אי דין חלות טומאה על היד, וגם זה צ"ע דהספק בעיקר גדר דין ידות.

וב"ב ארי' בשם תו"ח באופן אחר, דבלא"ה ס"ל לר"ש דאין סברא דבהמה כולה תעשה יד לאבר אחד, ולכך אף ר"מ דס"ל דבהמה נעשית יד לאבר, היינו דוקא היכי דכבר נשחטה דפקע תו חשיבות הבהמה והוי אוכל כמו האבר, אבל בחי' דאיכא לבהמה חשיבות בע"ח משא"כ האבר, אפשר דמודה ר"מ בזה דאין סברא דבהמה

וגמרו בפנים, או ב' בנ"א בשחיטת פרה, או ב' סודרים, דבעינן למידן על חלק הראשון שבשחיטה בפני עצמה, בזה אמרינן דאינה אלא לבסוף, אולם לגבי דם שחיטה להכשר, סגי כללות שם שחיטה, דהרי הדם מחלק ה"שם שחיטה", ולא דנין על חלק השחיטה בפנ"ע למיחל דינים. מיהו בנתקנה הדם לא דנין למפרע כלפי אותו הדם שנשתנה ונתקנה דהוא מכללות ה"שם שחיטה", ורק למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, דכל חלק בפנ"ע נידון כשחיטה והו"ל שפיר דם שחיטה ולא דם מכה. ועי' מש"נ לעיל שם עמוד צב.

רב אשי אמר בשחיטה מכשרת ולא דם קמיפ"גי. בתוס' לעיל ע"ג ב' ד"ה הוכשרו, דהגם מה"ת השחיטה מכשרת הבשר באכילה, דאינו אלא משום מצות פרוש בעלמא מדרבנן, היינו דעיקר דין שחיטה מכשרת אינו אלא מדרבנן, וכדלעיל ל"ו ב' עשאוהו כהכשר מים מדרבנן, וכיון שאבר אסור מדרבנן לא מהניא לי' הכשר שחיטה דלאו הויא נמי אלא מדרבנן. ועי' חזו"א כאן.

בעי רבה בהמה בחייה מהו שתעשה יד לאבר תיקו. ברש"י ד"ה בעי רבה, "מי אמרינן כיון דבעלי חיים לא מקבלי טומאה יד נמי לא הוה או דילמא נהי דאיהי גופה טהורה יד לאבר מיהא הויא כי היכי דאמרינן גבי עצם דבשר ואוכל עליו שהוא יד לבשר להכניס ולהוציא טומאה אע"פ שאין עצם בלא בשר מקבל טומאה". ובתוד"ה בהמה, "תימה מאי מיבעיא לי' אי משום דבהמה בחייה לאו בת קבולי טומאה

כולה בחשיבותה תעשה יד לאבר אחד המדולדל ונתלש ממנה ומיבעיא לי' שפיר.

אמר אביי הרי אמרו קישות שנמעה בעציץ והגדילה ויצאת חוץ לעציץ

טהורה אמר ר"ש וכי מה מיבה לטהר אלא הטמא בטומאתו וטהור בטהרתו בעי אביי מהו שתעשה יד לחברתה.

מבואר ספק הגמ' אי מחובר נעשה יד לטומאה. והנה לתוס' ד"ה בהמה הבעיות דומות, דאף מחובר לאו בר קבולי טומאה ולא משום שאינו אוכל ומספקא לי' אי נעשה יד, אולם לל"א בשם תו"ח דהספק מצד חשיבות בהמה בחי' דלא נטפל לאבר אחר, לכאוי' ליכא דמיון בין הבעיות ויל"ד.

ויל"ע דלעיל גבי בהמה בחי' אי נפרש דהספק בגדר דין בע"ח אין מקבלין

טומאה אי משום דלאו אוכל או משום החיות, במחובר לכאוי' מהו הספק הא לא תליא בשם אוכל, ואי הספק בגדר דין יד אי הוי דין העברת טומאה בעלמא או חלות טומאה שפיר מיבעיא לי' גם גבי מחובר, מיהו מלבד הדוחק דהספק בעיקר גדר דין יד כנ"ל, צ"ע מה ניתוסף מספק הראשון דבשניהם הספק אי יד הכנסת טומאה או חלות טומאה.

ובקונטרס ט"ח העיר ג"כ דהרי הא

דמחובר טהור אינו רק משום דלא הוי אוכל או כלי דהרי כלי שהוא מחובר לא נעשה מדרס וכן אוכלין מחוברים אין נטמאים בבית המנוגע, והרי דהוי הלכה דמחובר לאו בר טומאה ומהו הספק לענין דין ידות. וציין לרש"י פסחים ל"ד א' על דתנן שתילי תרומה שנטמאו ושחלן טהורין

ופרש"י שחיבורן לקרקע ביטלן מתורת אוכל וכ"כ הר"ש בתרומות פ"ט משנה ד', ולכאוי' צ"ע למה לי להא דבטלו מתורת אוכל תיפוק לי' דאיכא דין דמחובר טהור מטומאה, וע"כ מבואר דהא דמחובר טהור היינו דהוא טהור מלקבל טומאה, ולכן אין נטמא מדרס ובבית המנוגע וכל שאר טומאות, אבל היכא דכבר נטמא לא הי' פוקעת הטומאה רק משום דבטיל מינה שם אוכל, והמכוון דמחובר לא הוי סתירה לדין טומאה אלא הוא מניעה מקבלת טומאה, ולפי"ז ספק הגמ' בידות כיון דידות הוי טומאה אגב האוכל מספקא לי' לגמ' דזה שייך נמי במחובר. ועי' מש"פ לעיל שם בבעיא דבהמה בחי'.

אמר רבי ירמיה הרי אמרו המשתחוה לחצי דלעת אסרה בעי ר' ירמיה

מהו שתעשה יד לחברתה תיקו. ברש"י דהספק כיון דבעינן אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים והכא אסור בהנאה משום ע"ז ואין ראוי לטומאת אוכלין ומבעיא לן אי נעשה יד. ובתוד"ה הרי, בסוה"ד, "ונראה כלשון ראשון שפירש בקונטרס דבעי אם נגע שרץ בחצי שהשתחוה אם נעשית יד לחצי האחר הואיל ואין ראוי לקבל טומאה לר"ש דאמר אוכל שאין יכול להאכילו לאחרים אינו אוכל ולא דמי לשאר ידות דהתם אין מקבלות טומאה לפי שאין ראויות לאכילה ועץ בעלמא הן אבל הכא אוכל גמור הוא אבל דבר אחר גורם לו שאין ראוי להאכילו לאחרים כדפרישית לעיל גבי בהמה בחי' מהו כו". מבואר דמיסוד בעיא קמייתא מצד דאיכא חסרון דיני בקבלת טומאה לא מצד דאינו אוכל.

והעיר בחזו"א חולין סימן ריד ד"ה אבל, דלכא' מה שאינו יכול להאכילו לאחרים הוא חסרון אוכל והוי כעץ אבל לא גרע מעץ. ולכא' מבואר בלשון תוס' שדימו לבהמה [להסבר הגרי"ז דחיות מונעת טומאה ולא משום דאינו אוכל] דהוי דין בפנ"ע דבעי אוכל המותר לאחרים ולא משום דע"ז אינו עומד לשימוש אכילה והוי כעץ, ואמנם הוי דין באוכל, מיהו לאו מצד הראיות והעמידות שלו בפועל, ואולי גם בבכ"ח הוי ג"כ דין באוכל, מיהו לאו משום דחשיב אינו ראוי ועומד לכך, רק דאין לו דין אוכל לקבלת טומאה, ובזה הוא דחלוק משאר ידות דליכא שום דין באוכל, רק חסרון מציאות אוכל מצד הראיות או העמידות שלו וצ"ע.

דף קכ"ח ע"ב

אמר ר"פ הרי אמרו יחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפתה כו' בעי ר"פ מהו שיעשה יד לחבירו תיקו.
בחזו"א חולין סימן ריד, "אי יד בעיא שתהא משתמשת לטלטל על ידה את האוכל וכדמשמע לעיל קכ"ג א' ובתוס' שם ד"ה טהור, צ"ל דכל הני האבעיות כמשתמש יד, ואע"ג דיחור של תאנה היד הוא במחובר וכן אכן המנוגעת צ"ל דאוחזו ומחזיקו שלא יפול, מיהו אפשר דכל שהוא מחובר חיבור גמור חשיב יד אף שאין מחזיק כלום וכדתנן טהרות פ"א מ"ח מקרצת שהיתה תחלה והשיך לה אחרות כלן תחלה, וכן תנן כלים

פי"ח מ"ז מ"ח, ואפשר דכל הני מדין ידות אתרבו, והכא מיבעיא לי' משום דהבהמה חי' והקישות והיחור ואכן מנוגעת מחוברין והדלעת איסורי הנאה, וכמש"כ תוס', ואי חיבור לטמא טמא לא מדין ידות ילפינן לי', צריך טעם בקישות ודלעת ואכן מנוגעת למה אין טמא מדין חיבור לטמא, ואפשר דתלוש ומחובר לא חשיב חד, וניחא קישות, ודלעת לפי' ראשון של רש"י נמי לענין קבלת טומאה איירי, ולא שייך מחובר לטמא, ועוד דלהפריש קאי, ולפי' ב' צ"ל נמי משום דלהפריש קאי".

ת"ר החותך בזית בשר מאבר מן החי חתכו ואח"כ חישב עליו טהור חישב עליו ואח"כ חתכו טמא. ברש"י ד"ה החותך, "בתוספתא לא גרסינן כזית אלא החותך בשר מאבר מן החי וכגון דאיכא כביצה". במהרש"א דנראה מזה שהסכים לפרש כאן כפר"ת ור"ש שכתבו תוס' בריש פרקין דלקבל טומאה נמי בעי בטומאת אוכלין כביצה. והעיר בלב ארי' דהא איירי בחישב ואח"כ חתכו וא"כ בכללות ודאי איכא כביצה ואמאי הצריך רש"י שיהא כביצה במה שחתכו. ודחיק ברש"י דהמכוון דבכל האבר איכא כביצה דאל"כ אינו מטמא ולא משום כביצה לקבלת טומאה. מיהו תליא אי כגירסת שטמ"ק ברש"י דחישב על כל האבר לאכילה או כלשון רש"י שלפנינו דחישב לאכילה רק על אותו חלק שחתך, ומהרש"א פירש דלא כשטמ"ק, וא"כ ניחא דבעי כביצה לקבלת טומאה באותו חלק שחתכו דרך עליו חישב לאכילה.

דף קכ"ט ע"א

למה לי הכשר והא מטמא טומאה
חמורה אגב אביו. בתוד"ה למה,
"תימה אמאי לא פריך למה לי" לאוקמי
כר"מ הא מטמא טומאה חמורה אגב אביו
ואין צריך לא הכשר מים ולא הכשר שרץ
כדאמר פרק בא סימן". קושיתם למאי דאזלי
בשיטת הראשונים דסופו לטמא טומאה
חמורה אין צריך לא הכשר מים ולא הכשר
שרץ, אולם לשיטת רש"י קכ"א א' שנתבאר
לעיל שם דרך הכשר מים אין צריך אולם
צריך הכשר שרץ לא קשיא קושית תוס'.

ובתורא"ש בהדיא דהא לא בעי לא
הכשר מים ולא הכשר שרץ.
ותירץ, "ונראה לי דקבלת טומאה בעי
לטמאות אחר שתפקע ממנו טומאה חמורה
הלכך בעי לאוקמי כר' מאיר דאמר בית
הסתרים מטמא, אבל מהכשר פריך שפיר
אמאי בעי הכשר לקבל טומאת אוכלין בעוד
שטומאה חמורה עליו". וכ"ה ברש"ש די"ל
דלרבנן כיון דפרחה מהבשר הטומאה חמורה
בפרישתו מאביו ממילא אזלה ג"כ הטומאה
קלה דכיון דבטל הסיבה בטל המסובב, אבל
לר"מ קיבל הבשר טומאה ממש בעודו מחובר
מהאבר אף בלא הכשר ולכן אף שפרחה
ממנו הטומאה חמורה נשאר עליו הטומאה
קלה שקבל ממקום אחר. ומשמע דנידון תוס'
ותורא"ש בגדר דין סופו לטמא טומאה
חמורה, דלתוס' חשיב כמו מגע ומה"ט אף
דפרחה טומאה חמורה אית בה אכתי טומאה
קלה, ואילו לתורא"ש הוי כעין בכלל

מאתיים מנה, דבכלל הטומאה חמורה איכא
ג"כ טומאה קלה, וא"כ בפקיעת הטומאה
חמורה פרחת טומאה לגמרי דלא הוי כמגע.

ובחידושי הר"ן סוד"ה ואמרי לה, "וא"ת
למה לן לאוקמא כרבי מאיר
דאמר טומאת בית הסתרים מטמא והא מצי
לאוקמה אפילו לרבנן דבמסכת נדה אמרינן
דכל שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך
לא הכשר מים ולא הכשר שרץ והכי מפורש
במסכת נדה בפרק בא סימן, י"ל דהתם דוקא
בשסופו לטמא טומאה חמורה מחמת עצמו
אבל אגב אביו כי הכא צריך הוא למגע
אביו". וחזינן דעכ"פ לגבי הכשר ליכא
חסרון בהא דליכא מגע כי הכא דלאו מחמת
עצמו עתיד לטמא, דמכ"מ חיבור הבשר
להאבר בתורת חלק מן האבר הטמא סגי כבר
להיחשב במקום הכשר מים, ויל"ע מג"ל ב'
הגדרים בזה.

דף קכ"ט ע"ב

א"ל אמציעתא נשחטה הבהמה
הוכשרה בדמי' דברי ר"מ ר"ש
אומר לא הוכשרו אמר ריו"ח מ"ט א"ק
מכ"ל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול
להאכילו לאחרים קרוי אוכל אוכל שאי
אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי
אוכל. וצ"ע אמאי קרינן ב' אי אתה יכול
להאכילו לאחרים הא אינו אלא מדרבנן,
וכבר דן בזה הגרעק"א לעיל ע"ג ב'. ונרמז
בדברי מהרש"א כאן. - ויל"ד כמה אופנים
כדלהלן.

(א) י"ל דגם איסור דרבנן מחשיבו אינו ראוי מה"ת, דתליא במניעה בפועל. נועיון חזו"א חולין סימן ריד לרף קכ"ח א' "וצ"ל דבעינן שיהא מוכן ועומד לאכילה ואז שחיטה מכשרת".

(ב) משמעות דברי מהרש"א דלמאי דדחינן ודלמא טעמא דר"ש בההיא אי כדרכה כו', ובלשון רש"י ד"ה ודלמא, "לעולם בני קבולי טומאה נינהו". דלהאמת במציעתא חשיב שפיר יכול להאכילו לאחרים, והיינו כיון דרק מדרבנן, ומשמע מלשון מהרש"א דהס"ד מצד דהוא מה"ת, וי"ל ע"פ מש"כ בלב ארי' דהס"ד כמ"ד שחיטה עושה ניפול, ומתנ' לענין הבשר [דהאבר בלא"ה טמא משום אבר מן החי אי שחיטה עושה ניפול כסוגיא דלעיל ע"ג ב'], ולקושטא קיימינן דשחיטה אינה עושה ניפול ומצד איסור דרבנן לא חשיב אי אתה יכול להאכילו לאחרים.

(ג) רע"א ע"ג ב' מהגר"ם וי"ל מצד דהכשר השחיטה עצמה אינו אלא מדרבנן. כיסוד דברי תוס' ע"ג ב' ד"ה הוכשרו לר"א קכ"ח א'. מיהו רע"א העיר דמצד השחיטה לא בעינן לחידוש דין יכול להאכילו לאחרים הנאמר בטומאת אוכלין מצד שם אוכל, תיפוק לי' דליכא הכשר שחיטה לאכילה, וע"כ כתוס' שם דדייקינן מתנ' דר"ש לדבריו דר"מ קאמר דאף דם השחיטה אינו מכשיר, ובזה הדר הקושיא דשפיר קרינן יכול להאכילו לאחרים מה"ת ואיכא כח הכשר דאורייתא מצד דם השחיטה.

(ד) ברע"א שם שחישב מצד דין יד להכשר, דמה"ט בלא דין אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים הוי מהני הכשר השחיטה, דהוכשרה הבהמה ומביא ההכשר לאבר מדין יד, רק כיון דלא קרינן אוכל ממילא לא מהני הכשר שחיטה דרבנן הגם דאיסור האבר רק מדרבנן. עויל"ד למשכ"ל קכ"ח א' בשם תפא"י ואו"ש פ"ח משחיטה.

ברע"א לעיל הקשה משמ"י דהגרמ"ו ז"ל לשיטת הרשב"א והר"ן שהביא הש"ך יו"ד ס' נ"ה סק"א דאבר המדולדל שרי לב"נ אחר שחיטה דלית בהו מצות פרוש בעלמא, והכא בהדיא בגמ' דחשיב אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים. ואזיל רע"א דרק להס"ד דקאי מימרת ריו"ח אמציעתא הוי סברין דחשיב אי אתה יכול להאכילו לאחרים דבאמת אסור לב"נ, אולם לקושטא דלא קאי אמציעתא, וכדיוק לשון רש"י דבני קבולי טומאה נינהו, הרי אדרבא דייקנן הא דלעיל קכ"ח א' לא הוזכר האי תירוצא דטעם ר"ש משום אי אתה יכול להאכילו לאחרים, דלקושטא ודאי שרי לב"נ וחשיב יכול להאכילו לאחרים.

וי"ש להעיר לפום דיוק לשון מהרש"א ועפ"י הלב ארי' הנ"ל, נשתנה דרך מדרבנן דלא כהס"ד דמה"ת, וליכא משמעות דליכא איסור דרבנן. ובמהלך דהס"ד דשחיטה עושה ניפול כנ"ל. עולי"ע כעין דרך התפא"י לעיל קכ"ח א' בר"פ, דלגבי ב"נ שחיטה כמיתה דעושה ניפול וא"כ אסור מה"ת, וכנ"ל יסוד האו"ש אליבא דר"פ דלא ס"ל מי איכא מידי דלישראל שרי כו', והנה לעיל קכ"ח א' נתיישב היטב דתירוצא דר"פ

הוא ומתפרש ר"פ לשיטתו ל"ג א', והכא לאו ר"פ, ברם שפיר י"ל דכעין דלדרך מהרש"א ול"א הס"ד כמ"ד שחיטה עושה ניפול, הכ"נ נימא דהס"ד כמ"ד דלא אמרינן מי איכא מידי, מיהו לדין להלכה דאמרינן מי איכא מידי ודאי דשחיטה אינה כמיתה אף לב"נ וכדשרי מפרכסת, ושוב ניחא שיטת הרשב"א והר"ן דאף איסור דרבנן ליכא דלא שייך בב"נ. [ומציעתא חשיב בני קבולי טומאה וליכא חסרון אי אתה יכול להאכילו לאחרים].

מתנ'. האבר והבשר המדולדלים באדם טהורים מת האדם הבשר טהור. ברש"י ד"ה מת האדם, "הבשר המדולדל טהור דמיתה עושה ניפול ובשר הפורש מן החי טהור וכרבי יהושע ור' נחוני' בן הקנה מיתוקמא דמטהרים לקמן בשר הפורש מאדם חי". ברש"ש דמהרש"א תמה על רש"י, והוסיף דבאמת פירושו דהכא תמוה מאד דפשוט במשנה דעדיות פ"ו דבשר הפורש מן החי לכו"ע טהור אפילו לר"א ואינו מטמא אלא בהפורש מאבר מה"ח הואיל והוא מטמא כמת שלם וכדאיתא שם, וכן לעיל קכ"ח ב' בד"ה א"ב שכתב בשר

הפורש מן החי לא מטמא כו' וכ"ש בשר הפורש מן אבר מה"ח תמוה וקאי בצע"ג. **ואמר** ל"י ר"ש אבר מן המת בעלמא לא מטמא. הנידון בליכא כזית בשר וליכא עצם כשעורה דבהא פליגי אי מטמא משום אבר מן המת כמבואר בשטמ"ק אות ו'.

דתנן כזית בשר הפורש מאבר מן החי ר' אליעזר מטמא ור' נחוניא בן הקנה ור' יהושע מטהרין. ברש"ש בעדויות דבשר הפורש מאבר מן החי של בהמה מודה ר"א דטהור, וראי' לזה מסוגיין דמסקינן דת"ק דהיינו ר"מ ס"ל כר"א בדין זה, ואיהו ס"ל קכ"ח ב' דבשר הפורש מאבר מן החי של בהמה לא מטמא, וע"כ חלוק בזה אבר מן החי דבהמה מאבר מן החי דאדם. ובט"ח שהובא לעיל קכ"ח ב' בהפרש גדר טומאת אבר מן החי דבהמה דהוי טומאה חדשה, ואילו באדם נתחדש דאבר חשיב כמת והוי מדין טומאת מת, שפיר מובן דגם בשר הפורש מטמא כדין בשר של מת, משא"כ בבהמה הטומאה שנתחדשה היינו אבר ולא בשר הפורש מן האבר.

פרק עשירי - הזרוע והלחיים

דף ק"ל ע"א

מתני' הזרוע והלחיים והקבה נוהגין בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלל בפני הבית. ברש"י משום דבעי למימר בחולין אבל לא במוקדשין נקט להו. ובגליון הש"ס ציין לרש"י קל"ח ב' ד"ה לבד מראשית הגז, והתם דלאפוקי מר' אילעי דראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ וילפינן מתנות מראשית הגז. וכבר הקשה מהרש"א מה הכריח לרש"י לפרש כאן דלא כמו שפירש להלן שם דלאפוקי מדר' אלעי.

ובחת"ס אייתי דבכו"פ ס' ע"א כתב דסגי במאי דאשמעינן בפ' ראשית הגז דלא כר' אילעי ע"ש, וכתב דדבריו צריכין ביאור דאדרבא משנה קמייא דזרוע איצטריך לאפוקי מדר"א והך דראשית הגז אייתרי. וטעין דהי' לו לפרש דמשמע מפירש"י ר"פ שלוח הקן דר"א לא יליף ונתן דזרוע ולחיים מתתן לו דתרומה, אלא יליף ראשית הגז מהקישא דתרומה ע"ש, והדר יליף זרוע מראשית הגז ע"ש ד"ה לבד מראשית הגז, וא"כ אי הוה תנא הכא דלא כר"א עדיין הא מתנות מראשית הגז לא ילפינן אבל ראשית הגז מתרומה ילפינן, משו"ה איצטריך קרא חולין ומוקדשין בראשית הגז וכיון דלא יליף ראשית הגז

מתרומה תו לא איצטריך חולין ומוקדשין בזרוע אלא אגב. ועוד ביאר דמשנתינו גופי' מוכח דלית לי' גז"ש נתינה נתינה מתרומה דא"כ למה לי' לתנא דמתניתין למעט מאותם דאינו נוהג במוקדשים תיפוק לי' מגז"ש מתרומה דמירוח הקדש פטור וכן ראשית הגז אינו נוהג בקדשים אע"כ לית לי' גז"ש דר"א וא"כ בחולין ובמוקדשין מיותר וא"ש פירש"י עכ"ד.

בחולין אבל לא במוקדשין. בחת"ס ציין לתוס' בכורות י"ד א' דקדו"ד פטרינן ממתנות מקרא דמאת העם והקדש לא מיקרי מאת העם, ויקשה דהיאך ס"ד לחייב הכא במוקדשים לולי מיעוט קרא דאותם, וביאר, "ואע"ג דאיצטריך אותם למעט קדשי מזבח תמימים ולא אימעטי מאת העם משום דאי לאו מיעוטא הו"א מאת העם אפילו מאת העם, לא מיבעיא קדשים דחייבים בחזה ושוק, אלא אפילו מאת העם נמי קמ"ל אותם אבל קדשים שהוממו שאין בהם חזה ושוק שפיר אימעטו מאת העם עיי"ש. וק"ק ממש"כ תוד"ה הזרוע, "ואי לאו קל וחומר לא הוה צריך קרא אע"ג דסתמא כתיב בין בחולין בין במוקדשין דהוא דבר הלמד מענינו במה הכתוב מדבר בחולין דכתיב לעיל מהאי קרא דגנך תירושך ויצהרך וגו' גז צאנך וראשית הגז אינו נוהג במוקדשין כדאמר לקמן בפרק

יש באלו הולדות קדושה גמורה כיון שלא נולדו אלא לאחר פדיון הו"ל לאקושי לצבי ואיל והו"ל למפרקינהו, וי"ל כיון דלאחר פדיון יש קדושה ליאסר בגיזה וגם נתעברו לפני פדיון לא הוי חולין גמורין, והא דמקשינן לצבי ואיל היינו נתעבר ונולד לאחר פדיון אע"ג שיש בהם איסור גיזה, אבל הכא דנתעברו לפני פדיון אהני קדושה שאסור בגיזה לאחר פדיון להקדיש הולדות כשנולדו. וביארו אחרונים ז"ל דסיבת הקדושה קיימת הגם דליכא חלות הקדושה בפועל אלא בהוויתן, ולפי"ז לא נתפס חלות הפדיון על הולד ואסור מה"ת וצ"ע.

וידהו חולין חייבין בחזה ושוק מק"ז. מכאן דחזה ושוק אינו מדין ריצוי הקרבן אלא דין מתנות גרידא וזהו דמקשינן דאף בחולין ינהג. [ע"י להלן ק"ל ב' ד"ה למאי במוקף שם].

דף ק"ל ע"ב

אי אגואי קא מעייל חולין לעזרה. בתור"ה א', "ונראה דדוקא חזה ושוק וכן בכורים דדרך קדושה מיייתי להו דעביד בהו תנופה וכן לחם לצורך תודה שהוא הכשר קרבן יש קפידא טפי בהבאתם לעזרה שלא לצורך". ובתוס' ב"ב פ"א ב' ד"ה ודלמא, "אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בההוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה דאל"כ לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה ועוד דקאמר בהקומץ רבה יאכלוה שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השבע". נמצא שיטת תוס' דמידי

ראשית הגז". והא בלא"ה מצד קרא דמאת העם דלא איירי אלא בחולין אילולי הק"ו. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו חייבין בכורה. ברש"י ד"ה כל, "וכל זמן שלא נפדו לא כדאמר בבכורות פ"ב קסבר האי תנא קדושת דמים מדחה מן הבכורה דאין קדושה חלה על קדושה". ויל"ע ממש"פ רש"י בגמ' ד"ה בכור אינו נוהג במוקדשין, "דבקרך וצאנך כתיב ולא הקדש ועוד תקדיש כתיב ולא שכבר קדוש". וע"י ברש"י בכורות י"ד א' ותוס' שם ומש"כ בחידושי הגרי"ז.

וולדן וחלבן מותר לאחר פדיון. ברש"י ד"ה וולדן, "ובבכורות מוקמינן כגון דאיעבר לפני פדיון ואתיליד לאחר פדיון בין רישא דקתני מותר בין סיפא דקתני אסור". והיינו דהפדיון חל אף על העובר ובקדם מומם להקדשן דהוי קדו"ד אהני הפדיון להתיר הוולד.

וולדן וחלבן אסור לאחר פדיון. ברש"י בכורות ט"ו ב' ד"ה לא אלימי למתפס פדיון, "בקדושתן כדי שיצאו לחולין שכבר יצאו קדושתן בפדיון אמם דהאי דאסורין גזרה בעלמא הוא כדלקמן אבל מדאורייתא עובר ירך אמו ופקעה קדושתן בפדיון אמם כדאמרן לעיל גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיון קדושת הגוף נמי לא שנא דאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמים אלא שזה צריך מום וזה אין צריך מום".

ובשמי"ק שם אות ד', "וא"ת למ"ד ולדות קדשים בהוויתן הן קדושים הא במעי אמן חולין גמורין הם למה

דרך קדושה אסור מה"ת ומידי דלאו דרך קדושה שרי אף מדרבנן.

וברשב"ם ב"ב פ"א ב' שם ד"ה דלמא, "אי נמי מדרבנן דלמא איכא דחזי ל' דנוהג בהן מנהג חולין כדינן וסבור קדשים הן הואיל ואייתנהו בעזרה ואתי לזלזולי בקדשים". משמע דמה"ת רק שחיטת חולין בעזרה ושאר ארץ בדרך קדושה רק מדרבנן, וצ"ע מסוגיין דמבואר דהוי מה"ת.

וברמב"ם פ"ב משחיטה ה"ג, "ולא בהמה וח' בלבד אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות ופת אם עבר והכניסן מותרין באכילה כשהיו, ודברים אלו כולן דברי קבלה הן". ובכס"מ דדברי קבלה היינו מדאורייתא הלמ"מ רק דליכא אלא מכת מרדות מפני שלא נאמר בהם לאו. ובמשל"מ האריך טובא בכל הענין ויישב דעת הרמב"ם מקושת תוס' מהא דזבחים צ' ב' דאיירי בקדשים קלים עיי"ש.

ועולא א"כ ג' שיטות, א) שיטת תוס' דדרך קדושה אסור מה"ת ושלא בדרך קדושה שרי אף מדרבנן. ב) שיטת רשב"ם בא"נ דמה"ת רק שחיטת חולין בעזרה ורק מדרבנן נאסרו אף דברים דלאו שחיטה כל שהוא בדרך קדושה דבלא"ה מורה לתוס' דשרי לכתחילה. ג) שיטת הרמב"ם לדעת הכס"מ דאף שלא בדרך קדושה אסור מה"ת. **גופא** אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם מ"ט אבע"א דכתיב זה ואבע"א משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים. ברש"י ד"ה

דכתיב, "דמשמע בעודן קיימות חייב ליתנן אבל אינן קיימות לא חייב הכתוב בהן תשלומין". היינו דזכות ממונא דכהן במתנות רק כשהן קיימות אבל לא כשאין קיימות, ומה"ט בהזיק או אפילו אכלן פטור מלשלם כיון דממילא פקע זכותא דכהן דאינו אלא כשהן קיימות, ואי"ז גזיה"כ בעלמא דפטור מלשלם באינן קיימות.

ולבאע"א סברא דהו"ל ממון שאין לו תובעין, וברש"י שהוא יכול לומר לו לכהן אחר אני נותנן ולא לך, היינו דגם כשהן קיימות ליכא אלא דין כפי' על המצות דקאי על בי"ד, ולא זכותא דכהן להוציא המתנות עצמן בדיינים, וכדביאר הר"ן, וב' דינים נפרדים הם, דכפי' על המצות היינו לכפותו דיתן, והוצאה בדיינים היינו מצד זכותא דממונא להוציא המתנות עצמן מידו, וזה ליכא לאבע"א סברא אפילו כשהן קיימות. וכבסמוך דסוגית הגמ' להלן לרש"י לפום אבע"א סברא. [מאי דקאמר רב חסדא או שאכלן רבותא קמ"ל דלא רק בהזיקם אלא אף בנהנה ליכא חיוב מצד ממון שאין לו תובעים, ואילו במשטרשי ל' תליא בשיטות הראשונים להלן קל"א א'].

אבע"א משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים. בתוד"ה ואבע"א, "ואיכא בין הני תרי לישני דלהאי לישנא דאין לו תובעים נהי דאין יכול לתובעו בדיינין בדיני שמים מיהא מיחייב וללישנא קמא דדריש ל' מוזה בדיני שמים נמי לא מיחייב". וברש"י להלן ד"ה כאן, "לאו בדיינין קאמר אלא אם חסיד הוא צריך לשלם לצאת יד"ש". אכן הר"ן פליג דליכא

חיוב ביד"ש אף לאבע"א סברא וליכא אלא מידת חסידות בעלמא. ובש"ך בהארוך ס' ס"א בתח"ד, כתב נפק"מ נוספת בין התרי לישנות, באופן שנתן כל מתנותיו לכהן ידוע, דלל"ק דנלמד מקרא דוזה פטור, ולל"ב מצד דהו"ל ממון שאין לו תובעים, הכא דלא יכול לומר לכהן אחר אני נותן, חייב.

והנה באמרי בינה הל' תרו"מ ס"ד ובקה"י ועו"א פירשו דשורש הפלוגתא אי מתנ"כ הוי "ממון השבט" או "הפקר לשבט", דתוס' ודעימי' ס"ל דהוי בגדר ממון השבט, ולו יצויר דכהן אחד יקבל הרשאה מכל הכהנים יוכל להוציאו בדיינין, וממילא איכא חיוב ביד"ש ממש, רק דבי"ד אין יכולין להוציאו כיון דיכול לדחות לכל חד לכהן אחר אני נותן, ואילו להר"ן הוי רק בגדר הפקר לכהנים ומה"ט ליכא אלא מידת חסידות בעלמא. והנה מו"מ דסוגית הגמ' לתוס' אי מצב ממון השבט גורם דא"א להוציא בדיינין או דכהן ראשון יכול להוציא, ולא בעיקר הדבר אי ממון השבט או הפקר לשבט, ואילו להר"ן לכאור' הנידון בהא גופא אי הפקר לשבט הכהנים או ממון שבט הכהנים, ויל"ע בכל הני ראיות דאייתי האמ"ב ועו"א דהוי ממון השבט ולא רק הפקר לשבט. גם קצת דוחק דדנו בגמ' בעיקר יסוד גדר מתנ"כ, ויותר נוטה דבזה אף הר"ן מודה, רק דס"ל דהאי ממונא דא"א להוציאו בדיינין אינו גורם חיוב ממוני אף ביד"ש.

ולתוס' דאיכא חיוב ביד"ש, יל"ע אי חיוב ממוני גמור מיסוד ממוני גבך או חיוב ביד"ש גרידא מצד עוולת הפסד שבט

הכהונה, ויעוין ביאו"ס שבועות ס"א דכמה סוגי חיוב ביד"ש מצינו, ונפק"מ אי מהני תפיסה, ובכגון היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו דחייב לצאת יד"ש, דלנ"י ב"ק נ"ו א' בשם הרא"ה [מקורו מהרמב"ן] דהוי רק חיוב גמילות חסדים, ודאי דאינו חיוב ממון ולא מהני תפיסה מן העדים, ואילו הכא יתכן דהוי חיוב ממוני גמור רק דין גבי' והוצאה בדיינין ויל"ד דיהני תפיסה. לענין צדקה נחלקו הראשונים אי חשוב ממון שאין לו תובעים כשאר מתנ"ע, עי' רמב"ן במלחמות ב"ק (ל"ג א' בדפי הרי"ף), או דחשיב ממון גמור דידהו וכל עני יכול לתובעם, עי' ריטב"א בסוגיין ומאירי ב"ק שם, והיינו אי הוי בגדר הפקר לעניים או ממון עניים. ועי' משל"מ פ"ד מהל' מלוה הי"ד ד"ה כתב הרשבא [הב].

מיתבי וזה ידוי' משפט הכהנים מלמד שהמתנות דין למאי הלכתא לאו להוציאן בדיינין. ברש"י ד"ה משפט, "דיינין נזקקין להן להוציאן בדיינין אלמא כהן ראשון התובען מוציאן מידו וקשיא לרב חסדא דאמר דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעים הוא". מדויק דרק לל"ב מקשינן דאילו לל"ק הא בעודן קיימות שפיר הוי "דין" ויוצא בדיינין, משא"כ לל"ב ליכא אלא דין כפי' על המצות, ולא "דין" להוציא המתנות עצמן מידו בדיינין.

למאי אילימא לחולקו בדיינין אטו חזה ושוק לאו בדיינין מיהלוקו אלא לאו להוציא בדיינין. ברש"י ד"ה אלא, "אלמא דממון שיש לו תובעין הוא משום הכי ממעט חזה ושוק דכיון דלכפרה ורצוי

בא לא שכיח דמעכב". ובתורא"ש הקשה, "ולא נהירא דקרא וזה משמע מיעוט ואף אם לא ירצה ליתן אין ממשכנין אותו". [ולרש"י לכאור' צ"ל דמה"ט דלא שכיח לא חדשה בזה תורה "דין" ואה"נ באינו רוצה לא יוכל להוציאו, וצ"ע מלעיל דמקשינן דיהא חזה ושוק נוהג בחולין הרי דאינו מריצוי הקרבן, ואולי תרתי איתניינו ב']]. וביאר תורא"ש, "ונ"ל דחזה ושוק שאני דמשלחן גבוה קא זכו ופרס מאת המקום הוא ולא בבעלים תליא נתינה אלא קנאן השם ונתנם לכהנים, ואם לא נתנם את השם הוא קובע ואין לכהנים דין עליו". ויל"ע לצידוד ברש"י דכיון דלא שכיח לא נתחדש בהו "דין" ויכול לעכב, הא באמת חזה ושוק אינן ברשות בעלים לעכבן כיון דמשלחן גבוה קא זכו וצ"ע.

אי דאתו לידי מאי למימרא. בתורא"ש וכ"ה בר"ן רשב"א וריטב"א, "והוה מצי לאקשויי אי הכי אפילו חזה ושוק נמי אלא דעדיפא פריך מתנות גופייהו". וחזינן דאף לתורא"ש דחזה ושוק ליכא בהו דין, כיון דמשלחן גבוה קא זכו מיהו לאחר דאתו לידייהו שפיר מצי להקשות.

דאתו לידי בטבלייהו וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. ובהא דחלוק חזה ושוק, ביאר רש"י אבל חזה ושוק אינו אלא לאותו בית אב ולא מהני. ואילו בתורא"ש אבל בחזה ושוק אפילו אתו לידי כהן בטבלייהו לא זכה בהן דמשלחן גבוה קא זכו לאחר הקרבה והפרשה וכל המשמר שוין בו. ונפק"מ לכאור' בין רש"י לתורא"ש ושאר בכהן

מבית אב של אותו היום, דלרש"י יכול לזכות גם לפני ההפרשה, משא"כ להראשונים בכ"ג אינו יכול לזכות. [ויל"ד לדעת הראשונים בתפסן כהן שאינו מאותו בית אב לאחר הפרשה].

וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. בביאור"ס ב"ב ס' ס"ב סק"ה הובא קושית עליות רבינו יונה דף קכ"ג דלכאור' הא מופרשין ועומדין, דהזרוע הלחיים והקבה בפנ"ע ומה שייך הפרשה, ולא דמי לתרומ"ע דבעי הפרשה דלא מינכר כלל קודם, ויסד דקאי כלפי "ממון הכהן" ואינו דין הפרשה בהחפצא לתקן ולהתיר, ונתבאר דלענין "חלות שם מתנות" הגורם זכותא דכהנים [לאחר שחיטת הבהמה דחיל מצות נתינה, דקודם ודאי ליכא מידי, ומש"כ רש"י הבהמה שלמה היתה מונחת אצלו היינו לאחר שחיטה וכבהדיא בסוגיא דכ"ב וכו"ה בר"ן], בהא נחלקו אי בעי הרמה או לא, ואו דעי"ז נחלק מכללות הבהמה להיות טפי בשם "זרוע" "לחיים" "קבה" בפנ"ע, או דעינינו "יעוד לכהן" כאילו אתחלתא דנתינה, וזה קובע ה"שם מתנות", ונתבאר שם אופן נוסף, ויל"ד בקטן וכדו', דאי מצד זרוע בפנ"ע אין חילוק בדבר, ואי מצד קביעת יעודו לכהן לא יהני.

והנה ברש"י ביאר "הבהמה שלמה היתה מונחת לפניו וזכה במתנות מן ההפקר". ולהלן קל"א א' א' ד"ה כמי, לענין תרומה, ביאר, "זכה בהם מן ההפקר שהרי קדם ל"א שמסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו". והובא בביאור"ס שם הערת מהר"ץ

חיות כאן (ועי' מצפ"א) אמאי הכא לענין מתנות לא הביא הל"א שמסר לו לזכות בהמתנות. ונתבאר עפ"י רבינו ינה בפשיטות, דבמתנות דאינו דין הפרשה בהחפצא, דהא מופרשין ועומדין, ורק לענין הנתינה דיהא ממנא דכהן, הרי בנתן לו לזכות ודאי לכו"ע היינו הרמה דידהו, ויותר מוטעם לסברא דלעיל דהרמה היינו יעוד למתנות כהונה, וכל הפלוגתא בהפקיד ובא לזכות מעצמו בלא הרמת יעוד לתורת מתנות, משא"כ בתרומה דחסר הפרשה בהחפצא עצמו.

ת"ש בעה"ב שהי' עובר ממקום למקום כו' נוטל ולכשיחזור ישלם דברי רבי אליעזר אר"ח מדת חסידות שנו כאן. ברש"י ד"ה וכשיחזור ישלם, "אלמא כל מידי דחייבי' רחמנא למיתב לעניים הבא ראשון יכול לתובעו והוא הדין למתנות כהונה". נוטה דפירש כדלעיל דהקושיא לל"ב מצד ממון שאין לו תובעים, דאילו לל"ק מצד קרא דוזה, י"ל דהוי גזיה"כ במתנ"כ דזרוע לחיים וקבה והכא איינין במתנ"ע ושפיר חייב, משא"כ אי מצד ממון שאין לו תובעין אין לחלק בדבר. מיהו הא רב חסדא גופי' משני מדת חסידות שנו כאן, ונפשוט כל"ב, ובתפא"י מצד דב' הטעמים ר"ח עצמו אמר וצ"ע. ובתוד"ה וכשיחזור דמקשינן לב' הטעמים, "ללישנא בתרא דקאמר משום דהוי ממון שאין לו תובעין פריך שפיר דישלם משמע שיכול להוציאו בדיינין וללישנא קמא נמי דפטר משום דכתיב זה פרכינן דכיון דבמתנות פטור משום דכתיב זה מסברא אין לנו לחלק בין מתנות ללקט שכחה ופאה".

הא עשיר משלם אמאי ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן. ברש"י ד"ה מדת חסידות שנו כאן, "הא דקתני עני הי' באותה שעה דמשמע מינה דעשיר בעי שלומי לאו בדיינין קאמר אלא אם חסיד הוא צריך לשלם לצאת ידי שמים". משמע חיוב גמור רק דליכא הוצאה בדיינין, וזה כיסוד שיטת תוס' לעיל ד"ה ואב"א, אולם הר"ן פליג דאינו אלא מידת חסידות בעלמא וכשיטתו דלב' הלישנות ליכא חיוב ממש ביד"ש.

והנה הא מקשינן לעיל מדר"א דאמר ישלם דמבואר דלא כר"ח, וכיצד נתיישב בהא דמתרצינן דלא קשיא מרבנן כיון דנפרש דיוקא דעשיר רק לענין מדת חסידות כיון דלא קאמר "ישלם", דסו"ס יקשה עדיין דר"א דלא כר"ח. וביאר הרשב"א ד"ה הא, "ורבנן בתרתי פליגי אדר' אליעזר דבעני באותה שעה פטרי לגמרי ואפילו מדת חסידות אין בו ובעשיר אע"פ שעשה שלא כהוגן אינו משלם בדיינין אלא נותן משום מדת חסידות".

וצ"ע דלכאוי' ב' נידונים חלוקים הם, (א) אי תליא במצבו באותה שעה והו"ל מתנה או במצבו בעצם והו"ל בגדר הלואה. (ב) בדין מזיק מתנ"כ אי חייב בדיינין או לא. והשתא מדר"א שמעינן דבעשיר לכו"ע מוציאין בדיינין ואמאי לא נימא דמדר"א נשמע לרבנן, דמאי דס"ל לר"א בעני מודו רבנן בעשיר, דהא בעשיר לא איירו כלל, ולא נחלקו אלא בנידון אי אמרינן עני הי' באותה שעה, והיינו אי

הלואה או מתנה. ומוכרח מסוגית הגמ' דע"כ טעם רבנן עני הי' באותה שעה רק מצד דגם בעשיר הר"ל ממון שאין לו תובעין, דמה"ט בעשה כהוגן דבאותה שעה לא הי' לו, אף מדת חסידות ליכא, מיהו אי יוצא בדיינין, ודאי לא ניזיל בתר אותה שעה כיון דבעצם עשיר הוא, וע"כ דבתרתי פליגי וצ"ע.

דף קל"א ע"א

דאתו לידי בטבלייהו וקפבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. לתוס' אין המכוון דברייתא איירי באתי לידי דכהן וחזר הישראל ואכלה, דהא כיון דכמי שהורמו ראוי לחייבו דכבר זכה בהן הכהן, אלא דאיירינן בלא הגיע לידי הכהן, רק דפירושא דאין לך בו אלא משעת הרמה ואילך, היינו מסירת התבואה לידו דחשיב הרמה, וקמ"ל דהגם אף ביד ישראל הוא כמי שהורמו דמי, מכ"מ פטור, והא גופא קמ"ל קרא דמזיק מתנות כהונה פטור.

ובתורא"ש ד"ה דאתו, "הלכך אם אכלן אחר הרמה חייב שכבר זכה בהן הכהן, ואפילו הכי קודם הרמה פטור דגזירת הכתוב הוא דאין לו בהן אלא משעת הרמה ואילך עד שהוברר חלק הכהן, ומיהו אחר ההרמה אהני הא דאתו לידי שזכה בהן הכהן וממונו הוא". הרי דנחלקו תוס' ותורא"ש בהגיע ליד כהן בעודו טבל ואכלן בעה"ב אי כמי שהורמו דמי או דגזיה"כ דאין לו בהן עד שיוברר חלקו של כהן.

והנה במנחת ברוך ס' צ"ז כתב בשיטת הרא"ש דהא דלא זכה בהן הכהן בעודו טבל הוא רק כאשר לא הופרש לבסוף וכגוונא דהכא שאכלן בעה"ב ולא הפרישן, אולם בהופרש לבסוף הרי נתברר דזכה בהן הכהן למפרע בעודן טבלים, ובזה ניחא סוגיא דבכורות י"א א' דישאל שירש טבלים מאבי אמו כהן דדינא הוא דמעשרן והן שלו דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, והרי דגם קודם הרמה זכה הכהן בעודו טבל אי כמי שהורמו דמיין, וע"כ דחייל למפרע כנ"ל. ועי' אבי עזרי פ"ה מאישות ה"ד. ובאחרונים איתא אופן נוסף דחשיב זכות ממונית למיחל בה דין ירושה, וא"כ הגם דלא זכה בהן ממש בעודן טבל מכ"מ איכא ירושה על זכות הכהן.

ברמב"ם פ"א ממעשר ה"ה, "האוכל פירותיו טבלים וכן לוי שאכל המעשר בטבלו אע"פ שהן חייבין מיתה לשמים אינן משלמין המתנות לבעליהן, שנאמר אשר ירימו לה' אין לך בהן כלום עד שירימו אותן". והקשו דתיפוק לי' דהו"ל ממון שאין לו תובעים ולא צריך קרא לפוטרו משלומין. ובמנח"ב ס' צ"ו ענ"ב דמיירי באתו לידי בטבלייהו ומתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ומכ"מ פטור מתשלומין כיסוד שיטת הרא"ש מקרא דאשר ירימו.

רש"י ד"ה כמי שהורמו דמיין. "זכה בהם מן ההפקר שהרי קדם ל"א שמסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו". בפר"ח ס' ס"א דב' לשונות דרש"י תליא אי טוה"נ אינה ממון ויכול לזכות מן ההפקר או

טוה"נ ממון וצריך למסור לכהן לזכות בו. ולעיל ק"ל ב' נתבאר הא דלעיל גבי מתנות לא הביא רש"י אלא לשון ראשון, דהתם בהרשהו לכו"ע כמי שהורמו דמי ועפ"י יסוד עליות רבינו יונה ב"ב דף קכ"ג עיי"ש.

ת"ש הרי שאנסו בית המלך גרנו אם בחובו חייב לעשר אם באנפרות

פטור מלעשר. ברש"י ד"ה ואם, "קתני מיהת אם בחובו חייב לעשר אלמא יש לו תובעין דאי לאו דינא הוא שישלם לו על כרחו מאי חיוב מצוה איכא הא לא פש גבי מיד". והעיר לב ארי' דהא בלא ר"ח יקשה כיון דאיירי קודם הרמה דאנסו בית המלך גרנו קודם שום הפרשה, וא"כ אף אי מזיק מתנ"כ חייב הכא ליפטר דעדיין ליכא זכותא דכהנים קודם הרמה. וביאר בקה"י סל"ז סק"ג דברייטא מתפרשא כמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ושפיר חייב, רק דמקשינן אר"ח דיפטר מצד מזיק מתנות כהונה פטור. ויל"ע לשיטת הרא"ש דגויה"כ מקרא דאשר ירימו דלא זכה הכהן קודם הרמה אף למ"ד כמי שהורמו דמיין, וניחא לכאור' רק לשיטת תוס' דאי כמי שהורמו דמיין שפיר זכה הכהן.

שאני התם דקא משתרשי ל'. ברש"י, "התם לאו בהוצאה בדיינין תנן בה

אלא חיובא בעלמא כשאר חיובי מעשרות וחיובא ודאי איכא עלי' דהא משתרשי ל' כלומר משתכר הוא בה שהרי ה' צריך לפרוע מעות". ובתוד"ה שאני, "דבמקום זה הניח לו המלך שאר ממון, וא"ת מתנות כהונה כשאכלם משתרשי ל' שבמקום זה לא אכל דבר אחר ואמאי פטור, וי"ל דלא

דמי לאנסו בית המלך גרנו דתחתיהן לא לקח משלו אבל באכלו אפשר דלא משתרשי ל' שהי' מתענה". הרי דנחלקו רש"י ותוס' ביסוד תירוצ' הגמ', דלרש"י הוא חיוב מעשרות כשאר חיוב מעשרות כיון דמשתכר הוא בה, וכ"ה ברמב"ם פ"ו ממעשר ה"י, "צריך להוציא עליהן מעשרות ואם לקחו באונס אינו צריך לעשר עליהן". ואילו שיטת תוס' דנתחדש דחיוב משתרשי ל' איכא אף בממון שאין לו תובעים, וזהו שהקשו מגוונא דאכלן, דאילו לרש"י והרמב"ם ודאי באינן בעולם לא שייך חיוב מעשרות, ובהא נפק"מ בין ב' השיטות.

השקו"מ לשיטת רש"י כדביאר בקה"י סל"ז או"ג, ד"חייב לעשר" ניתן לפרש בדיינין מצד ממון כהנים, וי"ל מצד חיוב תיקון הכרי והיינו חובת הפרשה כדרך שחייב לעשר כל פירות שלו, והמקשן ה' סבור שאין כאן חיוב מצד מצות הפרשה כדי לתקן הטבל, דהא לא פש גבי' הני פירות שהרי המלך נוטלן, ורק מצד דפורע חובו בחלקו של כהן הוא דמחייבין ל' לעשר, ומדקתני "חייב" אלמא דהוי ממון שיש לו תובעין ויוצאה בדיינים, וממילא גם דמיהם יוצאה בדיינים כיון דנחשב ממון שיש לו תובעין.

ומשני דלעולם הא דקתני חייב לעשר לאו משום שפורע חובו בחלקו של כהן וחיובו לעשר מצד תשלומין ממוןא דכהן, אלא חייב לעשר משום המצוה דעשר תעשר את כל תבואת זרעך שחייב להפריש תרו"מ ולתקן את הכרי, ומאי דס"ד דמקשן דאין כאן מצות הפרשה לפי שלא פש גבי' ולא

מידי [וביסוד רש"י גיטין מ"ז ב' ד"ה מדאורייתא, דאינו חייב לעשר א"כ אוכלין או מוכרין], דהכא כיון דמשתרשי ל"י הו"ל כמשתמש בהן לצרכו וחייב לתקנן מצד המצוה, וכ"ה ברש"י גיטין שם דבמוכרין חייב לעשר משום דקמשתרשי ל"י. וחייב דקתני אהפרשה קאי ולא מכח לתא דתשלומין לכהן ושפיר י"ל דמצד לתא דפורע חובו בממונו של כהן אין לחייבו בדיינין דהו"ל ממון שאין לו תובעין.

והוסיף דלכא' הא דקתני חייב לעשר דמשמע דנתפס בהן דין תרו"מ, דמיירי שמפריש בעוד הפירות אצלו, כשבית המלך מודיעים לו שהם יקחו את הגורן בחובו צריך להקדים ולעשר קודם שיגבנו דאי א"כ הא כבר אינו ברשותו וגם אפשר שאינו שלו דהא דינא דמלכותא דינא ושפיר קאי גבי מלכא ואי אפשר לו שוב לעשר שהרי הא דהתורם משלו על של חבירו מהני, הוא מדין זכי' כגמ' נדרים דף ל"ו וקיי"ל ב"מ דף ע"א דאין זכי' לנכרי. והנה מצד אינו ברשותו יל"ד [נתבאר ביאור"ס נדרים בסוגיא דבר פדא] ליסוד קצוה"ח ס' קי"ז סק"ב דחלוק קדוה"ג מקדו"ד, וי"ל דקדוה"ג [דהוי חלות שם קדושה ולא שינוי בעלות] מהני אף באינו ברשותו. ואי כפשטה דמעשר אחרי לקיחת בית המלך, יל"ד אי דין דאורייתא או דין דרבנן גרידא. [ועי' חזו"א דמאי סי"ד סק"ג בנידון הקושיא היאך חל המעשרות בשל עכו"ם].

ותוס' חולקים אשיטת רש"י, ומפרשים דתירוצ' הגמ' לומר דבמשתרשי ל"י

שפיר גובין ע"פ ב"ד גם בממון שאין לו תובעים, והיינו דקתני חייב לעשר דמשמע חייב בדיינין, וזהו שהקשו מגוונא דאכלין הגם שכבר אינו בעולם ולא שייך חיוב הפרשה, ומסתעף נפק"מ באנס בית המלך תרומה ומעשר שהפריש כבר, דלתוס' כל כה"ג כיון דקא משתרשי ל"י יתחייב דמיהן ויהא יוצא בדיינין, אולם לרש"י אין כאן שום חיוב דהא קמשתרשי ל"י אינו גורם אלא לחייבו בהפרשת תרומ"ע והכא שכבר הופרש וניתקן הכרי לא אהני המשתרשי ל"י מידי.

בר"ן (מ"ד ב' בדפי הרי"ף) כתב ע"ל תירוצ' תוס' שהי' מתענה. "ואני אומר לא כי אלא אפילו לא הי' לו אפשר להתענות פטור, דהא תנן בפירקין דבסמוך (דף קל"ה א') לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור משום דקני' בשינוי והוה ל"י כמזיק מתנות כהונה או שאכלן וכמו שאפרש עלה דההיא בס"ד, והתם ודאי הא משתרשי ל"י, אלא הכי תרצתא דמילתא שכל שנתכוין ליקח מתנות כהונה לעצמו ושינה אותן בצביעה או אכלן שוב אינו משלם אע"ג דמשתרשי ל"י, שהרי הפקיע מצותו וחיוב ממון אין בהם, אבל אנסו בית המלך את גרנו בחובו כיון שלא הפקיע הוא מצותו ומשתרשי ל"י עדיין מצותו עליו דמה לי הן מה לי דמיהם וזה ברור". והנה בהא דחיוב ממון אין בהן ס"ל כרש"י, ברם ממש"כ דעדיין מצותו עליו דמ"ל הן מ"ל דמיהן, משמע לכא' דמקיים נתינה ע"י תשלומין כיון דלא הופקעה המצוה, ואילו לרש"י חיובו לעשר הפירות.

ובקצוה"ח ס' ק"ז סק"ו אייתי שיטת הר"ן דמשתרשי ל" לא מהני לחייבו אלא היכא שלא נתכוין לגזול וכגון שהוא דאנס בית המלך את גרנו, אבל בנתכוין לגזול ולהפקיע מצותו כבר אין בהתשלומין ענין של מצות נתינה ומשו"ה פטור אפילו כי משתרשי ל". וביאר קצוה"ח דמה"ט כתב בשו"ע ס' ס"ב דהמזיק מתנ"כ או שאכלן או שמכרן פטור, והרי במכרן קמשתרשי ל" שקיבל דמיהן, ומ"מ פטור וכשיטת הר"ן דלא מהני משתרשי ל" היכא שנתכוין לגזול. ובקה"י דלשון זה "או שמכרן" הוא בשו"ע ס' ס"ב סל"א, וכ"ה לשון הרמב"ם פ"ט מביכורים הי"ד, ומה שהכריח קצוה"ח דס"ל כהר"ן, י"ל כרש"י דליכא כלל יתרון במשתרשי ל" לחייבו במה שאי אפשר לחייבו מדין מזיק או נהנה וי"ל דהרמב"ם ס"ל כרש"י ולכן כתב דגם במכרן פטור, וקצוה"ח לא אזיל בשיטת רש"י בכ"ד עיי"ש.

למה אמרו נכסי כהן שקונה בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובע"ח נוטלין בחובו ואשה בכתובתה וספר תורה. ברש"י ד"ה וס"ת, "אע"פ שאינו לאכילה ולא לדבר שיבא לידי אכילה, ולבי מגמגם למאי תני' הואיל ותנא דאפילו בהמה טמאה לוקח מהן". ביאר בלב ארי' אע"פ שי"ל דבהמה טמאה הוא עכ"פ דבר שמביא לידי אכילה שיכול לעבוד בה כל עבודה בשדה וגם יוכל למכור אותה משא"כ ס"ת, מ"מ מגמגם רש"י ז"ל משום דס"ל דלא ס"ד רק שלא יעשה הכהן בהם אלא אכילה ושתי' כיון שיש בהם קדושה וכמו בפירות שביעית

דכתיב לאכלה ולא לסחורה, אבל כיון דכבר תני בהמה טמאה אע"פ שאין גופו לאכילה תו אין למעט גם ס"ת ולא איצטריך למיתני. ואולם תלמיד הרמב"ן ז"ל כתבו בשמו דס"ד דס"ת גרע דאין גופו ממון ואינו עומד אלא לראי' שבו ומילי ניהו עי' ר"ן וריטב"א, ובר"ש רא"ש ורע"ב במשנה שם. ושם מסקן, וכ"ה ברמב"ן דעולה על מה ששנה התנא ובע"ח נוטלין בחובו ואשה בכתובתה, וקאמר כספר תורה, דגם ס"ת דינו כן דבע"ח ואשה רשאים לגבותו ממנו בחובם.

ההוא ליואה דהוה חטף מתנתא. ברש"י ד"ה חטף מתנתא, "כשהיו התינוקות מוליכין הזרוע והלחיים והקבה לכהן חוטפם מידיהם". בחת"ס ביאר דנראה משום דאי שלחו הבעלים ביד גדול לכהן א"כ כבר זכה לו והו"ל כאילו בא ליד כהן וחטפו ממנו וה"ל גולן גמור, וא"נ חטפו מיד הבעלים עצמם ועדיין לא זכה הכהן מ"מ הרי גול טובת הנאה של בעלים, אע"כ מיירי שהבעלים כבר מסרוהו ליד קטן להוליכו לכהן ואין זכין לקטן ולא זכה לכהן האחר והחוטף מידו לא הוה כגולן הכהן, וגם לא כגולן טובת הנאה של בעלים כיון שכבר מסרה לקטן, ועוד ביד קטן אבידה מדעת היא כדאיתא ב"ב פ"ז ב' ומטעם הקטן עצמו אין בו אלא גול דרבנן ובט"ה לא גזרו.

אמר ל"ה לא מסתי' דלא שקלינן מיני' אלא מיחטף נמי חטף. ברש"י ד"ה לא מסתי', "לא די דכשהוא שוחט את בהמתו אין אנו כופין אותו לתת מתנות לכהן אחר". הרי דפירש לשון הגמ' דלא שקלינן

מיני' דלוי בעלמא שמא לא איקרי עם, מיהו אין המכוון דהכא לא שקלינן ומקיימים תפיסתו, דבהא ליכא ספק דאין הלוי נוטל מתנות, דהא כתיב בקרא וזה יהי' משפט הכהנים. ובש"ך יו"ד ס' ס"א סקי"ב, "דמספקא לן משום דכתיב מאת העם אי לויים איקרי עם או לא, ונ"ל מוכח מהש"ס ומשמעות הפוסקים דדוקא מליתן פטורין מה"ט דשמא לא איקרי עם, אבל פשיטא דאם תפס לוי מתנות מישראל דמוציאין מידו דקרא כתיב וזה יהי' משפט הכהנים וגו' ולוי לאו כהנים איקרו, והב"ח סי"ז פסק דאין מוציאין מידו וכן העט"ז נסתפק בזה ולפענ"ד ברור כמ"ש".

וביחודישי חת"ס הביא שיטת הב"ח
המחודשת הנ"ל וכתב ומה אעשה וכ"כ להדיא בהלכות גדולות הל' בכורות דכן לוי לא יהיבין ל' מספק ולא שקלינן מיני' מספק, וכן יליף מפשטות קושית תוס' ב"מ דף ו' ב', וציין לרש"י שבת נ"ו א'. [וכ"מ ברא"ה בבב"ב ב"ג ש"ב].
אולם רש"י שלפנינו משמע בהדיא דלא כב"ח ובה"ג. וכן פשטות לשון הגמ' ואי לא איקרו עם רחמנא פטרינהו ולא דיכול ליטול המתנות וכדרמזו הש"ך. ואה"נ לכאור' לדעת הש"ך ופשטות רש"י מוציאין המתנות מההוא ליווא ליתן לכהן, דודאי לא מהני תפיסת הלוי לעצמו, ואילו לב"ח ובה"ג יתפרש דלא שקלינן מיני' דההוא ליווא שחטף. [וקצת נוטה דיסוד בה"ג וב"ח דלצד דלא איקרו עם ורחמנא פטרינהו אינו משום דפטורין מעיקר דין הנתינה, רק דמתקיים בדידהו, וכעין שדנו לענין מע"ר דלוי, דלא

מלוי ללוי, אי משום דהפרשה ונתינה תרי מילי נינהו ואינן במצות נתינה, או דמתקיים בדידהו, וא"כ לצד דמתקיים בדידהו הוה גילוי דכהנים כולל לויים ג"כ ושפיר נוטלין. ועי' מה שביאר בזה בחת"ס בלשון הקרא].

מספקא ל'הו אי איקרו עם אי לא איקרו עם. בר"ן (מ"ה א' בדפי הרי"ף)

ד"ה ההוא, "ומשמע לי דכיון דספקא הוא אפילו נטל הכהן יחזיר ללוי דהא מסקינן בפ"ק דב"מ גבי ספק בכורות דתנן בהו המוציא מחבירו עליו הראי' דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו, שכך הדין בתופס ממון שהוא מסופק מצד הדין דמוציאין מידו כמו שכתבתי שם בחדושי, וה"נ דכוותה ולפיכך לא נתחוויר לי מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' בכורים שאם נטל הכהן מתנות מלוי לא יחזיר, ואמאי, מאי שנא מספק בכורות, ועוד דבמתנות נתינה כתיבא בהו ויש בהן טובת הנאה לבעלים ומשמע דכל שיש בו טובת הנאה לבעלים בא כהן ונטל מוציאין מידו כו' ולפיכך נראה שאפילו נטל כהן מתנות מלוי יחזיר והלוי מעכב לעצמו דספקא דממונא הוא".

וביאר כס"מ והגר"א יו"ד ס' ס"א סקכ"א דהרמב"ם לשיטתו דתקפו כהן אין מוציאין מידו, ובהגר"א סקכ"ב, "ועוד כתב הר"ן כיון דטובת הנאה לבעלים וכמ"ש בסכ"ח א"כ מוציאין מידו ועתוס' קל"א א' ד"ה יש כו'. ומיהו כתב הר"ן דוקא למ"ד טובת הנאה ממון. אבל הרמב"ם הולך לשיטתו שפסק בפ"ה מה' אישות ובפ"ב מה' גניבה דטובת הנאה אינה ממון וכ"פ בח"מ בס' ר"ג ס"א בהג"ה ע"ש".

ובכו"פ ס' ס"א סק"ח ציין למש"כ בקיצור ת"כ דהר"ן נחית שפיר להא דשיטת הרמב"ם דתקפו כהן אין מוציאין מידו, וא"כ מאי קשיא ל' הא הרמב"ם אזיל לשיטתו, היינו דס"ל להר"ן דלא אמרה הרמב"ם רק בבכור דאין בה קדושה וחלק גבוה מעורב בו ולא זולתו עיי"ש.

שו"ע יו"ד פ' ס"א סכ"ג. "לויים ספק אם הם חייבים במתנות הלכך פטורים ואם נטלן הכהן מידו אין צריך להחזירם לו". וברמ"א, "ויש חולקין דאפילו נטלן הכהן מוציאין מידו". בש"ך סק"ג הביא דהטור פסק כאן כהרמב"ם דאין צריך להחזירם לו, וכתב דעל הטור איכא לאקשווי אהדדי דבס' שט"ו פסק דמוציאין מידו. ומשמעות דרישה ופרישה, וכו"פ הנ"ל בדעת הש"ך [אכן דו"ק בלשון הש"ך], דנקודת החילוק דהתם הוי ספק בעיקר החיוב והכא חשיב ודאי סיבת חיוב וספק פטור, והיינו דהתם הספק בהחפצא עצמו אי בכור או לא, משא"כ הכא הוי ודאי מתנות והספק אי הלוי זוכה לעצמו או נותנן לכהן, וכעין כללא דאין ספק מוציא מידי ודאי, ומתפרש לצד דלעיל דזוכה המתנות לעצמו, דעכ"פ בבהמה דלוי זוכה לעצמו, הגם דלרש"י ודעימ' ודאי אין הלוי זוכה מן הישראל, וא"כ חשיב שפיר ודאי סיבת חיוב וספק פטור. מיהו לא דמי לא"י אם פרעתין לדרך ביה"ל ונח"י דהוי מצד חזקת חיוב דמעיקרא דמהני מדין חזקה בברי ושמא, והכא ליכא קדימת דין רק ודאי סיבה. [ויתכן דאפילו אי הגדר דמעיקרא ליכא דין אלא על "מאת העם" י"ל כע"ז].

בכו"פ הנ"ל, "ותי' הש"ך אשר באמת הן הדברים הנאמרים במשמרת הבית כי בזה אין ספק בעצם מתנות רק במקבלין אם רשאי לזכות בהן או לאו לכך זכה זהו תורף דבריו והם דחוקים לדינא כאשר בררתי בקונטרס התפיסות הנ"ל. ובאמת אם נדייק בלשון הטור ואם נטלן הכהן מידו א"צ להחזירן ולא קתני אם חטפן וגם כתב מידו דוקא ולא ממנו או מרשותו רק מידו, היינו שנתנו לו מיד ליד ואז א"צ להחזירן וא"כ הוי תפיסה ברשות דהא נתנם לו ובתפיסה ברשות לכ"ע אפילו תפיסה לאחר שנולד הספק מהני".

כולן אין בהם טובת הנאה לבעלים. ברש"י בע"ב ד"ה אין בהן טוה"נ לבעלים, "אין בידם לתן לכל מי שירצו אלא כל הקודם זכה ולקמי' מפרש טעמא". והיינו מצד חיוב המצוה ולא דהראשון יכול להעמידו בדין וכסוגיא דלעיל ק"ל ב' דמתנ"ע חשיב ממון שאין לו תובעין, והרי דלא מצד דין הממוני רק מצד קיום מצותן שיהא הפקר לעניים וכל הרוצה יבא ויטול. ואיכא בזה דין כפי' על המצות כבעלמא. ויעוין מנח"ח מצוה רט"ז ג' דלפיכך אם הזיקן או אכלן דכבר פקע המצוה פטור מתשלומין.

אולם בתוד"ה יש, מבואר דחולקים על רש"י [והרמב"ם פ"א ממתנ"ע ה"ח ושם], וכתבו, "נראה דדבר שיש בו טובת הנאה לבעלים אפילו בא עני ולקחו מוציאין מידו ודבר שאין בו טובת הנאה לבעלים לקחו אין מוציאין מידו, ומיהו אם לא לקחו

ובא עני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו דקרי ל' לעיל ממון שאין לו תובעים ואם הי' צריך ליתנו לתובעו א"כ הוי יש לו תובעין". וכ"ה בר"ן.

ובחזו"א יו"ד ס' ר"ב סק"ט, "תימה הא קעבר בבל תאחר לאלתר כמש"כ תוס' ר"ה ד' ב' ד"ה לקט, וכן מוכח מהא דאמר ב"מ ט' ב' יתננה לעני הנמצא ראשון ואם איתא לא יתן לשום עני עד שיבוא זה שלקט בעבורו, ונראה דאם דעתו להוציא הלקט לפני העניים אלא שמתאחר בדבר עובר בב"ת, ואם דעתו שלא ליתנו כלל לכל עני שיבא אלא לעני מיוחד עובר גם בעשה דתעזב דהתורה אמרה עזיבה לכל, והא דקרי ל' ממון שאין לו תובעים היינו שאין העני ראשון זוכה בבואו ראשון בהלקט, אלא שבעה"ב חייב במצותו, ודוקא כשהן בעין, וכמש"כ הר"ן, והר"ן ג"כ כתב כדברי התוס' כאן וצע"ג". וציין לתוס' ב"מ ו' ב' ד"ה והא, דאפילו במקום דטוה"נ לבעלים מהני תפיסת הכהן, וכ"ה ברמב"ם פ"ב מה"ת הט"ו ומזה מוכח דדבר שאין טוה"נ לבעלים לוקחין על כרחו.

מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו טובת הנאה לבעלים. בתוס' בדבר שיש בו טוה"נ אפילו בא עני ולקחו מוציאין מידו. ואיכא נידון אי דבריהם רק למ"ד טוה"נ ממון או אף למ"ד טוה"נ אינה ממון, דביש"ש ס"ח ובהגר"א יו"ד ס' ס"א סקכ"ב, ובפר"ח על הרמב"ם בהדיא דרק למ"ד טוה"נ ממון מוציאין מידו, ואילו בדרך אמונה פ"ד מהל' מתנ"ע המ"ד הוכיח מהר"ן דאף למ"ד טוה"נ אינה ממון מוציאין

מידו, והעירוני לדברי או"ש פ"א מזכי' ומתנה דפירש כונת תוס' לכו"ע, ובהכי ניחא קושית הפר"ח, דאי רק למ"ד טוה"נ ממון, יקשה למ"ד טוה"נ אינה ממון הא בשניהם מהני תפיסה ובשניהם יכול הבעלים לעכב, ומהו ההפרש בין דבר שיש בו טוה"נ לדבר שאין בו טוה"נ, וע"כ דאף למ"ד טוה"נ אינה ממון אין מוציאין מידו, ולענין זה הנפק"מ בין ב' הדינים, ואה"נ לגבי עיכוב הבעלים ישאר הוכחת תוס' מהא דקרי ל' לעיל ממון שאין לו תובעין דאינו צריך ליתנו לתובעו.

ברמב"ם פ"ב מתרומות הט"ו, "ולא יטול אותן אחר שהורמו אלא מדעת הבעלים שהרי הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו. ואם לקחן שלא מדעת בעלים זכה בהן שאין לבעלים בהן אלא טוה"נ וטוה"נ אינה ממון". ולשיטתו בפ"א ממתנ"ע ה"ח דכל מתנ"ע אין לבעלים טוה"נ בהן אלא העניים באין ונוטלין אותן בע"כ של בעלים, וכשיטת רש"י קל"א ב', ובזה הוא דחלוקין ב' דיני הברייתא למ"ד טוה"נ אינה ממון, דתפיסה לא מהני אולם עיכוב תלוי בהא אי יש טוה"נ או לא. ואילו שיטת תוס' ב"מ ו' ב' בא"נ שם שציין החזו"א הנ"ל, ס"ל דאף למ"ד טוה"נ ממון אי תפס אינו יכול לתובעו רק טוה"נ שיש לו בו למ"ד טוה"נ ממון.

והוי א"כ ג' שיטות, (א) שיטת הרמב"ם דלמ"ד טוה"נ ממון לא מהני תפיסה ולמ"ד אינה ממון מהני תפיסה. (ב) שיטת תוס' בסוגיין [לצד ב' דלעיל] דאף למ"ד אינה ממון לא מהני תפיסה. (ג) שיטת תוס'

ב"מ ו' ב' דאף למ"ד ממון מהני תפיסה. [ועי' קוב"ש חולין (קו"ב) דעולה ביאור שיטת תוס' דאף למ"ד טוה"נ אינה ממון איכא לבעלים כח קנין ע"מ להקנות וזה מעכב התפיסה. ועי' בהגר"ש ב"מ דף י"א ובמשנת ר"א זרעים בכה"ע].

העתקה מבאורי סוגיות ב"ב ס' ס"ג

תוס' ב"מ ו' א' ד"ה והא. בע"ב, "וא"ת אמאי אין מוציאין מידו והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר וי"ל במכירי כהונה א"נ אינו יכול לתובעו רק טובת הנאה שיש לו למ"ד טובת הנאה ממון". בתורה"ש שם דגם לתירוצו קמא כ"ז למ"ד טובת הנאה ממון אבל למ"ד טובת הנאה אינה ממון ודאי אינו יכול לתובעו, ודלא כרהיטת קושית תוס' דהקשו לכו"ע בהנחה דניתן לו זכות נתינת מתנ"כ והקנאתם רק דלא הוי בגדר ממון, דלפי"ז יעלה לן דלתירוצו קמא באינן מכירי כהונה הדר דינא דתובע ליתן לכהן אחר מצד כח גזירותו על הנתינה, והאמת דודאי למ"ד טובת הנאה אינה ממון לא מצי לטעון להוציא מידו.

וצ"ע לתירוצו קמא מאי אהני מכירי כהונה הכא דאיירינן בספיקות וליכא חיוב נתינה בפועל וא"כ פשוט דאין זה בכלל הבטחתו להיות באיסור מחוסרי אמנה, וכבר הקשה כן בספר שע"י ש"ה פ"ז ד"ה ובוה, ומאד תמוהין לכאור' דברי נתה"מ ס' רע"ח סקי"א דבנה עפ"י תוס' הנ"ל דבמקום איסור לא נתנה לו תורה טובת הנאה, דכהאמור הכא במקום ספק לא שייך כלל סברא זו וצ"ע.

ומוכרח לדחוק באחד מב' אופנים, (א) דודאי אין כאן איסור מחוסר אמנה רק דליכא במציאות תביעת טובת הנאה, דהרי כשנותן המתנות, לכהן זה נותן, ולשייר לעצמו אינו יכול ואין כאן טובת הנאה, ונתחדש דבמצב זה אינו נאמן לטעון מכאן אשיג טובת הנאה מכהן חדש וצ"ע. (ב) דנכלל בצורת ההבטחה באופי הנהגת מכירי כהונה, כאילו כלפי הנותן זהו "הכהן", וביחס דזה כל שבט הכהונה דקמן, וכיון דהכא לאחר תפיסתו נתחדש מצב דודאי נשאר אצל שבט הכהנים, שוב כשדנין כלפי איזה כהן, הדר מכירי כהונה דזהו הכהן היחידי שכלפיו, ואינו רשאי להוציא ממנו מדין מחוסר אמנה, ברם לסברת נתה"מ לא סגי בזה, דהרי חידש מצד דלא נתנה לו תורה במקום איסור, והכא דהוי ספק ודנין קודם חטיפת הכהן לכאור' ודאי לא שייך סברתו.

בגדר טובת הנאה ממון לרוב הראשונים
דאין זה כהכלל ש"ל. [יעוין ריטב"א

קדושין נ"ח], יש לבאר ב' אופנים, (א) כפשטה, דהנידון האם אפשרות רווח פרוטה מאוהביו של כהן זה ע"י שיתנם לו, חשיב כשימוש בעצמות המתנות, וממילא אית ל' דין ממון בעצמותם כעין גוף לפירות, או דחשיב שימוש חיצוני ואין זה נחשב ממון בעצמות המתנות. וכ"ה בספר חידושי רבינו מאיר שמחה הכהן. (ב) דילפינן מקרא דאיש את קדשיו לו יהיו [כמבואר בירושלמי] דלענין נתינת המתנות והקנאתם נשתייר לו בעלות בהמתנות, וכעין קני ע"מ להקנות, דלענין זה הוי גזבר ושליח דרחמנא

ליתן המתנות ולהקנותם, או דהוי רשות בעלמא, או דזה לא חשיב ממון. [עי' קוב"ש ב"ב אות תס"ו ופסחים אות כ"ו]. ונפק"מ ליישב בזה קושית הרש"ש פסחים מ"ו ב' מה שייך ענין טובת הנאה בגוונא דהתם דאסור בהנאה ואין מי שישלם עבורו עיי"ש, וכבר ביארנו בבאו"ס ביצה סל"ב סק"א דתליא בב' אופנים הנ"ל, דאי הממון היינו עצם הפקת שימוש קבלת הפרוטה, בזה ליכא האי ממון, אבל אי המכוון לבעלות על הקנאתם ניחא ועי'.

והשתא לאופן הא' בביאור תירוץ קמא דתוס' ניחא כאופן א' הנ"ל בגדר טובת הנאה ממון, דכיון דלא יאמן על הפקת הנאה מכהן חדש אין כאן טובת הנאה ממון, אבל לאופן ב' בגדר טובת הנאה ממון ימק"ע אי יחני מכירי כהונה הכא, ודו"ק לאופן הב' בביאור כוונת תוס'.

בקצוה"ח ס' רמ"ג פק"ד. דן בנידון פר"ח במקנה מתנ"כ לקטן אי מהני כח דעת אחרת מקנה, ויליף מתוס' בסוגיין דלהא"נ אפילו למ"ד טובת הנאה ממון אינו יכול לתבוע המתנות עצמן, רק ערך טובת הנאה מדין מזיק, ולדידן דטובת הנאה אינה ממון כן הוא גם לת"ק, דכל הנפקותא רק למ"ד טובת הנאה ממון כנ"ל מתוהרא"ש, וחזינן דזכית הכהן שלא בכח הקנאת הישראל כלל, דאי הי' בכח הישראל, הרי מתפרש דנצרכת הקנאתו ולא הי' מהני תפיסת הכהן, ובפרט זה נקיט כן גם בנתה"מ עיי"ש.

ויל"ע דלדרך קוב"ש בתוס' בסוגיין הרי עיקר דין מכירי כהונה מצד דגמר

ומקני בגמירות דעת לחודא ללא מעשה קנין, ואין זה תואם העולה מתוס' ב"מ ו' ב' להבנת קצוה"ח ונתה"מ, וכפי האמור לעיל איכא משמעות מעליות רבינו יונה בסוגיין ומרדכי גיטין ל' א' כדרך הקוב"ש דמכירי כהונה הוי קנין גמור, אמנם הא בתוס' כתובות ק"ב א' מצינו בהדיא דהבן לוי זוכה במעש"ר מכח דהישראל גמר ומקני, וא"כ לדרך גדולי אחרונים ז"ל בהכרח מצינו תוס' חלוקים בזה, וי"ל בפשיטות דלדרך קוב"ש תוס' בסוגיין כשיטת תוס' כתובות הנ"ל.

ואפשר דעיקר הנחת קצוה"ח ונתה"מ אינה מוכרחת לגמרי, דנימא דב' כוחות איכא בזה, כח תפיסת הכהן מצד זכותא דממון הכהנים או הפקר לכהנים, מיהו קאי גם כח הישראל דנעשה כעין גובר על נתינת המתנות והקנאתם, דלידי' קאמר רחמנא ונתן, ומפאת דאין זה מצד דגוף ממון המתנות שלו, רק לענין נתינתם והקנאתם, הרי אינו מעכב זכית הכהן עיי' תפיסתו, ושפיר איכא כח דעת אחרת מקנה. [עי' סוגיא דב"מ י"א ב']. - ולהצעה זו לא סתרי דברי תוס' אהדדי ועי'.

בנתה"מ ס' רע"ח פק"א. כתב לבאר דברי תוס' בסוגיא דב"ב קכ"ג ב'. "עקצוה"ח שרצה ללמוד מהא דמכירי כהונה דהוי מוחזק משום דאסור לחזור בו משום דהוי כמתנה מועטת, א"כ ה"ה כשנשבע ליתן מתנה דהוי מוחזק אצל המקבל, ולפי"ז א"כ בכל מתנה מועטת ליהוי המקבל מוחזק, ולפענ"ד דעיקר הטעם דדוקא במתנות כהונה דהוא של כהן ואי תקפו כהן במכירי כהונה אינו חייב להחזיר כמבואר בתוס' ב"מ דף ז' בסוגיא דתקפו

כהן, והטעם דמתנות כהונה של כהן הוא רק שיש לבעה"ב טובת הנאה בציווי רחמנא, וכיון דאסור לחזור בו נתבטל הטובת הנאה שנתנה לו רחמנא, דבמקום איסור לא נתנה לו רחמנא, וכיון שהוא אינו יכול לחזור והמקבל יכול לתקפו בע"כ של הנותן וכשיתקפהו יהי' שלו לגמרי לקדש בו אשה ולכל דבר הוא מוחזק, משא"כ בשבועה או בשאר מתנה מועטת דאפילו יתקפו ממנו לא יהי' שלו עד שיקנה לו בקנין, וכל זמן שלא נקנה לו בקנין לא יהי' שלו לא הוא מוחזק, ולדברים אלו כיון המהרי"ו בתשו' ס' ע"ד ע"ש.

וצ"ע בהבנת דבריו, (א) יסודו דבמקום איסור לא נתנה לו תורה טובת הנאה, וצ"ע דבפשטה מכח איסור צדדי דמחוסר אמנה לא נשלל ממון דטובת הנאה, ומהכ"ת דשייך האיסור להממון שבכאן, ומדויק דלא אזיל דבמציאות לא חשיב טובת הנאה כיון דהאיסור מונע ממנו לחזור בו, רק דהתורה לא נתנה לו טובת הנאה וזה צ"ע בסברא כהאמור. (ב) בתוס' ב"מ ו' ב' דאיירי בספק מתנות לא שייך כלל סברא זו דהא אינו באיסור מחוסר אמנה במצב דבפועל פטור מנתינת המתנות. (ג) כיצד הובהר לן כח הכהן בלא אתא לידי, דסו"ס לכל היותר הוא "ממון השבט", ברם אין לו בעלות בשמו הפרטי, וא"כ מה יועיל לן אפשרות תפיסתו להיעשות בעלים ע"ז, סו"ס עתה הוא מכלל שבט הכהנים ובנו כמותו, ואין כאן ממון פרטי להוריש וצ"ע. - גם צ"ע קצת סתירת לשונו מרישא לסיפא ועי'.

בקהילות יעקב ב"ב סל"ג בביאור גדר מכירי כהונה. תו"ד דאחרי שהתורה זכתה טובת הנאה לבעלים, והבעלים הבטיחו למכיריהם באופן שאסור להם לחזור, ממילא הוא שאר הכהנים דחויין מנטילת מתנ"כ אלו, והוא מיוחד לזה המכירו, וממילא נחשב שלו מדין שם שבט שיש לו, אחרי שהוא עכשיו היחידי מכל השבט המיועד לו והו"ל לגבי מתנ"כ אלו כאילו אין עוד כהן בעולם הראוי ליטלו, ומש"ה נחשב כשלו לענין ירושה וגם יכול למכרו וליטול דמיהן והבעלים קיימו מצות נתינה כיון שכבר הוא זכוי לכהן זה, ומ"מ היכא דחזרו בהן הבעלים כיון דחזרתן חזרה, הדר הווי כל כהנים דעלמא שייכין באותן תרו"מ ומתנ"כ כיון שחזר להם הרשות לקחת אותן ונפקע למפרע זכותו המיוחד שהי' לכהן זה מטעם שם "שבט" כיון דהדר איכא עוד כהנים בשם שבט, ועי' מה שביאר ביסוד דברים הללו גם דברי רש"י גיטין ל' א'.

והנה ראשית צ"ע למאי בעינן דנפקע "למפרע" זכותו המיוחד, דרווחא טפי לומר דהוי מכאן ולהבא דכאילו נשתנה השבט לגבי מתנ"כ אלו, שנית צ"ע בסברא אי מחמת איסור פרטי דמחוסרי אמנה דרכיב על אותו שכאילו הבטיח, בכוחו לדחות שאר הכהנים ליחס כאילו הוא הכהן היחידי בעולם לגבי מתנ"כ אלו, דפשטה הוי דבר צדדי שאינו משפיע כלל על עצמות זכות הכהנים, והתינח אי היינו מחדשין דמצב עמידות המתנות לכהן מסוים כבר הוי בגדר "נתינה", ונימא דגדר נתינה אינה "הקנאה",

או "נתינה ליד כהן", אלא "היעשותו מיועד ועומד מובטח לכהן מסוים", ה' ניתן לחדש דכבר בכח התורה נעשה שלו "בשמו הפרטי", דכל שחשיב שכבר נתקיים נתינה כגדרי נתינה דתרו"מ ומתנ"כ, ממילא נעשה שלו גמור, ברם לפי"ז לא ה' שייך חזרת הישראל, וזה מפורש בתוס' דמצי לחזור בו כדין כל מתנה מועטת, וע"כ דאין כאן "שם נתינה", והשתא כשדנין מצד יחודו לזה מפאת האיסור מהכ"ת דיפקיע עצמות זכות שאר השבט וצ"ע.

גם עיקר מהלך זה דחוק בפשטות לשון תוס' דמשמעו דמכירי כהונה היינו דינא דמתנה מועטת, ואילו לדרך זו הוי דין במכירי כהונה דוקא מצד יחס שם שבט לכהן זה, וענין מתנה מועטת רק כסיבה לחושבו כמיועד לכהן זה, וממילא לקבוע יחס דאיהו "השבט" למתנ"כ אלו וצ"ע.

עולה לן כמה שיטות ראשונים בגדר דין מכירי כהונה.

א] שיטת רשב"ם [לרש"ש] דהוי דין קנין במכירי כהונה דוקא מצד דגמר ומקני, ואינו יכול לחזור בו, ומתנה מועטת קאי רק באיסור חזרה דמחוסרי אמנה.

ב] שיטת תוס' לדרך קצוה"ח דמכירי כהונה מדין מתנה מועטת וחד דינא לתרווייהו, והגם דלא עושה קנין חשיב מוחזק, ובתרווייהו יכול לחזור בו, ולדרך קוב"ש הוי דין הקנאה בכל מתנה מועטת ומכ"מ יכול לחזור בו, ולדרך נתה"מ הוי דין מיוחד במכירי כהונה ולא במתנה מועטת.

ג] שיטת ריטב"א דהוי קנין במכירי כהונה מצד גמירות דעת, ויכול לחזור בו כדין מתנה מועטת לגבי זה.

ד] שיטת רבינו יונה דהוי דין זכי' מדרבנן מדין עשו אינו זוכה כזוכה, ודין מיוחד במכירי כהונה ולא בכל מתנה מועטת,

ה] שיטת רש"י בגיטין ל' א' דהוי דין במכירי כהונה מצד דאסחי דעתייהו, ולא מוכרע אי יכול לחזור בו, ותלוי בב' האופנים אי נעשה שלו מצד שם שבט או בשמו הפרטי.

דף קל"א ע"ב

מעשר ראשון דלוי הוא. ברש"י ואמאי מוציאין אותו מידו לתתו לכהן. ע"י בהגר"א יו"ד ס' של"א בנידון אי מוציאין המעשר מיד הכהן.

אין לבתר דקפינהו עזרא. בתוס' כתובות כ"ו א' ד"ה בתר, דלר"ע דמה"ת המע"ר ללויים בלבד, הרי קנס עזרא למעט חלק הלויים ע"י שיתנו אף לכהנים, ואילו לר"א בן עזרי' דמה"ת המעש"ר אף לכהנים, הרי קנס עזרא שלא יטלו הלויים כלל.

ותניא אידך יכפר אלו עבדים. י"ל דבלאו קרא לא מיקרו עם הקהל מיהו י"ל דשפיר מיקרו עם והוה בכלל חיוב מתנות כשאר מצ"ע שאין הז"ג דחייבין כאשה.

דף קל"ב ע"א

דבי ראב"י תנא כהן ואפילו כהנת הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. בהגרעק"א, "הנה בשארי מתנות כהונה כגון פדיון הבן וכדומה לא נתפרש דינו להדיא, ונראה דתליא בזה, דלעולא דאמר כהן ואפילו כהנת במשמע אלא דבמנחה יש מיעוט דאהרן ובניו כתיבי, א"כ פדיון הבן וכדומה דמי למתנות ונותנים לכהנת, אבל לראב"י דאמר דהוי מיעוט אחר מיעוט, א"כ י"ל דדוקא במתנות דגלי קרא אבל לא בעלמא, וא"כ לפ"מ דאמרין והלכתא כעולא ממילא דגם בשאר מתנות כהונה הכי הוא, זולת דנדחק דהלכה כעולא ולא מטעמי".

"ובתוס' קדושין כתבו בחד תירוצא דרב כהנא שקיל פדיון הבן בשביל אשתו, ואפשר דמה"ט נקט רש"י בההיא דרב כהנא דאכיל בשביל אשתו דכהן אפילו כהנת משמע, דמהיכן פסיקא לרש"י זה דלמא טעמי' כדראב"י דהוי מיעוט אחר מיעוט, אלא דמההיא דקדושין דשקל סודרא לפדיון הבן מוכח דרב כהנא ס"ל דגם בשאר מתנות כן והיינו דסבר כעולא וכנ"ל. וראיתי בפניי קדושין דתמה על תוס' הנ"ל דדוקא במתנות דגלי קרא אבל לא בעלמא, ונפלאיתי דנהי דלראב"י הכי הוא אבל לעולא הא ליכא לימוד במתנות אלא מסברא דכהן אפילו כהנת משמע א"כ י"ל דר"כ ס"ל כעולא ולדינא צ"ע".

"שוב ראיתי שהרא"ש סוף בכורות ובת' הרשב"א ס' תתל"ז כתבו בפדיון

הבן דוקא לזכרים דכמו דאמרין במנחה לאהרן ובניו כתיב ה"נ בפדיון הבן כתיב ונתת הכסף לאהרן ובניו וכ"כ הרמב"ם פ"א מהל' ביכורים ה"י וכן העלה בת' הרדב"ז ס' קצ"ו".

רב כהנא אכל בשביל אשתו. בהגהות יד אפרים יו"ד ס' ס"א ס"ח ד"ה והנותנם לבעלה ישראל, "וכתב הפר"ח דאם האשה גילתה דעתה דלא ניחא לה שיתנו לבעלה רק לידה לא קיים מצות נתינה ממה שנתנם לבעלה, אך הפרי תואר כתב דאפילו צווחת שאינה רוצה שיתנו לבעלה ונתנה קיים מצות נתינה וטעמא דמילתא כיון דזכאי במציאתה בעת שזכתה זכה בהם בעלה והרי הוא לוקחם בעד מה שנתחייב לעשות לה עכ"ל. אך נראה שצריך שהבעל יתנם לה ואז שוב הוא חוזר ולוקח אותם ממנה בכח הזכות שיש לו עלי' דמה שקנתה אשה קנה בעלה, אבל אם לא הגיע לידה כלל אין כאן זכות לאשה כלל ולא קיים מצות נתינה, ואם האשה ממכירי כהונה שהוא זוכה מיד כשנשחט והבכור נוטל בהם פי שנים כמבואר בב"ב דף קכ"ג, אפשר דלאו כל כמינה לומר אי אפשר דקודם שאמרה אי אפשרי זכתה וזכה הבעל, ואע"ג שהבעלים יכולים לחזור וליתן אף במכירי כהונה מ"מ כל כמה דלא אהדרי בהו כמאן דמטי לידייהו דמי".

מתני'. בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין את כולן פוטרין את כולן אחד שוחט את כולן אין פוטרין לו אלא אחד. בחידושי חת"ס דצ"ע הא מן התורה אפילו בעלי חיים ודבר חשוב בטל

ואי הי' תערובת איסור בהיתר הי' בטל, ואפילו היתר באיסור דס"ל לרמב"ן בעלמא אין דרך היתר להתבטל, מ"מ היינו להתבטל ולחזור ההיתר איסור אבל כל דפריש מרובא פריש אמרינן בכל התורה כולה, וא"כ הכא מן התורה כל בהמה ובהמה דפרשו מהני מאה מרובא פריש ואיננו בכור וחייב במתנות ואיך נפטרינהו, בשלמא אי הי' עדיין הבכור שהוא ממנו של כהן מעורב, י"ל ממנו של זה לא בטיל כדאמרינן הרי שנתערב לו קב חיטין כו' בס"פ משילין, אך הכא כבר ניתן לכהן ומוכרו לישראל כמומו ואין לו תביעת ממון, וא"כ כל דפריש מרובא פריש ומ"ט לפטור ממתנות.

וביאר דאמננס מבואר בחו"מ סו"ס רצ"ב בהאי דינא ממש חזקת ממון של בעלים עדיף, וזהו בכלל אין הולכין בממון אחר הרוב. ודן הא דלא פרכינן לרב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב, די"ל דבלא"ה מוקי לה רב בפרק המוכר פירות כתנאי. ברם הקשה מלקמן קל"ד דמבואר אפילו בספק השקול לא מהני חזקת ממון של בעלים נגד מתנות כהונה, דאמרינן צדק משלך ותן לו, כש"כ היכי דרובא מסייעא לכהן ואין לבעלים אלא חזקת ממון ואמאי פוטרין את כולן נימא צדק משלך ותן לו, וקאי בצע"ג וסיים ומי שדעתו רחבה יותר יתרץ קושיא זו בטוב יותר.

ויצוין אמרי בינה ח"א בשו"ת סימן ה' שדן בשיטת הגליון בתרוה"ד דברובא דאיתא קמן לכו"ע מוציאין ממון, וכתב עלה בד"ה וראיתי, בספר חק"ל כתב להוכיח דאין מוציאין ממון אף ברובא

דאיתא קמן ממתניתינן דחולין קל"ב א' בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין אות כולן פוטרין כולן אחד שוחט את כולן פוטרין לו אחד, ויקשה לחייבו כולם במתנות דהא הוי רובא דאיתא קמן אלא ודאי דאין הולכין בממון אחר הרוב, רק א"כ יקשה מתנ' לרב דסובר הולכין בממון אחר הרוב, וכתב להלן שם, אולם למ"ש תוס' בכורות דף כ' דגם לרב דהולכין בממון אחר הרוב הוא רק בממון שיש לו תובעין ולא במתנות כהונה אתי שפיר, אך לאידך תירוצים שם הדרא קושיא לדוכתא, אולם באמת משם לא קשה כיון דעכ"פ יש אחד שפטור ממתנ"כ וכל אחד מצי מדחי ולא אזלינן בכה"ג בתר רובא, דא"כ איך נעשה דין שקר שיוצא המתנות מכל אחד ואחד לכך כל אחד יכול לדחות אצל חבירו אף לרב כיון דיש בודאי אחד הפטור בודאי עי"ש. ויל"ד טובא ביסודו מכ"ד.

ובקוב"ש ח"ב חולין אות ס"א אייתי קושיית החת"ס לבטל ברובא ויתחייבו כולן במתנות, וכתב דלכא' הוא כקושיית תוס' פ"ק דב"מ גבי מעשר בהמה, ול"ק לדעת הרמב"ן דהתירא לא בטל וכדביאר לעיל אות מ"ג. איברא גם לדעת תוס' ל"ק, דמתנות דין ממון הם וכדאזלינן בספיקם להקל דהמצוה תלויה בדין הממון, וצריך ע"י הביטול לחול עליו דין ממון השבט, וזה אי אפשר דממונא לא בטל וכמ"ש ביצה דף ל"ח הי שנתערב לו קב חיטין כו' יאכל הלה וחדו. והוסיף, מיהו י"ל דקשה גם להרמב"ן דס"ל היתירא לא בטל דהכא אין צורך להעלות עליו חיוב ע"י

הביטול, אלא ע"י הביטול פקעה קדושת בכור שלו וממילא הוא חייב במתנות כשאר בהמות. וביאר דג"ז ל"ק ליסודו לעיל אות ל"ו דבביטול ברוב לא בטל אלא האיסור בפועל אבל סיבת האיסור קיימת, וה"נ סיבת הקדושה לא בטלה, והפטור ממתנות אינו תלוי בקדושה בפועל אלא בסיבת הקדושה.

אחד שוחט את כולו אין פוטרין לו אלא אחד. יל"ע דישחוט אחד אחד ויאכלנו ויפטר מצד ממון שאין לו תובעין, מיהו איכא חיוב לצאת יד"ש, והעירוני דאכתי יל"ד לתוס' ק"ל ב' ד"ה תנא, דבלקחן בהיתר אפילו לצאת ידי שמים לא מחייב.

ואמאי יבא עליו כהן משני צדדין ולימא ל"י אי בכור הוא כול"י ידידי הוא ואי לא בכור הוא הב ל"י מתנתאי. בתוד"ה אמאי, דאף לר"י בכורות י"ח ב' פריך, ובר"ן אייתי דברי הרמב"ם פ"ט מהל' בכורים דלא הביא אוקימתא דגמ' בבא ליד כהן, וכתב עלה דהוא מפרש דכיון דבכור זה נתערב בבהמות של ישראל ולקח הכהן האחד הרי הוא כמו שזכה בו הכהן ונתנו במומו לבעליו. ועי' היטב אריכות דברי הט"ז יו"ד ס' ס"א סקכ"ב.

דף קל"ב ע"ב

וליתני כהן ועובד כוכבים פטורין מן המתנות. ברש"י ד"ה וליתני, "דהא לא איקרו עם ומאי אירא דקתני השוחט". יל"ע למאי בעי קרא ד"עם" לפטור

בהמת עו"כ הא לאו בר חיובא הוא, והאם נילף מרש"י דאמנם ליכא חיוב מצוה על העכו"ם, ברם המתנות עצמן נעשין ממונא דכהנים ונפק"מ דאי נתגייר חייב לתיתן, דקמן מתנ"כ בהחפצא, ולזה בעי קרא דעם דאינו בהאי דינא כלל. ויל"ד נפק"מ לדינא לענין בהמת חש"ו אי איכא מתנ"כ בהחפצא, דהא שפיר איקרו עם. והעירוני למנח"ח מצוה תק"ו שנסתפק בזה.

אמר רבא זאת אומרת הדין עם הטבח. בפמ"ג ס' ס"א במשב"ז סקכ"ט, "עט"ז, ור"ל דאין השוחט יכול לדחות לכהן שילך לבעה"ב ולא בעל דברים ידידי את, אלא השוחט מחויב לטפל בעצמו לילך לבעלים לישאל אם רוצה ליתן לכהן זה או לאחר, ול"ד לדלעיל בזמן שמאה שוחטין דאין לו חוב על השוחט עיין כה"ג". ובר"ן (מ"ה ב' ברי"ף סוד"ה וליתני), "ומיהו מסתברא דאע"ג דהדין עם הטבח טובת הנאה לבעלים דהיאך הלה עושה סחורה בפרתו של זה". וניחא להסבר הפמ"ג הנ"ל.

דרש רבא מאת העם ולא מאת הכהנים. בשו"ת רע"א קמא ס' ר"ג דמכאן דלא דנין ק"ו דאי כהן זוכה מישראל כש"כ דהוא עצמו פטור, דאל"כ למאי בעינן קרא דמאת העם ולא מאת הכהנים, וציינו לספר מרחשת (ח"א סכ"ז) דבעינן קרא דמאת העם מצד הנפק"מ דשותפות כהן, דבלא קרא לא הוי פטור בעצם וממילא השותפות לא היתה פוטרת, דכל השיות דינה במתנות רק דמתקיים בזה דזוכין בשל עצמן, וקמ"ל קרא דאיכא פטור דולא מאת הכהנים, וממילא ליכא כולה שיות בדין מתנות ופטור לגמרי.

והכרח לכע"ז מדין ראשית הגז דכהן פטור ומוכר דדנין האי ק"ו דאי זוכה מישראל כש"כ דזוכה מעצמו, דאל"כ מנ"ל פטור כהן מראשית הגז. [ויל"ע במה שדנו לענין חלל אי מיקרי עם].

כשהוא אומר מאת זובחי הזבח הוי אומר אפילו טבח כהן. ברש"י, "כלומר מי שהוא ואפילו כהן שנעשה טבח למכור אבל אבהמה שהוא שוחט לצרכו פטור". הרי דלרש"י נאמר בזה חידוש דין דאורייתא דטבח כהן המוכר חייב במתנות, ותוס' חלקו דמה"ת אין חילוק בזה, דאל"כ מה שיין חילוק דבסמוך בין שתיים או שלש שבתות לבין יותר מזה, וביארו הראשונים דבתחילה אינו סמוך שיצליח למכור ומחשב שישאר לעצמו, והוי בכלל דינא דמאת העם ולא מאת הכהנים, ורק לאחר שתיים או שלשה שבועות דאיקבע, שוחט בהחלט אדעתא דלמכור. מיהו צ"ע בלשונות רש"י להלן. וחזינן דלא מתקיים הדין ע"י שיטול לעצמו, דכיון דכל דינו נתינה וליכא דין הפרשה, ע"כ נאמר בזה נתינה לכהן אחר והיינו קרא דמאת זובחי הזבח.

והא תניא בד"א במצות ל"ת אכל במצות עשה כגון אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה ציצית ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. ברש"י לעיל קי"א ב' ד"ה כפתי, "כדתניא בד"א דארבעים ותו לא במצות לא תעשה שכבר נעשית העבירה אבל מצות עשה שלפניו ואינו רוצה לקיימה כגון אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו". והקשה הגרעק"א ז"ל

כתובות פ"ו א', "קשה הא פשיטא דגם בל"ת אם בא לעבור כופין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו שלא לעבור, ובעבר כבר גם בעשה אם עבר עלה ולא ישב בסוכה אין מכין עד שתצא נפשו, וא"כ אין הפרש בין עשה ללא תעשה". ולכאור' בפשוטו דאה"נ, ברם סתמא דמילתא ניתן למונעו מלעשות עבירה ע"י איזה מניעה, משא"כ לקיים עשה מוכרחין לכופו במכות, ואין כאן חילוק בעצם בין ל"ת לעשה.

ובחידושי הר"ן ד"ה בד"א, פשט מחודש ליישב קושית רע"א, "נראה לי דמצות לא תעשה ועשה לאו דוקא, אלא הכא קאמר בד"א דמלקין אותו ארבעים ותו לא במצות לא תעשה, ר"ל שמכין אותו ואומר לו לא תעשה עוד מה שעשית, ואז כיון שהעבירה עשו"י לא מלקינן ל"י תו, וכן כיון שעבר סוכות ולא נטל לולב או שלא ישב בסוכה, כיון דלית ל"י תו למיתב בסוכה ויטול לולב מלקינן ל"י ארבעים חסר אחת ותו לא, וכן אם אכל חמץ בפסח אחר שהעבירה עשו"י, אבל אם ה"י בפסח וה"י אוכל חמץ מלקינן ל"י ולא רצה לעמוד מלאכול חמץ אע"ג דמצות לא תעשה הוא מחינן ל"י תו עד שיאמר רוצה אני או עד שתצא נפשו כנ"ל".

אמר רבנ"ח אריו"ח כל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנותיו כאילו אוכל מבליים ולית הלכתא כוותי'. בתוד"ה כאילו, דדין דאורייתא הוא כדין טבל ממש דילפינן נתינה נתינה מטבל [ובטורי אבן מגילה דף כ"ח פליג דאינו אלא מדרבנן הובא בהגהות יד אפרים בשו"ע יו"ד ס' ס"א

ס"ה], ולדידי' מבואר דאיכא דין הפרשה בעצם להתיר הבהמה באכילה, מיהו לדידן לא קיי"ל כן. ובהדיא ברמב"ם פ"ט מהל' בכורים הי"ד דמותר לאכול הבהמה קודם הרמה, וביאר טעם הדבר, "שאינה דומה לטבל שהרי מתנות כהונה מובדלין". וכן עולה בהדיא מדברי רש"י ביצה י"ב ב' במתני' ד"ה מתנות, דפירש צורך ההרמה ביו"ט כדי שלא יאכלם, והיינו כעצה טובה ולא מצד איסור אכילה קודם הרמה.

אמנם בתוס' לעיל קל"א א' ד"ה ה"ג מבואר דגם לדידן איכא טבל לענין איסור קודם הרמה, ולשונם, "והא דחשיב מתנות אע"פ שמותרות לזרים משום דטבלי ודמו לתרומה כדאמר לקמן (קל"ב ב') אע"ג דלית הלכתא הכי היינו דלא הוי כאוכל טבלי אכל מ"מ איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותי". [ואחר דהרים קודם שנתן מותרת באכילה גם לתוס' כמשמעות לשונם, ועי' תוס' קל"ד ב' ד"ה ראשית דאיכא דין הפרשה במתנות ודו"ק]. והנה בפר"ח ס' ס"א סק"י דאיסור שכתבו תוס' אינו אלא מדרבנן, וכפה"נ מטעם דלא יאכל המתנות עצמן, אולם הב"ח שם דהוי איסור תורה כדין תרומה דאסור קודם הפרשה ואע"פ דאין טבל כסוגיין דלית הלכתא כוותי', וכן פשטות תוס' דהוי מה"ת. [ויל"ע מתוס' קל"ד ב' הנ"ל דהקשו שם רק למ"ד דטבלי ועי'].

מיהו גם לשיטת תוס' הנ"ל מוכרח לכאור' דאינו איסור עצמי כעין טבל דתרומ"ע דההפרשה מצד עצמה מתרת, וחלוק מלשיטת ריו"ח דיליף נתינה נתינה

מטבל, וזה מתבאר מכמה דוכתי, (א) בסוגיא דחולין ל"ז ב' דמיייתנן מיחזקאל דלחד מ"ד אמר שלא אכל מימיו בהמה שלא הורמו מתנותי', ובתוס' שם ד"ה שלא הורמו מתנותי', הקשו, "וא"ת לרבי יוחנן דאמר לקמן בפרק הזרוע האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותי' כאילו אוכל טבלי מאי רבותא דיחזקאל אע"ג דיחזקאל כהן הי', כהן עצמו צריך להפריש תרומות ומעשרות ואסור לאכול טבל". והשתא למאי דס"ל דגם לדידן איכא איסור אלא דאינו בדין טבל גמור, הו"ל להקשות אפילו לדידן דעכ"פ איכא איסור. (ב) בתוס' להלן קל"ד ב' ד"ה ראשית, "תימה למאן דאית לי' לעיל דמתנות טבלי ליתני נמי מתנות לחיוב קודם שהורמו ולפטור אחר שהורמו המתנות דהווי שלו כי היכי דתני בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור". וחזינן דלדידן דאיכא איסור גרידא לא קשיא להו.

וביאורו, דהאיסור מחמת דדין הבהמה להרים ממנה מתנותי' כדי לתיתם לכהן, ומסתעף ממצות הנתינה, וצורתה ביחס לכלל הבהמה שהורם וניתן "ממנה" מתנות לכהן, וזה גורם איסור אכילת הבהמה קודם הרמה, ואחר הרמה הותרה הבהמה, דאמנם אכתי לא ניתן לכהן מיהו כבר הורם מהבהמה לצורך נתינה לכהן וכאילו אתחלתא דנתינה היא בזה דהורם ונתיעד עברו, ומה"ט בכהן עצמו לא שייך האי איסור כיון דאינו במצות נתינה, ומה"ט לא חשיב כספק איסור. [דו"ק לפי"ז לדעת הרמב"ם פ"י מהל' מאכ"ס הי"ט בגדר איסור טבל].

ועולה דעיקר שיטת הראשונים דליכא דין הפרשה בעצם במתנ"כ כיון דניכרין ומובדלין, וביאר בעליות הר"י ב"ב דף קל"ג דגדר לאו כמי שהורמו לענין דאכתי לא חייל עלה "שם מתנות" לענין השלמת זכות ממונא דהכהנים, דהיעשות ממון שבט הכהנים או כעין הפקר לכהנים, מצריך חלות שם מתנות ע"ז, והגם דלכאור' פשוט דהמצוה לאלתר לאחר שחיטת הבהמה [עכ"פ כשרוצה לאוכלה], מכ"מ לגדרי הממונות אינו בשם מתנות, ובאתא לידי כהן בטבלייהו לא זכה בהם אי לאו כמי שהורמו, ומתבאר דבעצם נייד מהנחת קושיתו דלא שייך כלל ענין הרמה בניכרין ומובדלין, ברם לא לענין הפרשה בעצם להתיר הבהמה, וכשיטת הרמב"ם ודעימ', רק לענין זכות הממון דשבט הכהנים.

וניתן לפרש בג' אופנים מעלת ההרמה לגרימת "שם מתנות", (א) דקודם הרמה חשיב כחלק מכלל הבהמה וחסר בשם זרוע בפני עצמו דליחול עלי' שם מתנות. (ב) דבעי הרמה כקביעת יעודו לכהנים ועמידתו לזה, ורק בזה נשלם שם מתנות. (ג) דבעי דמכלל הבהמה ינתן מתנות לכהן, ולזה קודם הרמה ליכא שם "מתנות מן הבהמה". [כעין דנתבאר גדר האיסור לשיטת תוס' קל"א א']. ולהני ג' דרכים לאחר הרמה קודם נתינה כבר סגי והושלם בזה זכותא דכהנים, וצ"ע בלשון עליות הר"י דלכאור' מבואר דהושלם רק ע"י הנתינה ממש וצ"ת.

ויתכן לדון נפק"מ בהני ג' אופנים [לפום הנחה דלא בעי נתינה ממש] בהורמו

מעצמם או ע"י קטן לא לשם הרמה, דלאופן א' ודאי קמן זרוע עצמי להיעשות בשם מתנ"כ, אבל לאופן ב' וג' אין כאן הרמת יעוד, ואין כאן בהמה שהורמו ממנה מתנות לכהן, וכן יל"ע אי איכא מושג קריאת שם כנותן עיניו בצד זה בטבל דתרומה, דהרי אין כאן החלת חלות דין כהחלת חלות תרומה, וכן היאך הדין לריו"ח דהוי כדין טבל, ודו"ק בדברי טורי אבן מגילה כ"ח הנ"ל.

ולית הלכתא כוותי' עי' הפרש לשונות הרי"ף והרמב"ם פ"ט מהל' בכורים הי"ד.

ואמר רב חסדא זרוע לאחד וקבה לאחד לחיים לשנים כו' התם בדתורא.

ברש"י ד"ה גרמא גרמא, "כל עצם ועצם הי' מחלק לשנים". וכ"מ מהרמב"ם פ"ט מהל' בכורים הי"ז. ומשמע שם דיכול לחלק אף את הלחיים והקבה. ואילו ברש"י על הרי"ף דקאי אזרוע שהיא מב' עצמות ומחלקה לשנים. וכן משמעות הרא"ש ס"ה וטור ושו"ע דקאי אזרוע. ולחיים לשנים דשפיר הוי נתינה חשובה לכל אחד, מיהו לא איירינן בנידון אי חשיב מתנה אחת או ב' מתנות, דלעולם מתנה אחת היא [ונפק"מ דשותפות כהן בלחי אחד פוטר נתינת לחי השנית] מיהו הוי חלק חשוב כל לחי לחודא.

בשו"ע יו"ד ס' ש"ה ס"ז. "נתן ה' סלעים אפילו לעשרה כהנים בין בבת אחת בין בזה אחר זה בנו פדיו". ובפ"ת סק"י, "עי' בחכ"א כלל ק"נ דין ב' דאף דמלשון הגמרא והפוסקים שכתבו יצא משמע דלכתחילה לא יעשה כן, נראה דלאו

דוקא הוא, דלא יהא אלא שאר מתנות כהונה [לעיל סימן ס"א ט] (והיינו כדין זרוע לאחד וקבה לאחד דסוגיין). וכתב עוד שדעת הפרישה בשם רש"ל דלכהן אחד צריך ליתן בבת אחת ע"ש. [ועי' בת' חתם סופר ס"ס רצ"ז שכתב וז"ל וג"ל דאין יכול לכתחילה לחלק ה' סלעים לב' כהנים דכל שנתנה בו תורה שיעור אם מחלקו הו"ל חצי שיעור, אע"ג דבדיעבד יוצא ע"י צירוף, מ"מ מצוה מן המובחר לאכול השיעור בבת אחת או ליתן שיעור נתינתו בב"א עכ"ל, ולא ידעתי מה יענה בהא דס' ס"א הנ"ל דמבואר דאין קפידא רק בכדי נתינה ולא בהשיעור].

דף קל"ג ע"א

האי כהנא דחטיף מתנתא חבובי קא מחבב מצוה או זלזולי קא מזלזל במצוה. בר"ן (מ"ה ב' בדפי הרי"ף ד"ה אמר רבא), "ומיהו משמע לי דוקא כשיתנום לו הבעלים ברצון אח"כ דאי לא, לא מספקא מידי דנתינה כתיבא בהו ויש בהם טובת הנאה לבעלים". בתוס' ב"מ ו' ב' [בע"א ד"ה והא], "וא"ת אמאי אין מוציאין מידו והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר, וי"ל במכירי כהונה. א"נ אינו יכול לתובעו רק טובת הנאה שיש לו בו למ"ד טובת הנאה ממון, ומפרק הורוע דאמר בן לוי דחטף מתנתא פריצותא הוא משמע דאינו חייב לשלם אין רא"י דשמא מיירי כשאכלו כדאמרינן התם (דף ק"ל ב') המזיק מתנות כהונה או אכלן פטור".

בפר"ח ס' ס"א סקל"ג דיש לתקן לשון תוס' האי כהנא דחטף מתנתא והיינו סוגיא דדף קל"ג א', ולא סוגיא דדף קל"א א'. [מיהו בחידושי חת"ס שם ד"ה אמנם ביאר גירסא דקמן בתוס' דלא כפר"ח]. וי"ל להמבואר בר"ן דכנגד הבעלים ליכא נידון דאסור וליכא חיוב מצוה, אלא דאח"כ הבעלים מתרצים לזה כדביאר הר"ן, או באיזה אופן דאינו כנגד זכות הבעלים, א"כ מה דנו תוס' דליכא רא"י דאינו חייב לשלם.

ובקד"י חולין ס"מ הקשה במש"כ תוס' דאיירי באכלן מצד המזיק מתנ"כ פטור, דמאי שיאטא לכאן, דדין מזיק מתנ"כ פטור מיירי דהישראל הזיק מתנ"כ דפטור כלפי הכהנים, או מצד קרא דוזה, או מצד ממון שאין לו תובעים דכל כהן התובע יכול לדחות לכהן אחר אני נותנו, ואילו התוס' מיירו שהכהן חטף מהישראל, והישראל תובע ממנו זכות טוה"נ שלו, ואהא כתבו תוס' דאין להביא רא"י שהבעלים אינם יכולים לתבוע כל המתנ"כ מהכהן החוטף, מהא דמבואר דכהנא דחטף מתנתא פריצותא הוא דמשמע דעכ"פ אין צריך להחזיר מה שחטף מהישראל, דיש לדחות דמיירי באכלן, ובזה קשה דמה בכך שאכלן הא אי ס"ד דהבעלים יכולין לתבוע כל הדבר מחמת הטוה"נ שלהם [כשיטת הריטב"א בספ"ב דקדושין דלמד"א טוה"נ ממון הוא כולו ממון של הבעלים רק מצוה איכא עלי' ליתנם לכהן אבל אכתי ממונא דיד' הוא והגונב טבלו של חבירו צריך לשלם לו דמי כל טבלו הובא בקצוה"ח סימן ער"ה], הא

הו"ל שפיר ממון שיש לו תובעים שהרי הבעלים מבוררים, וגם ילפותא מקרא דוזה לא שייך כלל כלפי תביעת הבעלים, דקרא מיירי כלפי תביעת הכהן מהישראל כנ"ל, ואכ מאי שייכא הכא גבי תביעת הבעלים האי פטור דכשאכלן האמור לגבי תביעת הכהן מהישראל זכות מתנ"כ שלו. ועי' חת"ס קל"א א' הנ"ל.

ואייתי להלן דהקשה כן להחזו"א, והשיבו דזה פשוט לתוס' שגוף המתנ"כ אינם נחשבים ממון הבעלים אפילו קודם נתינה [דלא כשיטת הריטב"א], אלא דמ"מ נסתפק להו' להתוס' שיכולים הבעלים להוציא כל המתנ"כ מיד החוטף בשביל לקיים בו מצות נתינה למי שהם רוצים, שזהו זכותם של הבעלים ליתן למי שהם רוצים, ואין שום כהן יכול לזכות בו שלא מדעת הבעלים, וכיון שכל כח תביעת הבעלים הוא רק מחמת זכות הנתינה, א"כ כשאכל והאוכל פטור כלפי הכהנים ממילא אין כאן חפצא של מצות נתינה לכהן, ופטור נמי כלפי הבעלים, מאחר שכל תביעת הבעלים אינו אלא זכות מצות נתינה, ורק אילו הוה הדין דהמזיק מתנ"כ חייב כלפי הכהנים, שוב היו יכולים הבעלים לתבוע מהמזיק להחזיר לו התשלומין שהרי הטוה"נ מנתינה לכהנים שייכת לו, וה"ה הטוה"נ מתשלומי התרומה והמתנ"כ שייכת להבעלים, ולזה כתבו תוס' דאיירי כשאכלן וכדאמרינן המזיק מתנ"כ או שאכלן פטור כלפי הכהנים וממילא כיון דליכא דין נתינה לכהנים, ליכא נמי תביעת בעלים. ועי' מה שהעיר ע"ז.

אמר רב יוסף האי כהנא דאית ל' צורבא מרבנן בשכבותי' ודחיקא ל' מילתא ליוכי ל' מתנתא ואע"ג דלא אתי ליד' במכרי כהונה ולו'. ברש"י גיטין ל' א' ד"ה במכרי, דשאר כהנים אסחי אדעתיהו ומיאשי מיני' וכאילו הגיע לידו של כהן זה. וביארו אחרונים ז"ל דבעצם הוי ממון השבט, ואילו כהן מסוים יקבל הרשאה מכל הכהנים יכול לתבוע ולגבות המתנות בדין, ועתה דע"י המכרי כהונה מיאשי ואסחי אדעתיהו שאר הכהנים, הוי ככהן יחיד דממילא זכי דאיהו שבט הכהונה, וזהו יסוד הדין דיכול לזכות לת"ח עני קודם שהגיע לידו.

ואע"ג דלא אתי ליד'. בחזו"א יו"ד ס"ז (א) סק"ד, "נראה דבעי מכרי כהונה דאי לא"ה לא קיים ישראל מצות נתינה, וקשה הלא יכול לזכות בשביל הכהן וליהדר ולזכות מיני' דכהן, וי"ל דא"כ הוי ממונו דכהן ואין זה נאות לצורבא מדרבנן לקבל מתנות או צדקה וגם הכהן אינו רשאי ליתן צדקה לעני כדאמר עירובין ס"ג א', וגם אם כבר נתן חומש לצדקה אינו רשאי לבזבז כדאמר כתובות נ' א', אבל הכא במכרי כהונה סגי לענין קיום מצות נתינה כדאמר גיטין ל' א', ועי' תוס' ב"ב קכ"ג ב', ומ"מ עדיין לא זכה הכהן זכי' גמורה ואינו אלא מותר לצורבא מרבנן ואינו צדקה ממש, וכן עובדא דרבא דאמר לשמע' זכי ל' במתנתא נמי כה"ג ולא רצה לזכות לשמע' ולזכות מידו אח"כ".

דף קל"ג ע"ב

דכותה גבי כהן דיתבי אמסחתא. בלב ארי' דהך ברייתא לפי אוקימתא זו בדיתבי כותי אמסחתא דמיירי שהשותפות הוא למכור לאחרים צ"ל דגבי כהן מיירי ב' וג' שבתות הראשונות, דאל"כ הא כהן גופא חייב. ולהלן משמי' דהפר"ח דאיכא חילוק בין קבע מסחתא דהתם לדהכא.

אמר רב הונא שותף בראש פטור מן הלחי כו' תיובתא דחייא בר רב תיובתא. יסוד ההלכתא דהג' מתנות חד לא תלי באידך, לפיכך שותפות בראש אינו פטור זרוע וקבה. ומינה דנאבד אחד לא נפטר משאר, רק דודאי חייב ליתן כולן ואינו יוצא בכל אחד מהן לבד.

איבעיא להו הראש שלך וכולה שלי מהו. רש"י ד"ה הלוקח, "דהלוקח מתנות מן הכהן קודם שחיטה וכל בהמה לכהן חייב במתנות שלא זכה בה קודם שחיטה". מדויק דה"ה לחיים שלך או קבה שלך וכולה שלי. יסוד החילוק, דבראשית הגז כתיב וראשית גז צאנך תתן לו, הרי דהחיוב מן הצאן שלו, ואילו במתנות, ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה, ולא נאמר דוקא מבהמה שלו, ומה"ט סגי שהמתנות שלו.

דף קל"ד ע"א

על מנת אחוץ קא רמית חוץ שיורא על מנת לאו שיורא. בתוד"ה שיורא, "וא"ת כי א"ל ע"מ דאמרינן נותנן לכל כהן

שירצה א"כ המקח בטל שלא נתן לו הבהמה אלא ע"מ שיהיו המתנות שלו, וי"ל דמיירי שהתנו שיהיו המתנות שלו ואם לא יתן לו לא יהי' המקח בטל". וכתב עלה בחזו"א יו"ד ס"ז (א) סק"ב, "לכאור' קשה כיון דלא שייר המתנות וגם התנה שאם לא יתן לא יתבטל המקח, א"כ הרי לא התנה כלום, וצ"ל שהתנה שיתחייב ליתן לו, וזה לא מהני דבמאי יתחייב".

שם בתוס'. "אי נמי הוי כמו מתנה על מה שכתוב בתורה שהרשתו תורה ליתנם לכל מי שירצה". ויל"ע דלמה חשיב מתנה עמש"ב, הא אין התנאי בא למיחל דין כנגד התורה, רק דמתנה שיתן לו המתנות, אטו ע"מ שתתן לי מאתיים וזו דאינו מחויב ליתן לו, שייך מתנה עמשכ"ב, ולכאור' נדון דהא תלוי ברצונו ליתן או לא ליתן והיאך חל התנאי, אלא פשוט דאין כאן הטלת דין כנגד התורה, ולכאור' מה בין זה לדהכא ע"מ שתתן לי המתנות. ועוד קשה דהא קיי"ל דבדבר שבממון תנאו קיים, וכבר הקשה כן בבית מאיר יו"ד ס' ס"א ועו"א, ועוד דנו מהא דגיטין פ"ד ב' הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי חזיר דלא חשיב מתנה עמשכ"ב, דלא תיכול ולא תתגרש, והכ"נ לא יתן לו המתנות וממילא לא יקנה הבהמה, עי' מחנ"א דיני ריבית סל"ז. [הובא בבאור"ס כתובות ס"ט כדלהלן].

ולכאור' יש לדחוק לשונם קצת, דעיקר מכוון התנאי ליצור כעין מצב מכירי כהונה לשיטת רש"י גיטין ל' א', והיינו ע"מ שלא יוצר זכות שאר הכהנים בהאי מתנות אלא הוא, וזהו תוכן ע"מ שתתנם לי, דבא למיחל דין הפקעת הזכות

משאר הכהנים דמחמת כן ע"מ שתתנם לי, ומובן היטב דחשיב מתנה עמשכ"ב, דדין התורה דהוי ממון כל השבט ולא של הכהן הפרטי, וניחא דלא שייך בזה סברת דבר שבממון תנאו קיים, דיסוד הדין משום דממון איתיהיב למחילה, עי' רשב"ם ב"ב קכ"ו ב' ורמב"ן שם, ואילו הכא ליכא מחילה מצד שאר הכהנים, וכן ודאי לא דמי לע"מ שתאכלי חזיר, דהתם אין הטלת דין כנגד התורה, וכיון דלא תיכול ולא תתגרש אין כאן ודאי קעקרק, משא"כ בזה דתוכן התנאי למיחל דין כנגד דין התורה דזכות הכהנים בהמתנות.

והנה בריטב"א בהדיא דתנאי ע"מ שתתן לי המתנות לא חשיב מתנה עמשכ"ב, דבזה עלי' ידי' מתנה, אלא תוכן תנאו ע"מ "שהם שלי" וזה הוי כפטומי מילי בעלמא ולא תנאה, ולביאור הנ"ל ביסוד הדין לא נחלקו תוס' וריטב"א, רק דלתוס' אין התנאי מתפרש רק דיתן לו בפועל, אלא שלילת זכות ממונית משאר הכהנים, ואה"נ ביפרש תנאו דרק עלי' ידי' מתנה שיתן לו, יהני התנאי דאי לא יתן לו בטלה המתנה.

ובלשון רש"י ד"ה ורמינהו, "דכיון דכולה בהמה זבין לי' לא מצי לאתנויי לי' האי אמתנות שאינן שלו אלא של כהנים נינהו ואין לו בהם אלא טובת הנאה". משמע דתוכן תנאו שיתנם לו בתורת מתנה בעלמא ולא כמתנות כהונה, וזה הוי מתנה עמשכ"ב דאין לו אלא טוה"נ, וקרוב להאמור בכוונת תוס', רק דלתוס' הנתינה בתורת מתנ"כ ע"י שלילת זכות שאר הכהנים, ואילו לרש"י תוכן התנאי בתורת מתנה בעלמא.

נמצא לפי"ז ד' שיטות. א) ריטב"א ע"מ שהמתנות שלו והוי פטומי מילי בעלמא. ב) תוס' בת"ק שיתחייב ליתן לו וזה לא מהני דבמאי יתחייב. ג) תוס' בת"ב שיתן לו ע"י שלילת זכות שאר הכהנים והוי מתנה עמשכ"ב. ד) משמעות לשון רש"י שיתן לו בתורת מתנה בעלמא דמרויח הכהן בזה ולא בתורת מתנ"כ.

ובחזו"א הנ"ל כתב בביאור הא"נ, "אפשר דכוונתם דסתם הוי כאילו התנה ע"מ שיתחייב ליתן לו ולא יהי' לו טוה"נ וזה הוי מעמשכ"ב ולא מהני האי תנאי לבטל המקח כמש"כ תוס' כתובות נ"ו א' דלא הוי כתנאי ב"ג וב"ר, אבל אם אמר ע"מ שתתן לי המתנות בזה אפשר דחשיב תנאי דלא התנה שלא יהי' לו טוה"נ אלא שיתן לו ואם לא יתן יבטל המקח, ולפי"ז י"ל דבתירוק קמא ס"ל דהוי תנאי ע"מ שתתן לי ובתירוק בתרא חידשו דהוי כתנאי שיתחייב לו דוקא".

"ועוד" י"ל דאף אם מתנה שיתן לו ס"ל להתוס' דהוי מעשכ"ב כיון שע"י התנאי הוא זקוק ליתן לו דוקא ולא לכל כהן שירצה, ודעת ריטב"א בסוגיין דאם ע"מ שתתן לי התנה שפיר הוי תנאי אבל ע"מ שהמתנות שלו לאו כלום הוא דכיון דלא שייר איך אפשר שהמתנות שלו ופטומא מילי הוא, ובשטמ"ק ב"ב ס"ג א' בל' הרא"מ והרשב"א מבואר כריטב"א דע"מ שתתן לי המעשר לא הוי מעמשכ"ב, ונראה דמוכח כן מהא דמהני תנאי שאם ימות בלא ז"ק דיבטלו הקדושין וכמש"נ לעיל לכן נראה כמש"כ בפ"י א". [ועי' נתה"מ ס' רי"ב].

**העתקה מספר באורי סוגיות כתובות סי"ט
בענין מתנה עמשכ"ב**

כתובות נ"ו א'. דתניא האומר לאשה
הרי את מקודשת לי על מנת
שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו
מקודשת ותנאו בטל דברי רבי מאיר, ר'
יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים.
ביסוד שיטת ר"י אי התנאי בעצמותו
גורם דלא יחול חוב שאר וכסות
או מחילת האשה גורמת, נחלקו
הראשונים ז"ל, כדלהלן.

(א) שיטת הרשב"א דפלוגתת ר"מ ור"י אי
מתפרש דיחול קדושין בלא שאר וכסות
או מתפרש תנאי ע"מ שתמחלי, דלכו"ע בעל
מנת שתמחלי לא חשיב מתנה על מה שכתוב
בתורה, ולכו"ע במקדש חוץ משאר כסות לא
מהני, ופליגי בסתמא היאך מתפרש. [ויל"ע
להרשב"א דהו"ל מחילה בדשלב"ל, ואי
מצד מחילת האשה לאחר מכאן, נמצא
דבחזרה בה מיד יהני].

(ב) שיטת תוס' דהתנאי בעצמותו גורם דלא
יחול חיוב שאר וכסות, ואינו מתפרש
כתנאי על מנת שתמחלי, וגם לא על דעת
סילוק, רק דמסכמת לתנאו דיחול קדושין
בלא דין שאר וכסות, והתנאי הוא הגורם
שבכאן. וזש"כ תוס' כתובות פ"ג א' ד"ה
ד"ה כדורב, "וי"ל דהכא מיירי באומר לה
שלא דרך תנאי אלא אומר לה דין ודברים
אין לי בנכסיד". ועי' שיטת הרמב"ן ב"ב
קכ"ו ב' ובקצוה"ח ס' ר"ט סק"א.

מדהא מסתעף יסוד תוס' דע"כ איירי
בדכפלי לתנאי, דכיון דהתנאי הוא
שגורם לר"י, הרי לר"מ דבעי תנאי כפול,

כשלא התנה לא בענין לחסרון מתנה על מה
שכתוב בתורה, דבלא"ה חסר מצד משפטי
התנאים, משא"כ לשיטת הרשב"א יסוד ר"י
מצד תנאי מחילה, ולר"מ מתפרש קדושין
בלא שאר וכסות, ועל זה קאמרינן דלא מהני
מצד דאמירתו כנגד דין התורה, וליכא שום
הכרח דאיירי בכפלי ולא קשיא קושית תוס'.
ולענין כיצד ס"ל לתוס' בתנאי ע"מ
שתמחלי, הרי לחזו"א תליא בב' תירוצי
תוד"ה הרי, דלהר"א לכו"ע מהני, והכא
איירי במתנה שלא יחול דין שאר וכסות,
ולועוד י"ל גם מחילה לא מהני, דרצון
התורה באופי חיי אישות של שאר וכסות.
ולהבנת רע"א ז"ל שם דיסוד "לחצאין" מצד
דהוי מידי ד"חלות" ודאי יהני מחילה לאחר
מכאן. [ומש"כ תוס' בתחילה בואין לומר
"אלא דאין מחילתה מחילה" לחזו"א יתפרש
כדרך ועוד י"ל].

**כיצד מהני התנאי לר"י בקדושין,
העולה מסוגיא דנזיר י"א א'.**

באחרונים ז"ל טרחו לבאר כיצד מהני התנאי
לר"י לשיטת תוס' דהתנאי בעצמותו גורם,
דבפשוטו אה"נ בממון איכא סברא משום
דאתיהיב למחילה, ברם כיצד יכול להפקיע
דינים החלים ממילא בשעת הנשואין, והיאך
בכח התנאי לשלול חלות דינים הללו. והנה
יסוד שיטת ר"י בדבר שבממון אינו דוקא
בתנאי, כהוכיחו קצוה"ח ס' ר"ט ונתה"מ
ורע"א ז"ל, ונלמד מסוגיין נ"ו א' טעמא
דכתבה לי, ולקמן פ"ג א' למש"כ תוס' דלא
איירי בלשון תנאי, ושם פ"ד א', ובהדיא
בסוגיא דב"ב קכ"ו ב' דמקשינן לר"י דאמר
בדבר שבממון תנאו קיים דיהני ריבה ומיעט
בלשון ירושה, והתם כלל ליכא ענין מעשה

על תנאי. ומאידך לר"מ לא מהני בדבר שבממון אף בתנאי, באופן דאין הפלוגתא אי מהני ע"י תנאי, אלא בעיקר דין דבר שבממון, דלר"י מהני אף בלא תנאי ולר"מ בכ"ג לא מהני.

מידה איכא חילוק יסודי בין גוונא דירושה דענינו בעלות ממונית, וכיסוד העולה דירושה דממילא לאו כהפרשת תרומה של אחר דמי, דאל"כ מה שיך להזכיר חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה, וכדהקשה בתפא"י פ"ו דפאה וכתב דהקשה כן לרע"א ז"ל וכתב שיש לו קצת ישוב לזה עיי"ש. אלא או דחשיב "מנחיל" גם לרבנן דריב"ב, או דעכ"פ מכלל כוחו וזכותו בהממון להיות מורש ליורשיו, וס"ל לר"י דמה"ט יש לו עיקר הכח בזה, וכבר נתבאר באורי סוגיות ב"ב ספ"ה סק"ג דיוק לשון רש"י יבמות ל"ו א' ד"ה לא, ורשב"ם ב"ב ככ"ו ב' ד"ה ואם אמר, דבקבע חלקים בערך שוה לכולם רק חילק "מדה" של כל אחד, יהני אף לרבנן דריב"ב, דזה אינו כנגד רצון התורה בסדר הירושה. וכן לענין סילוק מפירות או מירושת אשתו דהוי ענין זכות תביעה וקעביד סילוק מזכות תביעה, וכן יל"ד בע"מ שאין לך עלי אונאה מצד בעלותו על החפץ הנמכר. ובהא מובן לן יסוד שיטת ר"י כיצד מהני אמירתו, אולם בקדושין ע"מ שאין לך עלי שאר וכסות, דלאו ממון דידי, וגם אין בו ענין סילוק זכות, אלא הפקעת חלות דין דחייל בנשואין וכיצד פועל התנאי.

ויענין סוגיא דנזיר י"א א' פלוגתת רבינא וריב"ל אי ע"מ שאשתה יין מתפרש כתנאי ככל על מנת, או מתפרש כחוק.

דלרבינא תנאי הוא, וגם לר"ש דבעי עד שיזיר מכולן, איכא דינא דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ונזירות קיימת, וריב"ל ס"ל דחוק קאמר מטעם דהכא לא תליא בפעולה אי אשתה או לא, אלא בדין אי מותר או אסור בשתי' יין, וכיון דנזיר סתם דינו באיסור יין גורם דהכא אמירתו ע"מ היינו "חוק", ואינו נזיר לר"ש דבעי עד שיזיר מכולן ופליג ר"ש אף ברישא דמתנא.

ובתוס' שם ד"ה האי, דגם לריב"ל דע"מ שאשתה יין מתפרש כחוק מן היין, בקדושין לא שיך חוק משאר וכסות, דאין קדושין לחצאין. וכוונתם דהא עולה מן הסוגיא שם דבחוק ליכא חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה, דמה"ט לר"ש דבעי עד שיזיר מכולן אינו נזיר, וע"כ מצד דטפי מקבלת נזירותו לית לן, ודין מתנה על מה שכתוב בתורה הוא שלילת כח או הפקעה וביטול על אמירת התנאי לביטול המעשה, ברם כד חסר המעשה בחיוב לא שיך לדון מצד מתנה על מה שכתוב בתורה, דסוף סוף ליכא עד שיזיר מכולן. וא"כ נדון כן לענין קדושין חוק משאר וכסות, ולריב"ל הא ע"מ כחוק דמי, ואמאי איכא בזה חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה, וגם לר"י מהני רק בדבר שבממון. ויסדו לפי ביאור אחרונים ז"ל דהכא הו"ל חלות דממילא דחייל בנשואין, ואין זה עצם עשיית האדם, ומה כוחו לומר חוק, וע"כ הכא גם לריב"ל מתפרש כתנאי ולא כחוק, וזה שפיר תליא בדין מתנה על מה שכתוב בתורה. ואילו נזירות לר"ש החלות מכח עשי' האדם עד שיזיר מכולן ושפיר באמר "חוק" ליכא קבלת נזירות

מכולן. נודע ג' השיטות שנתבארו בש"נ ריש נדרים בגדר קבלת נזירות].

והשתא בפשוטו מדר"מ נשמע לר"י דלא שייך בזה "חוק" וא"כ היאך מהני "תנאי". ועי' תפארת ירושלים פאה שם דרמז בזה ליישב קושית רע"א מנ"ל לתוס' דאיירי בכפלי, ופירש דכוונת קושית רע"א ז"ל דנימא "חוק" וקאי רק לריב"ל, ולמש"כ תוס' בזה לא שייך חוק, ולא אצלו תוס' דנחלקו ר"מ ור"י כיצד מתפרשת אמירתו כנ"ל דפליגי אשיטת הרשב"א, וא"כ נשמע גם לר"י דלא שייך דיהני בזה אמירת חוק.

מצינו בזה ב' דרכים באחרונים ז"ל

דרך א) בקוב"ש ב"ב אות ר"א והגרש"ש כתובות סמ"ט עפ"י יסודם שהעלו מתוס' גיטין פ"ג א' ד"ה ועמדה, דכל חלות אשר חלותו מהווה סיבה לביטולו למפרע, מעיקרא לא חייל כלל, דאיירינן התם לענין מגרש ע"מ שלא תנשאי לפלוני לדעת ר"א דלא חשיב שיוור, דבנשאת בחייו אינה מקודשת הגם דמגורשת. ולכאור' הא אין הדבר מוכרע, דכיון דמגורשת ראוי דתפסי קדושין, אלא דאי תפסי קדושין יוברר למפרע דלא נתקיים התנאי ולא חייל הגט, וממילא לא תפסי קדושין, ושוב מגורשת למפרע וראוי דתפסי קדושין, והו"ל גלגל החוזר, ומ"מ נקטינן בהחלט דמגורשת ולא תפסי קדושין, והיינו דכיון דהחלות הוא סיבה לביטולו למפרע ממילא אינו חל מעיקרא.

והרחיבו האי יסוד בדין מתנה שלא יהא דין שאר וכסות, דכיון דחלות שאר וכסות הוא סיבה לביטולו למפרע, דהא

לא נתקיים התנאי ולא חייל קדושין, ממילא גורם דלא חייל כלל בשעת נשואין, וזה יתכן רק בדרך תנאי דיוצר מצב דחלות דינים הללו היא סיבה לביטולם מעיקרא, אבל שלא בדרך תנאי הו"ל פטומי מילי בעלמא אף לר"י.

דרך ב) בהגרי"ז הל' נזירות דמדין תנאי אחינן עלה, דבתנאים הוי גזיה"כ דנעשה חלות דין בעצם המעשה שהמעשה מתקיימת בתנאי זה, וכמבואר ברמב"ם בפ"ט מהל' גרושין דיסוד הדין של תנאים הוא דעצם המעשה כבר נעשית ואך שחל בה דינא דהיא תלו' בקיום התנאי, וע"כ חל ע"י הדין של תנאים גם הך מילתא דלא יהא בהנישואין חיובא דשאר כסות וכדומה, אבל בלאו הדין של תנאים ליתא במה למיחל דין בהמעשה שישתנה דינה ובע"כ הוא מתחייב אף בדבר שבממון.

והנה לא אזיל ביסוד תוס' גיטין הנ"ל, וכפי הנראה דחילק בין חלות קדושין שלם לבין חלות דינים מסוימים מכלל החלות הכללי, דבזה ליכא יסוד תוס', ברם יסודו מחודש טובא, דהגם נתחדש בדין תנאי דבכוחו להחיל דין עיכוב בהמעשה לגבי תוצאת החלות, הגם דלא חסר בכח וסיבת המעשה כלל, דהא חזינן דינא דשו"ת הרא"ש כלל ל"ה ס"ט וכלל מ"ו, דמהני ביטול התנאי מדין אתי דיבור ומבטל דיבור והמעשה קיים לעצמו, מכל מקום זה רק לענין החלות שמכח מעשה ידי' ממש, דזה מאי דמצינו בפרשת בני גד ובני ראובן, אולם חלות דינים דממילא דלא שייך בהו "חוק" כתוס' נזיר י"א א', ובפרט הנך דינים

דחלין בהנישואין, לא מצינו כלל דמהני תנאי לעכב חלותם ועי'.

בהגרי"ז דתוס' כהגר"ח וישוב קושית רע"א בתוס' נ"ו א'. והנה

הגרי"ז ז"ל ביאר בזה יסוד הגר"ח ז"ל דבניירות דאיכא דינא דהאדם בשבועה, לא בעינן פרשת תנאים דלא חייל בלא נתקיים התנאי, וכבר אייתי בקרן אורה נזיר מדברי שטמ"ק בשם הר"ר עזריאל כיסוד זה, ונפק"מ דלא בעינן משפטי התנאים, והגר"ח יישב בזה קושית תוס' נזיר י"א א' ד"ה דהוי, דתיפוק ל' דניירות ליתא בשליחות ולא בעינן במתנה הריני נזיר ע"מ שאשתה יין לחסרון מתנה על מה שכתוב בתורה דהתנאי בטל ומעשה קיים, ואסברה דלא חלוק תוס' איסוד זה, אלא דהגר"ח לענין דלא ליחול נזירות כלל לולי מתנה על מה שכתוב בתורה, דבלאו חידוש תנאי חסר האדם בשבועה, ותוס' איירו לענין הס"ד דיחול חלות נזירות בלא איסור שתי' יין, דזה רק מכח הטלת תנאי, ולא שייך בזה דין האדם בשבועה, דרק לשלול חלות אהני לן, ולא לענין חלות נזירות דלא כנזירות דתורה, ושפיר הקשו תוס' דליתא בשליחות וליתא בתנאים.

חזינן דעת הגרי"ז ז"ל דגם בשאר תנאים שאינן של ממון שייך בעצם הטלת תנאי לעכב מקצת מן החלות, רק דלא מהני מדינא דמתנה על מה שכתוב בתורה, ויש להטעים עפ"י הגרי"ז ז"ל לשיטתו כהל' נחלות, דיליף מהא דב"מ נ"א ב' לענין מתנה ע"מ שאין לך עלי אונאה, דשמואל דס"ל דמהני מצי אמר גם לר"מ, משום דהתם ודאי

קעקר והכא לאו ודאי קעקר. ולכאו' הא לבסוף נתברר דנעקר דין אונאה מכח תנאו, והיאך בכוחו לפעול תוצאה זו, ויסד, דלא חסר בעצם כח האדם להפקיע חלות הדין, רק הוי דין הפקעה וביטול על "אמירת עקירת דין", דכל שאופי ו"שם" האמירה או המעשה, כפעולת עקירה, חייל בה דין הפקעה וביטול, ובעיקר יסוד זה לא נחלקו רב ושמואל, והנידון רק היאך מחשיבין מצב של לאו ודאי קעקר, דלשמואל לא חשיב בשם אמירת עקירה וממילא לא חייל הפקעה וביטול על אמירתו, ונגרם לבסוף עקירת הדין.

והגרי"ז ז"ל אזיל דיסוד האי ענינא אינו רק בממון כשלילת דין אונאה, אלא בכל מתנה על מה שכתוב בתורה, דבחד לשון הוזכר בסוגיות הש"ס, וא"כ לעולם מתפרש מצד דין הפקעה וביטול, ולא שלילת כח האדם בעצם, רק דבממונו ממש לא בעינן לפרשת תנאים, כדאוכח מירושה בסוגיא דב"ב קכ"ו ב', ק"ל א', ועוד מכמה דוכתי, ואילו בלאו ממנו ממש, כהא דקדושין ע"מ שלא יהא דין שאר כסות ועונה, או בנזיר ע"מ שאשתה יין, רק מצד פרשת תנאים בכוחו ליצור עיכוב חלות הדינים, ואית ל' כח בעצם לזה, רק דחל דין הפקעה וביטול על אמירת עקירת דין, אולם בלא הטלת תנאי מחידוש פרשת תנאים, פשוט מסברא דמה כוחו לשנות מחלות של התורה, דהא לאו ממנו ולא ענין זכותי ממון אלא דינים דחיילו ממילא מדין התורה.

בזה ביאר הגרי"ז ז"ל הכרח תוס' דאיירי בכפלי' ומצד תנאי, דבלא דין תנאי לא

דמהני אפילו שלא בתנאי. וחיוק דאי לר"י איכא מעלה בתנאי, מהיכן לן להשוות לאופנים דליכא תנאי עיי"ש.

ולאמור לכאור' נתבארו כללות דברי הגרי"ז, דקוטב הכרחו בדינא דר"י בקדושין דבהא ליכא מעלת כח האדם בממונו, הן כירושא מצד קביעת ירושה בממונו, או סילוק זכות תביעה מפירות או ירושה, או שלילת זכות תביעה אונאה מצד בעלות החפץ, וחזינן דחוץ לא שייך בזה מצד אין קדושין לחצאין, וזהו דנתחבטו אחרונים ז"ל כיצד מתבצע מכח "התנאי" שלילת חלות שאר כסות, והא אין זה מצד מחילת האשה או סילוקה. וע"כ מצד פרשת תנאים להגרי"ז או כללא דתוס' גיטין פ"ג א' לקוב"ש והגרש"ש. ובממון דעלמא ודאי מהני מצד כח האדם בממונו בצירוף סברת אתיהיב למחילה, ומעלת תנאי לר"י רק כהכ"ת ליצור כח האדם, ברם בממון גופא לא בעינן לה.

ויש להרחיב דהגרי"ז לשיטתו בהל' נחלות דהוי רק גדר הפקעה וביטול, מובן דגם לרבנן דר"י אינו שלילת כח בעצם, ולא נחית לחלק בין ממון לתנאי בנזירות או בקדושין, ובכולהו דהוזכר כללא דמתנה על מה שכתוב בתורה, היינו משום דין הפקעה וביטול, ואמנם דין זה מסברא ולא גזיה"כ או גדר אין לך בו אלא חידושו דהלכות תנאים, דהא גם בשאר אמירות איכא האי דינא, מיהו המכוון דלא נשלל כח האדם בעצם, ונפק"מ היכא דלאו ודאי קעקר, וזה לדרכו רק מצד פרשת תנאים. ובפרט דאחר דמצינו כן בדרי"י בממון דקדושין, נשמע אף

יתכן דיהני לר"י, ולהאמור יש להוסיף דגם בדעת ר"מ דהוזכר חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה, דמתפרש מצד דין הפקעה וביטול ולא משום שלילת כח בעצם, לא שייך רק בהטלת תנאי, דבלא"ה מה כוחו לשלול חלות דין שאר כסות ועונה, ותוס' לא דחקי כהרשב"א דלר"י מתפרש כע"מ שתמחול, ובהא גופא פליגי ר"מ ור"י אי חוץ קאמר או ע"מ שתמחלי, וביותר דכיון דמתפרש הפקעה וביטול ולא שלילת כח בעצם, ע"כ גם מצד דעת ר"מ גופי' דאיירי בתנאי ולא בחוץ.

השגת אבי עזרי על הגרי"ז, ביאור הכרח הגרי"ז וחישוב לדבריו בהל' נחלות. יעוין אבי עזרי הלכות נזירות דתמה טובא על כל דברי הגרי"ז, דכאילו איכא סלקא דעתך דיהני הטלת תנאי לשנות מדיני התורה, ומצד פרשת תנאים, ורק דאיכא דין מתנה על מה שכתוב בתורה דלא חייל התנאותו כנגד התורה, ולר"י בדבר שבממון יסוד הדין מצד פרשת תנאים. והא לר"י בדבר שבממון מהני אפילו שלא בתנאי מכל הנך סוגיות [נ"ו א', פ"ג א', פ"ד א', ב"ב קכ"ו ב', ק"ל א', ובסוף פרק השוכר את הפועלים ועוד], ולר"מ אפילו בתנאי לא מהני, וא"כ לא מצינו שום מעלה לתנאי יותר מסתם אמירה, לפיכך מתפרש דחידוש דין מתנה על מה שכתוב בתורה, רק לענין הא דהתנאי בטל ומעשה קיים, וכדביארו תוס' מצד דתנאי חידוש וליכא למילף מתנאי בני גר, אולם הא דלא חייל התנאותו כנגד התורה פשיטא בסברא וליכא נידון בזה, ולר"י איכא מעלה לדבר שבממון מצד אתיהיב למחילה

לרבנן, רק לדידהו איכא בכולהו גדר הפקעה וביטול על אמירת עקירה.

והנה בתוס' נ"ו א' ד"ה הרי, "וא"ת כיון דשייך מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו גבי ממון" כו', בהדיא דלר"י לא קשיא להו, ואי כהגרי"ז הא בזה ליכא מעלת הטלת תנאי, כמחילה סתם [נדאיכלל בקושית תוס' ע"י רע"א שם] או נזיקין דלא שייך ענין תנאי. והא איירי הגרי"ז גם ליישב דברי תוס' הנ"ל מקושית רע"א ז"ל. וניחא היטב להאמור דבממון ממש לא בעינן כוחו מצד תנאי, ולא נצרכה אלא בכגון קדושין ואיצ"ל תנאי בנזירות ע"מ שאשתה יין. ברם קאי בצ"ע לשון הגרי"ז בתו"ד "וכדומה לזה בשאר תנאים של ממון דאמרינן דתנאו קיים".

הוכחה מתוס' דלענין חלות תנאי כנגד דין התורה הוי **שליטת כח** לגמרי. ונראה להוכיח מתוס' דבתנאי בכגון נזירות וכדומה, הרי מתנה על מה שכתוב בתורה לענין דלא יחול התנאותו כנגד דין התורה, הוי שליטת כח מוחלטת ולא רק דין הפקעה וביטול על אמירת עקירה. ובזה דלא כיסוד הגרי"ז ז"ל שהרחיבו בכל מתנה על מה שכתוב בתורה. וזה ממש"כ ד"ה הרי, "וא"ת הא דתנן בפרק בתרא דמנחות (ק"ט א') הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו יגלח בבית המקדש ואם גלח בבית חוניו יצא ומפרש בגמ' היינו טעמא דהאי גברא לצעורי נפשי' קא מכוין כו' אדעתא דהכי לא נדר אגלאי מילתא דלא הוי נזיר והיינו פירוש יצא כלומר שלא חלה עליו הנזירות והשתא

אמאי והא מתנה על מה שכתוב בתורה הוא דאין גילוח אלא במקדש". לכאור' מלשונם "אדעתא דהכי לא נדר אגלאי מילתא דלא הוי נזיר", משמע דהוי תולה קבלת נזירותו בתנאי אם ארצה ואטרח, וכן משמע בתוס' נזיר י"א א' ד"ה דהוי, כדהביא מחנ"א דיני ריבית סל"ח, דבזה ניחא דאין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, דאם ירצה ויטרח הריני נזיר, ואם לאו הוי נדר בעלמא ויגלח בבית חוניו, ותמוה טובא מהי א"כ קושית תוס'.

וביאר קוב"ש כאן אות קע"ו דתוס' הכא פליגי ופרשו דהוי תולה תנאו בתנאי, דאם יגלח במקדש אינו מתנה כלום, לפיכך ודאי יכול לגלח במקדש, ואם לאו, מתנה דאם יגלח בבית חוניו הריני נזיר, ואם לאו איני נזיר. והוי כמתנה הריני נזיר ע"מ שאשתה יין. ולזה הקשו שפיר דדינא יהא דתנאי בטל ומעשה נזירות קיימת. ולשונם "אגלאי מילתא דלא הוי נזיר" היינו מכח התנאי שלא נתקיים ומתבטל הנזירות, ולא כפשטה דזהו עצם תנאו דאם לא יגלח במקדש אינו נזיר כלל. וכן משמע בהדיא מלשון הרמב"ן ב"ב קכ"ו ב' ד"ה ואיכא, "הא דאמרינן בפרק בתרא דמנחות הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו יגלח במקדש ואם גלח בבית חוניו יצא, ומפרש התם בגמרא כו' אי סגי בבית חוניו טרחנא, ופי' והוינא נזיר, ואי לא, לא טרחנא, פי' ולא חל עלי' שם נזירות מעיקרא דתנאו קיים, ואמאי הא מדאורייתא אין גילוח בבית חוניו והוה לי' מתנה על מה שכתוב בתורה ומעיקרא תנאו בטל ומעשה קיים וחל עלי' שם נזירות".

ותירוצם דכסבור שיש מצוה בבית חוניו ואינו מכוין לעקור, ובפשטה כעין סברת לאו ודאי קעקר ב"מ נ"א ב', דלהגרי"ז ענינו דלאו ב"שם אמירת עקירת דין" הוא, והכ"נ מתפרש כך לפום כוונתו ואף לרב. ואכן זה רק לענין דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן דהתנאי עוקר המעשה ולא אמרינן תנאי בטל ומעשה קיים, ברם ודאי לא אהני תנאו למיחל נזירות בלא דין גילוח במקדש, וכלשון תוס' בקושיתם ד"יצא" היינו שלא חלה עליו הנזירות, ואי כהגרי"ז ראוי דיהא כדין ע"מ שאין לך עלי אונאה דבלאו ודאי קעקר חייל תנאו דלא ליחול דין אונאה, וכביאורו בסוגיא דנזיר י"א א' דאילולי מתנה על מה שכתוב בתורה אהני תנאו דליחול נזירות בלא איסור שתי"ן.

ביאור שיטת תוס' דב' ענינים חלוקים בדין מתנה עמשכ"ב. ונראה

בדעת תוס' דב' ענינים חלוקים בדין מתנה על מה שכתוב בתורה, דלענין הא דלא חייל תנאו לשנות מדיני החלות, הוי שלילת כח בעצם, ומה"ט אין נפקותא בכוונתו, ואילו לגבי דין תנאי בטל ומעשה קיים, דלא אהני התנאי לעקור המעשה, דבזה עצם ביטול המעשה אינו כנגד דין התורה, הרי לאו שלילת כח בעצם הוא, ודנין רק מצד כללות אמירתו דחשיב אמירת עקירה, כיון דצד הלאו של הביטול בא לחזק צד ההן דיחול שלא כדיני התורה, ובהא חידשו דתלוי בכוונתו אי הוי אמירת עקירה ולא ילפינן מבני גד, דראוי למיחל בה הפקעה וביטול, או דאין כוונתו לעקירה ושפיר ילפינן מתנאי

בני גד. והא דהוכיח הגרי"ז מב"מ נ"א ב', בהכרח דממון שאני, ומיסוד הסברא בהגרי"ז גופי' דבשאר דבר שבממון מהני לר"י בלא הטלת תנאי, והכ"נ לר"מ הוי רק מצד גדר הפקעה וביטול על אמירת עקירה ולא שלילת כח בעצם, ובזה שפיר חלוק אי ודאי קעקר או לא.

לפי"ז עולה דכל הכרח תוס' דלא איירי בחוץ משאר אלא בתנאי נקושת רע"א ז"ל], היינו משיטת ר"י דתנאו קיים, דאילו לר"מ בלא"ה מתפרש מצד "שלילת כח" ולא רק "הפקעה וביטול", ובאמת חלוק מדין ע"מ שאין לך עלי אונאה דתלוי בודאי קעקר, רק דלר"י לא יתכן דיהני אלא מפרשת תנאים, או משום סברת הגרי"ז או סברת קוב"ש והגרש"ש עפ"י תוס' גיטין פ"ג א'. וק"ק דנימא מדר"י נשמע לר"מ דאין כאן חסרון כח בעצם, רק דין הפקעה וביטול כמתנה ע"מ שאין לך עלי אונאה, ושוב ראוי דבאינו מכוין לעקור ליחול התנאות, דהא יסוד ענין הפקעה וביטול מבואר ב"מ נ"א ב' גם לרבנן, והיסוד דע"י תנאים איכא כח לשנות חזינן בשיטת ר"מ, ור"מ פליג עלי' בכל דבר שבממון דלא מהני, ובממון ממש לכאור' ודאי הוי מגדר הפקעה וביטול ולא מצד שלילת כח, ואמאי לא נימא דגם בהנך דבעי הטלת תנאי, מודה ר"מ דהוי רק דין הפקעה וביטול על אמירת עקירה, ונפק"מ להיכא דקסבור מצוה ועי'.

האמור בזה עפ"י דיוק לשון רמב"ן ב"ב ככ"ו ב' וביאור קוב"ש בתוס', אולם יעוין בהגרש"ש כתובות סמ"ט שדן בתחילה דהוי תולה תנאו בתנאי, והקשה

מתנה מי קאמר לה לא סגי דלא מינסיבא ל' לאחיה דההוא גברא. משמע דאי הוה מתנה הכי הוה מתנה על מה שכתוב בתורה, ואמאי הא כשהתנה זה לא אסיק אדעת' דימות זה בלא בנים ותפול קמי יבם. ויל"ע דיסוד ר"י דבאינו מכיין לא בטל התנאי דשפיר ילפינן מתנאי בני גר דמבטל המעשה, ואילו בגיטין דנין כיצד חייל התנאי לגרום עקירת דין יבום, בדמיון להעולה מתוס' דלא מהני התנאי דליחול נזירות בלא חובת גילוח במקדש.

והעירונ' למחנ"א דיני ריבית סל"ז ד"ה איברא, במש"כ תוס' חולין קל"ד א' ד"ה חוין, גבי ע"מ שאתה נותן לי המתנות, דבא"נ ביארו דהתנאי בטל מדין מתנה על מה שכתוב בתורה, דהתורה זכתה לישראל ליתן למי שירצה. והקשה ממסקנת הגמ' גיטין פ"ד ב' בע"מ שתאכלי בשר חזיר לא סגי דלא אכלה לא תיכול ולא תתגרש, והכ"נ לא יתן ולא יקנה. וביאר דהתם בגיטין אין כוונת הבעל אלא שלא יחול הגט ולא שתאכל בשר חזיר, רק דבאופן זה מעכב הגרושין, משא"כ בההיא דחולין רוצה במכירה וחלות התנאי שיתן לו המתנות. והיינו בדמיון לסברת ר"י בתוס', דהכ"נ תלוי אופי אמירתו, אי אמירת עקירת דין או לאו. ולכאנ' הא דחה שיטת ר"י מסוגיא דגיטין פ"ג א'. אולם נחא היטב, דלענין דליחול תנאי כנגד דין התורה, שפיר הוכיח מגיטין דלא מהני אף באינו מכיין, משא"כ לענין דיחול התנאי לעקור המעשה, דעצם ביטול המעשה אינו ביטול דין התורה, בזה תליא רק בשם אמירתו, ושפיר תלוי בכוונת

משיטת ר"ש במתנ' דמנחות ק"ט א' שם דאין זה נזיר, דממנ"פ, אי במקדש מהכ"ת דלא הוי נזיר, הא לצד גילוח במקדש לא התנה כלום, ואי בבית חוניו הא לכו"ע אינו נזיר ומאי פליג ר"ש. והכריח דרך מחודשת דלאו תולה תנאו בתנאי, רק התנה על נזירות של גילוח בבית חוניו, ולר"ש חסר בעד שיזיר מכולן, ולרבנן כיון דיכול לגלח במקדש כנזירות גמורה, אף בלא גילוח חייל דיני נזירות בלא חובת מקדש ואסור בדיני נזירות, ולשון תוס' דלא הוי נזיר היינו לאו קדושת נזיר לכ"ד עיי"ש. וצ"ב כוונתו כיצד מביא קרבנות למקדש אי אינו מחויב, ומהו עיקר יסודו בזה.

עכ"פ לדבריו עולה דבאמת תירוצ' תוס' דכיון דאינו מכיין לעקור חייל נזירות בלא חובת גלוח במקדש, ויסד מהא לדרכו עפ"י תוס' גיטין פ"ג א', דבליכא אמירת עקירה מהני ע"י תנאי שישתנה דיני החלות. ומינה גם לדרך הגר"ז דניתן לפרש מצד פרשת תנאים, ואינו נסתר מדברי תוס'. מיהו לקושטא ודאי משמע מתוס' דלא חייל נזירות כלל, ועולה כהאמור דלתוס' חלוק חלות תנאי לשנות הדין בין חלות תנאי לעקירת המעשה בלבד.

במחנ"א דיני ריבית דחלוק תנאי לשנות הדין מתנאי לעקור המעשה בלבד. במחנ"א דיני ריבית סל"ח הקשה איסור ר"י מסוגיא דגיטין פ"ג א' נענה ר"ט ואמר הרי שהלכה ונשאת לאחריו של זה שנאסרה עליו ומת בלא בנים לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה, עוקר איהו עקר, אלא מתנה לעקור דבר מן התורה,

אמירתו, והיינו ההיא דע"מ שתאכלי בשר חזיר, דחלות הגרושין כדינו, ושפיר מהני ביטול התנאי לעקור הגרושין אם לא תאכל, כיון דלאו כוונת עקירה בתנאו. משא"כ גבי מתנות דכוונת עקירה בתנאו, דינא הוא דתנאו בטל ומעשה קיים.

מידו יוכרח דמחנ"א פירש תוס' כהגרש"ש המחודש דחייל נזירות בלא חובת גילוח, דבלא"ה לא קשיא מגיטין פ"ג א', דאדרבא מיני' ובי' מוכרח מתוס' דלא נעקר דין בכ"ג. ואיהו גופי' דייק מלשון "יצא" כתוס' נזיר י"א א' דהתנה דבלא ארצה לטרוח הוי נדר בעלמא, ואילו לתוס' כאן אין כאן לא נזירות ולא נדר. וזה אי פירש כקוב"ש, דמתנה דאי לא יחול נזירות של גילוח בבית חוניו אינו נזיר כלל, אולם אי כהגרש"ש הא שפיר יצא דיני נזירות בלא גילוח במקדש דמהני התנאותו בזה וניחא היטב לשון "יצא", וכיון דפירש תוס' כפשטה מה הקשה מההיא דגיטין, ובפרט למאי דאיהו גופי' אזיל בסברת ר"י לענין דאהני התנאי לעקור המעשה כנ"ל וצ"ע. [צ"ת להבין קושיתו מהס"ד דמנחות ק"ט א'].

ביאור שיטת ר"ת מצד מפליג בדברים,
בסוגיא דגיטין פ"ד ב'. בשטמ"ק
והגר"ח דגם בלא תנאי חסר האדם בשבועה רק עפ"י ר"ת. יל"ע להר"ר עזריאל בשטמ"ק והגר"ח דמצד דין האדם בשבועה לא בעינן משפטי התנאים בנזירות וכדומה, אמאי איכא חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה במתנה ע"מ שאשתה יין, דלענין ביטול קבלת הנזירות הא איכא חסרון

האדם בשבועה, ובתוס' בסוגיין נ"ו א' ביארו דהתנאי בטל ואינו עוקר המעשה משום דחידוש הוא ואינו דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה, אולם הכא לא בעינן לחידוש תנאי ביטול, רק חסר בעצם העשי' מצד האדם בשבועה. ואה"נ לענין שלא יחול נזירות בלא איסור שתי' יין, כדביאר הגרי"ז ז"ל, איכא שפיר חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה, דחייל הפקעה וביטול על אמירת תנאו, ברם כיצד חיילא נזירות, וזה בדמיון לקושית תוס' בכל מתנה על מה שכתוב בתורה, למאי דס"ד בקושיתם דתנאי לאו חידוש הוא, והיינו דבעינן רצון האדם כלפי תוצאת החלות, ובהתנה ליכא קנין כלל לצד אי קיום התנאי, ומה יועיל לן דין מתנה על מה שכתוב בתורה, והכא נמי לקושטא לענין נזירות דבעינן האדם בשבועה.

בהכרח לפרש עפ"י שיטת ר"ת בתו"י
"ואר"ת דהוי מפליג בדברים ואין
זה תנאי כלל שיתקיים התנאי למאן דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והוי כמו על מנת שתעלי לרקיע". והיינו דלר"ת לענין דלא חייל כנגד דין התורה, ודאי איכא חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה דנשלל כוחו או דחייל דין הפקעה וביטול, ברם לענין דיעקר המעשה בלא נתקיים התנאי, ס"ל דכיון דאין זה נגד התורה דלא יחול הקדושין, אין כאן סיבה לקיום המעשה, רק מצד מפליג בדברים, דכתוצאה ממה דלא שייך חלות קדושין לחצאין בלא שאר כסות ועונה, הרי מה דכפל דאם יהא חייב לא יחול קדושין, הוי הפלגת דברים בעלמא. [ולתוס']

חשיב כל האמירה ב"שם אמירת עקירה" לענין שאין ללומדו מתנאי בני גד ובני ראובן דמהני מדין תנאי. והשתא אי ננקוט דשייך מפליג בדברים גם בנזירות [עי' רמב"ן], נחא דמכח מתנה על מה שכתוב בתורה דלא יחול נזירות בלא איסור שתי' יין, הו"ל הכפלת תנאו הפלגת דברים בעלמא.

נמצא לפי"ז דתוס' בסוגיין דלאו אזלי כר"ת מצד מפליג בדברים, מוכרח דלא ס"ל יסוד שטמ"ק והגר"ח ז"ל, דאי איכא חסרון האדם בשבועה מה שייך ביטול התנאי מצד מתנה על מה שכתוב בתורה כנ"ל. ובקרבן אורה ציין למש"כ גבי ההיא דמנחות ק"ט א' דהתם סבור שיש מצוה בבית חניו ואין מתכוין לעקור אית לן למילף מתנאי דבני גד ובני ראובן. הרי בהדיא דמצד דין תנאי ובעינן א"כ כל משפטי התנאים. והעירוני דלר"ך הגרש"ש וקוב"ש גם בתוס' נזיר מוכרח דלא כשטמ"ק והגר"ח ז"ל, דהא מצד כללא דחלות אשר חלותו מהווה סיבה לביטולו למפרע לא חייל מעיקרא, ליכא נפקותא אי ביטולו מחמת תנאי, או מחמת דין האדם בשבועה, ואי ס"ל חסרון האדם בשבועה דלא שייך חלות נזירות עם איסור שתי' יין, הרי גם בלא חידוש פרשת תנאים לא יחול איסור שתי' יין, כיון דחלותו היא סיבה לביטולו מחמת דיבטל כל חלות הנזירות משום חסרון האדם בשבועה, ומה איכפת לן דליתא בשליחות וליכא תורת תנאי בזה, וע"כ דליכא חסרון האדם בשבועה ורק מצד דין תנאי לא יחול ושפיר הקשו מצד ליתא בשליחות.

יענין קוב"ש אות קס"ז דשיטת ר"ת צ"ע מגיטין פ"ד ב' גבי פלוגתא אביי ורבא בע"מ שתאכלי בשר חזיר אי הוי מפליג בדברים, ופרכינן תיפוק ל' דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא, והיינו אפילו אי אינו מפליג בדברים מכ"מ תנאו בטל, עי' רש"י שם, הרי דתרי מילי נינהו. [וכן הקשה מחנ"א דיני ריבית סל"ז]. וצ"ל דלר"ת בזה גופא השוק"ט בגמ', דהס"ד דהוי דין בפני עצמו כר"י בתוס', ומשני דהנ"מ בודאי קעקר, והיינו בחלות תנאי כנגד דין התורה, דזה ודאי לא מהני מצד חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה, אולם בלאו ודאי קעקר, דלא משתנה דין החלות, והנידון אי התנאי יבטל המעשה, בזה יש לדון רק מצד מפליג בדברים, דביטול החלות אינו כנגד דין התורה, ואף אמירת הלאו בפני עצמה לא חשיב אמירת עקירה ועי'.

ביאור קושית תוד"ה הרי, לענין הקדים לאו להן לא קשיא להו. כתובות נ"ו א' תוד"ה הרי, "ע"כ בדכפלי' לתנאי' איירי דאמר לה אם אין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואם לאו אל תהי מקודשת". מדויק דבלא כפלי' אפילו אי לא בעינן, לא קשיא להו, וכ"מ מדברי הפנ"י. וביאר בהגהות רש"א עפ"י רמב"ן ב"ב קכ"ו ב' דבמתנה על מה שכתוב בתורה לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן, ובפשטה מסברת אומדנא, לזה הדגישו דאיירי בכפלי', ובהא נקטו דליכא חסרון מפליג בדברים דלא כר"ת בתו"י.

עוד מדויק בלשונם דבעינן כל משפטי התנאים, הן קודם ללאו, תנאי קודם

דהוי גדר הפקעה וביטול על האמירה, ונימא דחשיב חד אמירה שענינה עקירת דין, הכא למאי דסברו דתנאי לאו חידוש הוא, ויסודו בעיקר הדבר דרצון האדם כלפי החלות גורם, מה יתן לך הפקעת אמירתו, דזה כד דנין לחדש איזה דין או ביטול מכח אמירת התנאי, ואילו הכא הקושיא דטפי מרצונו לית לך, וכעין יסוד הסוגיא נזיר י"א א' דבחוץ מן היין לא שייך חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה לר"ש, דטפי מקבלת נזירותו לית לך.

ביאור תירוץ ר"י עפ"י שו"ת הרא"ש, יסודו ד"המעשה" גורם הקנין.

שם, "ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה"א דשום תנאי איננו מבטל את המעשה ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים והשתא דילפינן מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה אמרינן דדוקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה". עיקר חידוש ר"י דתנאי חידוש, ולא בכללא דמתנה על מה שכתוב בתורה, וביאר הגרש"ש ז"ל בשע"י ח"ב ש"ז פ"ח עפ"י שו"ת הרא"ש כלל ל"ה ס"ט וכלל מ"ו, דתנאי מילתא אחריית והמעשה קיים בפני עצמו לכל צד, ודימה לחפירת בור דלא שייך על תנאי. ולכא' מה דמיונו לחפירת בור דהא מלבד מעשה הקנין בעינן רצון וגמ"ד.

וי"ף דנתחדש ד"המעשה קנין" גורם, ובעי רצון בפועל לקבוע מטרת המעשה לקנין ולא לשימוש בעלמא, וכלפי קביעת המעשה לא שייך תנאי, דאו שעשה בתורת מעשה קנין, או בתורת מעשה שימוש

למעשה, וכן מפורש בתורא"ש, ועל זה לא קשיא להו דסוף סוף הא גילה דעתו שאינו רוצה בחלות אלא בקיום התנאי. ויל"ע דהא יסוד הקושיא דתנאי לאו חידוש הוא, ופרשת בני גד חדשה משפטי ודיני התנאים ולא עיקר דין תנאי, ובפשטה מצד דיסוד הקנין ע"י רצון ל"חלות" והתנאי מהווה גילוי דעתו שאינו רוצה אלא בקיום החלות, וטפי מרצונו לא שייך שיחול. והשתא הא גם בהקדים לאו להן איכא גילוי דעת, ואי מצד פרשת בני גד דאיירי בהן קודם ללאו, הא הכ"נ איירי בהתנו שלא כנגד דין התורה, וכיצד חילקו בזה, וצ"ל בפשטה דהכא שינה מצורת ההתנאה וטפי לא דמי לפרשת בני גד, משא"כ במתנה על מה שכתוב בתורה דליכא שינוי בעצם צורת ההתנאה, לפיכך תליא אי תנאי חידוש או לאו, ואכתי טעון ביאור.

וצ"ל עפ"י מה דמסיק הרשב"א גיטין ע"ה ב' ד"ה אתקין, בשם תוס', דשמא יש יתור כמו בתנאי כפול. והיינו דמכח יתור למדין הנך דינים, וי"ל דממילא במשנה התנאתו גרע מאינו מתנה, וכסברת הרשב"א לעיל, דגילה בדעתו שאינו חושש בקיומו, ועכ"פ הדר לגדר דברים שבלב, ומה"ט בשאר אופנים לא קשיא לתוס', אולם במתנה על מה שכתוב בתורה דליכא יתור, לא חסר כלל בגילוי דעתו וכיצד יחול טפי מרצונו. ואמנם איכא כללא דמתנה על מה שכתוב בתורה דלא חל כנגד התורה, היינו דאין בכוחו לשנות הדין, מיהו הכא דנין על שלילת הקדושין וזה אינו נגד התורה, ואפילו ליסוד הגר"ז ז"ל מהא דב"מ נ"א ב',

מה יהני הפקעת האמירה, דסוף סוף ליכא הסיבה לגרימת החלות, אולם כיון דיסד ר"י דתנאי חידוש, הרי בעינן כח אמירת תנאי לבטל המעשה, ולזה שפיר י"ל אין לך בו אלא חידושו דליכא למילף על אמירת עקירה דלא יתבטל ויופקע כוחה.

והנה דין מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בלא אמירת תנאי, כסוגיין הא בע"פ לא, ולקמן פ"ג א', וב"ב קכ"ו ב', והרי דאין זה דין בתנאים מצד דומיא דבני גד ובני ראובן. ביאורו, דלענין לשנות הדין ודאי איכא שלילת כח, או הפקעת כח האמירה, ונתבאר דלתוס' חלוק בזה אי מידי דממונא או לאו, מיהו הכא דנין על ביטול המעשה מצד התנאי, וזה דין בתנאים דגם אמירת "הלאו" דאינו בא לפעול לשנות דין התורה, וגם אינו עצם אמירת העקירה, מכל מקום חשיב מכללות אמירת התנאי של עקירת דין, ואי אפשר ללומדו מתנאי בני גד ובני ראובן דיחול התנאי לבטל המעשה.

שיטת הר' אלחנן בתוס', פלוגתא רע"א וחזו"א בועזי"ל, הנפק"מ בזה.
שם, וא"ת כיון דשייך מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו גבי ממון א"כ לא יוכל אדם למחול חובו לעולם על ידי תנאי שאם יאמר עשה עמי היום וחובך מחול לך יהא מתנה על מה שכתוב בתורה כו'. עי' רע"א דהו"ל להקשות מסתם מחילה, ועוד דהכא מתפרש כתשלום על עשה עמי, גם צל"ע דהמחילה היא המעשה ולא התנאי. ולכא' אה"נ קושיתם על כל מחילה ואירי בחוב גדול

בעלמא, ולא בעינן מילוי רצונו של האדם כלפי תוצאת החלות. ומה"ט לולי פרשת תנאים הרי עשה מעשה קנין וממילא יחול החלות בלא התחשבות באי רצונו לתוצאת החלות. ונתחדש תנאי ביטול, דמלבד מעשה הקנין איכא מעשה התנאי דמחיל דין בהמעשה דתלוי בהתנאי, הגם דהמעשה בעצמותו שלם בסיבתו וכוחו לגמרי, והיינו דינא דהרא"ש דמהני ביטול התנאי מדין אתי דיבור ומבטל דיבור והמעשה קיים, ואינו כקדושין לאחר ל', או כחוק, דודאי בעי מעשה חדש, דטפי מתוך או מלאחר ל' לא עשה. [עי' אבנ"מ סכ"ז סק"ט ובשו"ת רע"א קמא סכ"ג].

ותירוצין ר"י נוחא לגדר הפקעה וביטול על אמירת עקירה, כנ"ל יסוד הגר"ז
ז"ל מב"מ נ"א ב', ואמנם בתוס' מוכח דלענין תנאי לשנות הדין הוי שלילת כח מוחלטת, ואפילו באינו מכוין לעקור כנ"ל, וחסרון זה ליתא לענין דהתנאי יבטל המעשה, דהא ביטול המעשה אינו כנגד דין התורה, ולא שייך בזה שלילת כח, אולם עיקר סברת הפקעה וביטול מאמירת עקירה גם תוס' מודו, וזה אהני כלפי כל לשון ההתנאה דשוב ליכא למילף מתנאי בני גד ובני ראובן, ולא צריך לדחוק משום סרך מפליג בדברים, ולפרש דבכסבור מצוה כההיא דע"מ שאגלח בבית חוניו ליכא משום מפליג בדברים, דבאמת פליגי אר"ת לגמרי, רק מצד סברת הפקעה וביטול על אמירתו, ובהס"ד דתנאי לאו חידוש, וביאורו דתליא ברצון האדם כלפי תוצאת החלות,

הרבה משכר פעולתו ומתפרש מחילה שלא בתורת תשלום וצל"ע.

שם, ותירץ הר' אלחנן כו' אבל למחול יכול כו'. בחזו"א ביאר דמחילה היינו תיכף אחר השבירה, דאי קודם השבירה לא שייך מחילת ממון אלא מחילת זכות התביעה של הזיקו, ועיקר דין מתנה על מה שכתוב בתורה היינו שלא יחול הדין, דלפירוש רבינו שמואל בתוס' ב"מ נ"א ב' בע"מ שלא יחול דין אונאה גם שמואל מודה דלא מהני, ופליגי במוחל את זכותו, דשמואל סבר שהוא בעלים למחול זכותו ומכירה זו לא תהי' בה דין אונאה, ורב סבר כיון דשנאוי אונאה לפני המקום אף כשמחל המתאנה חוזר ותובע אונאתו. ולמאי דקיי"ל כרב ע"כ איירי במוחל אחר השבירה.

שם, ועוד י"ל דנזקין לא דמו כו'. עיקר הוספתם דבנזקין יהני אפילו בע"מ שלא יחול דין נזק, דליכא ב"י חסרון לחצאין, ובחזו"א ביאר דבקדושין אין חצאין דרצון התורה בחיוב הזה שזהו אופי החיים וטוב ההנהגה הראוי לעם ישראל, ולפיכך אף אם מחלה, הוא בחיובו ממצות התורה, וחדית דגם מחילתה לאחר מכאן לא יהני, דלועוד י"ל לא תליא בזה כלל, וכן בע"מ שאין לך עלי אונאה שנאוי האונאה לפני המקום אף שמוחל מפני שלא ידע, וכן בשביעית הרצון בתקנתן של העניים, ובנדיבות של העשירים, אבל בשכור כדי ע"מ לפטור, אין כאן מזיק ממנו של חברו וכאילו שיכר הבעלים עצמו הוא עכ"ד. לפי"ז הוי סברא מיוחדת בכל דבר וקצרו תוס' בלשונם טובא.

ונראה דמהגרעק"א ז"ל מוכח דפירש משום כללא דאין "חלות" לחצאין, דהקשה דע"מ שאין לך עלי דין אונאה הוי כע"מ שאין לך עלי דין נזק. ולסברת חזו"א מה דמיון הא באונאה דלא ידע איכא סברא דשנאוי לפני המקום משא"כ בנזקין, וע"כ מצד חלות לחצאין, מיהו הא איכא חלות מקח, וכפי הנראה יסודו דחפצא דהחלות הוא "הבעלות", ומבחינה זו אין חילוק בין חלות מקח לחלות מתנה, דבכפץ בעצמותו לא חייל מידי כדי דנימא דהכא חלות מקח והכא חלות מתנה, ובשלילת דין אונאה הו"ל חלות מקח לחצאין, רק דבמקח איכא פסיקת מקח, ומה דשולל דין אונאה אינו לחצאין בעיקר חלות הבעלות. ולתוס' איכא חלות מקח ועי'.

ובתורא"ש דחה הועו"ל מדין סילוק מירושתה לקמן פ"ג א'. וכוונתו דירושא לאחר מיתה היא ואין כאן לחצאין בדמיון לע"מ שלא יחול דין שאר כסות ועונה. ויל"ע על פי יסוד הגר"ח בפכ"ג מהל' מכירה דירושא הוי בחלות האישות ממש, ולא כדבר צדדי דלאחר מכאן, ואוכח לה מסוגיא דגיטין פ' המגרש דחוץ מירשותך הו"ל שיור בגרושין. ויל"ד אי בהא פליגי תוס' ותורא"ש, ועו"ל בזה.

ולחזו"א דהוי ענין באופי האישות וטוב ההנהגה הראוי ג"כ יש לדון כיצד דנין ענין ירושה. - נפק"מ בין רע"א לחזו"א בע"מ מחילה לאחר מכאן, דלרע"א זה ודאי מהני דאין כאן חלות לחצאין, ולחזו"א אזלינן כפי רצון התורה בתכלית הענין ולא יהני מחילה.

שם בתוס' ב' תירוצים לענין שומרים. בברכ"ש אזיל דפליגי אי חיוב התורה מיהו ילפינן מחלוקת הפרשיות דמהני התנאת האדם, או השתעבדות האדם והתורה ירדה לסוף דעתו כיצד משתעבד בכל שומר ושומר, ומה"ט פשוט דתליא בהשתעבדות שגילה בדעתו. אולם יעוין בחזו"א דלא פירש כן, וצל"ע קצת מאי נפקותא בין ב' התירוצים לדבריו. [דין נותן מתנה לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו למ"ד דמהני ע"י תנאי גרידא, צ"ל דאין בזה חסרון מתנה על מה שכתוב בתורה דהוי ענין ממוני גרידא].

- ע"כ העתקה -

קל"ד א'. אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח ורב אסי אמר אפילו שקל לו טבח הדין עמו. הנחת הגמ' דסיפא דומיא דרישא דהדין עם הלוקח, דהא ברישא אין המתנה בכלל המקח והלוקח נותן עבור הטבח בשליחותו, ואין כאן גזילה מצד הטבח כלל, ומהא נובע הנידון במאי איירי סיפא דמתנ' דמתפרש ג"כ דהדין עם הלוקח. והנה לרש"י לכו"ע הדין עם הלוקח ופלוגתתם אי הדין גם עם הטבח, בין להס"ד דפליגי בדרי"ח בין למסקנא דפליגי אי מתנ"כ נגזלות. ולתוס' להס"ד הוא בהיפוך, דלכו"ע הדין עם הטבח, ונחלקו אי הדין גם עם הלוקח בפלוגתא דרי"ח ורמב"ח אי רצה מזה גובה רצה מזה גובה או אינו גובה אלא מן הראשון.

לרש"י לרב דבשקל לו טבח הדין עם הטבח, היינו כמ"ד ב"ק קט"ו א' דאף עם הטבח קאמר רב, וחילי' דרש"י מכח

הדוחק העולה לשיטת תוס', הן דלמסקנא הוי איפכא ממאי דהוי בעי למימר מעיקרא, דלהס"ד רב עם הטבח בלחוד ופליגי אי אף עם הלוקח, ולמסקנא רב אף עם הטבח קאמר, ופליגי אי רק עם הלוקח או אף עם הטבח בנידון אי מתנ"כ נגזלות, וגם דבהס"ד הקדימו בגמ' לבאר שיטת ר"א דאית לי' כר"ח, ולמסקנא הקדימו בגמ' לבאר שיטת רב דסבר מתנ"כ נגזלות ומה"ט הדין אף עם הטבח. ואילו לרש"י הן בהס"ד והן במסקנא הקדימו בגמ' לבאר שיטת רב דאף עם הטבח, להס"ד דאית לי' דרב חסדא ומה"ט אף עם הטבח, ולמסקנא משום דמתנ"כ נגזלות ומה"ט אף עם הטבח.

מיהו בתוס' והראשונים הקשו טובא על רש"י דהא בין לר"ח בין לרמב"ח גובה מן הראשון, והיאך אמרינן דר"א לית לי' דרי"ח ומה"ט אין הדין אלא עם הלוקח, דהא הטבח ששקל הוי כגזול ראשון דלכו"ע גובה הנגזל ממנו, והוי ר"א שיטה שלישית לרש"י, דלא כר"ח ודלא כרמב"ח.

והעו"ל מדיוק לשונות רש"י, וכעין שביאר בלב ארי', דיסוד חילוק הדינים, דהתם באכלו דאין הגזילה בעיני', והכא במתנות בעולם תחת יד הלוקח, ובכלל דלרמב"ח אזלינן בתר עיקר הגזול שבכאן, והשתא בההיא דב"ק דהשני אכלו ואין כאן גזילה תחת ידו, אזלינן בתר הגזול הראשון שהוציאו והפקיעו מרשות הבעלים, דאיהו חשיב עיקר הגזול, ואילו לר"ח כיון דהוי קודם יאוש דברשותא דמרייהו קיימי שפיר מצי גבי אף מן האחר שאכלו [מיהו פשוט דאחר שגבה מן האחד נגמר דינו]. ואילו הכא בסוגיין דהמתנות בעולם תחת יד

נגזלות או לא, בנידון אי הוי ממון השבט או הפקר לשבט, אלא באלמות קני' דידהו כיון דמכח גבוה הוא ולא נתפס גזילה בזה.

והנה בפשטה הנפק"מ כלפי איתא בעינייהו, והיינו לענין אי מוטל על הטבח לטרוח שיגיע ליד כהן, דיסוד המצוה תלוי' בהממון, ויש לחשב מה הי' דין הממוני אי הוה ממון שיש לו תובעין, והשתא למ"ד מתנ"כ אינן נגזלות, ליכא דין גזלן וחיוביו על הראשון, וממילא אינו חייב לטרוח להוציא המתנות מיד הלוקח.

ויל"ע בלשון רש"י ד"ה והכא, "בגזל מתנות כהונה קמיפלגי מר סבר מתנות כהונה נגזלות ונתחייב גזלן בגזלתו לשלם דתורת גזל עליהן". ובד"ה ומר, "אין כח לגזלן וכל זמן שהן בעין כל מקום שהולכין החוב מוטל על מי שהם אצלו לתתו לכהן והראשון לא נעשה גזלן עליהם". הנה מלשונו השני נראה כלפי בעין והנידון אי מוטל טירחת הוצאתן מיד הלוקח על הטבח כנ"ל, אולם מלשונו הראשון "ונתחייב גזלן לשלם דתורת גזל עליהם" משמע לשלם דמים, ויקשה כדהקשו תוס' להס"ד דהא ממון שאין לו תובעין הוא, ויל"ד מצד משתרשי ל"י ותואם שיטת תוס' לעיל קל"א א' ד"ה שאני, וכן פירש בחידושי הר"ן הכא [מיהו יש לחשב לשיטתו שם ועי'], והיינו כיון דהטבח קיבל דמים עבור המתנות.

רמב"ם פ"ט מהל' בכורים הי"ד. "בהמה שלא הורמו מתנות" מותר לאכול ממנה, שאינה דומה לטבל שהרי מתנות כהונה מובדלין, והמתנות עצמן אסור

הלוקח המעכבן כנגד הכהן, חשיב איהו עיקר הגזלן, דהא סו"ס ברשותא דמרייהו קיימי, ובמצב זה דמעכב הגזילה תחת ידו הוא עיקר הגזלן, ומה"ט לר"א דס"ל כרמב"ח, הכא הדין בהיפוך דהדין עם הלוקח ולא עם הטבח, וזהו שכתב רש"י ד"ה הדין עמו, "דינו של כהן ותביעתו עם הלוקח הוא הואיל וישנה לגזלה בעין במקום שהוא שם ילך". והיינו דאומר לו הרש"ל מה שתחת יד הלוקח דהוא עתה גזלה ומעכבה תחת ידו.

בתוד"ה דמר. "ותימה דמאי קא מיירי אי בשאין מתנות בעין הא אמרינן בריש פירקין דמזיק מתנות כהונה או אכלן פטור ואם הם בעין היכי קאמר דבדרב חסדא קא מיפלגי הא משמע בריש הגזול בתרא [ב"ק קי"א ב'] דהיכא דהם בעין ליכא מאן דפליג אדרב חסדא אלא דוקא כשאכלן כו' משמע דלמאן דפליג עלי' אתי שפיר דדוקא אין גזילה קיימת פטורים אבל בגזלה קיימת חייבים לשלם וצ"ע". יל"ע דלכאור' התם מצד דהבעלים נוטל את שלו, מיהו לא מוכרח דאיכא חיוב והשיב על השני, והכא לרב דלית ל"י דרב חסדא אין מוטל טירחה על הלוקח ולר"א דס"ל כר"ח מוטל על הלוקח.

לא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא במתנות כהונה נגזלות קא מיפלגי דמר סבר נגזלות ומר סבר אין נגזלות. ברש"י ב"ק קט"ו א' ד"ה אינן נגזלות, "דאלימא קני' דידהו דמכח גבוה קאתו ל"י וכל היכא דאיתנהו אימא דכהן ניהו". מבואר דאין הפלוגתא במתנ"כ אי

לישראל לאכלן אלא ברשות כהן. עבר ואכלן או הזיקן או מכרן אינו חייב לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע, והקונה אותם אע"פ שאינו רשאי ה"ז מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות". מבואר שיטה מחודשת בפלוגתת רב ור"א, והיינו דרב ס"ל מתנות כהונה נגזלות לפיכך אם מכרן ללוקח הגם דאינו רשאי קנה הלוקח ודידי' הו', ור"א ס"ל מתנות כהונה אינן נגזלות וממילא לא קנה לוקח.

ובכס"מ הט"ו הביא דברי הר"ן שכתב על דברי הרמב"ם, "נראה מדבריו שהוא מפרש אמר רב לא שנו דחייב הלוקח ליתן לכהן אלא ששקל לעצמו אבל לא שקל לעצמו רשאי הלוקח לאכלן שהראשון שהוא שגזלן והלוקח מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות". והוסיף הכס"מ, "ומ"מ יש לתמוה על רבינו למה השמיט חילוק בין שקל לעצמו ללא שקל לעצמו כמו שחילק רב, וי"ל משום דאמרין בגמרא איכא דמתני לה באפי נפשה רב אמר מתנות כהונה נגזלות ורב אסי אמר אין נגזלות ולההוא לישנא לא מפלגינן בין שקל לעצמו ללא שקל לעצמו, ופסק כההוא לישנא משום דלישנא בתרא הוא וגם משום דלההיא לישנא אתיא מתניתין כפשטה".

וביאר בחזו"א, "ובר"מ פ"ט מהל' בכורים פי' במסקנא דרב סבר הדין עם הטבל לאפוקי לוקח, והלוקח מותר בהם דכבר קנאו הראשון בגזילה, אע"ג דגזילה בעלמא לא קנה אלא בשינוי, הכא במתנות כהונה בשינוי רשות סגי, והא דאמר הדין עם הטבח לאו דוקא שאין הטבח חייב לו כלום,

וקשה לפי"ז ל' הגמרא ב"ק קט"ו א' דאמר אף עם הטבח". ועולה להרמב"ם דהטבח לכו"ע פטור, ופליגי רק לענין הלוקח, דלמ"ד נגזלות יצא מרשות כהן, ולמ"ד אין נגזלות הדין עם הלוקח דלא זכה בהן.

ויעזיב אבי עזרי פ"ט מהל' בכורים הי"ד [תנינא כ"ה ב' בדה"ס], דביאר שיטת הרמב"ם ע"פ סוגיא דסנהדרין ע"ב א' בבא במחותר ונטל כלים ויצא פטור מלהחזירם אפילו באיתנייהו בעינייהו, משום דברשותי' קיימי, ואף רבא דס"ל דהדין רק בששיבר, כתבו שם תוס' דזה אפילו בשיבר לאחר שיצא מן המחותר, וכן במסקנא שם דאמרין והלכתא בשדיניהו בנהרא הוא אפילו אם אח"כ שדיניהו בנהרא כמבואר בבעה"מ, וכן פירש"י שם שאפילו כששיבר אח"כ פטור, ומינה מוכרח דבאיתא בעין חיוב החזרה הוא רק מדרבנן כדביאר בעה"מ, ומהא יסדו אחרונים ז"ל דבעצם ע"י הגזילה נפקע הדבר מהבעלים, אלא דחיוב ודין השבה מעמיד הדבר ברשות הבעלים, ומעכב על הגנב והגזלן שלא יקנה, וע"כ כל דליכא חיוב השבה כמו בקלבדר"מ, ממילא קני לה, וכן הוכיחו מסוגיא דתמורה ו' א' דשינוי גורם דליכא חיוב השבה וממילא קני לה מכח גזילה ראשונה.

והיינו דברי הרמב"ם דפסק דמתנות כהונה נגזלות, וע"כ אם מכרן אין הלוקח צריך להחזירן משום דמתנות כהונה נגזלות ואין חיוב השבה על הגזלן, שהרי זה כמזיק מתנות כהונה דפטור מחיובים, והדר דאם אין חיוב השבה שוב נפקע ע"י הגזלן ושייך להלוקח, ויש להוסיף דלא יצויר גזילה

לא קדים גזילה והרי"ז כצובע חפץ אחר בלא שגזלו כלל.

וי"ל ד עפ"י יסוד רע"א כתובות ל"ד ב' דטביחה דרך גניבה הוי גניבה מצד

דגניבתו ושינויו באין כאחד, ובחזו"א ב"ק סט"ז סק"כ תמה דהוי כמזיק והיאך שייך למיהב לי' דין גנב, ונתבאר באורי סוגיות ב"ק סצ"ז דיסוד הדין משום יצירה דע"י השינוי חשיב פנים חדשות באו לכאן, והוי גזילה ע"י קנין יצירה, וברש"י בראשית פרשת לך לך פי"ד פי"ט, קנה שמים וארץ, כמו עושה שמים וארץ על ידי עשייתן קנאן להיות שלו, ולפי"ז י"ל דגם דין צבעו היינו כדין טביחה דרך גניבה, וזה מהני אף במתנ"כ, דרך גזילה של הוצאה גרידא ליכא כיון דמכח גבוה, משא"כ גניבת שינוי, וכהאמור דהא דאין מתנ"כ נגזלות אינו מצד דליכא "ממון השבט" אלא מצד אלימות רשות הכהנים, וזה רק לענין גזילת הוצאה ולא לענין גזילת שינוי.

ושלאחר הקוצרים העליונים לעניים והתחתונים של בעה"ב ר"מ

אומר הכ"ל לעניים שספק לקט לקט. לרש"י רק ר"מ ס"ל ספק לקט לקט, וקושיית הגמ' מדר"מ לחודא, והתחתונים לכו"ע הוי ספק לקט, אלא דלחכמים אזלינן לקולא ולר"מ לחומרא דספק לקט לקט, ומינה דהעליונים לא חשיב ספק לקט אלא סתמא לקט ניהו, דאל"כ אמאי לרבנן העליונים לעניים, וצריך טעם אמאי יש לתלות דלקט הן הא יתכן שפיר דמשבלי בעה"ב הם, גם ק"ק לשון רש"י ד"ה העליונים, "חטין העליונים שעל פי החור איכא למימר לקט

במתנות כהונה אלא כשמכרן הישראל, דאי רק שהגביהן לעצמו אין זו גזילה, דאין כאן מעשה גזלה וכמו שנותן מימינו לשמאלו, ורק ע"י שמכרן זהו מעשה גזלה.

והכא במתנות כהונה נגזלות קא מיפלגי דמר סבר נגזלות ומר סבר אין

נגזלות. בחזו"א יו"ד ס"ז סק"ו, "צ"ע דא"כ למה מהני שינוי וכדתנן לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור". והיינו להמפורש ברא"ש בפסקיו ר"פ ראשית הגז ס"ב ובתורא"ש קל"ח א' דאיירי במתכוין לגזול ומדין שינוי דגזילה, וכ"מ רש"י שם וברש"י ב"ק צ"ג ב' ד"ה לא הספיק, וא"כ אי מתנות כהונה אין נגזלות היאך מהני שינוי, אכן בהגרי"ז הל' גזו"א ד"ה בעיקר, יסד דלענין אתנן וראשית הגז בכל הני משום דנשתנה והוי כמו חפץ אחר, ולנד"ד היינו כיון דנשתנה הצמר הרי פקע ממנו "שם גז", וממילא נפטר מן המצוה ופקע הממון, ולסברא זו לא תליא בכוונת גזילה ולא בעי קניני גזילה וניחא שפיר דין צבעו, וכ"נ בתפא"י להלן קל"ה א', וקצת דיוק מלשון הר"ן שם "שפקעה מצותו", אכן לשיטת הרא"ש המפורשת ופשטות הסוגיות דהוי מדין שינוי דגזילה קשיא טובא.

ולכא"ו י"ל דכיון דיסוד דין מתנ"כ אין נגזלות ביאר רש"י ב"ק קט"ו א'

דכיון דמכח גבוה קאתי הרי איתנייהו ברשותא דכהן ולא אהני הגזילה להוציאן מרשות הכהן, הכא דעביד שינוי דאלימ טפי שפיר חייל גזילה. אכן לא סגי בזה כלל, דהא בעי גזילה כדי דיחול דין שינוי והכא

הן שנשרו מן השבלין בשעת קצירה".
 ולרש"י הא תלינן דלקט הן ולא משום ספק.
 וייעוין בפירוש הרא"ש במתנ' שם דתבואת
 בעה"ב נקשרת לאלתר, ואין דרך הנמלים
 ליטול מן העומרים שכבר נקשרו לפיכך יש
 לתלות דהם גרעיני לקט.

אכן תוס' ד"ה ורמינהי, חולקים על רש"י,
 דלכו"ע ספק לקט לקט, ופירשו
 דמרבנן נמי פריך דלא פליגי רבנן אלא
 משום דסברי דתחתונים ודאי נמלים כנסום
 הלכך הם של בעה"ב הא אם היו ספק היו
 מודים כמו עליונים שספק לקט לקט. והרי
 דנחלקו רש"י ותוס' הן אי לרבנן ספק לקט
 לקט, והן אי העליונים הוי סתמא לקט או
 ספק לקט.

וייעוין בלב ארי דאיתי דברי מהרש"א
 דתוס' באו לחלוק על רש"י דפירש
 הקושיא מסתם מתנ' ר"מ היא, וטעין עלה
 דודאי דמרבנן לא מצי למיפרך דאינו מוכרח
 מדבריהם אי סברי ספק לקט לקט או לא,
 דלא מיירי כלל מספק, והכריח מהא דשני
 ריו"ח אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה
 אותה, ואכתי יקשה מרבנן, אלא דמרבנן אינו
 מוכרח היכי סברי בספיקא, רק דהתוס' כתבו
 דלפי מה דפריך ר"ל אח"כ והא טעמא
 קאמר, א"כ ע"כ דרבנן ס"ל ג"כ האי טעמא
 ופריך ג"כ מרבנן, אבל מעיקרא דר"ל אכתי
 לא אסיק אדעתיה הך טעמא ופריך סתמא
 ממתנ', ע"כ צ"ל דעיקר הפירכא הוא רק
 מסתם מתנ' ר"מ היא כדפירש רש"י. ועולה
 דעכ"פ למאי דמסקינן קרא דצדק משלך,
 יודה רש"י דאף לרבנן ספק לקט לקט, רק
 דס"ל דתחתונים אינן בכלל ספק לקט.

והא טעמא קאמר דאמר רשב"ל מאי
דכתיב עני ורש הצדיקו אי"מא
בדינים והא כתיב ודל לא תהדר בריבו
אלא צדק משלך ותן לו. בתוס' לעיל ק"ל
 ב' ד"ה וכשיחזור, "מסברא אין לחלק בין
 מתנות ללקט שכחה ופאה ולקמן בפירקין
 (קל"ד א') פריך מספק לקט דחייב משום עני
 ורש הצדיקו להא דאמר אין ספק מתנות
 לכהן". הרי דמדמינן ספק מתנות כהונה
 לספק מתנ"ע. אכן להלן בגמ' בע"ב כי אתא
 רבין אמר קמה אקמה רמי לי, וכבר העיר
 באמרי ברוך בהגהותיו לטו"א באבנ"מ ר"ה
 דף י"ד (הובא בסמוך) די"ל דוקא קמה
 אקמה רמי דלא מדמינן ספק מתנ"כ לספק
 מתנ"ע, ורמי ספק מתנ"ע אספק מתנ"ע,
 ולפי"ז שפיר י"ל דליכא דינא דצדק משלך
 ותן לו אלא בספק מתנ"ע.

אמר רבא הכא פרה בחזקת פטורה
קיימא קמה בחזקת חיובא קיימא.
 נחלקו הפוסקים אי חזקת פטורה דוקא,
 והיינו דכל דליכא לא חזקת חיוב ולא חזקת
 פטור איכא דינא דצדק משלך ותן לו, וכן
 נקיט בטו"א דבסמוך, ועיקר הכרחו דהא
 בקמה ליכא שום חזקת חיוב, דאותה תבואה
 שבחורי הנמלים הא זה גופא מספקינן אי
 של בעה"ב או של עניים, וע"כ לאו דוקא
 ועיקר תליא בחזקת פטור. או דלמא חזקת
 חיוב עיקר, דכל דליכא חזקת חיוב ליכא
 דינא דצדק משלך ותן לו, דחזקה לחודא לא
 מהני להוציא ממון, וכ"ה בהדיא בר"ן נדרים
 ו' א', דבלא חזקת חיוב אזלינן לקולא כדין
 ספיקא דממונא ולא כדין ספיקא דאיסורא.
 ולהלן מה תוכנה של חזקת חיוב זו. [גדר

ובהגהות אמרי ברוך בטו"א ר"ה (אבנ"מ דף י"ד), "יעוין במלואים מה שמקשה עוד מספק דבכור בהמה טהורה, וי"ל דבכור לא דמי לענין זה למתנת עניים דלא כתיב ב"י נתינה, ויש סמוכין לזה מדברי הר"ן לאלפסי ר"פ הזרוע ד"ה והלכתא כוותי' דר"ח ועוד כו', אבל קושיתו כאן מבכור אדם לכאו' קושיא אלימתא היא, ונ"ל למאי דאסיק שם בגמ' כי אתא רבין אמר קמה אקמה רמי לי, באמת לא מדמינן ספק מתנת כהונה לספק מתנת עניים, ולכך לא רמי רק קמה אקמה. וי"ל עוד דלא אמרינן בספק מתנ"ע לחומרא רק דומיא דלקט ושכחה דספק הוא על אותן חטים אם המה שלו או של עניים, משא"כ בפדיון בכור אדם שאם יש ספק אם חייב לפדות או לא אין כאן דבר שיהי' הספק על עצמותו רק על החיוב, ובפדיון חמור יש חזקה אלימתא לישראל שיהי' השה שלו מקודם, וסברא זו כתב הרשב"א בחשוכה ס' ש"א, ולכך בפדיון ספק פטר חמור אם תקפו כהן מוציאין מידו אף אם בבכור בהמה ת"כ אין מוציאין עיי"ש, גם בבכור אדם לא מוזכר בהדיא בקרא מצות נתינה רק פדיון."

ובחזו"א יו"ד ס"ז סק"ו הכריח דע"כ לאו דוקא חזקת פטורה דפרה, דהא איכא חזקת הגוף של בהמה כנגד חזקת פטורה לומר דנשחטה אחר הגירות, והיינו בידעינן שעת הגירות ולא ידעינן שעת השחיטה. והביא ראיות גדולות דבליכא חזקת חיוב ליכא דינא דצדק משלך ותן לו, (א) מסוגיא קל"א א' דלויס פטורים ממתנות מספק שמא לא איקרו עם. (ב) מסוגיא קל"ב

חזקת פטור דפרה כעין דמצינו בתוס' מ"ג ב' ד"ה קסבר, דספק טריפה מתירין גם בנולד הספק מחיים, ויסודו מדין חזקה דרבה יבמות ל' ב' בספק גירושי הערוה דעומדת הצרה להיות ניתנת לשוק, והכ"נ עומדת הבהמה להיות ניתנת בשחיטה, ובנד"ד תחת בעלות העכו"ם דין הבהמה שלא להתחייב במתנות כשתשחט. (עי' ביאורי הדף חולין ח"א עמוד כה).

להלן דברי הטורי אבן ר"ה (אבני מלואים דף י"ד) ד"ה ונהג בו, בתוה"ד, "ומשמע לי דרישא דקאמר פרה בחזקת פטור קיימא דוקא הוא אבל אי ליכא חזקה ספיקא להחמיר, וסיפא דקאמר קמה בחזקת חיובא קיימא לאו דוקא, דאלת"ה אלא תרווייהו דוקא קשיין דיוקא דרישא וסיפא אהדדי, טעמא דפרה בחזקת פטורה הא לא"ה ספיקא להחמיר, ובסיפא קאמר קמה בחזקת חיובא הא לא"ה ספיקא להקל, אלא ודאי חדא דוקא ואידך לאו דוקא, וכיון שכן ע"כ הא דקמה לאו דוקא דמאי חזקת חיוב שייך לומר בה, דאע"ג דשל ישראל הוא מעולם אפ"ה אין כאן חזקת חיוב, דהא תבואה זו שבחורי הנמלים אפשר לומר דשל בעה"ב הן, אטו קמה קיימי בחזקת עניים יותר משל הבעה"ב, אלא ודאי סיפא לאו דוקא, אלא כל כמה דלא קיימא בחזקת פטור כמו פרה ספיקא להחמיר וזה ברור. ואעפ"י שהר"ן בפ"א ממס' נדרים (דף ז') דייק מהא דקאמר קמה בחזקת חיובא קיימא הא לא"ה אזלינן לקולא במתנ"ע, לדידי לאו דיוקא הוא דהא מההוא דקאמר פרה כו' איכא למידק איפכא וכדפי' דההוא דוקא."

א' בצבי הבא על התיישה פטרינן מספק משום חוששין לזרע האב. ג) מתנ' קל"ב א' בכור שנתערב כו'.

והגדיר דאין המכוון חזקת חיוב כפשטה, דלזה שפיר הקשה הטו"א דתבואה שבחורי הנמלים זה גופא הספק, אי של בעה"ב או של עניים, וליכא שום חזקה על החפצא המסופק, אלא לאפוקי היכא דליכא "חיוב ודאי", והיינו דשאני ספק לקט דכיון דיש כאן מצות לקט ודאי [וכל תבואה ותבואה ראוי' לדין לקט אי הויא לקט], קרינן ב' עני ורש הצדיקו, ואילו במתנ' לגבי מתנות איכא ספק שאין כאן מצות נתניה כלל, וכן בספק אי לויים איקרו עם, וספק חוששין לזרע האב דאפשר אין כאן מצוה כלל, וזה ביאור דברי הר"ן נדרים ז' א' דהביא רא' מסוגיין דהאיבעיא דלא איפשטא לקולא בממון עניים והיינו נמי משום דעיקר המצוה מספק.

ובשער"י ח"ב ש"ה פ"ט ד"ה וע"כ, הרחיב לבאר, בהקדם לישנא דירושלמי דמתרין ברומיא דגר מספק לקט, משום דישאל דעיקרו חייב ספיקו נמי חייב, ולשון זה אינו מורה כלל על ענין חזקה המכרעת ספיקות, אלא ביאורו, דריבוי הקרא במתנ"ע דחייב בספק, "הוא ענין שכללה תורה אל עיקר החיוב", דבשעה שחל עיקר החיוב, חל ג"כ שלא יפטר הבעה"ב עד שיבורר חלקו של עני שכבר קבל את שלו, וכ"ז שלא יבורר תשלומים אלו, חייב בעה"ב ליתן גם משלו, והוא ענין הוספה לזכות העני שנתנה לו תורה שיהי' לו חלק גם בכל התבואה דבעה"ב עד שיבורר שנטל העני את

חלקו הודאי, אבל על ספק גרידא היכא שלא חל דין נתניה בודאי, לא אמרה תורה הוספה זו, ויהי' ענין זה כדוגמא של חיוב חוב אם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים, שהכוונה בזה שאם יפרע שלא בעדים נשתעבד לשלם לו משלו, כן עד"ז הוא החיוב של עני ורש הצדיקו שהחיוב מעיקרא חל שכ"ז שלא יבורר שקבל העני חלק הראוי לו, יחזור ויתן אף משלו.

והיינו דברי הירושלמי דמשו"ה שאני דין ספק של גר לספק לקט בישראל, דישאל שעיקרו חייב שבודאי נתחייב בדין לקט, חיוב זה גריר גם את הספק שיתחייב משלו, אבל בגר דמספקינן שמא נקצרה הקמה עד שלא נתגייר ולא נתחייב בעיקרו ועתה בגירוותו נולד הספק, ע"ז לא רבתה תורה לחייב את הספק, והיינו סוגיא דילן ג"כ, קמה בחזקת חיוב קיימא, שהיתה בחזקת חיוב הודאי חייבה תורה גם את ספיקו, ובפרה שמעיקרא בחזקת פטורה היתה, גם עכשיו בחזקת פטור קיימא, והוסיף דניחא לפי"ז השני קצוות שאמרו בגמ' בקמה דבחזקת חיוב קיימא ובפרה חזקת פטור, דבין חיוב ופטור ליכא אמצעי, אבל בענין חזקה המכרעת איכא אמצעי והוא ספק השקול.

ולכאון' דברי חזו"א והגרש"ש ביסוד אחד [וכן בהגהות אמרי ברוך הנ"ל בתו"ד], וניחא היטב דספק לוי הוא בעיקר החיוב, וכן בצבי הבא על התיישה, דאינו במין החיוב לצד שהוא צבי, וכן בספק בכור דאי אינו פט"ר אינו בכלל החיוב, משא"כ בלקט כל הנושר בשעת הקצירה בכלל דין

פטור ודאי, אבל אם בודאי נתחייב אינו נפטר עד שיבורר.

ובמרדכי הובא לתרץ עוד בשם רבינו ברוך, דה"ט דלא אזלינן גבי קמה בתר רובא משום דכל קבוע כמחצה על מחצה, דכל דבר שאינו בעלי חיים כל מקום שמונח שם הוא קביעתו כו'. ותמה בטו"א שם בסו"ד, דברי תימא הן דודאי במקום הנחתו הוי ל"י קבוע אבל אם פירש משם אזלינן בתר רובא ואמר כל דפריש מרובא פריש.

א"ל אב"י והרי עיסה נעשית עד שלא נתגייר פטור מן החלה משנתגייר

חייב ספק חייב א"ל ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא. ברש"ש העיר דהא בכה"ת אזלינן בתר חזקה ואף באיסורא וא"כ ניזיל בתר חזקה דבעכו"ם אין הגלגול מחייב כדין חזקת פטור דמתנ' לענין פרה, וצידד דגבי חלה י"ל דאינו אלא מדרבנן מצד דהוי כמו דבר שיש לו מתירין דיכול להפריש החלה וימכרנה לכהן, אולם בכור בהמה טהורה דחשיב לחיובא ודאי קשה.

והגרעק"א ז"ל כאן חידש דהא ודאי גם לר"י [בתוס' בכורות כ"ד]

פשיטא דבחתיכה ספק חמץ ספק מצה שנמצא בפסח לא הוי חזקת היתר שהי' מותר קודם פסח, והיינו משום דגם אז ידענו דבזמן איסור חמץ יהי' זה ספק איסור, רק גבי ולד י"ל דדנין עתה קודם לידה מכח חזקתו דלעולם לא ישתנה לאיסור ע"י הלידה, והיינו דלא נתחדש לנו ידיעה אחרת ממקודם, ומיד היינו דנין דלא יאסור ע"י הלידה, משא"כ גבי גר שנתגייר אילו ידענו

הלקט. ולהלן בשע"י שם ד"ה אמנם, ביאר דלא דמי לספק יד לפאה, דלכאור' מ"ש מספק לקט בחורי הנמלים דאמרינן קמה בחזקת חיוב קיימא, והכ"נ כשנולד הספק על אוגיא זו אם של עניים או של בעה"ב ראוי לומר שיהי' לעניים, היינו דבפאה החיוב מעיקרא חל רק על כשיעור החיוב, והא נפטר במקצת לחודא, רק דרוצה בעה"ב לעשות פאה יותר משיעור החיוב, ומשו"ה לא מיקרי הכל בכלל החזקת חיוב, משא"כ בלקט הכל נכנס לגדר החיוב והספק אם כבר קבל העני את חלקו או גם דגן זה הוא מחמת חיוב דמעיקרא.

בקונטרה"ם כלל א' הביא קושית המרדכי אמאי בספק לקט בחורי

הנמלים לא אזלינן בתר רובא דשל בעה"ב הם, ותירץ מצד קרא דצדק משלך ותן לו. והקשה ע"ז דהא רובא וחזקה רובא עדיף, ואי מהני חזקת פטור כש"כ דיהני רובא. וכ"ה בטו"א באבנ"מ ר"ה י"ד הנ"ל. ובשער"י שם דליסודו ניחא היטב, דרובא דאיתא קמן חשיב ספק כשטמ"ק פ"ק דב"מ גבי קפץ אחד המגוים לתוכם, רק דאמרה תורה שיהא דין הגידון כדין הרוב, ומה"ט אף אי נימא שיהי' דין הדגן הנמצא בחורי הנמלים כדין הדגן של בעה"ב, לא יועיל בזה, דכיון דרוב זה אינו מברר והספק עדיין במקומו עומד, הרי אז יש זכ"י לעני גם בתבואת בעה"ב כדאמרינן צדק "משלך" ותן לו, ומשו"ה דין רובא לא מהני בזה, אבל בפרה שהספק הוא שמא לא נתחייב בהעיקר ולא זכה כלום, ואה"נ אם הי' לו בזה דין רוב על עיקר החיוב שלא נתחייב כלום, הי'

מאז שבעל הקמח יתגייר ממילא ידענו מכבר דאפשר שיבוא קמח זו לכלל חיוב בשעת גלגולו, דשם יהי' הגלגול אחר הגירות, וכיון שהוא גר לפנינו ואנו דנין על שעה זו ולגבי זה מעולם הי' ספק. [והיינו דחזקה אהני רק אי מקיימין סיבה הראשונה, דלא נשתנה מכמות שהי', אולם אי עתה סיבת היתר הראשונה ודאי הלכה לה, כגון ספק חמץ ספק מצה, לא אמרינן חזקה].

ויל"ע בגר שנתגייר גבי פרה אמאי חשיב דבחזקת פטורא קיימא, דהא עתה הוא גר לפנינו והספק אי נשחט קודם הגירות או לאחר הגירות ליכא חזקה, דהא אילו ידענו שיתגייר היינו דנים דאפשר שחיטת הבהמה תחייב במתנות דשם יתגייר קודם. מיהו ליסוד החזו"א והגרש"ש לאו משום חזקת פטור המכרעת, וכמו דטעין בחזו"א דהא כנגדה איכא חזקת הגוף לאחר השחיטה עד לאחר הגירות, אלא דאיכא ספק בעיקר החיוב וכספק לוי אי מיקרי עס, ובזה ליכא דינא דצדק משלך ותן לו. ויל"ע אי גם בחלה יל"ד דאיכא חזקת הגוף דלא נשתנה מקמח לעיסה, וא"כ כנגד חזקת פטור איכא חזקת הגוף לאחר הגלגול עד לאחר הגירות. מיהו יל"ח בפשיטות.

דף קל"ד ע"ב

ראשית הגז והמתנות. בתוד"ה ראשית, "תימה למאן דאית לי' לעיל (דף קל"ב ב') דמתנות טבלי ליתני נמי מתנות לחיוב קודם שהורמו ולפטור אחר שהורמו המתנות דהוו שלו כי היכי דתני בבכור

בהמה טמאה לחיוב ולפטור". חזינן חידוש בדבריהם דאיכא דין הפרשה במתנות ולא רק דין נתינה לכהן, ועי' לעיל ל"ז ב' תוד"ה שלא, דלמ"ד כאילו אוכל טבלים אף כהן צריך להפריש, והיינו דהוי כתרומ"ע ממש דטבלי וטעונין הפרשה, אכן למאי דלית הלכתא הכי, ומכ"מ שיטת תוס' לעיל קל"א א' ד"ה הכי, דאיכא איסורא לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותי', הא נתבאר לעיל שם דאינו מצד דין טבל בהחפצא, דלכהן ליכא האי דינא, רק מצד דין הנתינה, דדין הבהמה שיהא מורם ממנה מתנות לכהן, ויל"ע אי איכא דין הפרשה, והכא חזינן דהקשו רק למ"ד דטבלי. ועי' בדברי רבינו יונה ב"ב קל"ג ב'.

אמר לי' לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעמלפים. בשיעורי ר"ש ב"מ [ח] סי"א סק"ז הביא דבספר דבר אברהם (ח"א סי"ג) אייתי דברי הבה"ג בל' פאה, "והיכא דזרע במדבר או בהר או בבקעה במקום דלא שכיחי בני אדם לא מיחייב בפאה, כדאמרינן (חולין קל"ד ב') לוי זרע בכישור ולא הוו עניים התם למישקל לקט אתא לקמי' דרב ששת א"ל לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעמלפים. ותיפוק לי' דהו"ל יאוש, כיון דלא ידעינן הוה לי' יאוש שלא מדעת ולא הוי יאוש". וכן הוא בשאלתות [פרשת קדושים ש' צ"ח].

והקשו דמאי פריך ותיפוק לי' דהו"ל יאוש והא נפקא מינה רבתא בין הטעמים, דאי משום יאוש שרי לכולי עלמא לזכות כיון דכבר חל עלה שם פאה, וביאוש

דבוקא נאמר לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים א"כ לא חל כל השם מתנ"ע בתבואה וודאי דחייב במעשרות.

ודן לדחות הנך ראיות דאין כוונת הבה"ג להקשות דלאחר שכבר הפריש המתנו"ע תיפו"ל דאיכא יאוש העניים, אלא הקשה דלכתחילה לא ליחול דין מתנ"ע וממון העניים כלל מחמת יאושם, די"ל כיון דגדר יאוש הוא דנפקע החפץ מרשותו, י"ל כמו דיאוש מפקיע את השלו, כך מהני יאוש דמעיקרא קודם שהוא שלו לעשות שלא יזכה בו, הואיל ובשעה שצריך לזכות כבר איכא יאוש מהחפץ, ומש"ה במקום דלא שכיחי עניים דמלכתחילה מייאשי העניים ונמשך יאושם כל הזמן, ע"כ מעיקרא לא חייל זכות ושם מתנ"ע כלל. מיהו להשיטות דיאוש רק עביד היתר זכי' לכאור' לא שייך דיאוש יעשה שלא יהי' שלו, ואפשר דגם להך מ"ד י"ל דכל הדין דיאוש פועל רק היתר זכי' זהו דוקא ביאוש של בעלים, משא"כ בלקט דעדיין לא זכו ב" העניים ואינם בעלים גם להך מ"ד מהני יאוש דמתחילה שלא יזכו בו.

ולפי"ז ניחא שפיר דליכא נפק"מ לגבי זכיית כל אדם ולגבי תרו"מ, משום דאפילו לטעמא דיאוש הואיל והוא יאוש דמעיקרא לא חל מתחילה דין מתנ"ע והרי הם של בעה"ב ולא נפטר מתרו"מ. וביאר דאפילו נימא דהשם לקט לבד כבר פוטר מתרו"מ, מ"מ י"ל דכל השם לקט חל רק היכא דיחול דין מתנ"ע, אבל אי מתחילה נתיאשו ולית להו כלל זכות ליטול אזי לא חל עלי' אפילו שם לקט גרידא ולהכי לא

העניים חל הדין דכל אדם מותרין בלקט כמבואר בגמ', אבל אי משום ולא לעורבים לא מיחייב כלל בפאה והוי של בעה"ב, וביאר דליסודו שם י"ל דס"ל לבה"ג ושאלתות דלשו"פ אינם נעשים מיד ממון עניים ורק חל זכות לקיטה, ולהכי אפילו לטעמא דיאוש בדין הוא דהוי לבעה"ב, כיון דגוף הממון שלו והעניים נתיאשו מזכותם, והא דכל אדם מותרין בלקט משהלכו בה הנמושות, זהו משום דגם הבעה"ב מתיאש, אבל כשזרע במדבר דליכא עניים ואין בעה"ב מתיאש אזי גם לטעמא דיאוש הוי של בעה"ב, ולהכי הקשו דתיפוק לי' משום יאוש.

והוסף דאכתי תיקשי דהא איכא נפק"מ לגבי חיוב מעשרות, דאי משום יאוש פטור ממעשרות כיון דחל עליהם שם פאה, ואף דנתיאשו וממילא שייך לבעה"ב מ"מ כבר נפטר מתרו"מ, אולם אי משום ולא לעורבים דלא חל עלה כלל שם פאה ושם מתנ"ע ממילא חייב בתרו"מ, ולכאור' מכאן ראי' לספיקת המשל"מ דאם עשיר לקח מתנות עניים חייב במעשרות ולהכי לטעמא דיאוש חייב הבעה"ב במעשרות דעדיין לא חל הפטור קודם לקיטת העניים. ובמוקף שם דבחדושי מים חיים להפר"ח פ"א ממתנ"ע ה"י דאפילו היכא דפטור מלשו"פ משום לא לעורבים ולא לעטלפים מ"מ פטור מן המעשרות, וצע"ג דמה"ת יהי' פטור מן המעשרות הא לא חל עליהם שם לקט שכחה ופאה כלל, ד"לא לעורבים" ודאי אין זה דין דנהי' חלות לשו"פ ואח"כ רשאי הבעה"ב לזכות בו, אלא אין כלל את הדין "תעזוב",

נפטר מתרו"מ. אכן מחודש לומר דיאוש פועל שלא יכנס מתחילה לרשותו דמצינו רק בשלו להוציא מרשותו, ואי נימא דלא מהני, הדר הכרח דלעיל דס"ל לבה"ג דלשו"פ אינו נעשה ממון עניים ולא פטור מתרו"מ עד דזכו בה עניים.

ולא לעורבים ולא לעטלפים. ברמב"ם פ"א מהל' מתנ"ע ה"י, "נאמר במתנות עניים לעני ולגר תעזוב אותם כל זמן שהעניים תובעין אותן, פסקו העניים לבקש ולחזור עליהם הרי הנשאר מהן מותר לכל אדם שאין גופו קדוש כתרומות, ואינו חייב ליתן להן דמיהן שלא נאמר בהן ונתן לעניים אלא תעזוב אותם ואינו מצווה לעזוב אותן לחי' ולעופות אלא לעניים והרי אין עניים." ובהי"א, "מאימתי מותרין כל אדם בלקט משיכנסו המלקטים וילקטו אחר מלקטים הראשונים ויצאו כו'". ודייק בחדושי ר"ש ב"מ סכ"ב דמבואר ברמב"ם דגם אחר דנעשה לקט מהני האי דינא דלא לעורבים ולא לעטלפים לומר שאם פסקו העניים מלחזור אחריו הרי הם מותרים לכל אדם.

ובהי"ג שם, "מתנות עניים שבשדה שאין העניים מקפידים עליהן הרי הן של בעל השדה ואע"פ שעדיין לא פסקו העניים מלחזור על מתנותיהם". מדויק שבזה כתב דהרי הן של בעל השדה ולא כתב שהן מותרים לכל אדם, וביאר בפשטות, דהכא שאין העניים מקפידין עליהן הרי לכתחילה איכא בהו לפטורא דלא לעורבים ולא לעטלים ומה"ט הרי הן של בעל השדה, משא"כ היכא שכבר נעשה ממון עניים אלא שאח"כ

פסקו העניים מלחזור אחריהם הרי הם מותרים לכל אדם.

ועיקר צ"ע בדעת הרמב"ם אמאי נייד מהסוגיא דב"מ כ"א ב' דדינא דמשילכו בה הנמושות כו' מטעם יאוש העניים אתינן עלה ולא מטעמא דלא לעורבים ולא לעטלים, ובפשטו היינו משום דלאחר שכבר נעשה לקט לא מהני האי טעמא לבטל ממנו תורת לקט, וכש"כ אי כבר נעשה ממון עניים [עי' קצוה"ח ס' רמ"ג סק"ד דחידש דחלוק מתנות כהונה ממתנות עניים, דמתנ"כ נעשין ע"י הפרשתן ממון כהנים, משא"כ מתנ"ע כלשו"פ נאמר בהן דין עזיבה אולם אין נעשין ממון עניים, וממילא נפיק דכהן קטן יכול לזכות במתנ"כ, אע"פ שבמתנ"ע מבואר ב"מ י"ב א' דאי לית לי' לקטן זכי' מה"ת אינו יכול לזכות בלקט, דזה דוקא במתנ"ע דעדיין לא זכו בהן משא"כ מתנות כהונה ע"ש], וזהו הפרש ב' הסוגיות, דב' ענינים חלוקים הם, דסוגיין איירי בליכא עניים כלל ליטלן, ומעיקרא לא חל חיוב עזיבה דלעני ולגר אמרה תורה, אולם בסוגיא דב"מ שכבר חל ע"ז דין לשו"פ לא יועיל הך פטורא דלא לעורבים ולא לעטלפים להפקיע את הדין לקט, ובפרט אי נקטינן דמתנ"ע מיד בשעת הפרשה נעשה ממון עניים, והיאך נימא דלאחר שכבר זכו עניים יועיל מה דלא שקלי עניים לבטל בעלותם דתו פקע ממון עניים. [עי' דרך אמונה פ"א ממתנ"ע ה"י אות ס"ב באורך].

וביאר הגר"ש ז"ל שם כמה אופנים, ולהלן סק"ו די"ל בבאור דברי הרמב"ם, דלעולם מתנ"ע הוי ממון עניים, אלא

שהוקשה להרמב"ם דנהי דמהני היאוש להפקיע את ממון העניים, מ"מ הא במתנ"ע מלבד מאי דהוי ממון עניים הא אית בהו נמי שם מתנ"ע בחפצא, ורק כשעני פרטי זוכה במתנות מתבטל עי"ז השם מתנ"ע שבחפצא, כין שכבר נתקיים דין המתנ"ע, אבל כל עוד שלא זכה בהן עני פרטי אע"פ שנעשו ממון עניים איכא עלייהו שם מתנ"ע בחפצא, דהא אכתי לא נתקיים דין המתנות, וא"כ גם לאחר יאוש העניים הא לא נתבטל הדין מתנ"ע שבחפצא ואיך הם מותרים לכל אדם, ולזה הוצרך הרמב"ם להוסיף טעם משום שאינו מצווה לעזוב לחי' ולעופות, והיינו מדדרישנין לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים.

מיהו אי אמרינן דע"י היאוש פקע דין ממון העניים ושוב אין בזה משום גזל עניים, א"כ איזה איסור יש עדיין מחמת דין המתנ"ע שבחפצא, דבשלמא לבעלים עצמו אסור משום איסורא דלא תלקט, וזה תלוי בשם מתנ"ע שבחפצא, אבל לכל אדם מצד איזה איסור יש לאסור עליהם כשאין בזה משום גזל עניים, וביאר די"ל דס"ל להרמב"ם שאין צריך בזה לאיסורי לאוין או עשין מיוחדין, אלא שהחלות דין מתנ"ע עצמו הוא האוסר דזה גופא דין החפצא שהוא צריך להיות לעניים ומחמת דיני החפצא אסור לאחרים ליטלן, ומה"ט ס"ל להרמב"ם דכדי להתירן לכל אדם צריך לב' הטעמים ולא סגי בחד מיניהו, דכיון דנעשו ממון עניים שוב לא סגי בפטורא דלא לעורבים ולא לעטלפים להפקיע את מה שכבר זכו העניים וצריך לטעמא דיאוש

העניים, וזהו מאי דמדמינן בסוגיא דב"מ ליאוש שלא מדעת, אלא דבטעמא דיאוש לא סגי דהרי לא מתבטל עי"ז דין המתנ"ע שבהחפצא, ולזה צריך לטעמא דלא לעורבים ולא לעטלפים, ולפי"ז ניחא מה דהן מותרין לכל אדם כיון שהרי מיד נעשו ממון עניים וכשהעניים מתייאשים ה"ז הפקר לכל אדם.

במשל"מ פ"ב מתרומות ה"ט. נסתפק בהא דלקט שו"פ פטורין מן המעשר אם הפטור חל משעה שהפריש או רק לאחר שזכו בהן העניים. ונפק"מ אם עשיר שנטל פאה שלא כדין חייב במעשר. ובחידושי הגר"ש ב"מ סכ"א סק"ז אייתי דהרידב"ז בירושלמי (פאה פ"ד ה"ב בתורי"ד) ביאר דספיקו הוא אם המתנ"ע יוצא מתח"י הבעלים בקריאת שם קודם זכיית העני והוי ממון עניים, או דאינו יוצא מתח"י הבעלים אלא בזכית העני. והגרעק"א בתוספותיו למשניות (פאה פ"ד אות מ"ב) הקשה על המשל"מ דהא טעמא דפאה ולקט פטורין מן המעשרות ילפינן מקרא דובא הלוי כו' יצאו אלו שיש לו חלק ונחלה עמך, וא"כ מיד כשנעשו פאה ולקט שייך טעם זה ומיפטרו, דהא מיד כל העניים רשאים ליטלן וה"ז בכלל הא דיש לו חלק ונחלה עמך.

וביאר בדעת המשל"מ, דיש לחקור ביסוד הפטור דידך וידו שוין, אם עצם החלות דין שבחפץ דידך וידו שוין הוא הפוטר, או שאין זה הפוטר, אלא שהוא דין בזכי', דאימת חייבה תורה בתרו"מ, דוקא היכי שזכייתו היתה מתורת בעלים אבל היכא דזכייתו באה באופן שאותה זכי' היתה יכולה להיות גם לאחרים מיפטר מתרו"מ,

וא"כ נמצא שהזכ"י בתורת לקט היא שפוטרת, והיינו מה שבאה לו הבעלות מכח סיבת זכ"י שידך וידו שוין בהן, והיינו דגם הכהן והלוי היו יכולין לזכות בהן מכח אותה סיבת זכ"י הוא מה שפוטר.

ומעתה י"ל דהמשל"מ נקט כהן צד דהזכ"י שהיא מכח דין דידך וידו שוין היא הפוטרת, ולפי"ז יש לבאר את ספיקו כרידב"ז, דנסתפק מאימת הוי ממון עניים, דאם נעשה ממון עניים מיד, י"ל דכי היכי דאם זכית העני הפרטי באה מכח זכ"י דידך וידו שוין פטרה מן המעשר, ה"נ אם זכית כל העניים כשנעשה ממון עניים אתיא מכח זכ"י דידך וידו שוין נמי מיפטרי מן המעשר, ולהכי אם הפאה והלקט נעשו ממון עניים מיד, ממילא מיפטרי נמי מיד מן המעשר, אולם אי אכתי לא נעשו ממון עניים ולא נפקי מרשות הבעלים עד דאתי ליד העני, אכתי לא מיפטרי מן המעשר. עוד י"ל דהמשל"מ נסתפק בהא גופא אם הבעלות שבאה מכח דין דידך וידו שוין היא שפוטרת וממילא לא מיפטר אלא כשזכה בה העני, או שעצם החלות דין שבחפץ שידך וידו שוין הוא שפוטר, דלפי"ז מיפטרו מן המעשר מיד כשנעשו לקט שכחה ופאה.

שאני תרומה דטבל"ה ולא סגיא דלא מפריש לה. בחת"ס ביאר דהמקשן נמי ידע דתרומה שאני שאסור להניחה במקום התורפה וכתוב את משמרת תרומתי ומחוייב בעה"ב לשומרה וממילא אין הכהנים מתייאשים ממנה, משא"כ מתנת עניים שמתייאשים שהרי יניחום לעורבים ולעטלפים, אלא הוה ס"ל כיון שאין כהן לא

יפריש תרומה ויניח תבואה בטבל"ה, ומשני גם זה אי אפשר כמבואר בפסחים ט' א' חזקה על חבר כו'.

והא מתנות דלא טבלי. לכאן צ"ע לשיטת תוס' קל"א א' ד"ה הכי, דמ"מ איסורא איכא לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותי', ואי נימא כפר"ח דאינו אלא מדרבנן ניחא, אולם להב"ח הא הוי מה"ת, ויש לצדד למשכ"ל דהוי מצד דין הנתונה ובכהן לא בעי, ודברי תוס' ל"ז ב' ד"ה שלא, אינן אלא לריו"ח דכטבל ממש.

ותניא מקום שנהגו למלוג בעגלים לא יפשיט את הזרוע להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי. בר"ן (מ"ו א' בדפי הרי"ף), "מקום שנהגו למלוג בעגלים להעבירם במים ורתחין ולאכלם עם עורם, לא יפשיט את הזרוע, דאהני מנהגא לכהן להרבות במתנות כפי המנהג, דמן התורה אין העור ניתן עם הזרוע, אלא כיון שנהגו שלא להפשיט נותנו לכהן עם עורו, והדר תני מקום שנהגו להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי, דלא אהני מנהגא להמעט ממתנתו מפני שהיא של תורה כדאמרינן בסמוך הלחיים להביא צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן תיישים, משא"כ בהזרוע שאין בדין תורה לא מתנת עור ולא מתנת צמר".

והוסיף הר"ן דלפי גירסת הרי"ף, "תניא מקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע". "יש לפרש כך, דלעור לא איצטריך ריבויא משום דזרוע ולחי בעורן משמע כמו שהוא בשעה שזובחין אותו כדכתיב מאת זובחי הזבח, ולא צריך קרא

הכהנים שיעלה בדמים ויתן להם. ועי' מחנ"א פ"ט מהל' זכ' ומתנה.

והוסיף שם דנראה דאין צריך לשמור את הדמים אלא רושם אצלו שחייב כו"כ דמים לכהן וכשיבא כהן ישלם לו את הדמים, וכדקיי"ל גבי אבדה בב"מ כ"ח ב' שיכול להשתמש בדמים וחייב באחריותו. והביא דבחזו"א שביעית סו"ס ב' דמה שאין נותנין תרומה בזה"ז לכהנים משום שהכהנים עולין ע"פ עצמן ואין לתת להם ומ"מ הקשה דצריך להעלותן בדמים, ואפשר דהא דצריך להעלותן בדמים הוא דוקא ביש כהן שיכול לבוא וליטול אבל בזה"ז שאין שום אפשרות שהכהן יטול ורק לעתיד לבא כשיבא אליהו ויברר מי הכהן אז יטול, אין צריך גם להעלותם בדמים שאז אליהו כבר יברר מי חייב לשלם וישלמו לכהנים. ובמוקף דעיקר הקושיא על מעש"ר כי תרומה אין אנו אוכלין רק משאירין עד שירקב וזה אין צריך להעלות בדמים.

קדים רבי אמי וזכה בהן. בלב ארי' פירש דהכסף נשלח עבור בני הישיבה ור"א קדם וזכה כדי לחלקו אף לעניים אחרים כמבואר בשו"ע יו"ד ס' רנ"ו ס"ד דחכם גדול הדור הצדקה ניתנת על דעתו ויכול לשנותו כפי שיקול דעתו. אולם במאירי פירש דזכה בכסף לחלקו לבני הישיבה כראוי.

לִהְיוֹא חֶלֶב שֶׁעַל גְּבִי הַקֶּבֶה וְחֶלֶב שֶׁבֶתוֹךְ הַקֶּבֶה. ברש"י, "חלב הקרוש" [כהגהת מסורת הש"ס אות ג']. וביאר בחת"ס דר"ל חלב בקמץ הקרוש בתוך הקבה, והעיר מה לי צלול מה לי קרוש, ועוד

דהא בראש נמי לא מרבינן אלא צמר, ומשום הכי קא תני דמקום שנהגו למלוג בעגלים לא ימלוג את הזרוע, לפי שהעור נפסד במליגתו, ואע"פ שהוא חשוב להם כך במנהגם, בשלוי הוא רשאי ואינו רשאי בשל כהן, והדר קתני להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי, ואע"פ שבא ליתן לו לחי ועורו מופשט, דשמא במליגה הוא רוצה לפי שדרך הראש למלוג כדאמרינן בביצה (דף ל"ד א') מולגין את הראש ואת הרגלים ועור הראש של עגל הרך נאכל הוא בבשרו אבל בזרוע במקום שנהגו להפשיט אם רוצה מפשיט ונותן הוא ועורו לכהן, אבל בראש לא מן הטעם שכתבנו, ואפשר ג"כ דכיון דרבי רחמנא לחיים ומה שעליהן ורבי נמי קבה וכל מה שעלי' אע"ג דהזרוע איצטריך לי' לשל ימין וכדאיתא בסמוך, אפילו הכי זרוע נמי היא וכל מה שעלי' במשמע".

ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלין מפני הפסד כהן. בדרך אמונה פ"ט מהל' בכורים הט"ז בבאור ההלכה ד"ה מעלה, נידון אי מקיים בנתינת הדמים מצות נתינה, וי"ל משום מ"ל הן מ"ל דמיהן [מיהו רק כשאין כהן לתת לו המתנות ואם יניחם ירקבו, אבל כשיש כהן חייב ליתן המתנות עצמן ואינו רשאי לתת לו את דמיהן וכן הדין בשאר מתנ"כ ולוי'], ושם ביאר מצד הסכמת הכהנים, או דלמא תקנה דרבנן היא לטובת הכהנים כמש"כ רש"י בגיטין ל' א' ד"ה עשו, ואע"ג דבגיטין פריך עלה והא לא אתו ליד', היינו משום דשם אפשר לקיים נתינה בלי מלוה מעות, אבל כאן דאי אפשר בענין אחר שפיר תקנו רבנן לטובת

מ"ט יתן לכהן מה שאינו מגוף הבהמה
דמעלמא אתי לה פירשא בעלמא, ולומר
דצריך להיות חלב בצירי תרבא שבתוך
הקבה זה אינו בנמצא דבתוך הקבה לא
נמצא חלב בצירי.

הזרוע כנגד היד וכן הוא אומר ויקח
רומח בידו. בחת"ס דמשמע
דפשיטא לגמ' דויקח רומח בידו הימנית הוא
כדפירש רש"י, וקשה ממנחות ל"ז א' מצינו
ימין שנקרא יד ולא מייתי מהאי קרא דליכא
למידחי יד סתמא לא איקרי ע"ש.

דאמר ר' יהושע כהנים נהגו בו עין יפה
ונתנוהו לבעלים. בחזו"א יו"ד ס"ז
(א) סק"ז, דיל"ע הא לא קיים מצות נתינה
כדאמרינן לעיל קל"ג א' דמכירי כהונה דוקא

וכן בגיטין ל' א', וי"ל כיון דכל הכהנים
נהגו עין יפה הו"ל כדין לקט אחר שהלכו
בה נמושות, אע"ג דלעיל אמרינן דמתנות
דכתיב בהו נתינה אם אין שם כהן מעלה
אותן בדמים, הכא עדיף כיון דכל הכהנים
הפקירוהו, אבל בליכא כהן מעלה אותן
בדמים, אע"ג דאמרינן ב"מ כ"א ב' דעניי
דעלמא מיאשי סברי דעניי דהכא מלקטי לי',
היינו באיכא עניים וכהנים הכא. ובדרך
אמונה פ"ט מהל' בכורים הי"ט בבאור
ההלכה ד"ה וכבר, העיר דתירוצ' החזו"א
עולה לדעת הרמב"ם דכל הכהנים שבעולם
נהגו עין יפה, אבל לפי דברי הטור ושו"ע
דרק במקום שנהגו קשה, כיון דאיכא כהנים
במקום אחר שלא נהגו עין יפה הו"ל מעלה
אותן בדמים כיון דנתינה כתיבא ב'.

פרק אחד עשר - ראשית הגז

דף קל"ה ע"א

מתני'. לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו

פטור לבנו ולא צבעו חייב. לעיל

קל"ד א' בפלוגתא רב ור"א נתבאר נידון אי
הוי מדין שינוי דגזילה, וכמבואר בהדיא
ברא"ש ס"ב ובתורא"ש כאן דמכוין לגזול
ומדין שינוי דגזילה הוא, או כיסוד הגרי"ז
הל' גזו"א דהוי מצד דפקע מיני' שם ראשית
הגז, ולפי"ז אפילו בלא כוונת גזילה, ואפילו
בממילא דסו"ס לאו שם ראשית הגז עלה,
והא דמדמינן בסוגיא דב"ק לשינוי דגזלן,
היינו לענין דחשיב פנים חדשות באו לכאן.

ומהא דביאר רש"י דליכא חיוב דמים מצד

דין מזיק מתנ"כ פטור דהו"ל ממון

שאיין לו תובעים, משמע כשיטתו דמצד
גזילה הוא, והוצרך להאי טעמא לפטור
מחיוב דמים, אולם אי משום דממילא פקע
ראשית הגז מהחפצא, י"ל דהוי גרמא
בעלמא ולא מצד ממון שאין לו תובעים.
נועי' רשב"א כאן ור"ן לעיל ק"ל ב' למה אין
כאן חיוב מצד משתרשי ל"י. ובהא גם תליא
קושית חזו"א ס"ז (א) סק"ו למ"ד מתנות
כהונה אין נגזלות היאך מהני שינוי, ולעיל
צידדנו עפ"י יסוד רע"א בכתובות ל"ד ב'
דטביחה דרך גניבה הוי גניבה ולא מזיק
עיי"ש. נובחזו"א ב"ק סט"ז סק"כ השיג על

רע"א כזה, ע"י באו"ס ב"ק סצ"ז. ועי' שו"ת
רע"א ח"ז ס"א מה שנסתפק בקטן שגזל
ונשתנה הגזילה בידו אי קנהא.

לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור.

בתוס' ב"ק ס"ו א' ד"ה עד, דבראשית
הגז לא שייך הפרשה שאין בה קדושה, ואף
בהפריש מקצת מן הגז לשם ראשית הגז אין
בכך כלום, ואיירי מתנ' בצבע כל הגיזה
דאל"כ לא נפטר, מיהו ע"י לשון רש"י ב"ק
צ"ג ב' ד"ה לא הספיק, ולהלן קל"ו א'
ברש"י ד"ה אין לך בו, ומנח"ח סוף מצוה
תק"ח וחזו"א בכורות ס"ז סק"ב.

הא לאו בני גיזה ניהו דכתיב ולא תגזו

בכור צאנך. בתורא"ש ד"ה א"ה קדשי

מזבח נמי, וכ"ה בחת"ס כאן, מצד דלא
מסתבר למימר דאיצטריך קרא לפטור העובר
וגזזו. ובחזו"א חולין סימן ריד לדף קל"ה א'
ביאר דליכא למימר בעבר וגזז דלא אמרה
תורה אלא גז דאיתא, אבל גז קדשים ליתא,
ואם אירע שעשה עבירה והביאה בעולם אין
זה בכלל גז סתמא, ואין זה מכונת התורה
לחייבה במצות אחרי שעיקר מציאתה בעולם
בעבירה, והוסיף עוד דבעינן חמש צאן והכא
מה שעתידי ליגזז אינו מצטרף שהרי באמת
אין כאן גיזה כיון שאסור לגזזו ובשביל
שעבר וגזז מה שגזז, לא הוכנו השאר
לגזיזה. ועי' תוס' לעיל ק"ל א' ד"ה הזרוע.

מדרבנן סד"א הואיל והאייל ומדאורייתא בני גיזה נינהו היכא דגזז ל"י ליתבי

ל"י. ביאר בחת"ס דהוצרך לזה מצד מתניתין דקתני אבל לא במוקדשין אבל קרא כבר מתורץ דאתי לקדשי בדק הבית כיון דמדאורייתא מותר בגיזה.

והא בעי העמדה והערכה. בתור"ה והא, "וא"ת מה שייך העמדה והערכה בגיזה דהויא כמקדש עצים ואבנים, וי"ל כיון שהי' מתחלה מחובר בבהמה שהיא בת העמדה והערכה צריך העמדה והערכה. ובחת"ס דהיינו למ"ד כל העומד ליגזז לאו כגזוז דמי, אבל למאי דקיי"ל דכגזוז דמי חוץ משערו של עבד משום דאשכוחי משבח, אבל אי לאו דאשבח לא הוה בעי עשרה וכהן לפדיון שער, כמבואר בסנהדרין ט"ו א', א"כ בגיזה דעומד לגזוז ולא אשבח קיי"ל כגזוז דמי ולא בעי העמדה והערכה. והוסיף דלפי"ז נחא שיטת הרמב"ם דמצריך קרא לקדשי בדק הבית ולא חייש לקושיית הש"ס והא בעי העמדה והערכה כיון דקיי"ל כגזוז דמי וא"כ לא בעי העמדה והערכה.

אי הכי קדשי מזבח נמי. ברש"י ד"ה אי הכי, "דבחוץ מגיזתה אוקימתה חוץ מגיזתה שהוא מותר לגזוז שהגיזה שלו מאי דוחק לאוקמה בקדשי בדק הבית אפילו קדשי מזבח נמי ובדעבר וגזז". במהר"ם כתב דט"ס ונמחק, דאי אסור לגזוז כבר אמרינן בריש הסוגיא דבזה לא איירי קרא. ובמהרש"א פירש דאסור מדרבנן משום גזירה כיון דכולה קדושה, משא"כ בקדשי בדק הבית בחוץ מגיזותי' ליכא למיגזר כיון דכולה קדושה נמי אינה אסורה בגיזה אלא מדרבנן, והשתא פריך שפיר דאימא דצאנך

אתא למעט קדשי מזבח בחוץ מגיזותי' דאיסורא אינה אלא מדרבנן, דבכה"ג מוקמינן ל"י לעיל בקדשי בדק הבית ובעבר וגזז כיון דאין איסורו אלא מדרבנן, ומשני כחשי ואסור לגזוז מדאורייתא ואם כן לא אצטריך צאנך.

אמנם בתורא"ש גריס לה ברש"י וביאר בדעתו דאסור מדאורייתא, "ונדחק לפרש כן משום דמסתבר למימר הא דאסרה תורה לגזוז קדשים לא בשביל איסור הגיזה אלא בשביל בזיון קדשים הלכך כשהגוף קדוש אע"פ שאין הגיזה קדושה עובר משום לא תגזז".

ופ"ל בתורא"ש, "ואי אפשר לומר כן דא"כ מאי פריך לעיל הא לאו בני גיזה נינהו דכתיב לא תעבוד וגו', נימא דאיצטריך קרא להיכא דעבר וגזז, אלא כיוון דאסרה תורה לא מסתבר למימר דאיצטריך קרא לפטור העובר וגזז, ועוד מאי מתרץ כחשה, כמו שלא הניח מלגזוז אע"פ שהתורה אסרתו כמו כן לא יניח משום כחשה, ועוד מאי קאמר בקדשי בדק הבית סד"א לגזוז וליתבי ל"י כיון דאסור מן התורה בקדשי מזבח, הכי נמי אסור מדרבנן בקדשי בדק הבית, והיכי ס"ד למימר דלגזוז לכתחילה, ולעיל לא קאמר אלא היכא דגזז ליתבי ל"י דמשמע דוקא דיעבד, לכן נראה לפרש דבעי למימר דמן התורה מותר לגזוז כיון שהגיזה חולין כן נראה ל"י".

ועל"ה פלוגתת רש"י ותורא"ש ביסוד איסור הגיזה אי משום בזיון קדשים ותליא בהגוף, או משום הגיזה עצמה. ובחת"ס ביאר בזה דפשיטא להמקשן דכי

האי גוונא מותר בגיזה מן התורה אע"ג דגוף הצאן קדוש, מ"מ כיון דהגיזה אינה קדושה ג"כ לא הוי דמי לבכור דהוא וגיותו קדוש, ועיקר איסור גיזה ועבודה בבכור כתיב.

אפ"ה פשטה קדושה בכו"ה. ברש"י ד"ה אפילו הכי, "דאמר חוץ מגיזתה קדשה נמי גיזתה דאידי דקדושת הגוף חמורה פשטה בכל המחובר בה אבל קדושת דמים כגון קדשי בדק הבית מאי דלא אקדיש לא אקדיש". בתורא"ש, "פרש"י דקדשה נמי גיזתה דאידי דקדושת הגוף חמירא פשטה בכל המחובר בה, ואיני יודע למה דחק לפרש כך שלא יוכל לשייר הגיזה דלא שייכא לגוף הבהמה כי דרך לגוזה תמיד, והלא לא הוצרכנו לכך אלא דפשטה קדושה בכולה ולא יוכל לשייר הכחש ומעתה לא יוכל לגוזה, וקרא ליכא לאוקמי בדעבר אדאורייתא וגזו".

ובחת"ס ביאר דדברי רש"י רק למ"ד כל העומד ליגזז לאו כגזוז דמי כעין שכתבו תוס' לגבי דין העמדה והערכה כיון דהוא מחובר לבהמה הו"ל כבהמה עצמה וביאר לעיל דהיינו למ"ד לאו כגזוז דמי, אולם למ"ד דכגזוז דמי לא בעי העמדה והערכה, וה"ה נמי דלא פשטה קדושה בצמר, ומ"מ א"ש דעכ"פ פשטה קדושה בשיעור כחישה וממילא אי אפשר לגזוז דכחשה, אבל אה"נ אי נתלש הצמר ע"י שטיפה מותר הצמר בהנאה כי לא פשטה בה קדושה. מיהו סתימות תורא"ש דלכו"ע לא פשטה הקדושה בשער.

סד"א לגזוז ולפרוק וליתב ל"י. בתורא"ש כיון דקרינן ב' צאנך חייבתו תורה אפילו לקנות הגיזה.

לכדתניא בהמת השותפין חייב בראשית הגז ור' אלעאי פומר. רמב"ם פ"י מהל' בכורים הי"ד, "השותפין חייבין בראשית הגז והוא שיהי' בחלק כל אחד מהן כשיעור אבל חמש צאן בלבד של שני שותפין פטורין". במנחת חינוך מצוה תק"ח ביאר דפסק כר"א דשותפות בראשית הגז פטורה, אלא דס"ל דלא פטר ר"א אלא כשאין שיעור בחלקו של אחד מהשותפין, אבל ביש שיעור בחלקו של כל אחד לא פטר ר"א. וחילי' מהא דלענין חלה פסק הרמב"ם פ"ו מהל' בכורים הל"ו דעיסת השותפין חייבת בחלה גם בשאין שיעור בחלקו של כל אחד, וע"כ דפסק כר"א ודוקא בראשית הגז מקרא דצאנך משא"כ בשארא.

אולם ברדב"ז "דפסק כת"ק ואע"ג דכתיב צאנך ההוא למעוטי שותפות העכו"ם והוא שיהי' לכל אחד חמש רחלות ועושות כל אחד מהם י"ב סלעים שהוא חומש ס' סלעים ומבואר הוא ממה שקדם". והנה כדעת הרדב"ז דפסק כחכמים וס"ל דלא חייבו אלא ביש בו כשיעור בחלקו של כל אחד, ס"ל ג"כ להיש"ש והגר"א יו"ד ס' של"ג סי"ג.

ובהגר"ח וחזו"א דס"ל להרמב"ם דבדליכא שיעורא לכו"ע פטור, והכרחם דהא בסמוך מייטנין לפלוגתא דר"א ורבנן לענין תרומה, ובתרומה הא איכא שיעור לכל אחד דהא תרומה חייבת בכל שהוא, ויסדו דחלוק חלה מראשית הגז, דחזינן דבחלה לא בעי שיעור ובראשית הגז בעי שיעור לכל אחד ואחד, והיינו דחלה

הזבח והקשו עליו דהא לא קאי למסקנא
כסוגיא דלקמן קל"ו א' עיי"ש.

דף קל"ה ע"ב

ת"ש ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר של ישראל חייב ושל עו"כ פטור. ברש"י כאן ובגיטין דף מ"ז, אין לך כל חטה וחטה שאין חצי טבל וחצי חולין כו' אבל כי מעשר מיני' ובי' מעשר שלם נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו. וכ"ה דעת הרמב"ם פ"א מתרומות ה"כ, שכתב טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח. ובתוס' גיטין שם דלמד"א אין ברירה אנו חוששין שמא החליפו חלקיהן ולהישראל הגיע כל חלק הנכרי או מקצתו ולא ידעינן כמה ואי אפשר לתקנו אא"כ יפריש עליו ממקום אחר. ובתורא"ש וריטב"א בסוגיין כשיטת תוס' שם.

וביאר בקה"י גיטין סל"ד, דתוכן מחלוקתם דלרש"י לפני החלוקה היו שותפין בכל משהו שבו, ולתוס' גם לפני חלוקה הי' לכל אחד ואחד חלק של מחצה מסוים באותה שדה, אלא דלא ידעינן איזה חלק הוא. והוכיחו תוס' דבר זה מהא דאמרינן דלמד"א האחין שחלקו לקוחות הן (משום דאין ברירה) וגם ס"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף, לא משכחת לה דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון, ולרש"י ז"ל הלא אפילו למד"א לקוחות הן אינן לקוחות אלא במחצה, אבל עכ"פ ודאי

הוה דין בהחפצא דהא טבלי, ומה"ט כל דהעיסה מצטרפת לשיעור הרי חייל טבל לחלה ולא תליא כלל בבעלים, משא"כ ראשית הגז דלא טבלי, אינו דין בהחפצא, אלא בהבעלים, ותלוי בהבעלים שגוזז חמש רחלות, ומה"ט בשותפין בעי שיהא שיעור בחלקו של כל אחד. וכמו דבאותו בעלים לא תלוי בהא דהחמש רחלות במקום אחד, דלא בעי צירוף בהרחלות, ה"ה בשותפין ליכא מעלה בהא דקמן חמש רחלות, דבעי לכל אחד שיעור חמש רחלות.

ובלבב ארי' דף קל"ו א' ד"ה בגמ' אדרבה, עמד ג"כ בהא דלגבי חלה בהדיא ברמב"ם דעיסת השותפין חייבת אפילו אין שם אלא שיעור אחד, והך דשתי נשים שנתנו לנחתום מיירי שאינן שותפים כלל רק שהנחתום עירבן שלא מדעתן כדאיתא ברא"ש וכ"כ הב"י להדיא בשם הרשב"א בס' שכ"ו, וא"כ איך כתב הרמב"ם בראשית הגז דוקא שהי' מגיע על כל אחד כשיעור. וביאר דס"ל להרמב"ם לחלק בין ראשית הגז לחלה, דבחלה כיון דאיכא ילפוטא בהדיא לחייב שותפות, והיינו דילפינן בגז"ש מתרומה, ודאי דאתרבי בכל ענין אף דליכא רק בין הכל כשיעור, אבל בראשית הגז לרבנן דליכא לא רבויא לרבות שותפות, ולא מיעוטא למעט, לכך אמרינן מסברא דהשותפות שנשתתפו זה עם זה לא מעדיף ולא מגרע מאם הי' חלק של כל אחד לכדו בלא שותפות, ואם יש בו כשיעור חייב ואם לאו פטור. ולדרכו ביאר הא דהרמב"ם לגבי שותפים דחייבים במתנות אייתי קרא דזובחי

אפשר לברר החלקים, שפיר יש לחוש שהחליפו חלקיהם זל"ז והו"ל לקוחות בכל החלק שהגיע לו.

או"ם בשותפין שנשתתפו שלא ע"מ לחלוק אלא ע"מ לאכול פירותיהן בשותפות, בזה ס"ל לרש"י דבכל משהו הן שותפין, דודאי אדעתא דהכי נשתתפו שבאם צד אחד מאותה שדה ישביח פירות מרובין וצד אחד תכסיף ולא תשביח, לא יהא אחד מן השותפין יכול לתפוס הפירות של חצי שדה שהשביח ולטעון שמא זהו חלקו, דאדעתא שיקבלו כל אחד ואחד מחצית שבח בכל משהו של השדה נשתתפו, ואע"פ שאכתי י"ל דלעולם בקנין הגוף יש לכל אחד ואחד מחצה מסוים אלא שכל אחד ואחד שעבד חלקו לפירות שיהיו שותפין בכל השדה כעין שכתב הר"ן ז"ל ר"פ השותפין, מ"מ חז"ל ירדו לסוף דעתם של משתתפים שלא ע"מ לחלוק, שכוונתם להיות שותפין בגוף ובפירות בכל משהו שבאותה שדה, דמה שפרש"י שהן שותפין בכל חטה וחטה דייק לה מלשון הגמ' טבל וחולין מעורבין זב"ז, דמשמע ברור שבחלקו איכא תערובת טבל וחולין, ואילו לפירוש תוס' הא איכא נמי לספוקי שמא כולו טבל ושמא כולו חולין, ושפיר י"ל דהכי אמדו חז"ל דעת המשתתפים שלא ע"מ לחלוק שכוונתם להיות שותפין בגוף ובפירות בכל משהו שבו. אבל באחין שירשו חלקיהן בתערובת שפיר י"ל דגם לרש"י ירשו כל אחד ואחד חלק מסוים מאחר שהדין נותן שיחלקו כן ומה שמגיע להם ע"פ חלוקה זה ירשו מתחילה.

יש לו מחצה של ירושה באותה שדה, וא"כ שפיר יכול להביא ביכורים מחמת חלק ירושה שיש בו והשאר יקדיש נכדי שלא יהא חולין בעזרה].

ובשאג"א בס' צ' ביאר דלק"מ דהא מבואר ב"ב דף כ"ו דאילן הסמוך למיצר בתוך טז"א אין מביאין ממנו ביכורים משום דבעינן שיהיו כל הגידולין מאדמתך כדפירש"י ותוס' ב"ב שם, וא"כ ה"נ אפילו לשיטת רש"י דאינם לקוחות אלא במחצה מ"מ כבר אי אפשר להביא ביכורים ולקרות, משום שאין כל הגידולין מאדמתך, ובמקו"ח ס' תמ"ח סק"א השיג ע"ז, דהא מבואר בהדיא בחולין קל"ה דשותפין חייבין בביכורים ולא אמרינן דליכא כל הגידולין מאדמתך אצל כל אחד ואחד. וביאר דברי השאג"א שם.

ולד"ה שם ד"ה וכבר, דן לחלק דאפשר שרש"י ז"ל חלק בין שותפות אחין שירשו לשותפות שנשתתפו מדעתם ולקחו דבר בשותפות שלא ע"מ לחלק אלא בשביל שיהנו מן הפירות בשותפות, דבאחין שירשו הנה הם יורשים מה שמגיע להם ע"פ דין חלוקה, וכיון שע"פ דין חלוקה מגיע לכל אחד חלק מסוים ולא שיטלו כל אחד ואחד משהוין שהרי האחים לא נשתתפו ולא נשתעבדו זה לזה להיות שותפין, רק בעל כרחם חלקיהם מעורבים מחמת שירשו ביחד, ודאי עכ"פ כל אחד ירש חלק מסוים שכן הדין נותן שיטלו חלק מסוים, ולכן באחים שירשו גם רש"י מודה דיש לכל אחד ואחד חלק מסוים, וכיון דאין ברירה ואי

ועפ"ז יישב מה שהקשו תוס' מההיא דבכורות דף מ"ח גבי חמש ולא חצי חמש דקאמרינן דכו"ע אית להו דרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות משמע דלמד"א לקוחות הן אפילו מחצה אין כאן לגבות דאמרינן שמא כולו לקוח הוא, והיינו דאיירי באחין שירשו וגם לרש"י ירשו כל אחד ואחד חלק מסוים, וכן ניחא בפשיטות משה"ק תוס' דלא משכח"ל דמייתי ביכורים אלא חד בר חד דמהא הוכיחו תוס' דחיישינן שמא החליפו החלקים כולם, דהתם נמי הא באחין שירשו מיירי עיי"ש.

מזוזה **אע"ג דכתיב ביתך דידך אין שותפות לא כתב רחמנא למען ירבו ימיכם וימי בניכם וא"א ביתך למאי אתא לכדברה.** בשו"ע יו"ד הל' מזוזה ס' רפ"ו ס"א, ובית האשה ובית השותפים כולם חייבים. וברמ"א, "ודוקא כשבית השותפין ישראלים אבל בית של ישראל ועו"כ פטור ממזוזה". (מרדכי ספ"ק דע"ז). ובהגר"א סק"ב, "אבל הרשב"א פסק דחייב ממ"ש בחולין קל"ו א' אלא ביתך כו' ולא קאמר למעוטי כה"ג כמו בכל הנך דשם וע' במרדכי". והיינו דהוי פלוגתת המרדכי והרשב"א, דלהמרדכי פטור ממזוזה ואילו דעת הרשב"א דחייב, וביאר, "וא"ת אמאי לא אמרינן ביתך למעוטי שותפות דנכרי כדאמרינן בכל הני דלעיל, נראה לי משום מזוזה חובת הדר היא ולשמירה עשוי' ואפילו דשותפות דנכרי ישראל הדר בה צריך שמירה". ובחידושי הר"ן אייתי תירוצ' הרשב"א, והוסיף ע"ז, "דאטו מי גרע בית

זה של שותפות מבית של כותי שישראל הדר בו חייב לעשות בו מזוזה".

ובלב ארי' דליסוד הרשב"א לכאור' קשה דא"כ איך ס"ד דגמרא מתחילה לומר דאף שותפות ישראל יהי' פטור כיון דהטעם משום שימור, וצ"ל דס"ל דבאמת זה הוא דמשני הגמ', דבלא"ה אינו מוכן הא דאמר אע"ג דכתיב ביתך דידך אין שותפות לא כתב רחמנא למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ואינו דומה לכל הני דאמר לרבות שותפין, היינו משום דכתיב עריסותיכם, תרומותיכם, ארצכם, צאנכם, אבל הכא לא כתיב בתיכם, והך למען ירבו ימיכם לא משמע כל כך לרבות מזה בית של שותפין, לכך ס"ל להרשב"א דה"ק הגמרא אע"ג דכתיב ביתך אין שותפות לא כתב רחמנא למען ירבו ימיכם וימי בניכם, וכיון דהמזוזה שימור להאדם שע"ז לא יוזק וירבו ימיו, לא מסתבר למעט שותפים, וכיון שכן ממילא לא מסתבר ג"כ למעט שותפות עכו"ם מטעם זה. [ועי' ש"ך שם בשם הט"ז בטעם המרדכי משום דעכו"ם לא בעי חיי כו' והשיג עליו].

ובמרדכי פ"ק דע"ז ס' תת"י, "מזוזה חובת הדר הוא פירוש כשאינו דר בבית אינו חייב לעשות מזוזה אע"ג שהיא שלו דתרתני בעינן, וליכא לפרושי חובת הדר הוא אע"ג שאינה שלו, דהא אמרינן במנחות השואל בית בחוצה לארץ או שוכר כל שלשים יום פטור מן המזוזה מכאן ואילך חייב, ואי מדאורייתא חייב אע"פ שאין הבית שלו, למה פטור כל שלשים יום, אלא ש"מ דמן התורה פטור כשאינה שלו משום דדרשינן ביתך ולא בית חברך, אבל

דף כ"א ד"ה והא אמר רב משרשיא, וכ"כ הרא"ש בהלק"ט.

"וַיִּזְכֹּר" דשותפות נכרי וישראל י"ל דתלי בשתי סברות הנ"ל, דאם אמרינן דלא בעי ביתך דידך ממש ותליא רק בדירה וחובת הדר היא לשמרו, ה"ה שותפות נכרי חייב במזוזה דסוף סוף שמירה בעי כיון דדר בה, אבל אי אמרינן ביתך דידך בעי, י"ל דשותפות נכרי פטור דלאו ביתך מיוחד הוא, כמו הני דריש פרק ראשית הגז ע"ש.

וביאור דבזה מיושב מה דפסק בפשיטות הרמ"א ס' רפ"ו ס"א הנ"ל דשותפות עכו"ם פטור ממזוזה והוא ממרדכי פ"ק דע"ז, והרי הב"י שם הביא דברי הרשב"א בחידושו לחולין דשותפות נכרי חייב במזוזה, והיאך לא חשש הרמ"א להחמיר, ולהאמור ניחא, דטעמא דהרשב"א דמחייב כסברא א' הנ"ל, דלא בעי ביתך ממש, וא"כ למסקנת תוס' והרא"ש דשוכר אף לאחר ל' פטור מה"ת דבעי ביתך דידך, ממילא שותפות נכרי פטור, מש"ה הכריע הרמ"א כן כיון דדעת תוס' והרא"ש ג"כ כהמרדכי בזה.

ולדל"ץ ד"ה גם נ"ל, דן דהא דפסק בבד"ב כהרשב"א היינו משום דלא ס"ל כסברא הנ"ל לתלות דין שותף נכרי בדין שוכר אם חייב מדאורייתא, דא"כ לא הי' לו להכריע כהרשב"א נגד המרדכי, כיון דמסתייע להמרדכי דעת תוס' והרא"ש דשוכר פטור לעולם מה"ת דבעינן ביתך דידך, ורק מדרבנן חייב אחר ל' דמחזי כשלו, וא"כ תוך ל' אוקמה אדינא. והנה נתבאר דבר"ן בהדיא דלהרשב"א ה"ה

לאחר שלשים חייב מדרבנן, משום דהעולם סוברים שהוא שלו. א"נ י"ל דלעולם חייב מדאורייתא אע"פ שאינה שלו, והא דאמרינן פטור כל שלשים יום משום דבעינן שיהא קבוע בדירתו ואינו קבוע עד שלשים יום.

"וזהר" אביגדור שאל לחמיו ה"ר חיים בית שישאל ועובד כוכבים שותפין בו אם חייב במזוזה מההיא דראשית הגז, דלא קאמר אלא ביתך למה לי למעוטי שותפות של עובד כוכבים, מכלל דשותפות עובד כוכבים חייב במזוזה, או דלמא כיון דכתיב למען ירבו ימיכם דמרבינן מינה שותפות, ממילא שמעינן דלא דבר הכתוב אלא בשותפות ששניהם ישראלים שהקפידה תורה בריבוי ימיהם, ומביתך לא מצי למעוטי שותפות דעובד כוכבים, דאם כן ימין מנא ל', ואין לומר מביתך דפרשה שני' ההוא למיעוטי שואל ושוכר דפטור מן התורה כדמשמע בפרק התכלת, וה"ר חיים השיב נראה לי דבית שישאל ועובד כוכבים שותפין בו פטור מן המזוזה.

ובש"ת רעק"א קמא ס' ס"ו ד"ה הנה, "והא דשוכר בית לאחר ל' יום חייב במזוזה, היינו או דמזוזה חובת הדר הוא ולא בעי ביתו שלו לגמרי, והא דתוך ל' יום פטור משום דעד ל' לא מיקרי בית דירה שלו, או דבאמת מדאורייתא גם אחר ל' פטור דבעינן ביתך דידך וליכא, ורק מדרבנן חייב דמחזי כשלו כיון דדר בה ל' יום. וב' סברות אלו כתבם תוס' מנחות דף מ"ד ד"ה טלית שאולה, וממרוצת דבריהם שם נראה דס"ל עיקר כסברא הב' הנ"ל דמדאורייתא גם אחר ל' פטור, וכ"כ בפשיטות תוס' ע"ז

דשוכר חייב מה"ת, והדר לכא' סברת הגרעק"א ז"ל דתליא הא בהא, וצידודו דמודה הרשב"א דשוכר פטור מה"ת, היינו דעכ"פ בעי בעלות על הדירה ולא מגרע שותפות העכו"ם כיון דיסודו חובת הדר לשמירה, משא"כ בשכירות דאינו בעלים על גוף הדירה.

ובאחרונים ז"ל דנו לחדש דדברי הרשב"א לחייב מזוזה בשותפות ישראל ועו"כ רק לר"א ולא לרבנן, והיינו דמסתעף מפלוגתת רבנן ור"א אי עכו"ם מצד חסרון "מיוחד לך" כיון דלאו בר חיובא ואינו מצטרף, משא"כ שותפין ישראל דתרווייהו בר חיובא מצטרפי וחשיב מיוחד לך, או דשותפות עכו"ם הוי סיבה הפוסרת בחיוב, ולא משום העדר ביתך המיוחד לך, והשתא לר"א [לאבע"א דאיירינן בה] דצאנך בראשית הגז ממעט כל שותפות, והיינו דחסר במיוחד לך, ולא מחלק בין שותפות ישראל לשותפות עכו"ם, ע"כ בהנך שחדשה תורה לחייב בשותפות, כגון במזוזה, היינו דלא בעינן המיוחד לך, ואי נדון דשותפות עו"כ פטור, יתפרש מצד סיבת פטור חיובית דשותפות העכו"ם, וכך יתפרש לר"א בהנך דינים דחדית רבא דמודה דשותפות ישראל אינה פוסרת ושותפות עכו"ם פוסרת, ואילו לרבנן מעיקרא מחלקינן בין שותפות ישראל בר חיובא לבין שותפות עכו"ם דלאו בר חיובא, מצד מעלת מיוחד לך, ואה"נ לא נאמר כלל בשותפות עכו"ם סיבת פטור, אלא שלילת מעלת מיוחד לך וכבהדיא בלשונות רש"י.

לפי"ז ביאר הרשב"א דלר"א דלא בעינן במזוזה "מיוחד לך", דהא שותפות ישראל חייב, אין מקום לפטור מחמת שותפות עכו"ם, דעיקר דינו תליא בדירה מצד חובת הדר משום שמירה, וזה איכא גם בשותפות עכו"ם, דהתינח אי הוי דין בהחפצא דהבית, י"ל דשותפות עכו"ם הוי סיבת פטור, אולם כיון דיסודו בהדר אין מקום להאי פטורא, מיהו לרבנן דמצד מעלת מיוחד לך מחלקינן בין שותפות עכו"ם לשותפות ישראל, שפיר י"ל דשותפות עכו"ם תפטור ממזוזה, וא"כ דברי הרמ"א נוחא להלכה אף לדעת הרשב"א. ולפי"ז לכא' שוכר פטור מה"ת וכהנך שיטות דלאחר ל' יום חיובו רק מדרבנן. אכן לקושטא לכא' ודאי סתימות הרשב"א לא משמע כלל דדבריו רק לר"א ולא להלכה לדין כרבנן, דעיקר דבריו בהחלט במהות חיוב מזוזה ובפרט לפום הוספת חידושי הר"ן, וחזינן דכן ה' פשיטות הגרעק"א ז"ל.

דף קל"ז ע"א

בכורים אע"ג דכתיב ארצך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא בכורי כל אשר בארצך אלא ארצך למה לי למעוטי חוצה לארץ. תוד"ה אלא, "אע"ג דמצוה התלוי בארץ היא מכל מקום איצטריך למעוטי משום דאתקש לבשר בחלב בחד קרא". והוסיף בלב ארי' דאע"ג דאיכא למילף בגז"ש דראשית ראשית מתרומה דאינו נוהג בחו"ל, מ"מ הוי ילפינן

טפי לחומרא בהיקש מבב"ח, או דס"ל דהיקש עדיף מגז"ש, ומה"ט נראה דלא קאמר דארצך אתי למעוטי שותפות עכו"ם כדקאמר באינך, משום דלענין זה ה"מ למילף שפיר מתרומה דלזה לא שייך ההיקש מבב"ח.

אלא ארצך למה לי למעוטי חוצה לארץ. בתוס' ב"ב פ"א א' ד"ה ההוא, "ותימה אמאי איצטרך מיעוטא הא אמר בסופ"ק דקדושין (דף ל"ו ב') כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ויש מפרשים משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב דכתיב ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו. ובמכילתא בהדיא מקיש להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב".

ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשובין הן תלוין בארץ, אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש מהם בכורים, ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן, אבל בכורים ודאי חובת הגוף נינהו כע"ז דילפינן מיניהו בקדושין (דף ל"ז א') שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם, ואפילו בעודן באילן מתחייב כדתנן במסכת בכורים (פ"ג מ"א) כיצד מפרישין בכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו

בכורים, ואע"ג דאם אין לו אינו חייב לקנות, מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו חשיב חובת הגוף".

וי"ע בהוכחתם הב' די"ל דהוי תרו"מ חובת הגוף ברם מפירות שנגמר מלאכתם, ואפשר דמהא דחלוק בכורים דהחיוב חייל במחובר, ואילו בשאר מצות התלויות בארץ ליתא במחובר כלל, ואף חלות תרומה לא שייך כלל במחובר, זה מלמדינו דחלוקים במהותם, ומתפרש היטב, דכאשר מסיבת עצמות הפירות, נדרש שלימותם לאחר גמר מלאכתם, דע"ז הושלם סיבת חיובם, לעומת בכורים דיסודו חובת הגוף, חייל שפיר אפילו במחובר. ובתוס' ב' פרטים, א) דהחיוב רק לאחר שנתמרח, ובזה י"ל דמהא דחייל הפרשה כדיעבד קודם מירוח חזינן דשייך הקיום קודם, וע"כ משום שלימות הפירות. ב) מהא דביכורים חייל במחובר, והגם דאכתי נימא דהוי חיוב במחובר, וע"כ כנ"ל מעצם חילוקו משאר מצות התלויות בארץ דליתא במחובר כלל וצע"ק.

ובתו"ז ביכורים פ"א מ"ו הביא כמה ראיות דביכורים חובת הפירות, (א) מהא דתנן פ"א מ"ז הפריש ביכוריו ומכר שדהו דהלוקח שוב אינו מביא מאותו המין, וברמב"ם פ"ד מהל' ביכורים ה"ה, דהלוקח אינו חייב להפריש, אבל אם הפריש מביא ואינו קורא, וחילוקו בין הבאה לקריאה, משום דהירושלמי לא ממעט לי' אלא מקריאה, דכתיב הגדתי היום, פעם אחת הוא מגיד ולא ב' פעמים, אבל בהבאה ליכא שום

יקשה מראיות הנ"ל דהוי חובת הפירות עיי"ש.

וי"ל דאין זה סתירה ליסוד הרשב"א בתוס', דלעולם שורש ביכורים חובת הגוף, ולא דהפירות עצמן טעונין הפרשה מסיבתן הן, ברם מהות חובת הגוף מתיחסת כלפי פירות האדמה, דכאשר יש לו שדה ופירות, מפריש ביכורים על כל הפירות, וקיום המצוה נעשה לא רק בפירות הביכורים עצמן, אלא בכל פירות השדה שעליהן הופרש הביכורים, רק דאי"ז מצד טעונין הפרשה בעצם, דאינן נטבלין משום זה, רק דזה מהות המצוה, ושפיר כלפי המין שכבר הפריש לא שייך חידוש חיוב אצל הלוקח, וכן מטהור על הטמא, דהמצוה להפריש על כל הפירות, ומשמע דגם לאחר הילפוטא לא הדר הרשב"א מעיקר הדבר דאי"ז חובת הפירות כתרו"מ, ואעפ"כ נתחדש דרך בארץ נוהגת, ויתפרש לכא' מצד דסו"ס קיום המצוה בהפרשת הפירות, ועל הפירות, והוי דרגת ביניים דגם בזה נתחדש דרך בארץ ועי'.

בתוס' גיטין מ"ז ב' ד"ה מתה. "ועוד דהוה לי' כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה דאינו קורא כדאמרינן במס' בכורים (בירושלמי) אבל לריש לקיש שהיו לו פירות תחילה אתי שפיר דבמתה מביא וקורא כין דמעיקרא אגיד בה לפירות". וצ"ע דסו"ס לר"ל כיון דקנין פירות לאו כקנין הגוף הו"ל כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה, וה"ה קנה שדה ופירות שגדלו כאחת, כדכוותה הכא במתה, ומה מעלה באגידות לפירות אי לאו כקנה"ג דמי.

מיעוט, מיהו א"כ למה אינו מחויב לכתחילה להפריש ולהביא ביכורים, כיון דליכא שום מיעוט בהבאה, וע"כ משום דהוי חובת הפירות, וכאשר נתקיים פעם אחת תו ליכא חיוב על הלוקח להפריש שנית, משא"כ לענין דיעבד בהפריש, לא גרע מהא דעושה אדם כל שדהו ביכורים, וגם יכול להרבות ולהוסיף ביכורים. (ב) מהא דפ"ב מ"ה נ"טלין מן הטהור על הטמא, ואי נימא דביכורים אינו חיוב הפרשה בגוף הפירות אלא חובת הגוף גרידא, קשה, דמה שייך בזה הפרשה מן הטהור על הטמא, ועוד, דבירושלמי שם קאמר, "זאת אומרת שהפירות הטמאים חייבים בביכורים", ולא שייך לפרש דהיינו אם מפריש מהם ביכורים כו', וע"כ כוונת הירושלמי דחייבין בביכורים, והיינו דחל בו חובת בכורים להפריש מפירות טהורים, הרי להדיא דביכורים הוי חיוב הפרשה בגוף הפירות כתרומה ומעשר, ומה שהוא מפריש הוי הפרשה על כל הפירות.

ובזה פירש דעת הרמב"ם פ"ב מביכורים הי"ד, דלוקח פירות תלושים ולקח הקרקע הרי"ז מביא ביכורים, שהרי יש לו קרקע ופירותי', דכיון דחייל חיוב ביכורים בהפירות, תו לא פקע, דהרי גדלו מקרקע המוכר, וכיון דעתה לקח גם הקרקע, שפיר יכול לומר האדמה אשר נתת לי, ותוס' גיטין מ"ז ב' ד"ה מתה, דפירשו פשיטות הירושלמי דלוקח פירות ואח"כ שדה אינו מביא וקורא, לשיטתם ב"ב פ"א א' הנ"ל, דהוי חובת הגוף, וכיון דעתה בשעת קניית השדה ע"י הלוקח לא מצי למיחל חיוב בכורים כיון דהפירות תלושים הם, ברם

ויל"ע דאזלי לשיטתם הכא כשיטת רשב"ם
 ב"ב קל"ו ב' דמביא מן התורה
 דקרינן ב' מארצן רק דאינו קורא דלא יכול
 לומר מן האדמה אשר נתת לי, ובתוס' שם
 תמהו דאי קרינן ב' אדמתך [ע"י חכ"ש שם]
 קרינא ב' נמי מן האדמה אשר נתת לי,
 ומשום כך מסקו דמביא מדרבנן משום קנין
 פירות עיי"ש. ולרשב"ם צ"ל או משום
 משמעות אשר נתת "לי" דמתפרש לגמרי,
 ויותר נראה דהכא עיקר הקרא מתיחס
 לנתינת האדמה מהקב"ה, וזה מחייב קנין
 הגוף, ואילו קרא דאשר תביא מארצך עיקרו
 כלפי הפירות מארצך, וזה סגי קנין גוף
 לפירות.

והשתא נימא דתוס' הכא אזלי כרשב"ם
 וא"כ לענין הבאה סגי קנין פירות
 מה"ת גם לר"ל, ולענין קריאת מן האדמה
 אשר נתת לי מיתקן בזה דירשה לגמרי, והגם
 דלא ה' בזמן גדילת הפירות, וכעיי"ז חזינן
 לכאור' בשיטת הרמב"ם פ"ב מהל' ביכורים
 הי"ד שצוין בהגהות מהר"ב רגשבורג דס"ל
 דקנה פירות ואח"כ קנה קרקע מביא, ונקטו
 רידב"ז שם בפשיטות וברש"ש דהיינו מביא
 וקורא [הגם דלא הוזכר קריאה ברמב"ם
 כדרמזו בהגהות מהר"ב הנ"ל], וביאר בתו"ז
 פ"א מביכורים מ"ו דקורא משום דעתה יכול
 לומר האדמה אשר נתת לי, ודכוותה י"ל
 בכוננת תוס', מיהו יותר נוטה בלשון תוס'
 דדנין כאילו הוחשב למפרע קנין הגוף
 דהבעל מחמת הק"פ ע"י דירשה וקנה הגוף
 לגמרי, וכאילו הוי אתחלתא דבעלות עצמות
 הגוף, והגם דלא נסתעף כלל מתחילת בעלות
 הק"פ וצ"ע.

ובעיקר מחלוקת תוס' והרמב"ם למאי
 דנקטו רידב"ז ורש"ש דלהרמב"ם
 קורא, וע"כ נחלקו בביאור הירושלמי
 כדפירש הרש"ש, וכן פשטות הדברים דהרי
 תוס' נקטו כדין מבואר בירושלמי דאינו
 קורא, וזה מתפרש דתמי' לומר דמביא, אבל
 אי כוונתם רק דאינו קורא, ולעולם כשיטת
 הרמב"ם דגם לדידי' רק מביא, היכן זה
 בהדיא בירושלמי, והוי דיוקא דהוזכר רק
 הבאה ולא קריאה, ולא משמע לפרש כן,
 וביאר בתו"ז דאזלי לשיטתם בגדר חובת
 ביכורים אי חובת פירות או חובת גברא,
 דבתוס' ב"ב פ"א א' ד"ה ההוא, ביארו דכיון
 דביכורים חובת הגוף בעינן למיעוטי חו"ל,
 ומה"ט בקנה פירות ואח"כ קרקע, וה"ה קנה
 קרקע ופירות כאחת, כיון דלא גדלו אצלו לא
 חייל חובת הגוף, ושיטת הרמב"ם דהוי
 חובת פירות וכיון דחייל חיובא אפירות תו
 לא פקע, וצידד כמה ראיות בזה כנ"ל,
 והוסיף דיודה הרמב"ם בקונה אילן אחד
 ואח"כ קנה קרקע דאינו מביא וקורא דהכא
 בזמן גדילת הפירות לא חייל חיובא.

ציצית אע"ג דכתב רחמנא כסותך דידך
 אין דשותפות לא כתב רחמנא
 ע"כ כנפי בגדיהם לדורותם וא"ל כסותך
 למה לי לכדר"י דאר"י מלית שאול"ה
 פטורה מן הציצית כל שלשים יום.
 ברע"א, "בטלית של נכרי וישראל בשותפות
 אם חייב בציצית, לא נזכר מזה בראשונים
 ואחרונים, ובפשטה דמילתא ה' נראה
 דפטור כיון דממעטינן מקרא כסותך,
 שאולה, ה"נ שותפות עכו"ם דלא מקרי

כסותך מיוחד לך ככל הני דר"פ ראשית הגז".

"אמנם אחרי העיון נ"ל דדין זה צע"ג דנראה לדון דחייב בציצית, והיינו דבכל הני לענין בכור וראשית הגז שייך לחלק בין שותפות נכרי לשותפות ישראל וכדאמרינן בסוגיא, דנכרי לאו בר חיובא וישראל בר חיובא ועי' רש"י, דכל ישראל נקראו בלשון יחיד וכחד דמי, והיינו שבצאן של שותפים החיוב על הבעלים ושניהם כאחד מחוייבים בראשית הגז מאלו הצאן, ולגבי שניהם יחד מקרי צאנך, וכן בבכור, אבל לענין ציצית אף בשותפות ישראל לא שייך הסברא דישאל בר חיובא והחיוב על שניהם כאחד, דהא קיי"ל ציצית חובת גברא הוא ובשעה שאינו מתעטף לאו חיובא מוטל עליו להטיל בו ציצית, וא"כ כשמתעטף בה אחד מהשותפין לפטור, דמשום חברי' ליכא חיוב ציצית כיון דאינו מתעטף בה עתה, ומשום ידי' לחוד לא מקרי כסותך מיוחד לך כיון דיש לאחר שותפות בה, וכיון דמ"מ טלית של שותפים חייב דכנפי בגדיהם כתיב [כדקיי"ל בשו"ע או"ח ס"ס י"ד ובאמת צל"ע דהיא גופי' מג"ל אימא באמת בשותפות ישראל ג"כ פטור מטעם הנ"ל, וקרא דבגדיהם היינו כששניהם מתכסים יחד דבכה"ג החיוב על שניהם הם כחד ומקרי כסותך], וע"כ החיוב מכח חלק זה המתעטף לבד, ה"נ בשותפות עם נכרי דמה לי שותפות עכו"ם או שותפות ישראל, דהא על ישראל השותף אין החיוב עתה בשעה שאינו מתעטף בה [ואף דקצת יש לחלק מכ"מ נ"ל דצ"ע לדינא]".

"וגם יש לחוש כיון דהטלית אין בו דין חלוקה יש לחוש לדעת הר"ן נדרים דבכה"ג אמרינן יש ברידה ובשעה שהישראל מתעטף בו הוי ככולו שלו לגמרי כנלענ"ד. שוב ראיתי בבאר היטב א"ח כתב בשם דמשק אליעזר דשותפות נכרי פטור מציצית ואין אתי ספר ההוא לידע יסודו".

ובשו"ע או"ח הל' ציצית סי"ד ס"ה, "טלית של שותפין חייבת בציצית דכתיב על כנפי בגדיהם". ובמ"ב סק"ז, "וטלית של שותפות נכרי וישראל או איש ואשה חייבת בציצית ולא יכרך עלי'. ארה"ח דלא כדמשק אליעזר ע"ש". [ודו"ק לגבי שותפות עם קטן].

למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות. בחזו"א יו"ד חולין ס' ריד לדף קל"ו א' ד"ה שם למעוטי, "וכן פסק הרמב"ם פ"א מהל' רוצח ה"ב, ומשמע דלא למעוטי מעשה לחוד קאי, אבל אכתי חייב משום לאו דולא תשים דמים, אלא משמע דלגמרי פטור, ויל"ע נהי דלאו בית הוא מ"מ הא מרבינן כל מידי דסכנה, דהא מרבה בספרי אף בור בחצירו, ופסקה הרמב"ם שם ה"ד, ובב"ק ט"ו ב' מרבינן שלא יגדל כלב רע ולא יעמיד סולם רעוע מקרא דולא תשים, ומאי גרע בית הכנסת שיהא מותר להניח מקום סכנה, ואי מיירי שאין משתמשין שם א"כ אין הפטור מפני שאינו בית דירה אלא משום שאין משתמשין בגגו, ונראה דכל גג שאין משתמשין פטור מן המעקה וכמש"כ במ"ב ס' תק"מ בבה"ל ד"ה וכן בשם ריטב"א".

תורה למחשב לגבי בעלים כענין תמיד
ולחייבו להסיר מכשול].

אי מה תרומה בארץ אין בחוצה לארץ
לא אף הגז ומתנות בארץ אין בחוצה
לארץ לא. ביאר בחזו"א יו"ד סז (א) סק"ג
דמתפרש לענין גז בחזו"ל או שחט בחזו"ל,
אבל לענין גידול לא שייך למילף, דהתם
הגידול מן הארץ והכא לא שייך גידול מן
הארץ, ודן דמכאן ראי' דפירות ארץ ישראל
שנתמרחו בחזו"ל פטורין כשיטת הרמב"ם,
דאי נתמרחו בחזו"ל חייבין, כמו כן גז
ונשחט בחזו"ל יהא חייב, וצידד דיש לדחות
דפירות דגידול מן הארץ לא איכפת לן אם
נתמרחו בחזו"ל, אבל בראשית הגז ומתנות
בענין גזיזה ושחיטה בארץ. [עי' באו"ס
שביעית מעשרות].

מדברי רש"י עולה דקאי אאעב"א קמא
דר"א יליף מוי"ו דערבי קרא
להקיש לתרומה דשותפות עכו"ם פטר
ואייתר צאנך למעט שותפות ישראל, ולפי"ז
ביאר מהר"ם דגרסינן בגמ' "ראשית הגז",
ולגירסא דידן מתנות קאי אדברי רב חנינא
מסורא עי' מהרש"א. ועי' להלן קל"ח ב'
רש"י ד"ה לבד, ומהרש"א ומהר"ם שם.

מ"ט דר"א אמר רבא יליף נתינה נתינה
מתרומה מה תרומה בארץ אין
בחזו"ל לא אף ראשית הגז בארץ אין
בחזו"ל לא. בחכ"ש ביאר דלפירוש רש"י
משמע דמאי דאמרינן אי מה תרומה כו' קאי
אדלעיל אדברי רבי אלעאי דיליף ראשית הגז
מתרומה למעט שותפות עכו"ם ואייתר
צאנך למעט שותפות ישראל כאבע"א קמא
קל"ה ב', ולפי"ז מה שמסיק מאי טעמא
דרבי אלעאי אינו מתיישב שפיר, דהא כבר

וילהלן שם, "וכן קשה בהא דאמרו ב"ק
נ"א א' בבית שאין תוכו י' דפטור
מן המעקה, וכן באין בו דע"ד דאמר סוכה
ג' א' דפטור, וכן בית האוצרות ובית הבקר,
ובמאי עסקינן אי משתמשין על הגג למה
פטור ואי אין משתמשין לעולם פטור.
ונראה דכל גג אינו בכלל המכשולות שאין
הזיקו מצוי כל כך שהעומד על הגג זכור
בטבעו להזהר וגם הוא מנהגו של עולם,
וכמו שמותר לעלות באילן ומותר לעלות
לבנות הגגין והעליות בלא מעקה סביביו
וכדאמר ב"מ קי"ב א' מפני מה עלה זה
בכבש ונתלה באילן ומסר א"ע למיתה כו',
אלא שבגג בית דירה חדשה תורה מצות
מעקה ולהקפיד על סכנת הנופל, ובוזה
צריכין לתנאי בית תוכו י' ודע"ד ושידור
שם אדם, אבל המשתמש על הגג שאין
תחתיו דירה לא חייבה תורה מעקה והוי
בכל פעם שעולה כעולה באילן".

"וזהנה גם בבית שחייבה תורה מעקה לא
אסרה תורה על האדם שלא יעלה
על הגג בלא מעקה, אלא על הבעלים לעשות
מעקה, וזה ענין מחודש שהרי לא דמי גג
לבור ולסולם רעוע, דהתם מכין תקלה
שהנכשל לא ידע להיזהר ואי אפשר להזהירו
לפרוש מהיזק, אבל הגג אפשר להזהיר
שלא יעלו ולא יתכן לקרותו לבעל הגג מזיק
עד שחייבתו תורה. [וי"ל בדרך קצרה
דכשאנו עומדין על עלי' יחידית אין
חושבין הדבר לסכנה רק כשהגידון על
התמידית נחשב לסכנה ובבור שאי אפשר
להזהיר הוא שאלה תמידית בטבעה, אבל
בגג שהעולה יודע להזהר אין כאן ענין
תמידי רק כל העולה נשאל אם יעלה, וחדשה

הקשה דניליף מיני, וצ"ל דמאי טעמא דקאמר הוא מדברי רבא עצמו דמסיק יליף נתינה נתינה מתרומה, והוא אזיל לשיטתי לעיל קל"ה ב' דמודה רבי אלעאי בתרומה דחייב בשותפות [וצאנך לחודא ממעט אף שותפות ישראל בראשית הגז], וא"כ ראשית הגז לא נילף מיני לענין שותפות, ולזה משני מצד גז"ש דנתינה נתינה מתרומה דאינה נוהגת אלא בארץ. וכע"ז במהר"ם.

ישראל שלקח שדה בסוריא מעו"כ עד שלא הביאה שליש חייב משהביאה שליש ר"ע מחייב בתוספת וחכמים פוטרין. ברש"י ד"ה בסוריא, "ארם צובה שכבשה דוד ולא שמי" כיבוש ולא חלה בה קדושת הארץ וקלה קדושתה ויש קנין לעו"כ להפקיע מיד מעשר לפיכך אין הישראל חייב לעשר אלא על התוספת השני שלשים שגדלו אצלו טבל וחולין מעורבין". ובסוגיא דגיטין ח' ב' מצד דכיבוש יחיד ואיפליגו אי שמי" כיבוש או לא, והאי תנא דברייתא ס"ל דלא חשיב ככיבוש לקדשה וחיובה מדרבנן, ומה"ט יש קנין לעו"כ להפקיע מיד מעשר, והובא מספר מעדני ארץ שביעית י"ב א' דמדיוק לשון רש"י "וקלה קדושתה" היינו דוקא בסוריא דאין בה שורש דאורייתא, ואילו באר"י אפילו בזה"ז דמדרבנן מכ"מ לא קלה קדושתה דהוי כעין קדושת אר"י הדאורייתא.

דף קל"ז ע"ב

ר' יצחק אומר משום ר' אלעאי ב"ש אומרים אין תורמין וב"ה אומרים תורמין. במסורת הש"ס אות ב' בתוס' איתא

ר' אלעזר, וברשב"א וחידושי הר"ן דאי גרסינן ר' אלעזר מתפרש בפשטות דמקשינן מת"ק דשחורות ולבנות אין תורמין זע"ז, אולם לגירסת ר' אלעאי מאי מקשינן, דאדרבא לשיטתו הא ב"ה ס"ל דשחורות ולבנות חשיב מין אחד, דשניהם מין תאנים, ודכוותה שחופות ולבנות ברחלות דהוי מין כבשים.

ויעזוב אר"ש פ"י מהל' בכורים הי"א ד"ה אמנם, "דע דחלוקת המינים לר' אלעאי בצמר לא דומה לחלוקת המינים בתרומה, דשם קפיד על מיני כלאים וכל החיטים מין אחד דלאכילת כהן קיימי, אבל כאן צמר דללבישה, חלוקת המינים תליא במראה כמו שחופות ולבנות, ודוגמא להא דאמר בפ' התערובות אמרו רבנן בטעמא אמרו רבנן בחזותא, דכל דבר לפי יחס שלו, ורק דתלמודין רוצה להביא דר' אלעאי בעצמו סובר דאין מפרישין בתרומה מין על שאינו מינו, ומביא תוספתא דתני ר' אלעאי בעצמו פלוגתא דב"ש וב"ה לענין שחורות ולבנות דב"ה סברו תורמין אבל שני מינין סבר דאין תורמין כמו חטים על שעורים, וכאן צמר שחופות ולבנות".

ובחידושי חת"ס הביא קושית הרשב"א הא ר' אילעאי אמר לב"ה כל מין חטין אחד הם, וביאר די"ל דאין רא"י מחטים לגיזה, דאע"ג דכל מין חטה א', מ"מ אין כל מין צמר א', וכן פסק הרמב"ם דכל מין חטה א', ובצמר פסק אין מפרישין משחופות ולבנות זע"ז, ולא עוד אלא שכתב כן גם בזכרים ונקבות שאין מפרישין מזה על זה, והוסיף החת"ס דלמסקנא קל"ז א'

הנותן לכהן צמר גמלים וכדומה, ה"נ כן גזיה"כ לר"א.

והוסיף המנח"ח דנ"ל לפי מאי דפסקינן דהאומר כל גיזי ראשית דבריו קיימים, היינו אם נתן לכהן קיים המצוה, אבל בודאי כ"ז שלא נתן לכהן יכול לחזור בו, דלא שייך קריאת שם כיון דהוא חולין ולא שייך אמירה לגבוה כי הוא חולין, וגם לא שייך נדר כמו צדקה מחמת בפיק כו', דכאן אין סרך מצוה כלל יותר ממה שקצבו חז"ל ואין שום קדושה בזה כמו תרומה, ובודאי אין הדיבור כלום. ואפילו שייך מקצת מ"מ מה שהפריש יותר ממה שקצבו עפ"י חז"ל יכול לחזור ואי"צ לשאלה כי אין בזה קדושה ולא נדר מצוה דיכול לחזור מדיבורו.

ויל"ע מלשון רש"י לעיל קל"ז א' ד"ה אין לך בו אלא מראשיתו, "משהופרש ונעשה ראשית הוא שלו". משמע לכאור' דיש מושג הפרשה בראשית הגז. [ומשמע ג"כ דיסוד טבל משום עירוב התרומה שבו וקאמר דבראשית הגז לא חייל שם ראשית הגז אלא עד לאחר הפרשה שנעשה שלו וצ"ע]. ולעיל קל"ה א' צוין לרש"י ב"ק צ"ג ב' ד"ה לא הספיק ליתנו, דמשמע ג"כ כנ"ל, אכן בתוס' ב"ק ס"ו א' ד"ה עד, דבראשית הגז לא שייך הפרשה כלל. ולכאור' דינא דמנח"ח תליא בפלוגתא.

ארנב"י האידנא נהוג עלמא כהני תלת סבי כר' אלעאי בראשית הגז דתניא ר"א אומר ראשית הגז אינו נוהג אל"א בארץ. ברש"י וה"ה למתנות.

רכבשים שצמרן קשה פטורים מראשית הגז מפני שאין ראוי להתחמם, א"כ עכ"פ יש הפרש בין דרכיך ודאשון, אע"ג דאינן קשים כל כך שלא יהיו ראויים להתחמם, מ"מ תרי מיני הוה, ובזה מתיישבין דברי הרמב"ם עיי"ש.

אל"א עצה טובה קמ"ל דליתיהב ל"י מהאי דרכיך ומהאי דאשון. בחת"ס דנ"ל דמ"מ משנתינו דינא קאמרו זה נותן לעצמו דהלוקח מחויב למכור להמוכר מצמר שלו כדי ליתן לכהן. ויל"ע טעם הדבר דהא יכול לקיים המצוה מהדרכיך או מהלבנות, ולא תתבטל המצוה כלל, ואולי מצד אומדנא דע"ד כן מכרן.

אי מה תרומה בעינן ראשית ששירי' ניכרין אף ראשית הגז ששירי' ניכרין. במנח"ח מצוה תק"ח דהנה מה דמבואר בש"ס דלר"א ראשית הגז כתרומה דאומר כל גיזותי ראשית לא אמר כלום, צ"ע הדמיון, דבשלמא בתרומה דקודם שהפריש הוא טבל ואסור באכילה לכל אדם, והנותן לכהן טבל לא קיים מצות תרומה כלל, שפיר שייך לומר דגזרה תורה שיאמר קצת, ואם אמר כל גרני תרומה לא מהני כלל, והרי הוא בטבלו, אבל בראשית הגז דאינו טובל כלל אף לר"א כמבואר בגמ', וגם הוא חולין גמור, והתורה גזרה שיתן קצת להכהן, מאי איכפת לן אם נותן לכהן כל הגיזה, דהא בכלל הגיזה יש בה הראשית, ומאי איכפת לן שנותן לכהן יותר, וכתב דע"כ צ"ל כיון דאיתקש לתרומה לר"א, גזיה"כ הוא דצריך שישיר ואי לא, לא קיים המ"ע כלל, כמו

וכראשונים נחלקו בזה, ויש דס"ל דדוקא ראשית הגז אבל מתנות נוהג גם בחו"ל, ובר"ן ועו"ר ביארו או דקייל כר"א מצד וי"ו דערבי' ולא מצד נתינה נתינה דקאמר רבא, ועוד ביאר הר"ן דראשית הגז דמי לתרומה שאינו ניכר, משא"כ זרוע ולחיים וקבה דכל אחד ניכר לעצמו דמוכדלות ולא דמו לתרומה.

בש"ע יו"ד ס' ס"א סכ"א, "מתנות נוהגות בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, ויש מי שאומר שאינן נוהגות בחוצה לארץ וכן נהגו". ובס' של"ג ס"א, "ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית". וברמ"א, "וי"א דבר תורה ראשית הגז נוהג אפילו בחו"ל אלא שלא נהגו כן" [טור]. ועי' בהגר"א שם סק"א. ועי' היטב ביד אפרים ס' ס"א שם.

וכר' יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא ריב"ב אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה. בתוס' ב"ק פ"ב ב' ד"ה אתא, "וא"ת דהיכי אלים ר' יהודה לבטל תקנת עזרא, וי"ל דדלמא סבר דלא תיקן עזרא דבר זה אי נמי התנה שכל מי שרוצה לבטל יבטל דבכי האי גוונא מותר כו' אי נמי לא פשט איסורו ברוב ישראל". ובמ"ב ס' פ"ח סק"ב, "ומ"מ מי שירצה לנהוג ולטבול תע"ב ודוקא אם עי"ז לא יעבור זמן ק"ש ותפלה, ואפשר דאפילו אם עי"ז יתבטל מתפלה בצבור ג"כ אין נכון להחמיר".

הא מני ר"ש דתני' ר"ש פומר טריפה מראשית הגז. כחת"ס דלפמ"ש

המרדכי גבי מתנות דהשוחט אצל נכרי שאם תהי' טריפה יהי' הבהמה לנכרי, פטור ממתנות מפני שאינו מבורר בשעת שחיטה שהיא בהמת ישראל, ואי משום רובא אין הולכין בממון אחר הרוב, ולכאור' אמאי הכא לענין ראשית הגז לא נימא דלפטר כל ראשית הגז דלמא טריפה הוא ואין הולכין בממון אחר הרוב, וביאר למש"כ לעיל דדברים הללו לא נאמרו אלא גבי מתנות דכתיב זוכחי הזבח ודרש בספרי שיהיו מבוררין בשעת זביחה כמ"ש הפר"ח ס' ס"א, וס"ל למרדכי כיון דבעלמא אין הולכין בממון אחר הרוב ש"מ רובא לא הוה כירור גמור א"כ הכא לא מיקרי מבורר בשעת זביחה, אבל הכא בראשית הגז לא בעינן מבורר בשעת גיזה, א"כ שפיר סמכינן ארוב בהמות כשרות, ולא שייך הכא אין הולכין בממון אחר הרוב, כיון דאתמול אכלנו מחלבה וכבר החלטנו שהיא כשרה עי"ש.

כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטריפה שאינה עוברת. ברש"י כגון נחתכו רגלי' מן הארכובה ולמעלה כו'. ויל"ע מנ"ל שאר טריפות שאינן חייבין במעשר דלמא דוקא זו שאינה ראוי' לעבור תחת השבט, וביאר בקה"י סמ"א בפשיטות, דסבירא לן דאין סברא שמחמת שאינה עוברת נדחית ממעש"ב אלא אינה עוברת איתמעט מחמת טריפותה ונקט קרא טרפה אחת דנחתכו רגלי' מארכובה ולמעלה וה"ה לשאר טריפות.

אולם בתוס' ד"ה פרט לטרפה שאינה עוברת, "תימה מן הארכובה ולמטה נמי אינה עוברת ושמה דאה"נ דאין נכנסת

כבשים, וביאר בלב ארי' דצ"ל כיון דהך ג"ש בלא"ה לא הוי רק גילוי מילתא כמ"ש התוס', והיינו דהגילוי מילתא הוא דכל היכי דכתיב לשון גיזה היא של כבשים, להכי פריך דכיון דאשכחן בבכור דגיזה בשור נמי אסור, דהוי כמו דכתיב לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו ג"כ, אלא דאפ"ה פטור מראשית הגז דכתיב לו ולא לשקו, אבל מ"מ תו לא שייך הך גילוי מילתא דלשון גיזה אינו רק ככבשים, דהא חזינן דאף בשור שייך לשון גיזה, וא"כ נוצה של עזים לחייב.

אלא כדאמר ריב"ז לעמוד לשרת דבר הראוי לשירות הכא נמי דבר הראוי לשירות. ברש"י במתנ' קל"ה א' ד"ה אלא ברחלים, "דגז צאנך כתיב ועזים לאו גז איקרו כדמפרש בגמרא". והקשה הגרעק"א ז"ל דתמוה הא זהו לא לפי הס"ד ולא לפי המסקנא ולא נזכר כלל דעזים לאו גז הוי, אלא דממעט"י אי מגז"ש דומגז כבשים, או מקרא דלעמוד ולשרת, וצידד דאולי רש"י נקט הס"ד דמכח הגז"ש ילפינן דגז הוי רק דכבשים, ובפרט למש"כ תוס' דהוי גילוי מילתא בעלמא, והיינו דמקרא וגז כבשים הוי גילוי מילתא דגיזה הוי רק דכבשים.

דתניא לקט קצירך ולא לקט קיטוף. ברמב"ם פ"ב מהל' מתנ"ע הל"ו, "וכן כל הקוטף מלילות מעט מעט ומכניס לביתו אפילו קטף כן כל שדהו פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". בכס"מ הביא דברי הר"ן דהרמב"ם פסק כר"י משום דשקלו וטרו אמוראי אליב"י, אלא שהקשה הר"ן דא"כ הו"ל למיפסק בתולש צמר רחלים בידו דפטור כי היכי דפטור תולש

לדיר להתעשר ודוחק". וצ"ע דהשתא לתוס' דבאמת הוי דין מיוחד דכל שאינה עוברת אפילו אינה טריפה אינו במעש"ב, א"כ קשה טובא מנלן דטריפה שיכולה להיות עוברת איתמעט הלא אינה עוברת דאיתמעט אינו מדין טריפה דהא אפילו נחתכו רגלי' מארכובה ולמטה איתמעט. וכן הקשה בלב ארי'. וצידד בקה"י דאולי הילפותא הוא בגדר ק", דהשתא ומה אינה עוברת היכא שאינה טריפה שאין בה אלא פגם קטן איתמעט ממעש"ב, טריפה שהיא ריעותא בעיקר חיותה לא כש"כ, ואה"נ אינו דין גיזה"כ מצד דאינה עוברת אלא מצד פגמיתה. ולרש"י ניחא בפשיטות, דבאמת לא אתמעט אינה עוברת מחמת עצם הדבר שאינה עוברת, אלא מחמת טריפותה ורמזה התורה פסול טריפות בהאי מיעוטא דשאינה עוברת והיינו דוקא נחתכו רגלי' מהארכובה ולמעלה.

דף קל"ז ע"א

ונילף גיזה גיזה מבכור כו' ת"ל לא תעבוד ולא תגזו. ברש"י בכורות כ"ה א' ד"ה לא תעבוד, דו"י החיבור ולא תגזו משמע להקיש שניהם זל"ז, כאילו כתיב לא תגזו אשור ג"כ ולא תעבוד אצאן ג"כ. וא"כ נלמד דהכל בכלל גז.

אלא מעתה נוצה של עזים ליחייב. יל"ע כיון דמקרא דתתן לו ולא לשקו חזינן דהופקע גז"ש גיזה מבכור, דהא חזינן דגז שור פטור מראשית הגז, למה לא יהני הגז"ש דגיזה גיזה מקרא דאיוב דדוקא גז

מפאה, והוא ז"ל פסק בפ"י מהל' ביכורים
ה"ו דחייב שכתב שם "התולש צמר רחלים
בידו ולא גזז חייב בראשית הגז", והניח
הר"ן בצ"ע.

וכתב עלה בכס"מ, "ואני אומר שעל מה
שכתב הר"ן שפסק רבינו כר"י משום
דשקלי וטרו אמוראי אליב"י, יש לדון שלא
אמרו שם אלא מודה ר"י במידי דאורחי' כו',
והאי לאו שקלא וטריא הוא, לכך נ"ל שלא
פסק רבינו כר"י במתנות עניים אלא משום
דבירושלמי ובתוספתא סבר בהו כוותי', אבל
בראשית הגז דלא אשכחן דסבר כוותי'
הדרינן לכללין דאין הלכה כיחידאה, ואע"ג
דבגמ' דידן מדמי תולש צמר לקיטוף
מלילות, אינו מוכרח ואפשר לחלק ביניהם".
וכמובן דזה דוחק גדול.

ובלב ארי' דן לפרש דפשיטות הר"ן
והכס"מ דמש"כ הרמב"ם הקוטף
מלילות אתיא כר"י, יל"ד דאתיא אף כרבנן.
דאי כפירושם למה כתב הקוטף מלילות מעט
מעט ומביא לביתו, הא לר"י משמע אפילו
קוטף כל השדה בבת אחת פטור מחמת
המיעוט דולא קטף ליקוט, אלא ע"כ דאתי
אף כרבנן, והכא מטעם אחר הוא דכיון
דקוטף רק מעט בכל פעם ומביא לביתו, הוי
רק קצירת ארעי, וזהו דבר הלמד מענינו
שכתב מקודם לזה, אינו כבוצר ארעי מעט
מכאן ומכאן שהוא פטור ע"ש, משמע דגם
הך דהקוטף מלילות הוא מטעם זה, והא
דנקט הקוטף, היינו דכן דרך מי שקוצר מעט
בכל פעם ומביא לביתו, שאינו מטריח עצמו
בקצירת מגל רק קוטף בידיו זה המעט.

עוד דן דגם לפירוש הר"ן והכס"מ י"ל
דלא סתרי פסקי הרמב"ם, דפירש
דהא דקאמר מודה ר"י במידי דאורחא, אין
הפירוש כגון שומים ובצלים כדפירש רש"י,
דפשטא דברייטא דמייתי עלה עוקר מניין
תולש מניין ת"ל בקוצרך, לא משמע דאיירי
רק בשומים ובצלים, אלא משמע דבכל מיני
זרעים מרבינן עוקר ותולש מבקוצרך, לכך
ס"ל להרמב"ם דאם מתכוין לעשות קצירת
קבע, הרי בכל ענין שקוצר אותו, בין במגל
בין עוקר ותולש בידיו, מרבינן הכל
מריבויא דקרא דמיקרי קצירה, וזהו שאמר
מודה ר"י במידי דאורחי', דהיינו אם
מתכוין לעשות קצירת קבע, באיזה צורה
שתהא בין בקצירה או בעקירה ותלישה,
מיקרי הכל מידי דאורחי', והטעם, דחזינן
שזה דרכו של קצירת האיש הלזה, דעושה
הקצירה באופן זה, ולכך מרבי לי' ר"י
מבקוצרך.

והא דאמר ר"י בברייטא דלעיל לקט קצירך
ולא לקט קיטוף, היינו שקוטף מעט
בכל פעם ומכניס לביתו, ובצורה זו קוטף כל
השדה, דזה לא מיקרי קצירה לר"י כיון דלא
נתכוין לעשות קצירת קבע, וממילא מיקרי
לקט קוטף ולא הוי בכלל קצירה, ולעומת זה
קאמר הגמ' דהך ברייתא דקתני שוטף את
הרחלים חייב דאתיא כרבנן, והך ברייתא
דקתני פטור אתי כר"י, דהאי צמר שנתלש
משטיפת המים הוי גיזת ארעי, דהא לא
נתכוין לגזז צאנו כלל, ולא הוי בכלל גז
צאנו לר"י, כמו בקוטף מלילות מעט ומעט
ומכניס לביתו, ואולם בתולש בידיו הצמר
מהרחלים כיון דמתכוין לעשות גיזת קבע,

בצורה זו חייב בראשית הגז, דמיקרי מידו דאורחא כיון דכן דרכו לעשות הגיזה בזה הענין, וכמו בקצירה דחייב בכה"ג לר"י.

ולכך פסק הרמב"ם שפיר בתולש בידיו הצמר מהרחלים דחייב, דאף לר"י מיקרי זה גיזה ולא פטר רק בשוטף את הרחלים דלא נתכוין לגיזה כלל, וממילא מובן מדלא מחייב הרמב"ם רק בתולש בידיו הצמר דהוי לדידי' גיזה קבע. והוכיח דכן פירש בעל עין משפט, דאהא דפריך הגמ' לעיל הא מודה ר"י במידי דאורחא רשם רמבם פ"י מהל' בכורים הל"ז וכוונתו ע"כ למה שפסק שם בתולש בידיו בצמר מן הרחלים דחייב, והיינו מטעם דזה מיקרי אורחא וחייב אפילו לר"י [צ"ע דבריו בזה]. מיהו אכתי לפירושו הו"ל להרמב"ם להביא דינא דגמ' דשוטף את הרחלים פטור. גם מחודש בלשון הגמ'.

דתניא ר' יוסי אומר קציר אין לי אלא קציר עוקר מניין ת"ל לקצור.

ברש"י, "רבי יוסי לא גרסין בהא מתניתא ומיהו ע"כ הני קראי דריש להו ר' יוסי מדאמר אין לי אלא קציר דאיהו דייק לישנא דקרא ומוקי לה במידי דאורחא". ביאר בלב ארי' דהכרחו דרש"י דלא כגירסא דידן, דאי קתני בה בהדיא ר"י לא הוי צריך תו רבינא למימר אף אנן נמי תנינא, דכיון דכבר תני בהדיא דר"י מרבי עוקר ותולש, א"כ מאי צריך עוד יותר להוכיח ממתניתין, אלא ע"כ דבהך ברייתא לא גרסין ר"י, רק דמוכיח ממשמעות דר"י הוא דתני, ולזה אמר רבינא אף אנן נמי תנינא בהדיא דמודה ר"י במידי דאורחא,

ולכונה זו פירש"י לקמן אף אנן נמי תנינא בהדיא דמודה ר"י.

והעיר דאכתי לכאור' לגירסא זו מנ"ל דר"י אמרה, דלמא באמת לר"י אין חילוק כלל בין מידי דאורחא ללאו אורחא, והך ברייתא רבנן היא דקאמרי דפליגי על ר"י דאמר לקט קצירך ולא לקט קיטוף, וע"ז אמרו רבנן אין לי אלא קוצר עוקר ותולש מניין, ת"ל כו', ומרבי זה מריבויא דקרא, וצ"ל דא"כ הך ברייתא דלעיל דקתני שוטף את הרחלים חייב, מני לא ר"י ולא רבנן, דכיון דאף רבנן הוי דרשי דיוקא רק דמחייבי בעוקר ותולש מחמת ריבויא דקרא, א"כ בגיזה דליכא ריבויא אמאי חייב בשוטף, אלא ע"כ דאתי כרבנן דהם לא דייקו כלל דיוקא דקרא, והך ברייתא דאין לי אלא קוצר ר"י הוא דתני לה.

תולש מניין. בתורא"ש, "אע"פ שרבינו עוקר צריך נמי קרא לרבווי תולש דיותר אורחא עוקר מתולש".

ולפיכך מתנות בחדא מי לא מחייבי. בתורא"ש, "תימה לי מאי קא פריך בשלמא אי אמרת ראשית הגז ומתנות ניחא שעושות שתי מצות, שבמנין החמשה נתחדשה מצוה אחת ובאו לכלל שנים, אבל אי אמרת בכורה ומתנות תרווייהו הוי מעיקרא, וי"ל דהכי פריך מאי עושות שתי מצות, דמה לו להזכיר בפסוק המצוה שהיתה בה מעיקרא, ומשני משום קום עשה מצוה אחת, וע"כ היינו ראשית הגז דבמנין תלה רחמנא דחדא לא מקריא צאן, ואשמעינן האי קרא דאע"ג דתרי נמי מיקרו צאן לא מיחייב בפחות מחמשה".

דף קל"ז ע"ב

אמר ר' יוחנן מפי שמועה אמרה מפי חגי זכרי' ומלאכי. בר"ן (מ"ז א' בדפי הרי"ף ד"ה אמר), "ונראה מדברי הרב אלפסי ז"ל דקיי"ל כרבי יוסי, אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"י מהל' ביכורים כמתנ' דתנן חמש רחלות וכבר הזכיר דעת זה הרי"ף ז"ל בסמוך". והיינו להלן ברי"ף, "חזינן קמאי כגון בעל הלכות ומר רב חפץ גאון דפסקו הלכה כמתניתין דקתני חמש רחלות שנאמר וחמש צאן עשויות".

וכמה כל שהן אמר רב מנה ופרס ובלבד שיהיו מחומשות ושמואל אמר ששים ונותן סלע אחת לכהן. מסקינן להלן דרב אדרב נמי לא קשיא מאי מנה דקאמר בן ארבעים סלעים דהוה ל' בששים, וא"כ מנה ופרס אינו ל"ז סלעים וחצי ולכל אחת שבעה סלעים וחצי, אלא בכללות ששים סלעים, ולכל אחד י"ב סלעים. ויל"ע דא"כ במאי פליגי רב ושמואל, דהא מדקאמר ושמואל אמר ששים משמע בהדיא דבא לחלוק אדרב. ומאי דאמר שמואל ונותן סלע אחת לכהן לא פליגי רב, כבהדיא בסמוך והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ראשית הגז בששים. וביאר בלב ארי' דהפלוגתא בהא דאמר רב ובלבד שיהיו מחומשות, וע"ז פליגי שמואל דלא בעינן רק שיהי' בין הכל ששים סלעים ולא בעינן מחומשות.

ברמב"ם פ"י מהל' ביכורים הל"א, "מצות עשה ליתן לכהן ראשית הגז שנאמר וראשית גז צאנך תתן לו ולוים בכלל ישראל במצוה זו ואין לראשית הגז שיעור

מן התורה ומדברי סופרים שלא יפחות מאחד מששים ואינה נוהגת אלא בארץ בין בפני הבית בין שלא בני הבית כראשית הדגן ונוהג בחולין אבל לא במוקדשין". ובכס"מ ד"ה ואין לראשית הגז שיעור מה"ת, "בפרק ראשית הגז אמרינן דראשית הגז בס' ומשמע התם דהיינו מדרבנן דאילו מדאורייתא בכל שהוא דומיא דתרומה דמייתי התם".

ובהי"ג, "כמה צאן יהי' לו ויהיו חייבות בראשית הגז אין פחות מחמש והוא שיהי' בגיזה שלהן אין פחות ממשקל ששים סלע ותהי' גיזת כל אחת מחמשתן אין פחות ממשקל י"ב סלע, היתה אחת מהן גוזזת פחות מי"ב סלע אע"פ שחמשתן גוזזות ששים סלע או יתר הרי אלו פטורין מראשית הגז". ובכס"מ שם, "ופסק נמי כרב דאמר מחומשות דליכא מאן דפליגי עלי' בהא". ותמה בלב ארי' דלמסקנת הסוגיא דמנה דקאמר רב היינו בארבעים ע"כ בהא פליגי רב ושמואל דלרב בעינן מחומשות ולשמואל לא בעינן מחומשות, ואמנם ניחא דקיי"ל כרב, מיהו שפיר פליגי בזה כנ"ל.

בשו"ע יו"ד ס' של"ג ס"ט, "כמה צאן יהיו לו ויהיו חייבות בראשית הגז אין פחות מה' והוא שיהי' בגיזה שלהם אין פחות ממשקל ששים סלע ותהי' גיזת כל אחד מחמישתן אין פחות מי"ב סלע ואם היתה אחת מהן גוזזת פחות מי"ב אע"פ שחמישתן גוזזות ששים סלע או יותר פטור".

ובהגר"א סק"י, "כב"ה ור' דוסא וחכמים דסוגיא דגמ' קל"ז ב' כוותייהו

ודלא כר"י בר"י ורבי. הרמב"ם הרא"ש וש"פ דלא כנראה מדברי הר"ף.

ובסקי"א, "והוא שיהי' כו' כרב ושמואל ור' יוחנן ידי' לא פליג עלייהו".

ובסקי"ב "ותהי' כו' ואם כו' כרב דבזה פליגי רב ושמואל והלכה כרב באיסורי ודלא כמ"ש בכ"מ דל"פ וכ"ז הוא דברי הרמב"ם וכדעת הר"ף אבל הרא"ש והטור פסקו כר' ינאי, וצ"ע על הרמב"ם והשו"ע שהשמיטו דשיעור לכהן אחד א' מששים". הרי דכבר נתבאר הכל בהגר"א והשיג על הכס"מ.

ושמואל אמר ששים ונותן סלע אחת לכהן. הובא לעיל דברמב"ם בהדיא דמה"ת אין לו שיעור, והיינו דששים וסלע דרבנן הוא, וכ"ה במשל"מ פ"ו מהל' מתנ"ע הל"ז דבסמוך, מיהו דינא דביש לו גיזין הרבה לא יפחות מה' סלעים נקיט שם דהוי דאורייתא, ובתורא"ש דבסמוך דקרא אסמכתא בעלמא, ובלשון רבינו יהונתן מלוני"ל במתנ', "והמשנה הזאת נותנת עצה לישראל שכיון שזיכהו ה' לרוב הטובה שיתן גם הוא מתנה יפה לכהן שיוכל לעשות ממנו בגד קטן וטוב שיתן לעשרה כהנים מתנה יפה משיתן לעשרים או לשלשים מתנה מועטת".

ועול"ה לכאור' דדין הנתינה אין לו שיעור מה"ת, מיהו שיעור הגיזה מה"ת, דבעינן משקל ס' סלעים בחמש צאן, ולמאי דקיי"ל כרב היינו מחומשות, ולכאור' משום דבפחות מזה לא איקרי גז. ויל"ע מלשון רש"י ד"ה מה בין לי ולך, "ומיהו ששים

סלעים בעינן כי היכי דלימטי סלע לכהן דבציר מהכי ליכא למאן דאמר דתיהוי נתינה". הרי דיסוד דין ששים סלעים כדי שינתן סלע לכהן, ומבואר לכאור' דס"ל לרש"י דששים וסלע דאורייתא נינהו. ועי' להלן.

והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו **ראשית הגז בששים**. חזינן דלא מקשינן מהא דקשיא דרב אדרב, דהכא אמר בששים ולעיל קאמר מנה ופרס, דלעיל לענין שיעור הגיזה המחייבת, והכא לענין שיעור הנתינה דהוא אחד מששים, והגם דיעלה פחות מסלע, דהא השתא נקטינן דמנה של עשרים וחמשה ולא של ארבעים, מכ"מ שפיר י"ל דחלק אחד מששים יהא פחות מסלע.

וי"ע דמכאן ראי' ללישנא אחרינא דרש"י להלן ד"ה בששים, דהיינו ששים סלעים חייבים בראשית הגז, דאילו לפירוש ראשון דחלק ששים יתן לכהן, הוצרך רש"י לפרש בסמוך שם, דמקשינן דרב אדרב, דא"כ דשיעור הגז המחייב היינו מנה ומחצה, לא מטו לכהן סלע, ובציר מהכי ליכא למאן דאמר, והא חזינן דמדברי רב דהכא בששים לא מקשינן מידי, וע"כ דרק מרב דהתם דמתפרש דומיא דריו"ח משום ר' ינאי בשש, דקאי כלפי הגיזה המחייבת ולא כלפי שיעור הנתינה, דהא ריו"ח בהדיא קאמר לכהן חמשה, וקשיא דרב אדרב בהדיא, דהכא קאמר מנה ומחצה והתם קאמר בששים לגבי שיעור הגיזה המחייבת, ואילו הא דרב ושמואל דהכא היינו כלפי שיעור הנתינה. וכ"ה בלב ארי' שם.

מעט אם הרבה, ואם עולה החלק ההוא סך רב מחויב ליתן אפילו הוא יותר מה' סלעים.

וביאר בדעת הרמ"א, בהקדם דהנה הרבה פוסקים שפסקו כרב ושמואל וריו"ח דבששים משום דרבים ניהו, ויש מהם שפסקו כר' ינאי דהוא רבי דריו"ח כמבואר ברא"ש, ולכך ס"ל להרמ"א דמחמת שיש סברא לכאן ולכאן הוי ספיקא דדינא, ומה"ט מחד הסכים להשו"ע דאינו חייב בראשית הגז, רק אם יש לו ששים סלעים, ואינו נותן לכהן רק חלק ס', משום דכהן הוי המע"ה כדאיתא לעיל גבי מתנות. ומאידך כתב ג"כ דאם יש לו הרבה אינו מחויב עכ"פ ליתן לכהן יותר מחמשה סלעים, דהגם ננקוט דלרב ושמואל וריו"ח מחויב ליתן תמיד חלק ששים, מ"מ דלמא הלכתא כר' ינאי, ולדידי' אין צריך בכל ענין ליתן יותר מה' סלעים, והכהן הוי המע"ה.

עוד חדית בדעת הרמ"א, דבאמת נקיט דכו"ע מודו בה דלעולם אינו נותן יותר מה' סלעים, וחילי', דאי כן הדין לשאר אמוראים דנותן יותר מה' לפי חשבון אחד מששים, מנ"ל להטור דר' ינאי פליג על זה, הא עיקר דברי ר' ינאי בשיעור הגיזה המחייבת, דאפילו ביש לו שש, נותן חמשה לכהן ואחד לעצמו, ולעולם נימא דאי חלק ששים יותר מה' סלעים מחויב ליתן יותר, אלא דנלמד מדפריך בגמ' דריו"ח אדריו"ח, והוצרך לומר הא ידידי' הא דרבי', ולא משני דגם ר' ינאי ס"ל הא דבששים, אלא דגם שש סלעים מחויב ליתן ה' סלעים, ואם חלק ששים הוא יותר מחויב ליתן יותר, ובעינן טעם להכרח קושית הגמ', אלא ע"כ ס"ל דזה

בישראל שיש לו גיזין הרבה. בתורא"ש, "ואע"ג דכתיב בראשית הגז צאנך תתן לו דמשמע דלא מחייב בראשית הגז אלא א"כ יש בחיובא כדי נתינה, י"ל דהא דדרשינן במתניתין דנותן לו משקל חמש סלעים מקרא דתתן לו, אסמכתא בעלמא היא, דהא תתן לו קאי אראשית דגנך, ואמרינן דאפילו חטה אחת פוטרת את הכרי, ואקרא דלעמוד לשרת קסמין, תדע לך דאמתניתין קא בעי בגמ' מנא הני מילי ומייתי קרא דלעמוד לשרת, והאי קרא לא קאי אכדי חיובא אלא מי שיש לו גיזין הרבה".

ואמרינן ל' כל חד וחד לא תבצר ל' מחמשת סלעים. בשו"ע שם סי"ג, "מי שהיו לו גיזות רבות של ראשית הגז ורוצה לחלק לכהנים לא יתן לכל אחד פחות ממשקל חמשה סלעים מלובן כדי בגד קטן לא שילבנו ואח"כ יתן אלא יתן לו מצמר הגיזה כשהוא צואי (פי' מטונף) כדי שיהי' בו אחר הליבון חמשה סלעים או יותר שנאמר תתן לו שיהי' בו כדי מתנה המועלת". וברמ"א, "אבל אינו חייב ליתן רק חמשה סלעים מהכל" [טור]. ובהגר"א סק"כ, "אבל כו', טור וכשיטתו שפסק כר' ינאי ודברי הרב צ"ע". (וכן תמה בדברי חמודות).

ובלב ארי' אייתי מהת"ח שהקשה על הרמ"א כנ"ל בהגר"א, והיינו דהטור לשיטתו שפסק כר' ינאי דאמר חמש סלעים ותו לא, ולכך אפילו יש לו כמה גיזין אינו נותן רק חמש סלעים. אולם להשו"ע שפסק כרב ושמואל וריו"ח דיד' דבששים, א"כ נותן תמיד חלק ששים ממה שיש לו אם

שעורים כו' עד מדה זו אמורה בכהנים ולויים וישראלים, פירוש גם כשמחלק תרומה בגורן או מעשר ראשון ללוויים אל יפחות לכל אחד מחצי קב שיהא בו כדי נתינה, אבל מיהו אע"פ שמצותו בכך, אם אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרים חטה אחת מכל הכרי נתקן מידי טבלו אלא שלא קיים מצות נתינה כו'".

מבואר שיטה מחודשת דדין חטה אחת פוטרת כל הכרי, היינו לענין תיקון מידי טבל, מיהו לענין קיום נתינה בעי שיהא בו כדי נתינה. [עי' דרך אמונה פ"ג מהל' תרומות הל"ה באור ההלכה ד"ה המרבה, דרוב ראשונים חולקים ע"ז]. ובמשל"מ שם הקשה ע"ז, ובתו"ד, "לענין ראשית הגז בששים, והדבר פשוט דשיעור זה דאחד מששים הוא מדרבנן דמן התורה ליכא שיעורא, ואפ"ה קאמר קרא תתן להיכא דאיתרמי שיש לו הרבה, וא"כ הכא נמי גבי תרומה אף דכתיב תתן מהיכא תיתי שיהי מחויב להפריש כדי נתינה, אימא דקרא דכתיב תתן הוא דאי איתרמי שיש לו תרומה בשיעור רב שיתן שיתן לכל כהן וכהן כדי נתינה".

דרבנן בדרבנן בששים. ברמב"ם פ"ג מהל' תרומות ה"ג, "כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עלי' כגון תרומות החרובין והקליסין ניטלת לכתחלה אחד מששים, ואלו ניטלין אחד מששים תרומת גידולי תרומה ופירות עציץ שאינו נקוב כו' תורמין אחד מששים". ובדרך אמונה שם אות י"ד, היינו דבהנך אפילו עין יפה סגי לתרום אחד מששים ולא חשיב עין רעה.

אין סברא לחייב יותר מה' סלעים, כיון דמדאורייתא בלא"ה אין לו שיעור כלל, רק רבנן נתנו בו שיעור ואסמכינהו אקרא דלעמוד לשרת שהוא חמש סלעים כשירות דאבנט כמבואר ברמב"ם, וא"כ מה"ת לחייבו עוד יותר מה' סלעים.

והשתא נימא דא"כ אף להנך מ"ד דס"ל רק שיעור ששים, מ"מ אינו מחויב ליתן לעולם יותר מה' סלעים, אף אם יש לו הרבה, והא דלא מוקי מתנ' דקתני כמה הוא נותן לו ה' סלעים, היינו שאין צריך ליתן יותר מה' סלעים אף אם יש לו הרבה, היינו דמשמעות מתנ' דוכמה הוא נותן לו, דבא לומר שלא יפחות לו מזה, ולא שלא יוסיף לו יותר, להכי מוקי ביש לו הרבה ורוצה לחלק לכהנים רבים, לא יפחות לאחד מה' סלעים, ולהכי בה רמז הקרא דלעמוד לשרת, שיתן לאחד מהם כשיעור זה ולא יחלק לכהנים רבים, מיהו קיימינן דעכ"פ יותר מה' סלעים ודאי דאינו מחויב ליתן לעולם.

והאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי. דאורייתא כדשמואל⁵.

במשל"מ פ"ו מהל' מתנ"ע ה"ז ד"ה אחר שכתבתי, הביא דברי תורי"ד בקדושין דף נ"ח, במאי דאמרינן חטה אחת פוטרת כל הכרי, "ראיתי מקשים והא תתן לו כתיב ובעינן כדי נתינה כדדרשינן גבי ראשית הגז. ונ"ל לתרץ דבודאי מצוה ליתן דבר חשוב כדתנן גבי ראשית הגז וכמה הוא נותן לו משקל ה' סלעים שנאמר תתן לו שיהא בו כדי נתינה, והכי נמי תנן בשלהי פאה אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חיטין וקב

ולהלן באות כ"ט דמשמע משיטת הרמב"ם דכל שאר תרומה דרבנן מלבד עציץ שאינו נקוב ותרומת חו"ל כגון מעשר ירקות ולקוח ופירות הגוי ושאר כל תרומות דרבנן חוץ מאלו השנים לא הקילו. ובציון ההלכה אות נ"ג, דלא פסק כסוגיא דחולין קל"ז ב' דבכל דרבנן שיעורו א' מס', דבתוספתא זו משמע דדוקא באלו השנים, ודלא כמשל"מ שכתב כאן דה"ה בתרומת ירק וכבר העיר עליו במעשה רוקח כו', ואפשר דהרמב"ם מפרש דגם גמרא דידן לא כיון בכל תרומה דרבנן רק בהני דחשיב כאן, ובמאירי חולין שם כתב דגם בתרומה דרבנן יש שיעורי עין יפה כו', משמע דס"ל ג"כ דלא קי"ל כסוגיא שם.

ואת אבא אריכא קרית ל'. בחת"ס, "נראה דאיסי לא רצה לקרותו רב בפני ריו"ח דאסור לקרות לאחר רבי בפני רבו או בפני גדול הדור ע"כ קרא בשמו אבא אריכא, ואמר ריו"ח שרב הוא גם רבו של ריו"ח כדלעיל צ"ה ב' שכתב ריו"ח לרב לקדם רבינו שבבבל. עי' ר"ה ל"א ב' כיון דתלמידו הוה לאו אורח ארעא למיקרי רבי. ומביאו ט"ז ביו"ד ס' רמ"ב סקי"ד בשם הב"ח ע"ש".

כי אתא רב דימי אמר ראשית הגז רב אמר בששים ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר בשש. ברש"י ב' פירושם בדעת רב, חלק ששים יתן לכהן, ל"א ששים סלעים חייבים בראשית הגז. והנה לפרוש ראשון ששים דרב אינו דומיא דשש דריו"ח משמי' דר"י, דהא קאי דשש חייבין בגיזה, וכדלעיל לריו"ח חמשה לכהן ואחד לעצמו, ומהכ"ת

לדחוק דששים דרב כלפי שיעור הנתינה. וכבר כתבנו לעיל גם מהא דלא מקשינן מהא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו ראשית הגז בששים, והיינו דרב בדין מנה ופרס מחומשות, איירי לענין שיעור הגיזה, וההיא לענין שיעור הנתינה, וא"כ מאי מקשינן הכא.

ול"ה בגמ' אלא דרב אדרב קשיא, הנה לל"א דרש"י מתפרש בפשיטות, דלעיל קאמר מנה ופרס והכא קאמר ששים, אולם לפירוש ראשון הוצרך רש"י לפרש, "אלא דרב אדרב קשיא דאמר רב מנה ופרס חייבות בראשית הגז ואי ראשית הגז בששים לא מטי ל' לכהן סלע ובציר מהכי ליכא למאן דאמר". וכבר הקשו הרש"ש ול"א דהא דעת עולא אר"א כל שהן שנינו, ורש"י גופי' פירש, "ואפילו אין גוזזות כולן אלא סלע אחד". וכן צ"ע דברי רש"י ד"ה מה בין לי ולך, "ומיהו ששים סלעים בעינן כי היכי דלימטי סלע לכהן דבציר מהכי ליכא למאן דאמר דתיהוי נתינה".

וביאור בלב אר"י דס"ל להגמ' דהא דתקנו רבנן בכל הני בששים, הוא בכדי שיהי' איזה נתינה חשובה קצת לכהן או לעני, וזהו אינו בציר מסלע, ולהכי פריך שפיר דרב אדרב, דאמר בששים וע"כ משום שתהא נתינה חשובה, והכא אמר מנה ופרס ולא מטי לכהן סלע, וז"ש רש"י ובציר מהכי ליכא למאן דאמר, היינו לכל מאן דס"ל דנותן חלק ששים ליכא דס"ל דיהא בציר מסלע, דשמואל דאמר לעיל בששים קאמר ונותן סלע א' לכהן, ואין רא' מעולא אר"א דהוא לא ס"ל תקנת חכמים כלל דבס', אלא

דאוקמא אד"ת דס"ל דבכ"ש סגי, ונותן ג"כ כל שהוא לכהן, אבל מאן דס"ל תקנת חכמים דיתנו לכהן חלק ס', והיינו בכדי שיהי' איזה נתינה חשובה קצת, ליכא למ"ד שיהא בציר מסלע. [ויל"ע אי מה"ת ליכא שיעור היאך עקרו חז"ל הד"ת דרק גיזת ס' סלעים מחייבת כדי שיגיע סלע לכהן, וע"כ דזה דין בפנ"ע דבפחות מכך לא איקרי גז].

א"ל אביי לר"ד אנהת לן חדא ואקשת לן חדא. לגירסא שלפנינו מתפרש בפשיטות, דלעיל אמר ריו"ח לאיסי בר היני בששים, ולעיל קאמר ריו"ח שש לכהן חמשה ואחד לו. וקאמר דבהא דהובא ריו"ח משום ר' ינאי אמר בשש, ניחא דלעיל משמ"י דרבי, והכא דידי' הוא דס"ל בששים. אולם ברש"י גריס בע"א, ועי' היטב חכ"ש מהרש"א מהר"ם ורש"ש.

דף קל"ח ע"א

אלא שילבנו כהן ויעמוד על חמש סלעים. ברש"י ד"ה תנא, "אלא אשיעורא קפיד דליתב לי' בהכרע שכשיתלבן שיהא בו חמש סלעים ונפטרות כל גיזים". ברש"ש, הוא דלא כדמסקינן לעיל בישראל שיש לו גיזים הרבה כו' אלא כריו"ח משמ"י דר' ינאי רבי. והרי"ף הביא בשם בעל הלכות ומר ר"ח גאון דפסקו כוותי' וכן הכריע הרא"ש. [אולם דעת השו"ע כרוה"פ דקיי"ל אחד מששים].

דתניא כיפה של צמר היתה מונחת בראש כהן גדול ועל"י ציץ נתון

לְקיים מה שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת. ברש"י כיפה קובע קטן. ואייתי בלב ארי' תמיהת תורת חים דהא אמרינן בזבחים שערור הי' נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, ואם הך כיפה היינו כובע א"כ איך הי' נראה שערור בין הציץ למצנפת הא הכובע הי' מכסה אותם. [גם יל"ע דא"כ הו"ל תשעה בגדים].

וביאר עפ"י רש"י עה"ת בפרשת תצוה שהמצנפת לא היתה עמוקה בכדי שיהי' נשאר אויר בין ציץ למצנפת להניח תפילין, ושני פתילי תכלת שבשני ראשי הציץ מגיעין לאחורי העורף לקשור שם, ופתיל האמצעי שבציץ הי' הולך ע"פ הראש על המצנפת לחזק את המצנפת שלא יפול, והי' עשוי כמין כובע כו' ע"ש, הרי שרש"י ז"ל בעצמו מביא הגמ' דשערור הי' נראה בין ציץ למצנפת, ואפ"ה מפרש שעשוי' כמין כובע, והיינו דבאמת לא הי' כובע ממש, רק שהפתיל האמצעי שהי' מהלך ע"פ הראש מלמעלה ושני פתילים של ראש הציץ שהיו הולכים בצידי הראש, ממילא הי' זה כמין כובע, אולם מ"מ נשאר אויר בין ציץ למצנפת והיינו שלא במקום הפתיל, וצידד דהפתיל האמצעי לא הי' באמצע הראש ממש, רק הי' נוטה לאחד מהצדדים בכדי שישאר מקום לתפילין באמצע הראש, אולם אייתי דבתוס' זבחים דף י"ט כתבו דהתפילין היו תחת הפתילים.

ובחת"ם הביא דהכס"מ פ"י מהל' כלי המקדש תמה על הרמב"ם דלא מייתי הך דכיפה של צמר, והוסיף דיותר יש לתמוה על רש"י ורמב"ן בחומש דנחלקו

ואילך, א"כ חיובא דראשית הגז לא אתחיל עד דגייזו להו לחמשה, וכיון דבהאי שעתא כבר מכר אותם ולא מצא חמש צאן, לא אחייב מעולם בראשית הגז והלכך פטור.

וי"ל דרך נוספת, דפליגי אי גז צאנך תנאי בעלמא להגז, או מעיקר המחייב, והיינו דר"ח סבר ד"רשות הגז" מחייבת, רק דבעינן שיהא "גז צאנך", וכיון דגזו מצאנו ודאי לא פקע שם גז צאנך בהא דמכר לאחר הגיזה, ואילו רנב"ה סבר דמהא דהצריכה תורה גיזה חמש צאן, ובפחות מכך ליכא חיובא אפילו בשיעור גיזה מרובה, שמעינן דהמחייב הוא "רשות החמש צאן", והיינו דמחמש צאן שלו יתן ראשית הגז לכהן, ונמצא דאי"ז רק תנאי להגז דיהא גז צאנך, רק דעצם החמש צאן שברשותו הוא מעיקר החיוב, וכיון דבגמר הגיזה ליכא חמש צאן חסר בעיקר החיוב. ולפי"ז לא נחלקו אי התחיל החיוב או לא, דלכו"ע החיוב לבסוף, רק נחלקו בהא דבעינן גז צאנך, אי כלפי הגז או כלפי עצם החמש צאן כנ"ל.

והנה נחלקו רש"י והרמב"ם אי מכר הצאן או מכר הגיזה עצמה, וכדביאר הכס"מ שם, דברש"י מבואר דאירי במכר הצאן, ואילו ברמב"ם מבואר דמכר הגיזה, דכתב בפ"י מהל' ביכורים הט"ו, "היו לו חמש צאן וגזו אחת מהן בלבד ומכר גיזתה ואח"כ גזו שני" ומכר גיזתה ואח"כ גזו שלישית ומכר גיזתה הכל מצטרפות לראשית הגז וחייב אפילו לאחר כמה שנים". ונוטה דב' הדרכים בבאור הפלוגתא תליא במחלוקת רש"י והרמב"ם, דלרש"י לא מצינו נידון במכר הגיזה עצמה, ובפשטה דבזה

בפירוש ושמת עליו פתיל תכלת וכתיב ושמתי אותו על פתיל תכלת, עי' פרשת צו ופרשת פקודי, ושניהם כאילו שכחו דקאי אכיפה של צמר, וחלילה לחשוב כן, לכן פירש דלפי מאי דקיי"ל בעירובין ג' ב' דכהנים לא היו מניחים תפלה של יד משום דכתיב לא ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין בגדיו לבשרו, א"כ ה"ה על מצחו שלא יהי' דבר חוצץ בין ציץ למצחו, ואי אפשר בכיפה של צמר המפסקת, וע"כ כפירש"י ורמב"ן בחומש, ומשו"ה השמיטו הרמב"ם ג"כ, והך ברייתא דשמעתין ס"ל אע"ג דכתיב על מצח אהרן, מ"מ לא קפדינן אחציצה וכס"ד דש"ס זבחים י"ט א' ע"ש, ולית הלכתא כוותי', ומ"מ הש"ס פריך מיני' דלא מצינו חולק אשיעורא דכדי לעשות בגד קטן.

איתמר גזו ומכר ראשונה ר"ח אמר חייב רנב"ה אמר פטור ר"ח אמר חייב דהא גזו רנב"ה אמר פטור בעידנא דקא מלי שיעורא בעינן צאנך וליכא. בחידושי הר"ן, "נראה לי דבהכי פליגי, כיון דרחמנא אמר חמש צאן עשויות שמעשות את בעליהן, משמע דכיון שעלה בדעתו לגזוז והרי שם חמשה אתחלה לה מצות ראשית הגז, אע"ג דכי גזו שתיים או שלש ותו לא גזו, לא איחייב, מכ"מ כיון שהתחיל לגזוז אתחלה לה מצוה, וכיון דהתחילה מצוה אע"ג דקא מכר לה לצאן ובסוף גיזה לא אשתכח חמש חייב, דכיון דאתחלה לה מצוה תו לא פקעה, ורב אושעיא סבר כיון דרחמנא אמר ראשית גז צאנך תתן לו, אין לך בו אלא ראשית הגז

שם צ"ל דהא דצאנו לגזוז חייב הוא ג"כ מדרבנן כמש"כ גבי מוכר שדהו לפירות לגבי הבאת ביכורים, אמנם צ"ע דבגמ' מייתי ראי' דבכה"ג צאנך מקרי.

ולעיל בסימן פ"ט ענף ג' הרחיב יותר, דהראי' מסוגיין לא מיבעיא לפי הנראה מהראשונים דצאנך דגבי ראשית הגז דרשינן לכו"ע למעט של ישראל חבירו, דדרשינן צאנך שלך, וכמש"פ הטור יו"ד (ס' של"ג), א"כ דמי האי דרשא דצאנך לדרשא דלכם משלכם גבי אתרוג, אלא דבהאי לחודא איכא בינייהו, דבראשית הגז שותפות של ישראל חייב ואתרוג של שותפים אינו יוצא בו, אולם גם לפי מאי דדן דלרבנן לא דרשינן כלל צאנך דראשית הגז צאנך שלך, אלא דדרשינן צאנך של ישראל ולא של עכו"ם, ולפי"ז לא דמי דרשא דצאנך לדרשא דלכם גבי אתרוג, מ"מ שפיר איכא ראי' דכיון דחזינן שאם הקנה הנכרי צאנו לישראל על ל' יום דזה מיקרי גז צאנך דישאל, ואע"ג דשותפות עכו"ם פוטר בראשית הגז, מ"מ קנין לזמן לישראל הוה צאנך, כיון דבשעת חיובא הוה של ישראל, א"כ ה"נ כה"ג הכא גבי אתרוג כיון דבשעה שיצא בו הוה שלו שפיר לכם מיקרי.

והוסיף דזה מוכח יותר מהא דלעיל קל"ה א' דלר' אילעאי דס"ל דשותפות של ישראל ג"כ פטור מראשית הגז דדריש צאנך שלך ולא של שותפות, דלדידי' הא דמי ממש דרשא דצאנך שלך לדרשא דלכם, מ"מ גם ר"א מודה שאם הקנה נכרי צאנו לישראל לל' יום דצאנך מיקרי, דהא בדף קל"ו א' אמרינן על הא דתנן הלוקח גז צאנו

ודאי לכו"ע פטור, ומסתייע מקושית היש"ש על הרמב"ם מ"ש מכר הגיזה מצבעו דפטור, ובב"ק צ"ג ב' גזו ראשון ראשון וצבעו ראשון ראשון אין מצטרף, ונתבאר בתוס' שם ס"ו א' ד"ה לא הספיק, והיינו דלכו"ע החיוב לבסוף, רק נחלקו אי רשות הגיזה מחייבת או רשות החמש צאן מחייבת, אולם בליכא גיזת חמש צאן לבסוף ודאי דליכא סיבת חיוב. ואילו להרמב"ם נימא כמהלך הר"ן, אי התחיל החיוב או רק עד לבסוף, ומה"ט הנידון אפילו במכר הגיזה עצמה. ולהלן מרש"י ד"ה לא מחייב בכולי' עדרי' כנ"ל דגם לר"ח החיוב לבסוף.

הא צאנו לגזוז חייב אמאי כל חד וחד בתר גיזה נפקא לה מרשותי'. הקשה בכס"מ הנ"ל דלהרמב"ם מאי פריך מהלוקח גז צאנו של עכו"ם, הא הגיזה נשארת ביד הלוקח רק הצאן חוזר להמוכר העכו"ם. וצ"ל דלהרמב"ם פליגי אף במכר הגיזה, מיהו נחלקו גם במכר הצאן, והיינו דלכו"ע בעינן גם רשות הצאן ולא סגי רשות הגז, רק נחלקו אי התחיל החיוב מיד או רק לבסוף. **הא צאנו לגזוז חייב.** במנחת ברוך ס' צ"ב ד"ה ונראה, הקשה בהא דאמרינן הא צאנו לגזוז חייב, הא אפילו כשמוכר לו צאנו לגיזה ג"כ לא הוה אלא קנין פירות גרידא, כמו המוכר שדהו לפירות, וקיי"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ומ"ט חשיב צאנך, אלא ודאי דגם במוכר שדהו לפירות ג"כ מיקרי פרי אדמתך לד"ה, ומביא ביכורים מה"ת כמו דהוכיח שם, וא"ש דגם הכא גז צאנך מקרי. וכתב דזו ראי' גדולה לשיטת רש"י והרמב"ם דמשום ק"פ גרידא מביא ביכורים מה"ת. ולשיטת תוס' שהביא

של עכו"ם פטור, הא צאנו לגזו חייב, ואמרינן שם דזה הוא דלא כר"א דס"ל דגבי ראשית הגז בעי שיתגדל הגיזה בחיוב, ש"מ דבלא"ה הול"ל דצאנו לגזו גם לר"א חייב, דצאנך מיקרי מה"ט כיון דבשעת חיובא הוה שלו, הרי דקנין לזמן מקרי צאנך שלך וה"נ גבי אתרוג.

מאן תנא דהיכא דאיכא שיוצא גבי מוכר בתר מוכר אזלינן א"ר הסדא

ר"י היא. ברש"י בסוף הסוגיא מבואר דנחלקו ר"ח ורבא אי גז צאנך ממעט ישראל הלוקח גז הצאן מִישראל לגמרי, דלר"ח חייב הלוקח, ולרבא שניהם פטורין, המוכר שאין לו גיזה והלוקח דלא הוה גז צאנך, וכדין לוקח מן העכו"ם. והנה הפלוגתא נובעת ממהלך הסוגיא, דתחילת נידון הגמ' על הא דהמוכר חייב בשייר, ולא על הא דהלוקח חייב בלא שייר המוכר, הגם דלכאור' הא מ"ש מלוקח מן העכו"ם דאין כאן גז צאנך, וביותר דר"ח מדמי ראשית הגז לפאה, והיינו דבשייר חייב המוכר, ובלא שייר חייב הלוקח, והגם דגבי ראשית הגז כתיב גז צאנך.

ורבא פליג דלא דמי ראשית הגז לפאה, ואתי עלה מצד אומדנא דלא מכר כל הגיזה שלא להפקיע מצות ראשית הגז, דבמכר בהדיא הכל, ליכא חיובא לא אמוכר ולא אלוקח, דמוכר אין לו גיזה, ולוקח לא קרינן ב' גז צאנך, ומתפרש דזה רק למאי דס"ל לרבא דמצד עיקר דין "גז צאנך" אין חילוק בין לוקח מישראל לבין לוקח מעכו"ם, וא"כ נקטינן אומדנא סתמית דלא מכר באופן שיפקע המצוה, משא"כ לר"ח דהלוקח חייב ולא נתמעט מגז צאנך, ליכא

שום אומדנא דלא מכר כל הגז, רק דכן הוא עיקר דינא, דבשייר המוכר, המוכר חייב, ובלא שייר, הלוקח חייב.

והנה בתפא"י משמע דנקיט דלר"ח כל דהצאן של ישראל הוי הגז בכלל "גז צאנך", ואפילו במכר הצאן לישראל ושייר הגיזה לעצמו, הרי הגיזה מחייבת כיון דהצאן של ישראל, או בשנים שקנו מעיקרא א' הצאן וא' הגיזה, ודימה להא דביאר רש"י לדעת רבנן דפליגי אר' אילעאי דשותפות ישראל אינה פוטרת מראשית הגז, וכתב בדף קל"ה א' ד"ה למעוטי שותפות דעו"כ, "אבל דישראל מיוחד לך קרינא ב' הואיל ושניהם בני חיוב וכל ישראל קרוים בלשון יחיד". וכן להלן בסוגיא שם, והכ"נ באין לו אלא הגיזה כיון דהצאן ברשות ישראל קרינן ב' גז צאנך.

וי"ל"ע דלא דמי כלל, דהתם לענין שותפות ישראל דאינה פוטרת, דחשיב גז צאנך ולא בעינן מיוחדת לישראל פרטי, משא"כ בצאן של אחד וגיזה של שני אין כאן כלל גז צאנך. ומדברי מנח"ב דלעיל משמע דלהאי צד עיקר מיעוט "גז צאנך" היינו ולא צאן עכו"ם. ועוד דר"ח גופי' לעיל איירי בגזו ומכר ראשונה דחייב דהא גזו, משמע דוקא כיון דבשעת גיזה הי' צאן שלו, אולם באופן דמעיקרא קנה רק הגיזה, או במכר הצאן ולא שייר לו אלא הגיזה, ליכא נידון בגמ' דודאי אף לר"ח פטור.

לפיכך יותר נראה לכאור' דרק באחר שקנה הגיזה קרינן ב' גז צאנך, מכעין גדר מה מכר ראשון לשני, דכבר הי' ביד המוכר צאן שדינו בראשית הגז אי יגזו, דהא

מוכר מתנה דכהן לא זביני לך, אבל הא דמפרש רבא טעמא דאם שייר מוכר, מוכר חייב דא"ל לוקח מתנה דכהן גבך היא, לית לי' לרב חסדא, ולהכי מוקי לה כר"י דמדינא מחייב היכא דאיכא שיורא גבי מוכר, כן נראה לי".

הרי דפליג ארש"י דגם לר"ח בפריש בהדיא לא מחייב לוקח, דודאי לא קרינן בי' גז צאנך, וכדין לוקח מן העכו"ם, רק דפליגי בטעם דין שייר המוכר וצ"ע, ולהאמור פלוגתת רש"י והרא"ש בדעת ר"ח רק באופן שקנה הגיזה מישראל, דלר"ח כאילו קנה החיוב מן המוכר, אולם בקנו מעיקרא א' הצאן וא' הגיזה לכו"ע ליכא גז צאנך לחיוב.

אמר רבי יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אב"ל שייר בעל השדה נותן פאה על הכל. ברש"י ד"ה אבל, "ונותן פאה בקרקע בזרעים לעניים ופטר את כל האילנות". ובתורא"ש ד"ה אבל, "פרש"י דנותן פאה מן הזרעים ופטר את האילנות, תימה הוא היאך יפטר פאת הזרעים את האילנות, הא תנן בפ"ב דמסכת פאה הזורע את שדהו שני מינין אע"פ שהוא עושה גורן אחת נותן שתי פאות, הזורע שני מיני חטים אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת, שתי גרנות נותן שתי פאות. וכ"ש דפאת זרעים לא תפטר את האילנות".

"ורבינו שמשון פי' בפירוש זרעים שהמוכר נותן פאה מן האילנות ששייר על האילנות שמכר, ומיהו הכא משמע כפירש"י מדקאמר והוא שהתחיל בעל השדה לקצור משמע שמתחלת קציר

צאן ידיד' הוא, והלוקח כאילו קנה החיוב מן המוכר, ובהא חלוק קנה מישראל לבין קנה מן העכו"ם, אולם במכר הצאן ושייר רק הגיזה לעצמו, אין תחילת סיבת חיוב, דלדידי' רק גיזה, ולאידך רק צאן, וכן בלקחו מעיקרא א' הצאן וא' הגיזה ודאי דאף לר"ח פטור, דלא שייך בזה כעין מה מכר, דליכא חיוב אצל חד מיניהו, ורבא פליג דגם במכר הגיזה מהכ"ת קרינן בי' גז צאנך, ורש"י מסיק עלה ולא מילתא היא, דודאי בפריש דמוכר כל הגיזה לגמרי פקע המצוה. ועי' בסמוך.

שו"ר בחזו"א ס' ריד לדף קל"ח ב', "וע"כ צ"ל דבעינן שיהא גם הלוקח בר חיובא, וכיון שהמוכר חייב, מתחייב הלוקח שהוא הגוזז גיזה מחוייבת, משא"כ כשהגוזז הקדש או נכרי, והמוכר אינו חייב ליקח ולפדות דמחוסר קיחה ופדי', אבל בגוזז בר חיובא חייב הלוקח כיון שהוא ראוי להתחייב מצד המוכר, ומיהו אי אפשר לומר דהלוקח חייב כיון דהצאן של ישראל, דהא לעיל פטר רנב"ה בגזז ומכר ראשונה ומשמע דאפילו מכר לישראל, וכש"כ בלוקח גז צאנו של חבירו, אלא ודאי החיוב על הלוקח מצד המוכר, אבל מצד הלוקח לחוד הי' פטור משום דלא קרינן בו צאנך, וצ"ע". ולהאמור כ"ה לר"ח לדעת רש"י, דרק בגזז ומכר מחייב לי', ולא בקנה גיזה וגזז.

אמר רב חסדא רבי יהודה היא. בתורא"ש, "לאו לגמרי מדמה לי' לפאה, דהתם כי ליכא שיורא גבי מוכר מחייב לוקח מדאורייתא, אבל הכא אם לא שייר המוכר לא מחייב לוקח, כיון דהצאן אינו שלו, אלא כדמפרש רבא לקמן דא"ל

הזרעים חל החיוב על האילנות, ואי נותן פאה מן האילנות על האילנות א"כ לא חל החיוב עד תחלת לקיטת האילנות. וי"ל דשאני הכא שעיקר השדה הוא שדה הלבן אלא שעלו קלחי אילן מאליהן הנה והנה ומכרן לעוקרן עם פירותיהן, הילכך זרעים עיקר ופוטריין את האילנות, ולא דמי לזורע שני מינין בשדה, גם לפי רבינו שמשון ניחא, כיון דזרעים עיקר חלה חיוב פאה על כל הגדל בשדה אע"פ שמפריש מן האילנות על האילנות, כן נראה לי".

בשלמא התם ובקצרכם את קציר ארצכם כתיב מעידנא דאתחיל

לקצור מיחייב בכולה שדה אלא הכא מעידנא דאתחיל למיגז לא מיחייב בכולה עדרי. בלב ארי' דליסוד הר"ן דפלוגתת ר"ח ורנב"ה בגזז ומכר ראשונה, היינו אי התחיל החיוב מיד או רק לבסוף, מאי פריך רבא לרב חסדא הכא מעידנא דהתחיל לגזוז לא מחייב, דהא לר"ח לשיטתו באמת מאתחלתא דגיזה חל עליו מצוה דראשית הגז לכך אם התחיל לגזוז ושייר המוכר חל החיוב עליו, כמו בפאה אם התחיל לקצור, ואף אי רבא פליג אר"ח וס"ל כרנב"ה דס"ל דחיובא דראשית הגז לא מתחיל עד דגזז להו לחמשה צאן, מ"מ מאי פריך לר"ח כיון דלשיטתו גופא שפיר דמי ראשית הגז לפאה.

וביאר דצ"ל דאף לר"ח דמצות ראשית הגז חל מתחלתה אפ"ה קאמר שפיר רבא דלא דמי לפאה, דהא הכא ע"כ מיירי דמכר ללוקח הגיזה של חמש צאן, דבפחות מזה ודאי דאין חיוב כלל על הלוקח אף אם לא שייר המוכר, ולכך פריך רבא דלא דמי לפאה, דהתם משהתחיל לקצור מחייב בכל

השדה, לכך אם שייר המוכר חל החיוב עליו כדמעיקרא, אבל הכא כיון דראשית הגז חל על חמש צאן, א"כ כל חמש וחמש שיש לו למוכר נחשבים כאילו חלוקים בפני עצמם ונצבים לבדנה, ולכך אף שהתחיל המוכר לגזוז ואח"כ מכר חמש צאן, הא מעידנא דמתחיל לגזוז לא מחייב בכולה עדריים, רק דהמצוה חל מתחילתה על חמשה צאן בלבד, ולכך אם מכר החמשה צאן אף אם שייר עוד לעצמו, מ"מ פקע ממנו החיוב של החמשה צאן ואינו ראוי ליתן מהמשויר על הכל ולא דמי לפאה דמתחילת הקצירה מחייב בכולה שדה מדכתיב ובקצרכם.

אכן בלשון רש"י דייק דלא משמע הכי, שכתב ד"ה לא מיחייב, דלא כתיב בגזזכם אלא גז צאנך לאחר שנקרא גז צאן". הרי דגם לר"ח דייקנן דוקא לאחר שנעשה גז צאנך ולא מתחילת פעולת הגיזה, וסייעתא להאמור לעיל ביסוד פלוגתת ר"ח ורנב"ה לרש"י, דאי"ז כדרך הר"ן אי התחיל החיוב או לא, אלא אי החיוב מחמת רשות הגיזין או מחמת רשות החמש רחלות, ולכו"ע החיוב רק לבסוף, ושפיר קאמר לי' רבא לר"ח.

דף קל"ח ע"ב

אלמא מתנות דבהן לא מזבין איניש הכא נמי מתנות דבהן לא מזבין איניש. עי' תוד"ה אלמא, ובמהר"ם, אולם בלב ארי' ביאר דלרש"י הפירוש כפשוטו דלא עביד איניש להפקיע ממונו מיד מצוה ולמכור לאחרים, הלכך אם שייר המוכר

אמרינן מסתמא שייר אצלו מתנות הכהן, וכן אם לא שייר אמרינן מסתמא הניח אצל הלוקח מתנות הכהן שלא קיבל ממנו דמים בעד זה, וע"ז מביא ראי' מרישא דמכר לו בני מעים דנותן הלוקח המתנות ואינו מנכה לו מן הדמים, דמסתמא לא קיבל המוכר דמים ממנו בעד המתנות, וכמו כן בסיפא דלקח ממנו במשקל דשייר אצל המוכר מעות בעד המתנות לכך מנכה לו מן הדמים, וה"ה בראשית הגז נמי דינא הכי בין בשייר בין בלא שייר.

ברא"ש בפסקיו ס"ב, "לקח גז צאנו של חבירו שייר המוכר המוכר חייב, דאמר לי' לוקח מתנה דכהן גבך הוא, לא שייר המוכר, הלוקח חייב, דאמר לי' המוכר מתנה דכהן גבך הוא, והני מילי בסתם אבל אם פירש לו המוכר ואמר לי' אני מוכר לך הכל אין הלוקח חייב, ולא דמי ללוקח מתנות במשקל דהוי כמו פירש שהרי שקל לו חלקו של כהן, ואפילו הכי נותנו לכהן, דהתם משנשחטה הבהמה זכה הכהן במתנות ואין מכירתו בהן כלום, אבל בראשית הגז שמכר לו הגיזה בעודה מחוברת לצאן אכתי לא זכה בה הכהן ובידו למכרה, אלא במכר סתם הוא דאמרינן מסתמא לא מכר חלקו של כהן". לפי"ז דמיון הגמ' מחודש, דלגבי ראשית הגז קודם הגזיזה אכתי ליכא להמצוה בעולם ומנ"ל דאיכא האי אומדנא בלא פירש.

הלכך שייר המוכר מוכר חייב דאמר לי' לוקח מתנה דכהן גבך היא. יל"ע אמאי חייב המוכר הא לית שיעור גיזין לחיוב, והיאך מצטרף עם גיזי הלוקח שמכר, דהרי הא דבפירש פקע המצוה, היינו

דלמוכר ליכא גיזין וללוקח ליכא גז צאנך [וצ"ע מש"כ במעדני יו"ט או"ג], ובפשטה צ"ל דמשייר בכל הגיזה עד לאחר הגיזה וחלק משייר לגמרי לתתו לכהן, ואה"נ במפרש דמשייר אותו מקצת ובשאר לא שייר כלום לכאור' פקע חיוב ראשית הגז.

ויעוין בחזו"א ס' ריד בסוגיין. דלפרש"י קשה כיון דהגיזה של לוקח והצאן של מוכר ולא קרינן בהו גז צאנך, מאי יועיל תנאי של מוכר שיתן לכהן, מ"מ לא קיים מצוה אלא מתנה בעלמא הוא דיהיב לכהן, ואין כאן הידור מצוה ליתן מתנה בעלמא לכהן, ועוד דמתנ' משמע דממצות ראשית הגז חייב הלוקח בלא שייר והמוכר בשייר.

וביאר דלכך דעת תוד"ה אלמא, דהמוכר חייב מדינא דכי היכי דגזו ואח"כ

מכר חייב, מכר לגזו ג"כ חייב המוכר, דמה שגזו הלוקח הוי גירי דמוכר וכאילו גזו בעצמו, וכיון דמצות ראשית הגז תלי רחמנא בצאן, כדכתיב גז צאנך, בעל הצאן חייב אף שמכר הגז, ומתנות דכהן הן ביד הלוקח, וחייב ליתנן לכהן, ואם שייר המוכר הן ביד המוכר, ומיהו דוקא במכר לישראל, אבל מכר לנכרי, אינו חייב ליקח ממנו וליתן לכהן ולא ליתן דמיהם וכדאמר לעיל ק"ל א' בהקדיש הגיזה דמחוסר פדי', ולא אמרינן דא"צ כלל פדי' דממונא דכהן הוא, וע"כ צ"ל דבעינן שיהא גם הלוקח בר חיובא, וכיון שהמוכר חייב, מתחייב הלוקח שהוא הגזו גיזה מחוייבת, משא"כ כשהגזו הקדש או נכרי, והמוכר אינו חייב ליקח ולפדות דמחוסר קיחה ופדי', אבל בגזו בר חיובא חייב הלוקח כיון שהוא ראוי להתחייב מצד המוכר. [המשך דבריו הובא לעיל קל"ח א'].

פרק שנים עשר - שילוח הקן

דף קל"ח ע"ב

מתני'. שילוח הקן נוהג בארץ ובחו"ל
בפני הבית ושלא בפני הבית.

בעיקר מצות שילוח הקן כמה שיטות.
(א) מצות עשה דשלח תשלח דוקא אי עבר
בלאו דלא תקח האם על הבנים דצריך לתקן
הלאו בקיום העשה. (ב) גם מעיקרא איכא
המצוה בלא עבירת הלאו, וכגון שרוצה
לזכות בבנים, אולם באינו רוצה ליכא שום
חיוב. (ג) כל מציאת קן מחייבתו במצות
שילוח הקן. ועוד הביאו די"א דאף דליכא
חיוב מכ"מ בעידנא דריתחא נענש על אי
קיומה. וי"א דטוב לחזר אחר המצוה מיסוד
הזהר. מיהו מדינא לכו"ע אינו חייב לחזר
אחריהם.

והנה שיטה הא' יסודה דלרבנן דר"י במתנ'
קמ"א א' לאו מעיקרא משמע, אלא
רק אחר עבירת הלאו, עי' כס"מ פי"ג
משחיטה הי"ט, ובחת"ס או"ח ס"ק. אולם
רוב הפוסקים ס"ל דודאי לרבנן איכא המצוה
גם בלא עבירת הלאו, והיינו דמודו רבנן דגם
מעיקרא משמע.

ונידון ב' או ג' הוא בעיקר המצוה, אי הוי
מצוה חיובית אפילו באינו רוצה
ליקח הבנים, או דוקא ברוצה ליקח הבנים
ובלא"ה הוי רשות גמור. ודנו בזה החות
יאיר ס' ס"ז וחכ"צ ס' פ"ג. ודעת החו"י
והחכ"צ דחייב אף באינו רוצה ליטול הבנים,

ובחת"ס וחזו"א יו"ד ס' קע"ה דליכא
להמצוה אלא ברוצה ליטול הבנים.

ובחידושי הר"ן דף קל"ט א' ד"ה וקיומי'
בי', "אבל שילוח מי הוה מצוה
המוטלת עליו הרי אם לא רצה ליקח הבנים
פטור מלשלח והלכך עשה כי הא לא דחי
אפילו לאו גרידא".

ובאחרונים ז"ל הוכיחו מתוס' קדושין
ל"ד א' ד"ה מעקה דחשיב
שם דשילוח הקן מצות עשה שאין הזמן
גרמה ונשים חייבות, והקשו דתימה דבכל
הני כתיב לאו ובשילוח הקן כתיב לא תקח
וא"כ היאך יהיו נשים פטורות אפילו הם
ז"ג, ואי תובה לשלח אפילו כשאינו חפץ
בבנים, הרי נפק"מ דאי הוי ז"ג היו נשים
פטורות ולא עברי אלא על הלאו בנטילת
האם על הבנים, אולם אי דוקא ברוצה ליטול
הבנים הרי אף נשים הרוצות ליקח הבנים
שפיר איכא הלאו והיינו קושית תוס'. ועי'
להלן בפרקין מכ"ד בזה בסוגיות הגמ' רש"י
והראשונים.

חומר בכסוי הדם משילוח הקן. בתוס'
קי"ז ב' ר"פ העור והרוטב ד"ה
העור, "ואידי דתנא בכסוי הדם ונוהג בחי'
ובעוף תנא גיד הנשה דנוהג בחי' ולא
בעוף". ובסו"פ נתבאר מש"כ בלב ארי' בהא
דלא נסדר פרק שילוח הקן אחר פרק כסוי
הדם, דהא תני בהדיא חומר בכסוי הדם

משילוח הקן, והיינו דבעי לסיים בדבר טוב, כמתנ' קמ"ב א' ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו על מצות חמורות שבתורה.

שכסוי הדם נוהג בחי' ובעוף במזומן ובשאיין מזומן. בתוס' קל"ט ב' ד"ה שכסוי, "תימה אמאי לא תני שכסוי הדם נוהג בזכרים ונקבות ושילוח הקן אינו נוהג אלא בנקבות". וברשב"א וחדושי הר"ן תירצו דלהכי לא תני לי' משום ר"א דמחייב בקורא זכר. והעיר בלב ארי' דאכתי יקשה דהא בזכר דעלמא מודה ורק בקורא זכר הוא דמחייב, וי"ל.

וביאר טעם דאינו נחשב חומר כלל, דהא דשילוח הקן אינו נוהג רק בנקבות היינו משום דהמצוה אינה שייכת אלא בצירוף שנים, דהיינו האם על הבנים, לכך אינו נוהג אלא בנקבה דהבנים מיקרי בנים, אבל לא בזכר דהבנים אינן מתיחסים אחריו כלל ולא מקרי בניו, והרי אף בבהמה וחי' קיי"ל דאין חוששין לזרע האב כ"ש בעוף דאינן מתיחסים אחר האב, ולזה באותו ואת בנו דג"כ אין המצוה נוהגת אלא בצירוף שנים, דהיינו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, לכך דנו בגמרא למילף משילוח הקן כדאיתא לעיל ר"פ אר"ב, חייב כאן וחייב בשילוח הקן, מה שילוח הקן אינו נוהג רק בנקבות אף או"ב אינו נוהג אלא בנקבות ע"ש, אבל בכסוי הדם שהמצוה שייכת באחד לבד בלא צירוף, מהכ"ת יהי' חילוק בין זכר לנקבה, נמצא הא דשילוח הקן אינו נוהג רק בנקבות לא מיקרי קולא כלל, דהמצוה לא שייכת באופן אחר, אבל הא

דכסוי הדם נוהג גם בחי' ובמזומן, ושילוח הקן אינו נוהג רק בעוף ושאינו מזומן, הוי שפיר חומרא וקולא כיון דזה אינו תלוי במה דצריך צירוף שנים, ושפיר הי' שייך גם בחי' ובמזומן לולי גזיה"כ דאינו נוהג רק בעוף ובשאינו מזומן.

ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן. להלן קמ"א ב' ד"ה והשתא הובא יסוד החזו"א יו"ד ס' קע"ה דנטל הביצים בידו כשהאם רובצת עליהן לא מיפטר משום דנעשה מזומן, ורק בנטל כשאין האם רובצת או בזכה ע"י חצירו, אולם משמעות לשון המאירי שם דנעשה מזומן ונפטר עיי"ש. ועי' להלן בסוגית הגמ' קל"ט א' אי מזומן פוטר בין באם בין בביצים ואפרוחים או דבאם ליכא פטור מזומן. ובמנח"ח מצוה תקמ"ה נקיט דבין באם בין בבנים.

איזהו שאינו מזומן כגון אווזים ותרגוילים שקננו בפרדס. ברש"י, שמרדו ויצאו מן הבית ואין חוזרות לבית ונעשו מדבריות ופרדס לאו מזומן הוא שיכולים הם לברוח אבל אם בבית קננו פטור. לענין הבנים לא נתבאר אמאי לא חשיב מזומן הא אין יכולין לברוח, וי"ל דאינו משתמר, או דרובצות עליהן ולא מצי לזכות בהו כדלקמן קמ"א ב'.

בחולין אב"ל לא במקדשין אמאי לא. בחדושי הר"ן, "וא"ת והיכי סלקא דעתך למימר דמשלח האם דהא של הקדש היא, יש לומר דהוה אפשר לומר שלא יקח הבנים כיון שאינו יכול לשלח את האם, קמשמע לן שלח תשלח פרט לזו הלכך נוטל הבנים ונוטל האם אלא שמביא האם ליד

הגזבר. וא"ת ותיפוק ל" מתקח לך פרט לזו שאי אתה יכול ליקח לעצמך כדפטרין נמי טהור רובץ על ביצי טמא והכא כיון דשל הקדש הם הרי הבצים אסורין, י"ל דכי איצטריכא קרא לקדשי מזבח שאין מועלין בהן ומדרבנן בלחוד הוא דאסירי ביציהן אבל בשל בדק הבית שמועלין בהן לא צריך קרא, וברייטא לכו"ע בקדשי מזבח מתוקמא. והרשב"א ז"ל תירץ דנפק"מ ביונה של הקדש הרובצת על ביצי תרנגול דבעלמא חייב לשלח כדאיתא לקמן".

אמר רבינא הלכך עוף טהור שהרג את הנפש פטור משלוח. ברש"י ד"ה שהרג, "ואח"כ מרד ונמצא בקן". ע"י רש"ש. ובחזו"א יו"ד ס' ריד ר"פ שלוח הקן, מכתבי אביו ז"ל, דצ"ע אי לר"י דאית ל"י שור הפקר פטור, הא אפילו כשה"י ביד בעלים בשעה שהרג את הנפש ואח"כ מרד פטור, דהא ר"י פוטר נגח ואח"כ הפקיר, ולרבנן גם הפקר שהרג חייב מיתה כדתנן ב"ק מ"ד ב'.

אי דגמר דיני בר קמלא הוא. ברש"י קל"ט א' ד"ה בר, "ומהיכן נמלט". הקשו הראשונים דלוקמי כשברח אחר שנגמר דינו, כהא דב"ק מ"א א' דערק לאגמא אחר שנגמר דינו, כש"כ בעוף שיכול לפרות. ובחידושי הר"ן ביאר דנראה לפרש דמימרא דרבינא קא דייק דאמר להביאו לב"ד הא בר קטלא הוא ומצוה להמיתו. עוד פירש בר קטלא הוא ואסור בהנאה ופשיטא דאינו משלחו שלא אמרה תורה שלח לתקלה.

ובל"ב ארי' דייק צחות לשון רש"י "ומהיכן נמלט" ולא כתב "ואיך נמלט", דכוונתו דמאיזה סברא וטעם יהא נמלט

מדינו, וכמו שפירש רש"י בעצמו ולקמן בדף ק"מ ד"ה בר קטלא הוא, ופשיטא דאינו ראוי לשילוח ולא לשחיטה דהא דינו בסקילה, וזהו שכתב ג"כ כאן "ומהיכן" דהיינו מאיזה סברא יהי' נמלט מגמר דינו בשביל שמצאוהו רובץ על האפרוחים.

דף קל"ט ע"א

אלא דלא גמר דיני' ובעי לאתויי לבי דינא וקיומי ב'י ובערת הרע מקרבך. בפשטה דמעיקרא לא נאמרה המצוה בזה, דאינו בכלל שלח תשלח, דקאי במי דליכא שום פגם בשילוחו, וכהא דלעיל קל"ח ב' יצא זה שאי אתה מצוה לשלחו אלא להביאו לב"ד. אולם בחידושי הר"ן ד"ה וקיומה, "ויש שהקשו וליתי עשה ולא תעשה דשלוח ולדחי עשה דובערת, ותיצו דעשה ובערת עדיף טפי מפני שזה על כרחו מצוה עליו לבערו, אבל שלוח מי הוה מצוה המוטלת עליו, הרי אם לא רצה ליקח הבנים פטור מלשלח, והלכך עשה כי הא לא דחי אפילו לאו גרידא. ותמהני דאפילו עשה ולא תעשה לא דחי עשה ואנן אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא אבל עשה דידחה עשה ואפילו דאלים דאית ב'י, לא. וצ"ע". [בהדיא כהפוסקים ז"ל דמציאת הקן אינה מחייבת כלום].

אלא דאגבהינהו לאפרוחים ואקדשינהו והדר אדרינהו האי אפילו בחולין נמי לא מחייב דתנן נמל את הבנים והחזירין לקן ואח"כ חזרה האם עליהם פטור מלשלח. למש"כ בחזו"א ס' קע"ה

דהביצים שלו הו"ל הקן מזומן, דקן הוא הביצים. וברש"י לעיל ע"ח ב' ד"ה לא עשה בה מזומן, "דתניא כי יקרא פרט למזומן כלומר עוף שלו אינו חייב בשילוח". הרי דמיירי גם בהאם.

ונפ"ל הנידון בשלח האם מעל הבנים כדין, וחזר וזכה בהאם בדרך היתר, כדלקמן קמ"א ב' ברש"י, דאם יכול לחזור ולתפשה מותר, וכ"ה ברמב"ם וש"ע ס' רצ"ב ס"ד, מה הדין בחזר והניח אותו העוף על הביצים, או שחזרה מעצמה על הביצים, אי חייב בשילוח, מי נימא דאיכא פטור מזומן, כמו בנטל הביצים והחזיר לקן ואח"כ חזרה האם עליהן דפטור מלשלח, דכבר נעשה מזומן, כמתנ' קמ"א א', וז"ד המנח"ח מצוה תקמ"ה, או דלמא בכה"ג חייב, והיינו דלא תנן לה במתנ' אלא גבי נטל הבנים ולא גבי נטל האם, ואדרבא, תנן סתמא שלחה וחזרה אפילו ד' וה' פעמים חייב, ולא תני דאי זכה בה ואח"כ חזרה פטור.

ואי נימא דלא מיפטר מצד מזומן בהאם, ניחא סוגיין ברווחא, דבאגבהה לאם הי' חייב בחולין בהדרה, כיון דליכא פטור מזומן באם לחודא, והחילוק בין אגבינהו לאפרוחים דבזה חייל פטור מזומן משא"כ בהאם, והטעם די"ל דבאם ליכא פטור מזומן, משום דמזומן א"קן" קאי, וקן נקרא הביצים כרש"י ב"מ הנ"ל, וכ"מ מחידושי הרן קל"ט ב' בדברי הגמ' קן קן מ"מ, "פירוש נראה לי מדכתב רחמנא קן צפור בפת"ח ולא כתב קן בציר"י כו' שמע מינה שהתורה הקיש קן לאם מה האם שאינה אלא

דוקא בנטל הבנים כשאין האם רובצת עליהן, אבל כשהאם רובצת כיון דנתחייב בשילוח לא מיפטר אח"כ משום מזומן.

אלא דאגבהה לאם ואקדשה והדרה מעיקרא איחייב ל' בשילוח מקמי דאקדשה. שיטת המנח"ח מצוה תקמ"ה דאיכא פטור מזומן בין בבנים בין באם, וע"כ יסוד הסוגיא דכיון דנתחייב בשילוח לא מיפטר אח"כ משום מזומן, וכנ"ל דברי החזו"א דנטל הבנים מתחת האם הרובצת לא מיפטר משום מזומן.

ויל"ע דא"כ מצי להקשות בנטל הבנים בדרך ממנ"פ, אי אין האם רובצת אף בחולין מיפטר משום מזומן, ואי באם רובצת הא כבר נתחייב ואינו נפטר בנטילתן, ולמאי הוזקקה הגמ' לעבור לאגבהה לאם. ויל"ד לשיטת המאירי קמ"א ב' שנתבאר להלן, דנטל הבנים או הביצים מיפטר משום מזומן דלא כחזו"א, דשפיר חלוק נטל הבנים דלא קעבר בלאו, משא"כ נטל האם כיון דקעבר בלאו דלא תקח, חייב לתקנו בשילוח, ובכה"ג לא חייל פטור מזומן, ואה"נ סוגית הגמ' דאגבהינהו לאפרוחים בכ"ג איירי, בין באם רובצת עליהן בין באינה רובצת.

והנה בעיקר דין מזומן באם הובא בספר הבנים תקח לך דמשמע בשו"ע דשייך בין באם בין בבנים, ויונים ואווזים ותרנגולים (הגדלים בבתים) מיירי בדין מזומן באם, וסיפא דהוגבהה האם מעל הביצים מיירי בדין מזומן בבנים. וצוין לרש"י ב"מ דף ק"ב ד"ה קרי, שכתב דכיון

אחת אף הקן אפילו אינו אלא אחד חייב לשלח". משמע דהאם אינה בכלל הקן, וא"כ אינה בכלל מיעוט דכי יקרא קן צפור פרט למזומן.

וי"ד גם מרש"י קל"ט א' ד"ה אלא דחזא קן בעלמא, "במקום שאין קנוי לו והביצים אינן שלו דהא כל מקום שהביצים שלו אפילו ע"י זכיית חצר המשתמרת לאדם שלא מדעתו חשיב ל"י מזומן בהשואל את הפרה". הרי תו"ד כלפי הביצים, ויתכן דמה דאיתא בשא"ד דבהאם מזומן פטור, היינו דהאם שלו קננה דממילא הקן מזומן, משא"כ בנגמר הקן במצב הפקר, והאם שלו רובצת עליהן, י"ל דחייב בשילוח, וניחא היטב פשטות סוגית הגמ' כאן.

ובמנח"ח טעין דכיון דילפינן מזומן מדרך מה דרך שאין קנוי בידך, א"כ האם ג"כ פטור במזומן, וכן מלשון כי יקרא משמע דכל הקן באקראי ולא במזומן, אכן למשמעות הר"ן ורש"י הנ"ל הרי האם אינה בכלל הקן רק הביצים, ומאי דטעין מדלא מוקי לה בהקדיש האם שהיתה שלו וקננה על ביצים שאינן מזומנים, י"ל דליכא בזה חידוש יותר מתירוצ' הגמ' דאיירי בהקדישם ומרדו וקננו במקום אחר, ואדרבא מהא דמקשינן דאגבהה נתחייב בשילוח, שלא כדין נטל הבנים, משמע דליכא פטור מזומן וצ"ע.

שחטה ואח"כ הקדישה חייב לכסות שכבר נתחייב בכסוי קודם שיבא לידי הקדש. ברע"א וחזו"א יו"ד ס' ריד הקשו דלעיל פ"ד א' אמרינן דקדשי בה"ב אין צריך כסוי משום דהוי שחיטה שאינה

ראוי' או משום דמחוסר פדי', וא"כ שחטה ואח"כ הקדישה הרי שחיטה ראוי' היא ואינה מחוסרת פדי' בשעת שחיטה ושפיר איחייב בכסוי, ומה ענין זה לאגבהה לאם ואקדשה דהתם שפיר י"ל דאינו משלחה דשל הקדש היא ואינו רשאי להזיק הקדש. ועי' מה שתירץ החזו"א בזה.

- העתקה מבאו"ס נדרים בסוגיא דבר פדא - **רב** אמר במקדיש פירות שובכו ומרדו ושמזאל אמר במקדיש תרנגולתו לבדק הבית, בשלמא שמזאל לא אמר כרב דקא מוקים לה בקדשי בדק הבית, אלא רב מאי טעמא לא אמר כשמזאל, אמר לך רב דוקא קפטרי משילוח כגון פירות שובכו דקדשי מזבח נינהו דכיון דקדשי קדושת הגוף לא פקעה קדושתיהו מינייהו אבל במקדיש תרנגולתו לבדק הבית דלאו קדשי מזבח דקדושת דמים בעלמא הוא כיון דמרדה פקעה קדושתיהו וחייבת בשילוח, ושמזאל אמר כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא דכתיב לה' הארץ ומלואה.

בראשונים בדינא דמרדה דהפרש קדוה"ג מקדו"ד מצד קנין הממוני דהקדש. ברשב"א, "אבל קדשי בדק הבית דקדושת דמים בעלמא הוא דקדישי כיון דמרדו פקעה קדושתיהו, וא"ת וקדושה שבהן להיכן הלכה, י"ל הקדש דמים אינו כקנין הגוף אלא כשעבוד ממון, וכיון שנתיאש הגזבר מחמת שמרדו, הו"ל כהפקר ופקע ל"י שעבוד ממון שיש לגבוה עליו, דאי נמי בקנין הגוף דעלמא כי האי

נפקע ע"י מרדה, ודלא כקנין ממון דהדינא דגם קנינו הגמור נפקע באבודה ממנו, וחידוש גדול דקנין ממון דקדושת דמים אינו אלא שעבוד ממון בעלמא, והיינו דאין זה קנין הגוף גמור.

ויש להוסיף למש"כ הרשב"א גיטין מ' ב' בשית ר"ת בדינא דהקדש מפקיע מידי שעבוד דאין חילוק בין קדו"ד לקדוה"ג, אלא בין קרקע למטלטלין, דניחא הא דקרי לקרקע קדו"ד, דבהא פסיקא ל"י דלעולם רק לדמיו קאי, משא"כ שאר דברים כגון קורה או אבן שייך קדוה"ג לבדה"ב או למזבח. והרי דאיכא ב' סוגים, סוג לדמים בעלמא, וסוג לגופו לבדה"ב או למזבח. ודנו לפרש בזה שיטת הרמב"ם פ"ד מהל' תמורה הי"א בדין אין משנין מקדושה לקדושה אפילו בבדה"ב, והראב"ד השיג עליו עיי"ש. ומינה י"ל דדברי הרשב"א והראשונים כאן רק לענין העומד לדמים בעלמא, כעין תרנגולת של בדה"ב, דרשות הקדש הממונית חלה רק כפי הנדרש מצד יעודו, ובעומד לדמיו סגי שעבוד וזכות להופכו לדמים, ברם בעומד לגופו לבדק הבית ודאי הוי קנין הגוף גמור ולא יהא דינא דמרדה גם לרב. ע"י משנה למלך פ"ח מהל' מלוה ולוה הל"ו.

והנה כן הוא ברמב"ן ריטב"א ור"ן שם, ופשוט דלשון רמב"ן שם "אי נמי אפילו בקנין הגוף ממש" היינו כרשב"א ור"ן "דאי נמי", דאין כאן ב' תירוצים, אלא הרחבת דברים דבעצם מרדה הוי כאבודה ממש גם לענין ממון גמור, וקאי יסוד הענין דהחילוק לרב בין קדו"ד לקדוה"ג לענין

גוונא הפסידו הבעלים, וכדאמרין לענין שיירה שעמד עלי' גייס דכל היכא דאין הבעלים יכולין להציל יכול למימרא מהפקירא קזכינא, דאלמא הפקר הוא ויצא מרשות בעלים, וזו היא דאיצטריך קרא למיעוטי בקדשי מזבח לרב, דאי לאו דמיעוטי קרא הוה אמינא דאפילו בקדשי מזבח יצא מרשות הקדש והפקר הוא ופקע הקדשו, ואליבא דרב הוא דאיצטריך קרא למיעוטי אבל בקדשי בדק הבית לא מיעט דלגמרי נפקי מרשות גבוה".

והנה מבואר מדברי הרשב"א דחלוק קנין הממוני של הקדש בקדוה"ג מקנין הממוני של הקדש בקדו"ד, דקדושת הגוף הוי קנין הגוף ממש, ומה"ט לקושטא אליבא לרב לא פקע ההקדש ע"י יאוש הגזבר, ואילו קרא הוה אמינא דאף קדושת הגוף פקע כיון דאף זה תלוי בממון, וא"כ מסברא הוה אמינא כד פקע הממון פקע דין מעילה, וכלשון הרשב"א "דאפילו בקדשי מזבח יצא מרשות הקדש והפקר הוא ופקע הקדשו". והיינו, דהוה אמינא דהמרדה גורם יציאה מרשות הקדש, ועי"ז הוי הפקר דנפקע קנין הממון, וממילא, "פקע הקדשו", וחידוש הקרא אינו דקדושת הגוף, הממון כתוצאה מהקדושה, דראשית לא משמע כן, וביותר, דא"כ לא נצרך הרשב"א להאמת דחלוק קנין ממון דהקדש של קדושת דמים דהוי שעבוד ממון בעלמא לבין קנין הממון של קדושת הגוף דהוי קנין הגוף גמור, אלא דקדושת הגוף הממון כתוצאה מהקדושה, וקדושת דמים הקדושה כתוצאה מהממון, ועל כרחך דקיימינן דתרווייהו תלויין בהממון, רק נתחדש בקרא דקנין ממון גמור דהקדש אינו

מרדה מצד "הממון" דזה שעבוד בעלמא וזה קנין הגוף גמור, ולא חילוק אי הממון גורם הקדושה או הקדושה גורמת הממון. והיינו דמסברא חיצונה מרדה הוי אבודה ממש להפקיע כל ממון דהקדש, וקמ"ל קרא דאהני כח רשות בעלות דהקדש יותר מרשות בעלים דהדיוט דפקע במרדה רק שעבוד ממון בעלמא ולא קנין הגוף גמור. וצ"ע אריכות הרמב"ן מכל הנך דמייתי שם, דבקיבור הול"ל דהיינו דין אבודה. וכן מה שהזכיר שם "שנתיאש הגזבר או המקדיש", דמה שייך יאוש מקדיש לכאן, וצ"ל לענין קודם שמסרו לגזבר.

וסו"ד הרמב"ן בהפרש הרי עלי מהרי זו, דבהרי עלי כיון שמרדו נתחייב הלה לשלם הרי הוא כחילול ויצא לחולין, דזה נאמר בגמ' בשיטת ריו"ח דס"ל כשמואל, ועד השתא הא איירי הרמב"ן בשיטת רב, דאה"נ ענין בפני עצמו הוא ונוטה לחלקו כדיבור חדש. [נאפשר דתחילת הדיבור מתיבות "אלא דאמרינן לה' הארץ ומלואה" דזה כבר קאי לשמואל וצ"ע]. וכן חזינן דהובא בהדיא בריטב"א בהמשך סוגית הגמ' לאפוקי ממשמעות רש"י שם דלשון הגמ' מתפרש דמרדה "גם" בהרי זו ולא רק בהרי זו [וכ"ה בתו"ח ולב ארי' שם], וחידוש גדול דפירשו לשון הגמ' דדין מרדה דוקא בהרי זו אבל בהרי עלי הוי כחילול, וצ"ע טובא היאך יוצא לחולין ודן בזה באפיקי ים ח"ב ס"ח. [עיי' ב"מ נ"ז ב' רש"י ד"ה והווי להו דהדיוט, ולא דמי לחידוש הראשונים כאן. גם יל"ע דחיובו מצד "עלי" ולא מצד החפץ].

ויענין בספר קובץ הערות יבמות ס' נ"ב סק"ז דפירש הסוגיא דדוקא בתרנגולת של בדק הבית פקעה קדושתה כשמרדה, כיוו דהקדושה כתוצאה מהממון, אבל קדושת הגוף אדרבא, הממון כתוצאה מהקדושה, ופירש כוונת הרשב"א דהשתא דגלי קרא דפטורה משילוח, ילפינן מינה לכל מקום דקדושת הגוף אין הקדושה תלוי' בקנין. (וס"ל להרשב"א דלעצם הדין דשל הקדש פטור משילוח לא בעי קרא, דאל"כ מאי קשיא לי', וצ"ל מצד דחשיב מזומן וצ"ע).

מיהו להאמור אין זה כונת הראשונים דהא הוצרכו לחלק בקנין הממוני בין קדו"ד לקדוה"ג, רק דגזיה"כ דקנין גמור דהקדש אינו נפקע ע"י מרדה כנ"ל. ועוד דאפילו אי בדעת רב נפרש כקובה"ע דהא גופא גלי קרא, מיהו למאי דקיי"ל כשמואל כמבואר בראשונים מהא דריו"ח ס"ל כוותי', לית לן מקור בהקרא לחלק בין קדו"ד לקדוה"ג, וקאי כסברא החיצונה גם אליבא דרב, דכולהו תליא בהממון ואי פקע ממון פקע קדושה, וזה פשיטא דלא שייך לחדש מחלוקת נוספת לומר דלשמואל גם בלא קרא בקדוה"ג כיון דהממון כתוצאה מהקדושה לא איכפת לן בפקיעת הממון, דרק מצד בבי גזא דרחמנא איתא, אתי עלה דלא כרב, מיהו עצם סברת רב דביסוד הענין גם קדוה"ג הסברא דפקע ממון פקע קדושה לא נחלק שמואל.

מעתה צ"ע מסוגיא דחולין הן לבר פדא והן לרבא בסוגיא דנדרים דף כ"ט א', דחזינן בין לרב בין לשמואל דפקע ממון

פקע קדו"ד, ושמואל אתי עלה רק מצד לה' הארץ ומלואה, ואפילו אי בר פדא בדין מרדה כשמואל דקיי"ל כוותי', ברם אינו כתרוייהו בעיקר היסוד דפקע ממון פקע קדושה. וגם יקשה לרבא דחזינן התם לדרך הראשונים דגם קדוה"ג פקע ממון פקע קדושה, רק לרב הוי גזיה"כ מיוחד בדין מרדה. ועי' רמיזת הגאון ר"ב פרנקל בסוף נדרים. [עי' בסמוך].

כיון דמרדו פקעה קדושתיהו. בתוס' ד"ה כיון, "שמעינן מהכא דאווזים ותרנגולים של חולין שמרדו בבעליהם והלכו להם הו' הפקר והמחזיק בהן זכה דהא הכא היינו טעמא כיון דמרדו הו' הפקר וחייבין בשילוח". חזינן דהוכיחו מעצם דין מרדה לרב [דזה חשיב מצב אבודה], ובראשונים ז"ל לא למדו אלא מכך הנך דאיתו דאיכא דין אבודה ודכוותה תרנגולת שמרדה, ועולה בזה פלוגתא בגדר קנין הממוני של הקדש בקדו"ד, דלתוס' ודאי הוי קנין הגוף גמור כפשטה, דמהכ"ת דהוי שעבוד ממון בעלמא, ומה"ט ילפו דין אווזים ותרנגולים שמרדו מעצם דינא דגמ' אליבא דרב, ובהדיוט ודאי גם שמואל מודה, דליכא פלוגתא דמרדה חשיב מצב אבודה, משא"כ לרמב"ן והראשונים דקדו"ד הוי שעבוד ממון בעלמא, ליכא ראי' מעצם דינא דרב דדכוותה בהדיוט פקע קנין הגוף הגמור, דבגמ' פקע שעבוד והכא דנין דפקע קנין גוף ממש, ולזה סמכו מכל הנך דוגמאות דאיתו.

והשתא בשיטת תוס' הדרינן לקיים יסוד הגרא"ו ז"ל דחילוק קדוה"ג מקדו"ד מצד דקדוה"ג הממון כתוצאה

מהקדושה ולא פקע במרדה, משא"כ קדו"ד הקדושה כתוצאה מהממון, ומה"ט פקע ממון פקע קדושה, ולפי"ז שיטת רבא בסוגיא דנדרים כ"ט א' ניחא היטב, דאדרבה זה תואם יסוד החילוק בסוגיין. [הרא"י מתוס' אינה מוכרחת].

עוד צ"ע מדין הקדש מפקיע מידי שעבוד לשיטת רש"י דאיתו תוס' גיטין מ' ב' דחלוק קדו"ד מקדוה"ג, דרק קדוה"ג מפקיע דאין לו פדיון, אבל קדו"ד דיש לו פדיון לא אלים כח הקדש מכח מקדיש, והא לבר פדא בנדרים חזינן דאף קדו"ד כדין קדוה"ג דלא פקע בכדי. וביותר צ"ע משה"ק קצוה"ח ס' קי"ז סק"ב על הראב"ד דפסק פט"ו ממעה"ק הל"ז כבר פדא לחומרא, ומאידך אזיל כרש"י ור"י [דלא כר"ת] דלענין מפקיע מידי שעבוד דוקא קדוה"ג ולא קדו"ד. ובקצוה"ח שם סמך אדברי רשב"א דשעבוד הוי כנתינת דמים. וכבר תמה בקובה"ע דהיאך יתכן לחשוב שעבוד כפדיון, הא ליכא דבר הנתפס בקדושה, והא אפילו שט"ח דאחרים לא אהני כמבואר בקדושין ה' א' ברש"י ורשב"א שם. וכוונת הרשב"א שם כהעולה מתוס' רק דסוג קדו"ד דיש לה פדיון מצי פקעה בכח זכות גוביינא דהמלוה ולא לומר דהוי כפעולת פדיון. [עי' קה"י ערכין ס"ה בזה וצ"ע].

מיהו לרש"י גופי' פסחים ל' ב' דיסוד הדין מצד דחשיב אינו ברשותו דלוה, וחלוק קדו"ד דהוי הקנאה ממונית דבעינן שלו וברשותו, מקדוה"ג דהוי החלת קדושה בעלמא דסגי שלו לחודא, וכיסוד קצוה"ח שם ע"פ הריב"ש כנ"ל, לא קשיא מסוגיין,

דהתם לאו משום דפקע קדו"ד אלא דמעיקרא לא חייל מצד חסרון אינו ברשותו, ואה"נ אי חל תו לא פקע, וכן הוא יסוד שיטת ר"ת בספר הישר ס' קי"ג מצד חסרון אינו ברשותו, רק דמחלק בין קרקע דאין הלוח יכול להבריתו וכדין יכול להוציאן בדיינין, לעומת מטלטלין דיכול להבריתו דחשיב אינו ברשותו, ולא מחלק בין קדו"ד לקדוה"ג והיינו קושיתו על רש"י בדרך ממנ"פ, דס"ל דגם לגבי קדוה"ג איכא חסרון אינו ברשותו. אולם לדרך ר"י בתוס' ובראשונים דליכא חסרון אינו ברשותו, והוי הפקעה מכאן ולהבא צ"ע הפרש הדינים. וכן לענין שדה מקנה בזמן שהיובל נוהג דמבואר בתוס' מצד דקדו"ד ואי הי' קדוה"ג לא פקע.

ביאור דהממון "תנאי" לקיום הקדושה ולא גורם וחלוק פתירה בממון או

חומר סיבה. יסוד שיטת הראשונים לא מצד דהממון סיבה לחלות הקדושה, אלא דהממון תנאי לקיום חלות הקדושה, והיינו דלעולם אדרבא, בכולהו תחילתו החלת קדושה, בין קדוה"ג בין קדו"ד, ותואם שיטת הנך ראשונים ז"ל גופייהו כ"ב ע"ט א' דבליכא קדושת פה אין מועלין, וכן מהא דהוכיח הר"ן נדרים כ"ט א' ד"ה א"ל אביי, מקדו"ד לקדוה"ג דאיכא לזמן, רק דאמנם משכחת לה ממון בלא קדושה כדין בור הקדש שנתמלא מים, מיהו לא משכח"ל קדושה בלא ממון, דמדיני הקדושה דהממון נגזר בתורה לרשות גבוה, וכסדר מתחייב מצב נמשך דיהא הכל תחת רשות גבוה, דאינו בדין קיום הקדושה לגבוה בלא מצב ממון

של רשות גבוה, וזהו שהוצרכו לחלק לדעת רב בין קדו"ד מצד דאינו אלא שעבוד ממון לבין קדוה"ג דהוי קנין הגוף ממש, דמצד גורם הקדושה ליכא נפקותא ביניהם, דאף קדו"ד הממון כתוצאה מהקדושה. ונקטינן דס"ל דגם קדוה"ג נגזר ממון גבוה ממש וזהו חסרון מרדה לולי הקרא לרב כדין מרדה בהדיוט.

והשתא ניהא היטב לגדר דינא דלא פקע בכדי מצד דחלות קדושה שחל תו לא פקע, והיינו דחלוק דינא דמרדה דנתחדש סתירה בעצמות הממון להמשך רשות גבוה, וממילא בהכרח פקע ממון פקע קדושה, דתנאי לקיום הקדושה דיהא הממון בבעלות רשות גבוה, וזה אף בקדוה"ג מסברא חיצונה, משא"כ בסוגיא דנדרים ליכא סתירה בהממון להמשך בעלות גבוה, רק חוסר סיבה מצד פעולת המקדיש, ברם הממון בעצמותו בר המשך בעלות הקדש, הן מצד מצבו בעצם דלא נתרועע מרשות הקדש, והן דליכא כח ממוני של אחר עליו, ובזה ס"ל לבר פדא דכיון דאף קדו"ד לא פקע בכדי, דין הוא דממילא הקדושה גוררת הממון להישאר ברשות גבוה.

ודעת עולא ורבא שם י"ל בתרי אנפי, או דפליגי בעיקר היסוד דקדו"ד שפיר פקעה בכדי וממילא ודאי דליכא גרירת הממון. או דקדושה קלישתא דקדו"ד נהי דבסתם לא פקעה בכדי, מיהו אין בכוחה לגרור הממון כאשר מצד הממון ליכא סיבה להמשך בעלות הקדש, וממילא הדר כללא דפקע ממון פקע קדושה. וקדוה"ג ס"ל לרבא דדינא דלא פקעה בכדי אף לגרור גרירת

לזמן דלבר פדא בזה אף קדו"ד לא פקע בכדי.

ולדרך העולה מר"ן נדרים שם ד"ה א"ל אב"י, דיסוד הדין מצד "פסקה" כיון דמעיקרא לא שייך קדושה בפיצול זמנים, וכעין דינא דרא"ה בממון באומר גוף ופירות ליום אחד, הרי פשוט דבמרדה ליכא דין פסקה, דנתחדש סיבה להפקעת הבעלות המוחלטת, משא"כ בסוגיא דנדרים נקבע מעיקרא דהקדיש גוף נטיעות לגמרי עד שיקצצו וממילא כיון דפסקה פסקה. וכבר אין אנו נצרכין לנקודת החילוק דלעיל דהתם סתירה בהממון והכא רק חוסר סיבה. וכן לגבי הקדש מפקיע מידי שעבוד לא שייך ענין פסקה. ולדרך מנח"ב דיסוד הדין מצד "פשטה" וסמוכין מלשונות הר"ן כ"ט ב', הרי ודאי במרדה ליכא ענין פשטה.

עוד בהפרש סוגיא דחולין מסוגיא. יל"ד לכאור' בעיקר סוגיא דאינו שייך לדיני ממונות אלא דין בהלכות הקדש, דכד נפקע אפשרות ביצוע יעודו ממילא פקע הקדושה, וסברא הוא דהרי שוב אין לו יעוד לגבוה, באופן דלא דנין כלל מצד הממון, ולעולם אפשר דמצד דין אבודה לא פקע ממון בעלים ע"י מרדה, וכן בעיקר הדבר דליכא ענין ממון בהקדש, אלא יעוד לשימוש גבוה בדרגות שונות, ואפשר דזו שיטת הרמב"ן ודעימ' ב"ק ע"ט דאף גנב והקדיש לבדק הבית פטור מדו"ה, והיינו כנ"ל דאין בזה גררי בעלות, מיהו מרדה מפקיע כיון דפקע יעודו כנ"ל. [ולפי"ז הוי כעין חפצי הפקר המיועדין לשימוש גבוה, ותוס'

הממון, ושפיר מחלק בין קדו"ד לקדוה"ג, ושאיני מרדה דאיכא סתירה גמורה להממון וזה מחייב פקיעת הקדושה אף בקדוה"ג. [ואולם אי נימא דקדו"ד הקדושה יסודה מהממון, הרי גם חוסר סיבה להמשך הממון גורם דין פקע ממון פקע קדושה, והיינו להבנה דבעי כסדר מצב ממון גבוה לקיום הקדושה בכל רגע מתחדש, לפיכך יסוד חילוק זה נוחא היטב להצד דאף קדו"ד תחילתו קדושה וסופו ממון, רק דהממון כתנאי לקיום הקדושה, ובזה שפיר חלוק סתירה בהממון מחוסר סיבה גרידא].

וכן נוחא דינא דהקדש מפקיע מידי שעבוד דחלוק קדו"ד מקדוה"ג אף לבר פדא, כדחזינון בשיטת הראב"ד פט"ו ממעה"ק ה"ז דפסק כבר פדא וס"ל כרש"י ור"י בתוס' גיטין מ' ב', כקושית קצוה"ח ס' קי"ז סק"ב, וכן לענין יובל דמבואר בתוס' מצד דקדו"ד, דהתם כיון דאיכא זכות ממונית להמלוה, או ענין הפסד המוכר, ודאי אינו בדין דהקדושה תגרור הממון כנגד זכות גוביינא דהמלוה וזכותו של המוכר, ורק בכגון סוגיא דנדרים דהנידון בין המקדיש לרשות הקדש בלבד, ואמנם אינו כמרדה דהוי סתירה גמורה בעצם הממון, מיהו ודאי חלוק מסוגיא דהוי רק חוסר סיבה מצידו של המקדיש, ובזה שפיר מחלקינן לכו"ע בין קדו"ד דיש לה פדיון לקדוה"ג דאין לה פדיון.

ונמצא דהוי ג' דרגות, (א) גוונא דסוגיא במרדה דמסברא ודאי אף בקדוה"ג פקע ממון פקע קדושה. (ב) הפקעת שעבוד או לגבי דינא דיובל דלכו"ע חלוק קדו"ד מקדוה"ג. (ג) דינא דסוגיא דנדרים דהקדיש

שחילקו בין הקדש קרבן להקדש בדק הבית
דלא כהנ"ל וצ"ת].

עויל"ד חילוק נוסף בין דין מרדה לדין
סוגיא דנדרים, למאי דלכא' ניתן
לחלק בין קדושת דמים של דמי קרבן לבין
קדושת דמים של "בדק הבית", והיינו דדמי
קרבן הממון כתוצאה מהקדושה על ידי
יעודו למטרה מיוחדת של דמי קרבן,
משא"כ בדק הבית כל ענינו נתינת ממון
גבוה ועי"ז מתקדש ואיכא דיני מעילה,
וסמוכין לזה מהא דהמקדיש זכר לדמיו
קדוש קדושת הגוף מצד מיגו דנחתא עלי'
קדושת דמים נחתא עלי' קדושת הגוף, והוי
דין דאורייתא, ומקדיש תמימין לבדק הבית
דקיי"ל מידי מזבח לא יצא, מבואר בתוס'
זבחים נ"ט ב' דאינו אלא מדרבנן, והיינו דב'
סוגים הם, משא"כ דמי קרבן הוי אותו סוג
קדושה ושייך סברת מיגו דנחתא, וכלפי
קדושה מיוחדת זו לא סגי בעצם התהוות
בעלות הקדש, דמצד זה לו יהי ממון בדק
הבית, רק ע"י קריאת שם המיעדו לזה כנ"ל.

מעתה י"ל, דדין תרנגולת שמרדה דפקעה
קדושתה, כיון דאיירי בבדק הבית,
ובזה כל דפקע הממון פקע הקדושה, ולפי"ז
בתרנגולת של דמי קרבן שמרדה לא פקעה
קדושתה, משא"כ בסוגיא דנדרים דאיירי
בדמי קרבן, ובזה אין הקדושה תלוי' בממון,
אלא אדרבא הממון תלוי בדין הקדושה,
ושפיר אמרינן קדושה לא פקעה בכדי.
ולפי"ז במקדיש נטיעות לבדק הבית אף לבר
פדא פקעה קדושה בכדי. ועי' קובץ הערות
שהביא בשם מאירי דסוגיא דנדרים גם
בקדושת בדק הבית, גם סתום לומר דדין

תרנגולת שמרדה חלוק אי בדק הבית או דמי
קרבן וצ"ע. [יל"ע תרנגולת של קונמות
שמרדה מה דינה, והנה למש"כ הראשונים
ז"ל מצד דפקע קנין הממון פקע הקדשו, זה
לא שייך בקונמות למאי דבפשוטו ליכא בהו
ענין ממון כלל (עי' באמרי בינה הל' נדרים
ס"ט ועי' באורי סוגיות נדרים סמ"ב), וגם
למאי דצידדנו דהוא ענין מיוחד מצד דפקע
יעודו, זה לא שייך לכא' בקונמות דליכא
יעוד חיובי לגבוה ואין כאן אלא השלילה
כדנתבאר בביאו"ס שם ס"א ומהכ"ת
דהמרדה יפקיע זאת].

ביאור שיטת רבא בנדרים. בפירוש
הרא"ש שם. חישוב הפוגיות
שמצינו דקדוה"ג שאני. בפירוש הרא"ש
נדרים כ"ט א' בשיטת רבא דחלוק קדו"ד
מקדוה"ג, "קדושת דמים פקעה דכי היכי
דפקעה ע"י פדי' פקעה נמי ע"י קביעות זמן
אבל קדושת הגוף דלא פקעה ע"י פדי' לא
פקעה נמי ע"י קביעות זמן". י"ל ב' אופנים,
(א) כסימנא דקדו"ד תחילתו ממון וסופו
קדושה, וזהו דיש לו פדיון כלפי הממונות,
ומה"ט שייך קביעות זמן כבממון, ואילו
קדוה"ג דאין לו פדיון משום דתחילתו
קדושה, איכא דינא דקדושה לא פקע בכדי.
(ב) לעולם בכולהו תחילתו קדושה, רק דסוג
קדו"ד דיש לו פדיון, הוי קדושה הראוי'
לפקוע ע"י קביעות זמן, וסוג קדוה"ג דאין
לה פדיון הוי סוג קדושה דאינה ראוי' לפקוע
ע"י קביעות זמן, והגדר או מצד דקדו"ד הוי
כלפי הזכותים ושימושי הקדש, וקדוה"ג הוי
קדושה בעצם הדבר, או עצם הדבר דיש לו
פדיון וזה אין לו פדיון. לגדר "פשטה"

הקדש מכח מקדיש. והרי דבדין מרדה מצד הפרש קנין הממוני, ובדינא דמפקיע מידי שעבוד מצד הפרש דין הפדיון.

ונראה ביאורו, דבמרדה כיון דנתחדשה סתירה גמורה לבעלות גבוה, לא יועיל לן הא דקדוה"ג אין לה פדיון, כיון דכללל הוא בכל קדושת גבוה דפקע ממון פקע קדושה, ולא משום דהממון גורם הקדושה, אלא דהממון תנאי לקיום הקדושה, וע"כ דכלפי הבעלות הממונית איכא חילוק במצב מרדה בין שעבוד בעלמא לבין קנין הגוף גמור. ומאידיך בדינא דהקדש מפקיע מידי שעבוד, דהתם מעיקרא רשות הקדש נתחדשה במצב זכות גוביינא דמלוה, הרי לא אלים כח הקדש מכח מקדיש, וליכא יתרון בהא דקדושת הגוף הוי קנין הגוף גמור דהקדש, מיהו מבחינת סוג הקדושה ודינה, שפיר חלוק קדוה"ג שאין לה פדיון מקדו"ד שיש לה פדיון, כיון דבאמת ליכא סתירת בעלות בעצם הממון כההיא דמרדה. וכן בסוגיא דנדרים לענין לא פקע בכדי, כיון דמעיקרא איכא קביעות זמן של המקדיש ליכא מעלה בהא דקדוה"ג הוי קנין הגוף גמור דהקדש, אלא מצד הפדיון כפירוש הרא"ש.

משא"כ לשיטת תוס' דגם בדינא דמרדה החילוק מצד דקדו"ד מכח הממון וקדוה"ג מכח הקדושה, ולא חלוקין כלל בעיקר הבעלות דרשות הקדש, שפיר י"ל דבכל דיני הסוגיות יתפרש ביסוד אחד, וענין הפדיון שהוזכר בר"י בתוס' גיטין הוי ג"כ מצד דתליא בהממון.

יתפרש מצד דרך בקדוה"ג איכא דינא דפשטה ולא בקדו"ד, וכדהוכיח מנח"ב מסוגיא דערכין ה' א'. ולגדר "פסקה" מצד דרך קדוה"ג מעיקרא לא ניתן בפיצול זמנים משא"כ קדו"ד אפשר וכדין הקדשת דקל לפירותיו.

והנה בג' דינים מצינו הפרש קדו"ד מקדוה"ג, א) בסוגיין בדינא דמרדה דחלוק אליבא דרב פירות שובכו מתרנגולת שמרדה. ב) סוגיא דנדרים לדעת רבא בדינא דלא פקע בכדי. ג) דין הקדש מפקיע מידי שעבוד לשיטת רש"י ור"י בתוס' גיטין מ' ב' ולהלן בר"ן פ"ו ב' דדוקא קדוה"ג ולא קדו"ד.

וי"ל אי כולהו ביסוד חילוק אחד או לא. ונראה דתליא בפלוגתת רמב"ן ודעימי' עם תוס' בסוגיין שנתבאר לעיל, בנידון אי הפרש קדוה"ג מקדו"ד לרב מצד הבעלות דהקדש כרמב"ן ורשב"א, או כדמוכח מתוס' מהא דילפו דין מרדה בהדיוט מעצם דינא דגמ' אליבא דרב, דלעולם גם קדו"ד הוי קנין הגוף גמור רק דחלוק מצד היסוד דקדו"ד הקדושה כתוצאה מהממון, ופקע ממון פקע קדושה, משא"כ קדוה"ג הממון כתוצאה מהקדושה, ומה"ט אפילו פקע ממון אכתי קדוה"ג בעינה עומדת, וכדרך קובה"ע סנ"ב סק"ז.

והיינו דלרמב"ן רשב"א ר"ן וריטב"א נתבאר מצד דקדו"ד שעבוד בעלמא וקדוה"ג קנין הגוף גמור, ובגיטין מ' ב' הרשב"א גופי' ועו"ר אולו ביסוד ר"י בתוס' מצד דקדו"ד יש לה פדיון ולא אלים כח

דף קל"ט ע"ב

יכול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא

קן ת"ל כי יקרא במאורע לפניו.

בחו"י ס' ס"ז הוכיח מכאן דהוי מצוה חיובית, דהא ס"ד דחזור בהרים וגבעות. ובחזו"א יו"ד ס' קע"ה ד"ה ומכאן, דיש להוכיח דאם פגע בקן ואינו רוצה לזכות בבנים אינו חייב בשילוח, ודלא כהחו"י הנ"ל וח"צ ס' ס"א, והא דאמרינן הכא יכול יחזור בהרים כו', לאו למימרא דכי יקרא חייב, אלא אי הוי אמרינן יחזור בהרים הי' כל אדם חייב פעם אחת בחייו לקיים מצות שילוח, אבל השתא כי יקרא לא קרינן רק אם רוצה ליקח הבנים.

ובחת"ס ביאר דהוה סד"א טעמא משום לעורר רחמי השכינה כמ"ש בשו"ת חו"י ס' ס"ז בשם הזוהר, ולאותו הטעם הוא דגם יחזיר בהרים, קמ"ל כי יקרא ועכשיו דגלי רחמנא כי יקרא נימא אין זה הטעם כו' וליתא להנ"ל, אלא אם צריך לעופות ישלח וכאשר הוכיח בתשובה הנ"ל משיטת תוס' לקמן ק"מ ב' ד"ה שני סדרים ע"ש. וערמב"ן פר' כי תצא כתב טעם למצוה זו שלא נתאכזר, ועי' בספר החינוך שהסביר קצת באופן אחר.

והוסיף מלשון הרמב"ם פי"ג מהל' שחיטה ה"ו, לא אסרה תורה אלא כשהיא מרחפת על בני ועי"ז שהיא מרחפת על בני אינה יכולה לפרוח ולהשמט מידינו, נמצא ע"י שהיא מרחמת ומגינה על בני ע"י היא נתפשה בדינו, וזה אינו מדרך הישר שיארע

להעוף מכשול ע"י פעולה טובה שלו שמגין על בניו וע"כ הותר לאחר ששלחה יכול לחזור ולתפשה, כי אז אין התפשה והמכשול בא לה ע"י שרחפה על בני', שהרי כבר נשתלחה והיתה יכולה לפרוח ולהשמט, ואם תגבר עלי' יד האדם לצודה בפריחותה אחר שילוחה אין בכך כלום, וסיים עי' בקיצור מתק לשונו והוא טעם מקובל ויפה ראוי למי שאומרו.

ת"ל כי יקרא במאורע. והקשה ת"ח א"כ בטעינה ופריקה והשבת אבידה דכתיב נמי עזוב תעזוב והשב תשיבם ולא כתיב יקרא נימא צריך לחזור בהרים, ובחת"ס דיקשה עוד מנ"ל יקרא פרט למזומן דלמא ה"ה מזומן ויקרא למעוטי שאינו צריך לחזור בהרים. וביאר דלאו מיקרא נפקא אלא אפילו הוה כתיב כי תראה קן צפור נמי הוה ידעינן שלא יחזור אחריו בהרים, מדכתיב כי תראה, משמע אם תראה, וליכא אם שהוא חובה, כי אם ג' המנוים בפירש"י פרשת יתרו, ואם מזבח אבנים תעשה לי שמשמשים במקום כאשר, ובפרשת ויקרא בפסוק וכי תקריב מנחת ביכורים צריך להגיד ברש"י אם בלשון כאשר ולא בלשון כי, שהרי כי גופי' לשון דאי היא שהוא אם ע"ש, נמצא כי תראה חמור שונאך מוכיח שאינו צריך לחזור בהרים, והה"נ הכא אי הוה כתיב כי תראה קן צפור הוה ידעינן במאורע, ואייתר לשון יקרא ללמוד פרט למזומן.

אולם בחדושי הר"ן פי' דמעיקרא דרשינן פרט למזומן ובמאורע

דף ק"מ ע"א

אי מרפה בהדיא כתיב. ברש"י ד"ה והא, נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה ובעוף טהור מיתוקם קרא בת"כ שיהא מטמא בבית הבליעה. ברש"ש העיר דרש"י גופי' בפירוש התורה ביאר דקרא לענין הטומאה עצמה הזהיר ולא לענין איסור אכילה, [ובאמת בעוף טהור טרפה שנשחט כדינו ליכא טומאה רק בנבלת עוף טהור], ואמאי לא אייתי רש"י קרא דובשר בשדה טרפה לא תאכלו דאייתא לי' הגמרא לעיל בר"פ אלו טרפות.

דבר הלמד מענינו ובענינא דשחוטא כתיב. ברש"י ד"ה והא, בענינא דשחוטא כתיב תאכלו והא ודאי לא אכיל לה אלא שחוטא ועלה כתיב וזה אשר לא תאכלו מן השחוטא. היינו ד"מהם" קאי אדלעיל במין עוף טהור שנשחט כדינו ומכ"מ אסור, ולא איירי בטרפה, דאמנם הוא מין עוף טהור, מיהו איכא חסרון בשחיטה, וכיסוד דטרפות חסרון בשחיטה היא, ושוב למד מענינו קרא דלעיל טהורה תאכלו, לחדש איסור עשה על שחוטת מצורע דאיכא שחיטה מעליא ולא על טרפה.

אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר. ברש"י ד"ה עשה, בכל מיני כשרות וטהרה שהרי גם המכשירין קרבים האמורין שלהן. ובד"ה אף בחוץ, עשה מכשיר צפרים כמכפר שעיר המשתלח דאסור במום דבעי ראוי לשם שבאיזה שיפול הגורל לשם יהי' ראוי למזבח. והנה ברמב"ן הקשה דחיות למ"ל מדתנא דבי רי"ש נפקא

לפניך דכולה חדא דרשא היא וחדא משמעותא הוא הלכך אתא דרך לכדרכי יהודה אמר רב".

מצא קן בראשו של אדם מהו. ברמב"ם פ"ג מהל' שחיטה הי"ז הביא הלכה זו בנמצא על כל בע"ח, ובהגר"א יו"ד ס' רצ"ב סק"ז הקשה דבגמ' נתבאר מקור מקרא לראשו של אדם אולם לענין בע"ח ליכא ריבוי. וביאר בחת"ס דנראה דבשארי בעלי חיים שאינם מעופפים פשיטא להו דלא עדיפי מכל עץ, אך אדם אין עיקרי גופו על הארץ כי אם נשמת אלוק' בקרבו ודבוקה למעלה במקום קדוש יתהלך והו"ל כנשר בשמים, משו"ה מספקא להו ואפ"ה פשיט להו מוהאדמה על ראשו, ומכש"כ שארי בעלי חיים וכן משמע ברמב"ם. [ובאו"ש אייתי קרא דמלכים ב' פ"ה פ"ז ויאמר נעמן ולא יתן נא לעבדך משא צמד פרדים אדמה].

והוסיף, ועדיין אני אומר יען אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכשאדם מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי, ע"כ אז כשנצטער חושי הארכי על דוד המלך ע"ה ונסתלקה שכינה, אז אמר והאדמה על ראשו, והא דפשיט מיני' מצא קן בראשו של אדם יוצדק לפי טעם הזוהר הנ"ל לעורר צער השכינה כביכול כל זמן שאין העולם מתוקן במלכות שדי, וא"כ לענין שלוח הקן לעולם מצטער ונידון כאדמה.

אלא במילין. לרש"י היינו ע"י כשפים, ולערוך בשם ר"ח הוא שפת עופות. [ע"י מסוהש"ס אות ט']

[ע"י תוד"ה שלא], וביאר דאיכא למימר טריפה נפקא מדתנא דבי רי"ש משום שאיסור טרפה שוה בבהמה חי' ועוף ואסורין להדיוט, אבל למעוטי מחוסר אבר לא, שהרי אי אפשר להקיש מכשיר שבחוץ למכפר, שזו בהמה ומומין פוסלין בה, וזה עוף ואין תמות וזכרות בעופות, הלכך ע"כ לא נעשה מכשיר כמכפר בחוץ במומין, ולענין מחוסר אבר נמי אין מכשיר כמכפר דמשום מום נאסר לגבוה ולהדיוט שרי ומשור"ה איצטריך קרא דחיות.

וטעין על רש"י, דלא מחזור כל צרכו שכתב מכשיר כמכפר שעיר המשתלח דאסור במום דבעינן ראוי לשם, והי' לו לומר שאסור בטריפה. ולהלן אייתי פי' תוס', דיש מפרשים דלרבא חיות למעוטי החליפין בדמי ע"ז דלאו חיות בפיק, וטהורות שלא יזווג לה, ולרנב"י טהורות למעוטי צפרי עיר הנדחת וחיות שלא יזווג לה, א"נ החליפין בדמי ע"ז, וכן לר"פ חיות למעוטי דעיר הנדחת. וטעין עלה דלא מיחזור, דהא מעיקרא לא קשיא להו בגמרא אלא אטהורות דמתנא דבי רי"ש נפקא.

למעוטי צפרי עיר הנדחת. בתוד"ה למעוטי, "תימה הא נמי נפקא מדתנא דבי רי"ש דכיון שאסורין בהנאה לא קרינן בי' ממשקה ישראל, ואפשר דלא ממעטינן ממשקה ישראל אלא דומיא דערלה וכלאי הכרם שלא הי' להם שעת הכושר כדאמר פ"ק דמנחות [דף ו' א'] והלכך אפילו לכפרה מותרות דאי משום הנאה מצות לאו ליהנות ניתנו". הגרעק"א ז"ל הקשה מסוגיא דמנחות דלהדיא פסלינן בכ"ג, ובחזו"א כתב

עלה דתוס' לא הכריעו דבר זה דבאמת פסולין לקרבן אף היכי דהיתה לו שער הכושר כמש"כ תוס' מנחות שם ד"ה כתב.

שם בתוס'. וצ"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה אם הוא קרבן כשר כיון דלדריגה קיימא. ואייתי בקה"י סמ"א דהחת"ס באו"ח ס' ק"פ תמה בזה דהא איה"נ אי אפשר להקדיש דלאו ידי' הוא וכדאמרינן בב"ק דף מ"ה גבי שוה"נ דאחר גמ"ד הקדיש אינו מוקדש, ובפסחים דף מ"ח ומנחות דף ו' מבואר דערלה פסול לגבוה משום דבעינן ממשקה ישראל, ומשמע דעכ"פ יכולים להקדישן דאל"כ פשיטא דאינו קרבן כלל, וברמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח ה"ט כתב דאין מביאין מנחות מן הערלה משום דהוי מצוה הבאה בעבירה, ומשמע דעכ"פ חל ההקדש, וצ"ע כנ"ל דהא אינו יכול להקדיש שוה"נ כיון דאסור בהנאה.

וצידד עפ"י קצוה"ח ס' ת"ו דאיסוה"נ הם שלו אלא דחשיב אינו ברשותו, ולמאי דמשמע מתוס' קדושין דף ס"ג ד"ה וידים, דקדושת הגוף שפיר חל גם על אינו ברשותו, וכ"ה בקצוה"ח ס' קי"ז סק"ב בשם הריב"ש. ולפי"ז צ"ל דהא דאמרינן גבי שור הנסקל הקדיש אינו מוקדש [והוא לדברי הקצוה"ח מטעם דהוי אינו ברשותו] דמיירי בהקדיש קדושת דמיו כגון שהוא בעל מום או בהמה טמאה, וניחא כל הני דוכתא דמשמע דיכולים להקדיש איה"נ, דזה מיירי בהקדש קדוה"ג. וציין דכבר קדמו בזה בעונג יו"ט עפ"י השיטה דקדוה"ג חייל גם על דבר שאינו ברשותו.

ובחזו"א חולין ס' ריד [מגנעים ס"א סק"ה] דנראה מדבריהם דאפשר להקריב קרבן שלא הקדישו קדושת דמים אלא מביא קרבן חולין ושוחטו שתהא השחיטה מקדשתו קדוה"ג, ובזה אפילו איסורי הנאה כשר, אע"ג דאינו ממונו להקדישו, מ"מ כששוחטו לשם קרבן מתקדש קדוה"ג, ודחי דמסוגיין אין הכרע לזה, די"ל דאה"נ לקרבן לא חזי משום שאי אפשר להקדישו, אבל בצפרי מצורע דא"צ רק הכנה למצותן אי הוי כשר הוי סגי בהכי, ולא שייך למילף מדתנא דברי"ש בזה. ואייתי מההיא דמנחות ו' א' דאצטריך למעוטי ערלה וכלאי הכרם ממשקה ישראל, אע"ג דאה"נ נינהו ואי אפשר להקדישו, ומשמע דמ"מ אפשר להקדישו קדוה"ג בכ"ש.

ובקד"י העיר דנהי דסכין וכלי שרת מקדשין קדוה"ג, מ"מ איך יהא נתפס שמו המיוחד של הקרבן, כגון עולה או שלמים וכיו"ב ע"י הכלי שרת, דזה אי אפשר לחול כי אם עפ"י הבעלים, ובאיסורי הנאה דאין הבעלים יכולין להקדיש היכי חל שם הקרבן, וביאר דכל שכבר הוקדש אין צריך בעלים לקבוע איכות קדושתן ורק הכהן העובד מקדיש את הקדושה שצריכה לחול וזהו ע"י מחשבת הלשמה, וראי' לזה דהא קדשים הטעונין עקירה הכהן השוחט הוא קעביד את העקירה ע"י המחשבה ואין זה שייך לבעלים כלל, וה"נ לדברי החזו"א כיון דכבר הוקדש קדוה"ג ע"י הכלי שרת ורק צריך להתפס איזה קדושה תהא, זה

נתפס ע"י הכהן העובד ואי"צ לזה בעלים כלל.

בעיקר הצ"ע דתוס' בעבר והקדישה ביאר במהרש"א מצד כתותי מכתת שיעורא, וברע"א הקשה מסוגיא דסנהדרין דף קי"ב דמבע"ל אי מהני שחיטה בבהמת עיה"נ לטהר מידי נבלה דדלמא לא מהני דלפי חרב כתיב, הרי דלא אתינן עלה מדין כתותי מכתת שיעורא, וע"כ כסברתו בשו"ת ס' קס"ה כיון דהסימן עצמו אין לו שיעור קצוב. וגם תמה על עיקר דברי תוס' למה לא נקטו הא פסולא דלפי חרב כתיב ואינו בר שחיטה ואמאי שבקי תוס' סברא דגמרא ונקטו טעם אחר לעצמם.

ובתשובה הרחיב דרך בשופר ולולב דצריך שיעור, אבל שחיטה אף דצריך רוב סימנים אבל אין שיעור לסימן לעוביין וארכן, וע"כ קושית תוס' רק דלהקריבה אפשר למיפסל כיון דעומד לשרפה, ולא משום כתותי מכ"ש, ומשו"ה לא נקטו הקושיא על שחיטת הצפור כיון דבחוץ הוא לא הוי הקרבה, והקשו רק דמ"מ לשעיר המשתלח פסול כיון דלא ראוי לשם דלהקריבה אפשר דפסול, משא"כ למהרש"א דמצד כתותי מכתת שיעורא הרי גם לצפרים פסול. [עי' חידושי חת"ס].

למאי אי שילוח לא אמרה תורה ש"ח לתקלה אלא בשחוטה. ברש"י ד"ה אלא בשחוטה, אפילו ההיא דשחוטה היא ולא אכלי לה ויכול לשרפה אחר שחיטה לא תיתי מעיר הנדחת. ברש"ש דייק דמשמע להדיא דס"ל דדוקא בבהמה כתב קרא לפי

חרב אבל עוף הוא בכלל ואת כל שללה תקבץ כו' ושרפת באש כו'. אולם הרמב"ם פ"ד מהל' עו"כ ה"ו כתב והורגין כל נפש חי' כו', ואייתי דברי הכס"מ שם ותמה ע"ז, ושוב צידד דאפשר להשוות שיטת רש"י והרמב"ם, והוא דתרווייהו עבדינן דאחר הריגתם בחרב היו נשרפים ג"כ, וכמו דמצינו בעכ"פ לפי' תרגום יהונתן ביהושע (ד' כ"ה), וכתב דבזה א"ש לשון תוס' סוד"ה למעוטי, דלשרפה קיימא, דלא כהגהת מסורת הש"ס באות ל' דצ"ל דלהריגה קיימא, וכ"ה גירסת מהרש"א לשרפה, והעיר מגמ' פ' חלק דף קי"ב תקבץ ושרפת כו' יצא זה שמחוסר כו' וה"נ מחוסר הריגה ע"ש.

שלא יזווג לה אחר. תוד"ה שלא, צ"ע היאך משמע זה מטהורות. ובלב ארי' הביא למשל"מ פי"א מהל' טומאת צרעת ה"א ד"ה ומ"ש רבינו, דמה הקשו תוס' הא ניחא לשיטתם בקדושין נ"ז א' ד"ה משעת, דהציפור המשולחת מותרת באכילה רק לאחר השילוח, אולם קודם לכן אסורה, לר"ל משעת לקיחה ולריו"ח משעת שחיטת ראשונה עד זמן שילוחה, וצידד דתוס' כאן אזלי כשיטת רש"י בקדושין דלריו"ח לא חל איסור כלל על המשולחת.

בחת"ם אייתי מיש"ש דאע"ג דאין מטהרין ב' מצורעים כאחד דאין עושין מצות חבילות, מ"מ אפשר אחר שגמר לגמרי טהרת מצורע הראשון מזדקק לשני זה. והקשה ע"ז דעכ"פ איך יטהר ב' מצורעים בעוף אחד הא אין אומרים ב' קדושות על כוס אחד בפסחים ק"ב ב', וצ"ל רבא דהכא ס"ל כשינויי קמא דהתם אין לו

שאני וא"כ הכא באין לו הו"א דשרי קמ"ל. וביאר דלפי"ז ניחא שיטת הרמב"ם פכ"ט משבת עיי"ש.

אם טרפה חייב בשילוח. בגליון רע"א יו"ד ס"א, אפילו ניקב הושט דהא לא הוי נבלה מחיים וציין לפמ"ג סל"ו. [ועי' באורי הדף חולין ח"א עמודים קב קג קמא קמב]. ותליא לכאור' בהפלוגתא אי נקובת הושט נבלה או טריפה.

דף ק"מ ע"ב

בעי רב הושעיא הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים מהו. ברש"י מיעוט סימנים של אפרוחים תחת האם. [וצ"ל דראש האפרוחים בחוץ דאל"כ איכא משום חלדה]. והיינו דבשחט מיעוט סימני האם ליכא בעיא דהא אם טרפה חייב בשילוח. וברמב"ם פי"ג מהל' שחיטה הי"ב, "שחט מקצת סימניו בתוך הקן קודם שיקחנה חייב לשלח ואם לא שלח אינו לוקה". עי' מ"מ. ובכס"מ דהטור הי' גורס בדברי הרמב"ם שחט קצת סימני' משמע דאם קאי, והר"ן ג"כ כתב שנראה מדברי הרמב"ם דאם קאי, ואי אפשר לומר כן דא"כ אמאי אינו לוקה מאי שנא מאם טרפה אלא ודאי הגירסא האמיתית שחט מקצת סימניו ואאפרוחים קאי וכפירוש רש"י. ובט"ז יו"ד ס' רצ"ב סק"י דט"ס בטור, וצ"ל "סימנים" ואבנים קאי וכתב דהב"י טרח בחנם. ובמ"מ ביאר דלפי שהבעיא עלתה בתיקו לפיכך כתב הרמב"ם ואם לא שלח אינו לוקה כדרך כל בעיא דסלקא בתיקו.

או דלמא כיון דבידו למגמר שחיטה תקח לך קרינא בי וחייב בשילוח תיקו. ביו"ד ס' רצ"ב ס"י בש"ך סקט"ו אייתי דמע"מ ר"פ שלוח הקן דהיינו בענין דלא הוה שיעור שהי' ולדידן לא שייך דבכל שהוא מטרפין עכ"ד. וטעין הש"ך דמיירי שבשעה ששוחט נוטל האם כגון דשחט בחד ידא ולוקח האם בחד ידא, או מצוה לאחר ליקח האם, והיינו שלא הגיה הרב דלדידן לא שייך, וכן בהעט"ו ושאר אחרונים, ועוד אפילו תימא דמיירי בשהה כל שהוא, מ"מ כיון דהרבה פוסקים מתירין כדלעיל סכ"ג, אלא דאנן מחמירין והיינו לענין אכילה, אבל לא להקל לענין שלוח הקן. - בשחט כל הסימנים הגם שעדיין איכא פרכוס דן במנח"ח מצוה תקמ"ה אי חייב בשילוח כי המה כמתים חשובים.

כנפים מהו שיחוצו. בתורא"ש, "את"ל מטלית דלאו מינה הוא חייך, כנפים תלושים דמיני' הוה מהו, ואת"ל כנפים תלושין אין דרכן להיות מונחים על הביצים, ביצים מוזרות דשכיחי בהן מהו".

בש"ע יו"ד ס' רצ"ב ס"ט, "היתה מטלית או כנפי יונה מעוף אחר". ובהגר"א סק"ד. "מעוף אחר. רמב"ם. אבל לפירש"י א"צ לזה שפירש כנפים נוצה תלושה".

שני סדרי ביצים זו ע"ג גב זו מהו. רש"י ד"ה מהו שיחוצו. "את"ל ביצים מוזרות חוצצים ב' סדרי ביצים בני קיימא זה ע"ג זה מהו אם נתכוין ליטול התחתונים מי הוה אמצעים חציצה ופטור מלשלח או לא". ברשב"א ד"ה שני, "פרש"י ז"ל ביצים בני

קיימה אם נתכוין ליטול התחתונים מי הוה אמצעים חציצה ופטור מלשלח. ואינו מחזור דהא מ"מ האם רובצת על הביצים העליונים ואפילו לא יטול לא עליונים ולא תחתונים הא תנן הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים לא אמר כלום' אלא הכא בשעליונים ביצי עוף טמא וא"נ בביצים מזומנים דומיא דמטלית וכגון ששלח ידו לקן ושם על הביצים ביצים שלו כדי שיעשו חציצה בין האם לביצים כנ"ל".

הנה שיטת רש"י מתפרשת דבאינו זוכה בבנים הוי רשות, וזהו דקמיבעיא לי' אי העליונים חוצצים ורשאי ליקח התחתונים, דמצד רביצת האם על העליונים ליכא שום חיוב באינו נוטל הביצים. וראי' להנך שיטות דרשות גמור הוא. והרשב"א שהשיג לכאור' ס"ל דלעולם הוי חובה וזהו שהקשה מאי יהני חציצת העליונים כלפי התחתונים, סו"ס האם רובצת על הביצים ומצוה בשילוח.

או"ם בחזו"א יו"ד ס' קע"ה סק"ב, בסו"ד, דהרשב"א וריטב"א ק"מ ב' דפליגי על רש"י הוא משום דמשמע להו דמבעיא לי' אי חוצץ ומותר ליקח האם וביצים התחתונים, וע"ז הקשו דעכ"פ אסור ליקח האם, אבל להניח האם לכו"ע מותר. ויש להוסיף דכ"מ מהא דאייתי הרשב"א מתנ' דלקמן הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים לא אמר כלום.

בתוד"ה שני, "פי' אי הוי חציצה ויכול ליקח התחתונים קודם שילוח ואי לא הויא חציצה אסור ליקח עד שישלח כדאמרין לקמן". בש"ך סק"ד דתוס'

בסתמא אין צריך לחשוש שאינן שלה, ונולד הספק כשניכר לנו שרובצת על ביצי מין אחר.

ת"ש עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור וטהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור משי"לוח הא טהור וטהור חייב. במנח"ח דהנידון רק ברביצה על ביצי מין אחר, די"ל כיון דמחמתם ויצאו מהן אפרוחים קרינן בה והאם רובצת, אולם ברובצת על אפרוחים שאינן שלה אפילו כשהם מינה, ודאי לא קרינן ב' והאם רובצת. והיינו דתנן במתנ' "רובץ על ביצי" ולא "רובץ על אפרוחי".

דלמא בקורא. העיר בלב ארי' דהא קורא עוף טהור והיאך נקיים דיוק רישא דמתנ' עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור פטור, וזה הא ודאי אינו מינו הוא וא"כ משמע דטהור וטהור חייב, וליכא לשינוי בקורא, דהא עוף טמא קאמר וקורא טהור הוא. וצידד דאולי אותו שקורין קוק"ו שהוא מין טמא דרכו ג"כ לרבוץ על ביצים אחרים ונכלל נמי בשם קורא, ובזה הוא דמיתי הכא בעוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור, וזהו שפירש"י על קורא דמתנ' ולא זהו שקורין קוק"ו, ובזה ביאר דיש ליישב מה שנמצא ברש"י בירמי' בפסוק קורא דגר שהוא קוק"ו בלע"ז והיינו שזה נכלל ג"כ בשם קורא. ועי' חידושי חת"ס.

מתנ'. היתה מעופפת בזמן שכנפי' נוגעות בקן חייב לשלח אין כנפי' נוגעות בקן פטור מלשלח. ברמב"ם פ"ג מהל' שחיטה הי"ג, "היתה מעופפת אם כנפי' נוגעות בקן חייב לשלח ואם לאו פטור

כשיטת רש"י ודלא כספר תורת חיים שתמה על רש"י ותוס', וכ"ה בחזו"א ס' קע"ה, והיינו דודאי אסור ליטול האם מצד רביצה על העליונים [לאפוקי מהמפרשים דאולי העליונים נידונים כעצים ואבנים כיון דחפץ רק בתחתונים], והספק אי רשאי ליטול התחתונים דלא חשיב דרובצת עליהם, ובאינו נוטל הביצים הוי רשות כנ"ל בשיטת רש"י, והרשב"א מודה לזה, רק פירש בשיטת רש"י לענין נטילת האם.

בעי ר"ז יונה על ביצי תסיל מהו תסיל על ביצי יונה מהו. בר"ן (מ"ח א' בדפי הרי"ף), "פירוש עוף טהור הוא שדומה ליונה והוא הדין דמספקא ל' בכל עוף טהור שרובץ על גבי ביצים שאין ממינו, ובעינן למיפשט מדתנן טהור שרובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח, והא התם ביצים לאו ממינו נינהו ואפילו הכי טעמא דטמא נינהו הא טהור משמע דחייב לשלחא אע"פ שאינן ממינו, ודחי' דלמא בקורא כלומר דדילמא האי עוף טהור דמתנ' היינו קורא שדרכו לרבוץ על ביצים של מין אחר ומשום הכי טעמא דטמא הא טהור חייב דכיון דאורחי' רביצה מעליא היא אבל בעוף טהור דלאו אורחי' אכתי לא אפשרטא".

במנח"ח מצוה תקמ"ה דנידון הגמ' רק ברובצת על ביצי מין אחר, אולם ברובצת על ביצי מינה אף שאינן שלה ודאי חייב בשילוח. מיהו כעין שפירש הר"ן דמבעיא ל' בכל עוף טהור שרובץ על גבי ביצים שאין ממינו, י"ל ג"כ דשורש הספק כיון דאין הביצים שלה, ובכל רביצה על ביצים שאינן שלה מיבעיא ל', רק ודאי

מלשלח". ובכס"מ אייתי דהטור הביא דהרמב"ם כתב שחייב אם נוגעות מן הצד, ובסוגית הגמ' דמן הצד לא קרינן ב' רובצת, וכתב בכס"מ דספר מוטעה נזדמן לו בדברי הרמב"ם.

אמר ר' ירמיה כי קתני מתני' בנוגע מן הצד. ברמב"ם הנ"ל הלט"ו, "היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בהן פטור מלשלח, וכן אם היתה בצד הקן וכנפי' נוגעות בקן מצידו פטור מלשלח".

בר"ן (מ"ח א' בדפי הרי"ף), "היתה מעופפת בזמן שכנפי' נוגעות בקן חייב לשלח. ילפינן לה בגמרא מדלא כתיב יושבת משמע אפילו מעופפת ומיהו כיון דכתיב רובצת בעינן שיהו כנפי' נוגעות בקן, ומוכח בגמרא דדוקא כשנוגעת על הביצים או על האפרוחים, אבל אי לא נגעה בהו אלא מן הצד פטור, ואמרינן נמי בגמרא שאם היתה יושבת בין שני בדי אילן רואין כל שאילו תשמט ונופלת עליהן חייב לשלח, דכיון שיושבת כדרכה אע"פ שאינה נוגעת בקן חייב, ואמרינן נמי התם שאם היתה יושבת בין האפרוחים פטור, כיון שאינה על גביהן, וסוגיין מוכחת דאע"ג שנוגעות בהן מן הצד פטור. ולפיכך לא נתכוננו לי דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הנזכר היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בקן פטור מלשלח וכן אם היתה בצד הקן וכנפי' נגעו בקן מצידו פטור מלשלח, ולא ידעתי מהו, דכי אמרינן בגמרא כי קתני מתניתא בנוגעת בקן מן הצד אמעופפת קאי דדוק ותשכח".

וביאר בלח"מ דב' השגות בדברי הר"ן, (א) איך כתב היתה יושבת ואינה נוגעת בהן דהא בגמרא משמע אפילו נוגעת בהן דהכי אמרינן מה ביניהן דלא נגעה עליהו משמע דעלייהו לא נגעה אבל מצדיהן נוגעת. (ב) מה שכתב וכן אם היתה בצד הקן וכנפי' נוגעות בקן מצדו דהא בגמרא לא הוזכר זה אלא במעופפת לבד שהקשו שם אברייא דמעופפת אפילו כנפי' נוגעות בקן פטור, ואוקמוה בגמרא בנוגע מן הצד, וא"כ לא אמרינן מן הצד דפטור אלא במעופפת אבל ביושבת חייב. ובלח"מ ביאר סוגית הגמרא להרמב"ם, ומסיק שם, "אבל דין זה של היתה בצד הקן הוא דין חדש שיצא לו להרמב"ם משום דכיון דאמרינן דביושבת בין רובדי אילן אע"ג דאינו נוגע חייב משום דעל קרינן ב', משמע דעיקרא דמילתא הוא שתהי' על הבנים, וא"כ מינה שאפילו היא יושבת והיא נוגעת בצד הקן דפטור משום דלא הוי על הבנים".

דף קמ"א ע"א

מתני'. שלחה וחזרה אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח את האם. ע"י דבר אברהם ח"ב ס"ח סק"ו ד"ה והנה בב"מ. **אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב שנאמר שלח תשלח את האם.** בגדר לאו דלא תקח האם על הבנים מפורש ברש"י לעיל קט"ו א' ד"ה שילוח הקן, ועה"ת שם, דהאיסור ליטול את האם מעל הבנים, והיינו גם אי משאיר

הבנים. וברמב"ם בספר המצות מצות ל"ת ש"ו, "שהזהירנו מקחת קן הצפור בכללו בעת הצידה האם והבנים והוא אמרו (תצא כב) לא תקח האם על הבנים וזה הלאו ניתק לעשה והוא אמרו (שם מ"ע קמח) שלח תשלח את האם וכל זמן שלא יהי אפשר לשלח ולקיים עשה שבה כגון שמתה האם קודם שישלחנה לוקה". וכע"ז בפיהמ"ש מכות פ"ג מ"א. הרי דהלאו ליטול האם עם הבנים. והנה לרש"י מתני' מתפרשת דנטילת האם לכד בכלל הפרשה הן כלפי הלאו והן כלפי העשה. ואילו לשיטת הרמב"ם קאי רק כלפי העשה. ועי' בסמוך.

בבב"צ ס' פ"ג. "ששאלת המשלח האם והבנים גם שניהם אם קיים מצות שלוח הקן מי נימא קרא דוקא כתיב שלח תשלח ואת הבנים תקח לך או לא ואמרת שחכמי לובלין נסתפקו. תשובה. לע"ד משנתינו היא זו אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח את האם דקדקה לומר חייב לשלח ולא אמרה לא קיים מצות שילוח הקן וגם לא אמרה אסור ליטול האם ולשלח הבנים לאגמורין דאף שמשלח את הבנים חייב לשלח האם וכיון שהוא חייב ע"כ כשמשלח האם אף אם ששילח הבנים קיים מצות שילוח שהרי חיובא הוא לשלח אף לאחר ששילח הבנים וחיובא היינו מצוה ומה שאמרה תורה הבנים תקח לך הוא רשות כענין ששת ימים תעבוד וששת ימים תעשה מעשיך שאינן אלא רשות".

וכתב עלה בחזו"א יו"ד ס' קע"ה סק"ב ד"ה ומכאן, "והא דהביא הח"צ ראי"

מלשון המשנה לעיל קמ"א א' חייב לשלח היינו דהוא בחיוב שילוח ואינו רשאי ליקח האם, דבין לקיחת האם ובין לקיחת הבנים אסורין בלא קיום מצות שילוח, ואדרבא מדלא קתני אמר אינו נוטל לא את האם ולא את הבנים חייב לשלח, משמע דזה אינו". והיינו דפליגי אי הוי חובה מחמת שנקרא לפניו קן צפור, או רק בנוטל הבנים חייב לשלח את האם, אבל אין לו שום חיוב טיפול ורשאי להמשיך בדרכו. [ויל"ע אי רק בנוטל הבנים איכא עשה דשילוח, מה גדר נוטל האם לחודא לענין המצוה, דלכא"ו באינו נוטל הבנים מה נשתנה לענין המצוה בהא דנוטל האם, ויש לדון אי הוי בגדר איסור עשה דלא יטול אלא ישלח, או כיון דמתאפשר לקיחת הבנים ממילא איכא עשה דשילוח ועי' בסמוך מספר דבר אברהם].

נמל את הבנים והחזירין לקן ואח"כ חזרה האם עליהן פטור מלשלח. להלן קמ"א ב' כדינא דאסור לזכות בביצים שהאם רובצת עליהן, נתבאר דלחזו"א יו"ד ס' קע"ה כאשר כבר נתחייב בשילוח פשיטא דלא מיפטר בזכיותו משום מזומן, ומתניתין בנטל הבנים כשהאם אינה עליהם, ואילו מדברי המאירי שם עולה דחל פטור מזומן בכ"ג. ועי' לעיל קל"ט א' לענין מזומן בהאם.

עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. בלב ארי' במשנה ובמנח"ת מצוה תקמ"ה הקשו אי הלאו רק בנוטל האם עם הבנים הא שפיר איצטריך קרא לנוטל האם לחודי' לטהרת המצורע דליכא אלא עשה, וע"כ כשיטת רש"י

ודעימי דאיכא עבירת הלאו בנוטל האם מעל הבנים.

ובדבר אברהם ח"ב ס"ח ענ"ט סקט"ו אייתי להערת הלב ארי' הנ"ל, ונחית לחדש לגירסת מתנ' "לא אמר כלום", דכמו שבנטילת האם לחודא אינו עובר בלאו דלא תקח [להאי שיטה דהקרא בנוטל האם עם הבנים], ה"ג אינו מבטל גם העשה כיון שאינו נוטל את הבנים, ולהכי לא מצי הש"ס לאוקמי בהכי דא"כ עשה דשלח תשלח נמי ליכא [דלא כהחכ"צ בזה]. ולפ"ז מצות השילוח היא רק בכה"ג שאם רוצה ליקח כל הקן לא יעשה כן ולא יקח יחד אם על בנים, אלא ישלח האם תחלה ואח"כ יקח הבנים, ואם לקח הבנים ולא שילח האם עובר בעשה, ואם לקחם יחד ניתוסף עוד איסור שעובר גם בלא תקח, ואם לקח האם ושילח הבנים או הניחם, לא קיים מצוה אבל גם לא עבר בכלום.

אכן ודאי אי"ז פשטות הדברים, דגם להרמב"ם יתפרש דאמנם לא קעבר בלאו כיון דנטל האם לחודי', מיהו איכא העשה המחייבו לשלח האם אף באינו נוטל הבנים, ולהכרעת חזו"א דרשות בידו שלא לטפל כלל, מתפרש דנטילת האם גורמת דמתחייב בשילוח, או בגדר איסור עשה שלא ליטול האם ולא לשלחה.

הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו. שיטת רש"י בסוגיין דרק אם קיים העשה תוכד"ד להלאו, אולם ברש"י מכות ט"ו א' דצריך לקיים העשה כשיזיהירוהו בי"ד. ועי' תוס' שם. ושיטת הרמב"ם פ"ג מהל' שחיטה הל"ד ומשמעות הרמב"ם פ"א

מהל' נערה בתולה ה"ז דרק אם נתבטל העשה בלא יכולת לקיימה שוב אז לוקה, והיינו דלכו"ע תלוי בנתבטל העשה לגמרי, ונחלקו אי צריך לבטל העשה בידים או לא. ועי' בחת"ס שביאר שיטת הרי"ף והרמב"ם, דלמ"ד קיימו ולא קיימו הלאו כבר עבר וכבר נתחייב מלקות, אלא דאם יקיים העשה אפילו באחרית הימים מנותק הלאו כמו למ"ד בטלו ולא בטלו, והנפק"מ בלא בטלו בידים אלא שנאנס, כגון שמת העוף וכדומה, דלמ"ד קיימו ולא קיימו לוקה אע"ג שנאנס בקיום העשה דמ"מ כבר עבר על הלאו ונתחייב מלקות ולא נתנתק. ועי' מה שהעיר בסוגית הגמ'.

אלא למאן דתני בטלו ולא בטלו כמה דלא שחטי לא עברי ללאו.

בשיעורי הגר"ש מכות דף ט"ו א', דיחש לחקור אי בעינן מעשה ביטול בידים שלוקין עליו, או דאף אילו יצויר ביטול ע"י דיבור וכיו"ב סגי, דנהי דלא חשיב בעלמא מעשה ללקות עליו, מ"מ לדין בטלו סגי בהכי, דסו"ס בטלו הוא בקום ועשה ולא נתבטל מאליו. ואייתי מהגרש"ש ב"ק סל"ח דנוטה דאף בבטלו ע"י מחשבה וכוונה לזכות חשיב בטלו בידים ולוקה.

מידהו ביאר דתלוי בפלוגתת הראשונים בסוגיא דמכות שם, דלשיטת רש"י

ט"ו ב' דההתראה היא בשעת העבירה, וביטול העשה אינו אלא תנאי וגורם בחיוב שבו תלוי גמר הלאו, אבל עיקר החיוב הוא על שעת עבירת הלאו, שפיר י"ל דאין צריך להיות בשעת הביטול מעשה שלוקין עליו, אולם לשיטת הרמב"ן ודעימי דס"ל

דההתראה היא בשעת ביטול העשה, ומשום דזהו חלק מאיסור הלאו ומגופו של הלאו הוא חשוב לענין ההתראה, והיינו דהשתא הוא דנגמר ובא עליו חיוב המלקות, או לשיטת הרמ"ה שהביא הריטב"א שם דחשיב כעבירה נמשכת וכשני חלקי האיסור, הרי נוטה דבעי מעשה גמור שלוקין עליו כיון דחיוב המלקות בא ע"י מעשה ביטול העשה.

אלא אמר מבר"א כגון שנמלך ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא

דאיכא. ברש"י ד"ה ע"מ לשלח, "ואפילו לרבי יהודה בעמוד ושלח קאי דהא לא עברי' ללאו ואי נמי לא משלחה תו ליכא לאו דהא כבר לקחה בהיתר ותו לא קרינא ב"י לא תקח ועשה איכא וס"ד ליתי עשה דמצורע ולידחי' להכי איצטריך קרא". ובחת"ס הדגיש לבאר דאין להשתבש וללמוד מלשון זה של הגמרא דמותר לכתחילה לעבור על הלאו ע"מ לקיים העשה, ומותר לכתחילה להותיר ע"מ לשרוף הנותר, ולקנות חמץ בפסח ע"מ לבערו, זה אינו, דאפילו להשהות חמץ שעה אחת עביד איסורא, והמשהה ע"מ לבערו אינו עובר, היינו שאנוס בתקנת חכמים שלא לשרפו אפילו ביו"ט שני, אבל משהה במזיד ומתעצל ע"מ לבערו, כל שעה עביד איסורא, וכוונת הגמרא שנטלו בידו לשלחו, דלהרמב"ם צריך ליטלו בגפו או ברגלו ולשלחו, ולרש"י נמי נהי דסגי במקיש על הקן שתפרח, מ"מ אם משלחו בידו שפיר דמי, ואז אחר שהיתה בידו לשלחה נודע לו שהוא צריך לטהרת מצורע.

ומאי אולמי' דהאי עשה מהאי עשה. בקובה"ע ס"ח סק"י, הקשה כיון שישנן שתי מצות לפניו הו"א שיעשה איזה שירצה או אותה שנתחייב בה תחילה ואשמעינן קרא תשלח אפילו נתחייב במצות גילוח מצורע תחילה. וביאר דאף שלא יקיים עכשיו מצות מצורע אם ישלח מ"מ לא תתבטל המצוה, דאפשר שתתקיים לאחר זמן, אבל אם יקיים מצות מצורע תתבטל מצות שילוח לגמרי, משו"ה חייב לשלח בלאו קרא.

מתני'. הנומל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה. לעיל הובא הנידון אי לחכמים העשה אינו בא אלא כתיקון להלאו, או דגם מתקן הלאו מיהו ודאי קאי בפנ"ע בלא עבירת הלאו, וזהו עיקר השיטה דבהא ודאי מודו רבנן, ואו כהסוכרים דחיובית בנקרא קן צפור לפניו, או כהסוכרים כדהכריע בחזו"א, כשרוצה ליטול הבנים. ועי' מש"כ בסמוך קמ"א ב' ברש"י ד"ה עד כמה משלחה "אם נטלה".

דף קמ"א ע"ב

עד כמה משלחה. ברש"י "אם נטלה". והעיר ברש"ש דמתפרש שפיר לענין לכתחילה, וכ"ה בשו"ע. ונראה דאין להוכיח מרש"י דלרבנן העשה בא רק כתיקון להלאו, עי' רש"י בסמוך ד"ה יציאת רובה ובחת"ס שם כדלהלן, אלא כוונת רש"י דכלפי חיוב השילוח ליכא חידוש דסגי יצאה מתחת ידו

הגם דיכול לחזור ולתופשה כרש"י בסמוך, דהעיקר שיצאה מכלל קישורה להקן ואסחה דעתה מזה, רק דבעבר ונטל דמחויב לשלח לתקן הלאו, הגם דכבר אינה רובצת עליהם, בהא ס"ד דבעי שילוח מוחלט בלא שיכול לחזור ולתופשה, ולזה אמרין דגם בזה סגי כדי שתצא מתחת ידו. ולפי"ז ודאי לא סגי מעיקרא להרחיק שלא יהיו כנפי' נוגעות בקן דתו ליכא ללאו דלא תקח האם מעל הבנים, אלא בעי שילוח שתצא מתחת ידו.

אמר רב יהודה כדי שתצא מתחת ידו. בחזו"א יו"ד ס' קע"ה סק"א ביאר שיעור כדי שתצא מתחת ידו, משום שהיא חופפת על הבנים אינה בורחת ונוח לתפשה, וצריך לשלחה עד שתסיח דעתה מקינה ותברח. [והיינו דלא סגי מעופפת שאין כנפי' נוגעות בקן].

במה משלחה רב הונא אמר ברגלי' רב יהודה אמר באגפי'. מבואר ב' פירושים ברש"י, פירוש ראשון דהשילוח ע"י ידו ממש בגופה, ופליגי אי אחזה ברגלי' או בכנפי'. ופירוש שני דלעולם לא בעי שילוח ע"י אחיזה בגופה, דסגי שילוח ע"י הקשה במקל, רק פליגי אי בעי שתהא ראוי' לפרוח בכנפי', ונסתייע רש"י מסוגית הגמ' דמייתי עובדא דתלשינהו לגפה ושלחה דחייבי' רב יהודה למשלחי', דרב יהודה לטעמי' דאמר אין שילוח עוף ברגל.

ברמב"ם פי"ג מהל' שחיטה ה"ד, "נטל אם על הבנים וקצץ אגפי' כדי שלא תעוף ושלחה מכין אותו מכת מרדות ומשהה אותה אצלו עד שיגדלו כנפי' ומשלחה ואם מתה קודם לזה או ברחת

ואבדה לוקה שהרי לא קיים עשה שבה". ובהל"ה, "וכיצד משלח האם אוחו בכנפי' ומפריחה". ובלח"מ דרש"י פירש באגפי' שתוכל לעוף כדרכו ולא יקוץ כנפי', והביא רא' לדבריו מדמייתי עובדא דההוא דתלשינהו לגפה ושלחה דחייבי' רב יהודה למשלחה, דאזיל לטעמי' דאמר אין שילוח עוף ברגל ע"כ. והרמב"ם ג"כ יתרץ כפי פירושו דרב יהודה אזיל לטעמי' דמשום דקצץ כנפי' ולא אחזה בכנפי' כדי לשלחה משו"ה אינו שילוח. והיינו דלהרמב"ם כפי פירושו הראשון דרש"י הוי לעיכובא.

בשו"ע יו"ד ס' רצ"ב ס"ד, "צריך לשלח האם עד שתצא מתחת ידו ואח"כ יקח הבנים ואם רוצה לחתוך כנפי' קודם שישלחנה כדי שלא תוכל לפרוח ויקחנה אינו רשאי אלא ישלחנה מיד עם כנפי' כדי שתוכל לפרוח ולאחר שתצא מידו יקחנה אם ירצה, ואם חתכן ישהנה עד שיגדלו כנפי' וישלחנה". ובהגר"א סק"ט, "כפי' השני שברש"י, ורי"ף ורמב"ם פי' כפי' ראשון ומ"מ דין זה הוא לכ"ע וערמב"ם". והיינו דהשו"ע הכריע כפ"ב דרש"י, ולפי"ז רשאי לכתחילה לשלח בלא שיקחנה בידו, מיהו האי דינא דצריך שתהא ראוי' לפרוח לכו"ע הוא, ורמז הגר"א להרמב"ם דאייתי דינא דקצץ אגפי', והיינו דדין מוסכם הוא, ומשמע א"כ דלא פירש כלח"מ דעובדא דגמ' מצד דלא הפריחה ע"י אחיזה בכנפי' כיון דקצצם, דבאמת יכול להפריחה בכנפי' הגם דתלש הנוצות כיון דגוף הכנף קיים, ונפק"מ לכאור' דלפירוש הגר"א ליכא הכרע בגמ' דדין שילוח באגפה מעכב בדיעבד

וצ"ע. [מש"כ בשו"ע "ואח"כ יקח הבנים" מבואר בחכ"צ ספ"ג דלקיחת הבנים רשות, ובחת"ס או"ח ס"ק עפ"י הזהרה דאיכא חיוב ליקח הבנים].

ובברכי יוסף הביא בשם ספר חרדים דפירש כהרמב"ם, ומה"ט כתב, "כשרוצה לקיים מצות שילוח הקן יכול כשיקחנה שלא לזכות בה אלא שהוא לוקחה כדי לקיים מצות שילוח הקן ואז לא יעבור על הלאו דלא תקח האם כן מפורש במסכת חולין דף קמ"א א' אלא אמר מר בר רב אשי כגון שנטלה ע"מ לשלחה ליכא לאו". ובחת"ס כתב דלשון תשלח משמע בידו. אולם הכרעת השו"ע כפ"ב דרש"י, והובא דבספר כפי אהרן דנכון לעשות כדעת הראב"ד לקחת אותה בידו ע"מ שלא לזכות בה ואז ישלחנה ובזה יצא ידי חובת כל השיטות.

אולם בחזו"א יו"ד ס' קע"ה דאין נפקותא בשילוח אם לוקחה בידו ע"מ לשלחה או שמגרשה עד שתברח. ובערוך השולחן ס' רצ"ב ס"ו דן לענין שילוח ע"י קול, ותלי בפלוגתת רש"י והרמב"ם, והיינו דלרש"י י"ל דאף ע"י קול מהני. [והובא משו"ת בנין ציון החדשות סי"ד לבעל ערל"ג שפסק בשם רבו דאסור ליקח האם אלא ישלחנה דוקא ע"י שיגרשנה מעל הקן וזו עיקר המצוה שצותה תורה].

ההוא דגזינהו לאפה ושלחה ואח"כ תפשה נגדי' רב יהודה א"ל זיל רבי לא גרפי' ושלחה. בשו"ת מהרי"ל דיסקין (בקו"א אות קע"ט) דיש להסתפק אם

מצאה קצוצת כנפים מהו. והיינו אי מחויב לשלחה וא"כ אסור ליטול האם על הבנים ואם לקח צריך להמתין עד שיגדלו כנפי' וישלחנה. ובספר הבנים תקח לך אייתי דהגר"ח קנייבסקי שליט"א טען מסוגיא דהכא בההיא עובדא דגזינהו לאפה ואמר לו רב יהודה שימתין עד שיגדלו הכנפים, והוא דין המבואר בשו"ע כנ"ל, ומינה דהשתא לאו בר שילוח הוא, ולכן רק היכא דחל עליו חיוב שילוח לא פקע מיני' בזה דגזו לגפה, אבל היכא שמצאה קצוצת כנפים מתחילה מהכ"ת דיחול עליו חיוב שילוח.

מידו י"ל (כדהובא שם) דיל"פ ספיקו דמהרלי"ד ז"ל דיסוד פירוש שני דרש"י דבעינן שתוכל לעוף כדרכה וכדביאר רש"י שם, וביותר בראב"ד שהובא ברשב"א קדושין כ"ד ב' דיבשה גפה בעוף כמחוסר אבר דמי כיון שכל כוחו של עוף בכנפיו ויבשו. אולם י"ל דכ"ז כשיש לו כנפים, אולם כשאין לו כנפים אפשר דמודה ר"י לר"ה דמהני שילוח ברגלי', כיון דעכשיו אין לה דרכה של כנפים וא"כ חל עליו חיוב שילוח ברגלי' וצריך לשלחה עכשיו ברגלי' ומקיים בזה מצות שילוח, והא דהצריך רב יהודה לההוא גברא להמתין עד שיגדלו כנפי', היינו לפי שכבר חל עליו חיוב שילוח בכנפי' מעיקרא, אבל היכא דמצאה קצוצת כנפים מעיקרא י"ל דחל עליו חיוב שילוח ברגלי' ומהני אף לרב יהודה.

אי כר' יהודה לוקה ואין משלח. ביאר בחזו"א יו"ד ס' קע"ה סק"א דאע"ג דהכא לקחה ע"מ לשלח מ"מ כשתפשה אח"כ קודם מצות שילוח בטל מצותה לר"י,

ועוד מעיקרא הי' בדעתו למיגז אגפיה' והו"ל לקח שלא ע"מ לשלח.

ואהדר לה רבא פרסתקי ותפסה. הובא משו"ת תורה לשמה ס' רע"ו דכוונת רבא היתה כדי לאכול מדבר דאיתעביד ב' מצוה.

ת"ר יוני שובך ויוני עלי' חייבות בשילוח ואסורות משום גזל מפני דרכי שלום. ברש"י ב"מ ק"ב א' ד"ה יוני שובך שמבקשים מזונותיהן בשדה וקניהן בשובך ואין אלו יוני הרדסאות הגדילים בבתים. חייבין בשילוח הקן אם רובצת על הביצים דקרינא בהן כי יקרא פרט למזומן דלאו מזומן נינהו.

ואי איתא להא דאמר ריב"ח חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי כאן כי יקרא פרט למזומן. בתורא"ש, "וכיון דקנה בעל השובך הוה ל' מזומן. אשילוח דבעל השובך פריך דאי אשילוח דאיניש דעלמא בלא טעמא דמזומן תיפוק ל' דלא קרינא ב' ואת הבנים תקח לך. וה"ה דהוה מצי למיפרך אמאי אסורות משום דרכי שלום גזל גמור הוי אלא דמרישא ניהא ל' למיפרך, אי נמי מסיפא לא מצי למיפרך דמצי לדחויי ואסורות משום גזל גמור הבצים, ואמן מפני דרכי שלום". [ע"י תוס' ב"מ ק"ב א.].

ובלב ארי' הביא דהתו"ח הקשה דאמאי פריך אם איתא לדריב"ח הא בלאו דריב"ח תיקשי ג"כ, דהא הכא הוי מדעתו כדקתני וחיובים בשילוח, וא"כ תיקני ל' חצרו. ותירץ בל"א די"ל דאי לאו דריב"ח מצינן לאוקמי דמיירי דבעל החצר אינו יודע

כלל מהם, והא דקתני חייבים בשילוח, היינו אם איש אחר מוצא הקן ורוצה לקחת אותם בשביל להחזירם לבעל החצר, אזי חייב בשילוח, אבל אי איתא לדריב"ח דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, א"כ הוי מזומן אצל בעל החצר ואף אם איש אחר רוצה ליטלם בשבילו ופטור משילוח כיון דהוי עכ"פ מזומן אצל בעל החצר, וקרי כאן כי יקרא פרט למזומן. ודו"ק לפום תורא"ש הנ"ל.

אמר רבא ביצה עם יציאת רובה הוא דאחייב בשלוח מקנא לא קני עד דתפול לחצרו. ברש"י ד"ה יציאת רובה, "דאם בא אדם ומצא את האם כשהיא מטילה ביצתה וכבר יצא רובה חייב לשלח מקמי דתפול לחצרו דאכתי לאו מזומן הוא". וברש"י ב"מ ק"ב א' ד"ה ביציאת רובה, "קרינא בהן או בצים ואם הי' בא לתפוש קודם שתיגמר יציאתה חייב לשלח האם וליקח הבנים". והעיר בחת"ס בסתירת לשונות רש"י, דהכא כתב "אם בא אדם ומצא את האם", דמשמע כהחור"י אפילו אם לא ירצה ליקח הבנים כל שמוצא אם רובצת על הבנים חייב לשלח, ולשונו בב"מ הנ"ל "אם רוצה לתפשה", מבואר להדיא דלא כהחור"י. [וע"י רש"י לעיל קל"ט א' ד"ה איחייב ל' בשילוח, "כשמצאן"].

וביאר בהקדם שינוי לשון הש"ס בב' הסוגיות, דהכא קאמר "איחייב בשילוח" דמשמע אקרקפתא דגברא מונח חיוב השילוח, והתם בב"מ קאמר "הוא דאיחייבה לה בשילוח" דמשמע דאעו"ף קאי דנעשה בר שילוח לכשירצה לזכות

דרכי שלום דאף באמן איכא דרכי שלום
כדפרישית.

אאמם. ברש"י ב"מ ק"ב א' ד"ה אאמן,
"כלומר גזל דדרכי שלום אפילו
אאמן נמי קאמר דדעתו של בעל השוכך
עליהם דבטוח הוא דחוזרים למקומן לערב".

ודשתא דאר"י א"ר אסור לזכות
בביצים שהאם רובצת עליהן.

בחזו"א יו"ד ס' קע"ה סק"א, דנראה דזה
פשיטא שאסור לזכות כדי שיהא מזומן
ויפטר משילוח, דא"כ בטלת מצות שלוח
לעולם, ולמה לי קרא שלא יקח לטהרת
מצורע הלא יכול לזכות בבנים ואח"כ יקח
את האם, אלא נראה דאין זכי פוטרנו כיון
דזכה בשעה שהיא רובצת ונתחייב בשילוח,
ומ"מ אסור לזכות קודם שקיים המצוה,
והעיר מאי פריך מדרב דאסור לזכות בביצים
כו' בלא מלתא דרב תקשה לי' איך יקנה
ויעשה מזומן ויפטר משלוח הלא הוא עצמו
שקנה לא מפטר משלוח, וביאר דלא קשיא,
דדוקא בנטל הוא עצמו לא מפטר, דבליקחה
מתחייב בשילוח, אבל חצרו שפיר קונה לו,
אבל דינו דרב דאסור לזכות משמע לו דבזה
מגרע גם כח חצרו כיון דאילו הי' כאן אין
לו יד לזכות.

ובמאירי ד"ה יוני שובך ויוני עלי', "והם
יונים מדבריים הבאים לעלי'
השובך אינם נקראין מזומן שאע"פ שהי' לנו
לומר ששובכו ועלייתו זכו לו אינו כן **מפני**
שאסור לזכות בביצים או באפרוחים כל
זמן שהאם רובצת עליהם כדי לעשותם
מזומנים ליפטר משלוח האם ומכיון שהוא

באפרוחיו, ומהא נובע שינוי לשונות רש"י
כפי משמעות לשון הסוגיא, וחדית דתלי'
בפלוגתא, דלר"י דשלח מעיקרא משמע,
עיקר מצות השילוח משמע כהחו"י, אך
לרבנן העיקר לא תקח האם על הבנים שלא
נתאכזר, וא"כ בשמעתין קאי לתרץ הברייתא
אליבא דכו"ע גם לר"י, ובפרט דגם ברייתא
דלעיל קל"ט ב' יכול ירדוף בהרים משמע
כר"י, ושם תני ג"כ יוני שובך ויוני עלי', ע"כ
ת"י הא איחייב בשילוח אקרקפתא דגברא
וכן פירש רש"י, אולם התם בב"מ עיקר
תירוצא ליישב דברי ריב"ח, ע"כ קאמר
כהלכתא איחייבה בשילוח אעוף, ולא
אגברא, וכן פירש רש"י.

אי הכי אמאי אסורות משום גזל.
בשטמ"ק ב"מ ק"ב א' ד"ה וז"ל תלמיד
הר"פ, "א"ה אמאי אסורים משום גזל, אא"ב
דליתא לדר' יוסי, ניחא דהוה מוקמינן לה
דנפלו ממש בחצרו, ולהכי קאמר חייבין
בשילוח משום דהיינו שפיר כי יקרא, דהא
היינו שלא לדעתו, ומ"מ אסורין מפני דרכי
שלום, שאם יקחם איכא קטטה משום דהם
ע"ג קרקע חצרו, אבל השתא דאיתא לדר'
יוסי, ומ"ה אוקימתא לי' בדלא נפול בחצירו,
א"כ קשה אמאי אסורין משום דרכי שלום,
הא לא הוי דעתי' עילוי' כלל וליכא משום
קטטה. וא"ת מאי פריך מי גריע מאמן והא
אמן אסורין משום דרכי שלום, וי"ל דס"ד
דמקשה דבאמן ליכא אפילו משום דרכי
שלום כיון דיכולה להפריח לא הוי דעתי'
עילוי' כלל, ומ"ה פריך כיון שהבצים הוו
אגידי באם א"כ הוה לן למימר דהוו כמו
האם, ומשני אאמן, פירוש מטעם אמן איכא

להמאירי דאולי גדר האיסור משום הפקעת המצוה דנהפך למזומן].

חצרו נמי לא זכיא ל'. בשטמ"ק ב"מ, "פירוש ואפילו מדעתו ורצונו ובגנבה בלחוד הוא דרכי רחמנא שיתחייב כפל ע"י חצרו מדכתיב אם המצא תמצא. ויש שפירש דהכא לא זכיא שלא מדעתו קאמרינן והראשון יותר נכון".

אי דלא שלחה שלוחי בעי. בשטמ"ק ב"מ ק"ב א' בשם הראב"ד, "הא בעי שלוחה קודם שיזכה בכצים ואדחני אסורה בגזל שאינו אלא מפני דרכי שלום לימא איסורא דאית בהו מדאורייתא שאסור לזכות בכצים כל זמן שהאם רובצת עליהם". ויל"ע לשיטת הרמב"ם פכ"ג ממכירה ה"י הנ"ל שאינו אלא איסור דרבנן מאי פריך וי"ל.

א"ל זיל טרוף אקן. בגלשה"ס ציין לתוס' ב"מ ט' א' ד"ה הואיל, בסוה"ד, "ושלחי שלוח הקן דקאמר זיל טרוף אקן דלגבהינהו ולקניניהו התם נמי הוגבהו על ידו יותר ממה שהי' תחילה שהרי קצת מפריחים למעלה לכך קני".

דף קמ"ב ע"א

והכי קאמר ל' זיל טרוף אקן דליתגבהו וניקניניהו ל'י בר סימון והדר ליקניניהו ניהלך בסודר. בחזו"א ס' קע"ה דנראה דכל שמצא קן והאם רובצת לא מהני טירוף אקן שתהא מעופפת ואין כנפי' נוגעות בקן ויפטר משילוח, עד שתצא מתחת ידו כדין שילוח, דאל"כ לא יתכן מצות שילוח עד שתצא מתחת ידו, דכיון דגרשה או

אינו יכול לזכות אין חצירו זוכה לו והרי זה אינו מזומן". לכאו' בהדיא דאי זכה נפטר מצד מזומן דלא כפשיטות החזו"א. ולעיל במתנ' קמ"א א' נטל את הבנים והחזירן לקן ואח"כ חזרה האם עליהן פטור מלשלח, הנה להחזו"א מתפרש שנטלן כשהאם לא היתה עליהם, וכפשטות מתנ' ואח"כ חזרה כו', דלא נתחייב בשילוח וקדים פטור מזומן, ואילו למאירי בדיעבד גם בנטל הבנים מתחתיו ופרחה ושוב חזרה לאחר שהחזירן להקן פטור משום מזומן.

שנאמר שלח תשלח את האם והדר הבנים תקח לך. ברמב"ם פכ"ג מהל' מכירה ה"י, "הבצים והאפרוחין עצמן שיש בשוכך לא קנה אותם בעל השוכך כל זמן שלא פרחו ודבר זה גזרת חכמים הוא ומשום לא תקח האם על הבנים נגעו בה". וביאר בכס"מ, "אבל כשלא עמדה אסור לזכות בכצים או באפרוחים אע"פ שאינו זוכה באם והתורה לא אסרה אלא שלא ליקח האם על הבנים אבל ליקח או לזכות בביצים ושלא ליקח האם לא מיתסר מדאורייתא, אבל חכמים אסרוהו גזירה שמא יבא ליקח האם על הבנים".

אכן במנח"ח מצוה תקמ"ה דפשטות הגמ' דהוי דאורייתא [ולאו אסמכתא בעלמא ומגדר איסור עשה], וכ"ה בשטמ"ק ב"מ ק"ב א' ד"ה אי בשם הראב"ד, "לימא איסורא דאית בהו מדאורייתא שאסור לזכות בכצים כל זמן שהאם רובצת עליהם". ועי' לשון הרמב"ם פ"ג משחיטה הי"ח דלא הזכיר גזירת חכמים, וכבר הובא בספר המפתח בהל' מכירה הנ"ל מחידושי הגרי"פ לרס"ג ח"ב ל"ת קל"ז (קסב-ג). [ויל"ע

הסירה מעל קנה מיפטר משילוח, והכא רב יהודה לא איחייב בשילוח כיון דלא זכה איהו בבנים אלא בעלים, ולפיכך סגי בטרורף אקן שתהא האם מעופפת, דודאי לא אמר לו שמואל לקיים מצות שילוח, דא"כ הי' אומר לו בהדיא זיל שלח, אלא ודאי שתהא מעופפת סגי.

והיינו דהוא אינו מקיים מצות שילוח אלא עושה שהאם לא תהי' על הבנים וממילא יזכה בעל החצר, וכיון שאינו בא לזכות בבנים ליכא חיוב שילוח, מיהו לוי בר סימון בעל החצר לא יהני לי' טרוף אקן לגרום שיזכה בבנים ויפטר משילוח מצד מזומן, כיסוד החזו"א לעיל שם דבנתחייב בשילוח לא מיפטר שוב משום מזומן. משא"כ ר"י דלא זוכה בבנים וליכא חיוב שילוח. [ודו"ק למאירי שהובא לעיל].

ומהא יליף החזו"א דאם פגע בקן ואינו רוצה לזכות בבנים אינו חייב בשילוח, דאל"כ חייב רב יהודה בשילוח גמור ולא שייך למיפטר' מפני דרכי שלום כיון דחייב מן התורה, והבעלים גופייהו חייבים כשימצאו רובצת, וגם אינו חייב ליקח הבנים כדי שיתחייב, דא"כ הי' רב יהודה מתחייב ליקח הבנים ע"מ שלא לזכות [וכעין שכתבו תוס' ב"מ ק"ב א'] ולשלח ואח"כ יזכה בבנים.

מתני'. לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר את המצורע.

בחידושי חת"ס הביא מיש"ש ס"י דאפילו לשלחה במקום המשולחת אסור, ולא רק עבור צפור השחוטה דבטלה מצוה לגמרי,

דמה שמשהו אותה מלשלחה עד אחר כל המעשים הללו, היינו שחיטת השחוטה וטבילת החי' בדם ציפור השחוטה וההזי' עם עץ ארז ואזוב אע"פ שסופו לשלח מ"מ השיהוי הוא איסור. והוסיף בחת"ס דכבר סייע לזה מתוספתא שנתן טעם משום שנעבדה בו עבירה ולא משום דהוה עשה ול"ת, אע"כ אשלוחה קאי אעפ"י שסופו לשלח, מכ"מ כבר נעבדה בו עבירה, ופליג אשאגת ארי' סל"ג.

ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען ימכרך והארכת ימים.

בחת"ס דמכאן יש להוכיח דלא כחור"י ס' ס"ז שאפילו אינו רוצה ליקח הבנים כלל מחויב לשלח האם בכל קן שרואה, דא"כ צריך להתעכב מדרכו כדי לקיים מצות שלוח הקן ואדהכי בטיל משווקי' ואיכא הפסד טפי טובא וכדאמרין בב"מ גבי טעינה ופריקה וכמ"ש מג"א ס' תרע"א סוס"ק י"ב ע"ש.

והוסיף דבתשובה ס' ת"צ אסר למי שרוצה לקיים מצוה הנ"ל בשבת, משום דאם אינו מקיים המצוה כמצותה, לא מיבעיא דלא עביד מצוה, אלא מצער בע"ח נמי לשלח האם מעל בני' שלא לצורך נטילת הבנים לעצמו ולא לצורך מצוה, וא"כ איכא בשבת ס"ס להחמיר, א' שמא אין הלכה כחור"י הנ"ל שאם אינו רוצה בבנים אין מצוה בשלוח כלל, ואת"ל מ"מ מצוה לשלח, ספק דלמא הלכה כהרמב"ם שצריך לשלח ביד שיאחזו האם בידו בכנפי' וישלחנה, ובשבת הוה מוקצה והעמידו דבריהם בשב ואל תעשה, ואפילו במצות שופר שלא לחתכו

בדבר שיש בו מוקצה, ואי אפשר לקיים שילוח אלא ע"י הקשת הקן להפריח האם, ולהרמב"ם לא קיים בזה מצוה ואכזריות איכא ומצוה ליכא, שב ואל תעשה עדיף.

ק"ו על מצות חמורות שבתורה. בחת"ס דיש לחקור איזה הם קלות ואיזה הם חמורות, אם כריתות ומיתת בי"ד כמבואר סופ"ק דשבועות, הא לזה לא צריך ראי' וק"ו, כיון שענשם מפורש כרת ואבידת נפש, א"כ שכרם אריכות ימים ודביקת הנפש במקור חיים, ואם חמורות שהוצאתם מרובה, לא מצינו זה, שלא העמיס הקב"ה עלינו מצוה שעומס עולה מרובה, וקרא צוות לא קנית לי בכסף קנה, ואחז"ל סממני קטורת היו גדלים באר"י שהעזים אוכלים ממנו, ומשום"ה בפרק לולב הגזול ל"ה א' כשדנו לומר פרי עץ הדר הוא פלפלין מיייתי אין אר"י חסרה כלום שאילו היתה חסרה פלפלין כבר הי' לנו ראי' שאין עץ הדר פלפלין, שלא הטריח הקב"ה, דרכי' דרכי נועם, ואין אדם צריך לבזבז על קיום מצות עשה הון רב כמ"ש בשו"ע, וא"כ לא יתכן לתאר זה כמצוה חמורה.

וביאר עפ"י סידורו של רבינו הקדוש שסידר משנה זו בסוף מסכת חולין, שיש לה המשך לדיני מסכתא זו, והוא עפ"י מדרש דמיייתי רבינו יונה והובא ברשב"א לעיל פ"ק, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון מצוה אחת נצטוה ולא מצי למיקם בה, ואילו ישראל אדם מטריח אחר בהמה מתאוה ומשתוקק לאכול בשר, כדכתיב כי תאוה נפשך לאכול בשר, והוא טורח

בבדיקת סכין ושוחט מומחה, ולבסוף מוצא סירכה בריאה כ"ש, הרי זורקה לכלב כי באר"י לא שכחי גוים למכור כי אם בזול גדול כמ"ש תוס' לעיל קט"ו ב', הרי איבד ממונו וטרחתו וכלתה נפשו לאכול והרי ריקם מכל וכל ואין פוצה פה ומצפצף ומהרהר ח"ו ואומר ברוך שנתן תורה. וכן חתן מתאוה ליום חופתו ושמחת לבו, ובשעה שרוצה לזווג אומרת כשושנה אדומה ראיתי כחרדל ופורש הוה סוגה בשושנים ע"ש. וביאר דזה הק"ו משילוח הקן אשר לא עמל ולא טרח בה.

והוסיף דבשלהי מסכת נדה לא סידר זאת רבי, משום דהתם לא הוציא ממון על זה, ועוד שמותרת לו אחר זמן עכ"פ, משא"כ הכא משליכה לכלב, ובשלהי מסכת זבחים לא סידר זאת משום דלא התאוה לאכול ממנו למלאות תאוותו כי קדשי ה' המה, משא"כ בשחיטת חולין דנצטרפו כל אותן הדברים, שאיוה נפשו לאכול בשר והוציא גם ממונו וטרח כל הטורח ושוב משליך לכלב דזהו יותר ויותר מכל הנ"ל ואתי בק"ו משילוח הקן.

תניא דבי ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחית המתים תלוי' בה. בקדושין ל"ט ב' תנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ. ומקשינן בגמרא שם, ורמינהו אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן

קיימת לעוה"ב כו', אמר אביי מתניתין דעבדין ל' יום טב ויום ביש. רבא אמר הא מני רבי יעקב היא דאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וברש"י בדעת אביי (ד"ה מתנ'), "מתנ' דקתני מטיבין ומריעין דעבדין ל' יום טב ויום ביש מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכויות מתקנין לו בעולם הזה י"ט שנפרעין ממנו עונותיו וזהו תיקון י"ט לו לעולם הבא, וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין לו היינו דעבדין ל' הזמנת יום ביש שמשלמין לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יום רע".

ובתוס' שם הקשו דהא משני רבא אמא הא מני רבי יעקב היא, משמע דעד השתא לא אוקמינן כר"י ולפירש"י לאביי נמי בין מתניתין בין ברייתא אתי כרבי יעקב. וביאר בחת"ס דודאי אסיק ואסיק דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא אלא בעולם הנשמות אחרי הפרד נשמה מהגוף וגופא בלע בעפרא ונשמה שוכנת באור עליון בגן עדן העליון, אך קשיא לרבי יעקב הני קראי דכתיב בכיבוד או"א למען יאריכון ימיו על האדמה, ומשמע על האדמה בעוה"ז, ע"כ קשיא ל' ומוקי ל' במילתא אחרייתא בתחית המתים דוקא שהוא חיבור נשמה עם הגוף וחיים בעוה"ז בא"י ובג"ע התחתון שבעוה"ז כמבואר כ"ז ברמב"ן בשער הגמול.

הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים. הא דלקח את הבנים היינו משום דאמר לו אביו הבא לי גוזלות, ולא

משום דצריך ליקח הבנים לקיום המצוה דשילוח הקן, וליכא ראי' כלל למה שדנו בזה אי לקיחת הבנים חובה או רשות, ועיקר שיטת הפוסקים דמדינא ודאי אינו חייב ליטול הבנים דהוי רשות. וכ"ה בהגהות י"ש בשו"ע יו"ד ס' רצ"ב.

בחזרתם שאני. בתוריד בקדושין דהא אכתי עוסק במצות כיבוד אב להביא לו הגוזלות, ותירץ שהשליך הגוזלות לידי אביו בהיותו למעלה וכלתה המצוה. ובלב ארי' הביא מפנ"י בקדושין דכוונת הגמ' דאפשר לאחמ"כ נמלך להחזיקם לעצמו ולא ליתנם לאביו ע"ש.

למען ייטב לך בעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיו בעולם שכולו ארוך. בתוס' לעיל ר"פ העור והרוטב קי"ז ב' ד"ה העור והרוטב, "ואידי דתנא בכיסוי הדם ונוהג בחי' ובעוף תנא גיד הנשה דנוהג בחי' ולא בעוף". והעיר בלב ארי' דלטעם זה טפי הו"ל להקדים למיתני בתרי' שילוח הקן דנוהג בעוף ולא בחי' דבזה עדיף הסמיכות יותר, דהא במתניתין דשילוח הקן תני בהדיא חומר בכיסוי הדם שנוהג בחי' ובעוף, במזומן ובשאינו מזומן, ושילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף ובשאינו מזומן, וביאר משום דבהאי פרקא מסיים בה, ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, לכך איחר פרק שילוח הקן ושנאה באחרונה בכדי לסיים בה את המסכת בדבר טוב.

1

מפתח ע"ס הדפים

פרק תשיעי - העור והרוטב

דף קי"ז ב'

- א ..... הקדמה בדיני טו"ק וט"ח וגדרי שומר ויד
 ב ..... דין עור, עצמות, טלפים, אלל, וגידין
 ד ..... דין גידין לגבי אכילה [ג"ט] ולגבי טומאה [ג"נ]
 ד ..... דין גידין לגבי טומאת נבלת עוף טהור
 ד ..... בנידון אי גבי בב"ח בעי שם בשר
 ד ..... בהא דשומר מצטרף לטו"א ולא לטומאת נבילות
 ה ..... גדר דין כ"ט ששחטה ישראל לצורך כ"נ לענין טו"א
 ה ..... בהא דבע"ח אינן מקבלין טומאה ..... ו,פז,צה
 ו ..... בהא דמפרכסת בנחירה ליכא טו"א
 ו ..... טומאת אוכלין במפרכסת

דף קי"ח א'

- ו ..... בגדר דין ידות דטומאה, רש"י, ר"ש ורמב"ם
 ז ..... דין נשברה היד מן האוכל ועדין ראוי לאכילת כלב
 ח ..... כמה נפק"מ בפלוגת הראשונים בגדר דין יד
 ח ..... בהא דגבי שומר אי"ח בין אפוקי טומאה לעיולי טומאה
 ט ..... הפרש דין ידות אוכלין מדין ידות הכלים
 ט,צג ..... גדר דין הכשר לקבלת טומאה
 י ..... בראשונים אי איכא דין ידות בכלי חרס
 יא ..... שיטת הרמב"ם בהנ"ל

דף קי"ח ב'

- יא ..... אי סגי הכשר מקצת הפרי
 יב ..... נידון יד להכשר
 יב ..... דין שומר לענין הכשר
 יג ..... דין יד לפחות מכזית ושומר לפחות מכפול
 יג ..... דין יד לפחות מכפול
 יד ..... דין שומר דנבלה לגבי פחות מכזית
 יד ..... בטומאות דל"ב כזית אי יש יד לפחות מכזית
 יד ..... שיטת רש"י בגדר שיעור כביצה לקבל"ט
 יד ..... בתוס' באיכות החיבור לשיעור כביצה
 טו ..... גדר דין יד לטומאת אהל

דף קי"ט א'

מז	צירוף אוכל ושומרו לכזית דיד
מז	דין שומר לברי'
מז	דין יד לברי'
מז,ב	דין ברי' לענין קבל"ט

דף קי"ט ב'

יז,כג	שומר ע"ג שומר אי חסרון גם לענין מעש"י
יז	שיטת הרמב"ם להלכה בדין שומר ע"ג שומר
יז	שיטת רש"י בדין שומר אוכל שחלקו
יח	שיטת הרמב"ם בדין שומר אוכל שחלקו
יט	צירוף חד שומר להאוכל השני שאינו שומר לו [רש"ש]
כ	שיטת רש"י במעלת ברי' לענין צירוף ב' שומרים
כא	גדר דין כביצה לקבל"ט וכביצה לטמא אחרים
כא	גרעין וקליפת האוכל לענין שם ברי'
כב	טעם ריו"ח דנימא אחת הוי יד
כב	שיטת הרמב"ם להלכה בהנ"ל

דף ק"כ א'

כג	אכל פחות מכזית ושתה פחות מרביעית לענין בנ"ר
כד	צירוף ציר שע"ג הירק אי דוקא לענין יוה"כ
כד,כו,כז	חידוש דין המחזה חלב מצד החפצא או המעשה
כד	אי בשא"ד שתי' מחוי בכלל אכילה
כה	דין מחוי לגבי מלקות
כה	פלוגתת רש"י ותוס' בדין דם שבשלו
כה	הפרש אקפי' בדם מצד אחשבי' מהמחה את החלב
כו	במ"ע אי בעינן כדרך אכילתן
כה	גדר חסרון המחזה לענין מצה
כו	מקור הדין דליכא כרת בהנאה מחמץ
כו	שיעור באיסוה"נ אי פרוטה או כזית או כ"ש
כו	הפרש שיעור פרוטה במעילה משאר איסורי הנאה
כז	גדר טומאת בית הבליעה דנע"ט
כז	טומאת ביה"ב בנע"ט כשלא בא דרך אכילה
כח	שיטת הרמב"ם בנבלה מחיים לאכילה ולטומאה
כח	נבלת עו"ט בנקובת הושט אי מטמאה מחיים
כח	איסור אינו זבוח בעוף למ"ד י"ש לעוף מה"ת
כט	שיעור איסור אכילת שרצים
כט	שיעור כזית במחוי בשרצים

דף ק"כ ב'

פ	ברש"י ותוס' מה חשיב איסור הבא מאליו .....
פ	בהא דבכלאים והקדש במחוי ליכא משום הנאה .....
פ	באחרונים ז"ל דבהקדש הא תליא בהממוץ .....
פ	אי איכא מלקות על יוצא .....
פא	שיטת תוס' דנידון הסוגיא במחוי מצד החפצא .....
פא	בסתירת התוס' אי החסרון בהחפצא או בהמעשה .....
פב	גדר איסור אפרן דאיסורי הנאה .....
פג	ברש"י דמשקין של שא"פ אינו נעשין תרומה .....
פג	פשט המחודש של החזו"א בסוגית הגמ' וברש"י .....
פג	אי איכא איסור תורה ביוצא מן הערלה בשא"פ .....

דף קכ"א א'

פד	ברמב"ם ורמב"ן במשקין היוצאין בשא"א .....
פד	משקין היוצאין בערלה בכורים ותרומה .....
פד	רמב"ם ורמב"ן ביין ושמץ לענין מלקות .....
פה	ברשב"א בהא דתירוש ויצהר אין מידי אחריני לא .....
פה	במנח"ב דחלוק נמחה הגוף ממשקין היוצאין מן הפרי .....
פה	אי חלוק סחיטה מבישול או תליא בדרכו בכך .....
פו	סיכום הדינים בסוגית הגמ' .....
פז	בדין משקין היוצאין מפירות טבל [חינוך ורמב"ן] .....
פז	בהגרי"ז דמשקין היוצאין מן הטבל אסורין ול"מ הפרשה .....
פח	הוכחת הגרי"ז מירושלמי דתרומות .....
פז	פשטות סוגית הגמ' ורש"י כנ"ל .....
פח	שיטת החזו"א בהנ"ל, העולה מהחינוך ורמב"ן .....
פט	ברש"י ותורא"ש בגדר מקצתו חישב עליו .....
פט	ג' דינים ברש"י בדין השוחט בהמה טמאה לעו"כ .....
מ	גדר לאו דלא תאכלו על הדם [מפרכסת] להרמב"ם .....
מ	בהא דמטמא טו"א להרמב"ם הנ"ל דאסור מה"ת .....
מ	ישראל בטמאה לעו"כ אי בעי מחשבה להאכילה מפרכסת .....
מ	לענין קבל"ט כשתמות אי"צ מחשבה .....
מא	ברמב"ם להלכה לענין מחשבה ולענין הכשר .....
מב	דם שחיטה שאינה מתרת באכילה אי מהני להכשר .....
מב	קושית הגמ' הכשר למ"ל סופו לטמא טומאה חמורה .....
מב	בדין עו"כ בטהורה להרמב"ם אי מצד ד"ש מכשיר .....
מג	משמעות הרמב"ם בהנ"ל דלא בעי הכשר שרץ .....
מג	גדר דין כל שסופו לטמא טומאה חמורה ל"כ הכשר .....

דף קכ"א ב'

מד	הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית
מד	פחות מכזית אי חשיב סופו לטמא טומאה חמורה
מה	יסוד שיטת חזקי' דאינה לאיברים
מה	פלוגתת רע"א וחזו"א בעו"כ בטמאה אי פקע אמ"ה
מו	אי שחיטת בהמה ועוף טמאים שם שחיטה עלה
מז	עוף ששחט בו סימן אחד אי ישנו לאיברים לחזקי'
מז	עו"כ בטהורה לצורך עצמו לענין טו"א
מז	עו"כ לישראל בטהורה וישראל חשב לעצמו [מ"א וחזו"א]
מח	ישראל בטהורה ומפרכסת אי כחי' לענין רביעה
מח	שחיטה שאי"ר לענין רובעה במפרכסת
מט	חבל בשבת בבהמה מפרכסת
מח	לא בדק הסכין קודם שחיטה ונאבד הסכין

דף קכ"ב א'

מט	בדין עור אדם אי תליא בשם בשר
מט	ברמב"ן בדעת רש"י דלא הוי ראשון
מט	בהגרי"ז ברש"י ותוס' במיעוט דבר שגזעו מחליף
נ	גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין

דף קכ"ב ב'

נ	שיטת רש"י בדין לא טלאה הילך אין לא הילך לא
---	--

דף קכ"ג א'

נ	דין כדי אחיזה במפשיט בבהמה ובחי'
נא	פלוגתת רב ור"א לשיטת רש"י
נא	דין עור שעל הצואר לשיטת רש"י
נב	שיטת הרמב"ם כתוס' דכדי אחיזה טהור
נב	עור שכנגד הבשר ועור טפח הסמוך לבשר
נג	ביסוד דין שבירה בכלי חרס
נג	שיטת רש"י בדין טלית כיון שנקרע רובה טהורה
נג	מעשה לשוף בכלי קודם שנטמא ולאחר שנטמא
נד	הס"ד באוכל שנשבר דטהור לרש"י דסגי כ"ש לקבל"ט
נד	הפרש אוכלין שנשברו מטלית שנקרעה
נה	שיטת תוס' אימתי חשיב פנים חדשות
נה	שיטת הרמב"ן דחלוק נקרע מעצמו לקורעה במתכוין
נו	בשיטת ר"ת דטהורה למפרע מתחילת קריעה
נז	שבירת כ"ח אי נטהר לגמרי או דטעון הער"ש לתרו"ק
נז	ביאור שיטת רש"י בהפרש טומאה אחת מב' טומאות
נז	ביאור שמא יאמרו טבילת בת יומא עולה לרש"י

דף קכ"ג ב'

נח ..... בראשונים בדין טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין
נח ..... מגע אדם בטרפה חולין ונגע אח"כ במוקדשין
נח ..... במשל"מ דאף בטומאת מדרס בנקרע ונתבטל שמו טהור
נט ..... הא דבעור בעינן קריעה פחות מה' טפחים
נט ..... בגדר טומאת תנור וכירים
נט,צו ..... גדר חסרון מחובר לענין קבלת טומאה
ס ..... דין גורר את הטפלה עד שיהא בארץ

דף קכ"ד א'

ס ..... טעמא דאיכא שיריו ד' הא ליכא שיריו ד' טהור
סא ..... תנורא ב"ת תנורא ב"ש לרש"י ותוס' בנדה
סב ..... בשיטת הרמב"ם פט"ז מכלים ה"א
סב ..... אי חלוק דין נתיצת תנור מדין שבירת כ"ח
סב ..... ביאור ב' הלשונות אי משום חלים או חשיב
סג ..... כחזו"א בהכרעת ההלכה ובפרטי הדינים
סג ..... בכללא דאין נוגע וחוזר ונוגע
סג ..... יש מאהיל וחוזר ומאהיל בהכניסן זאח"ז
סג ..... אי אמר יב"נ משמי' לא צייתנא לי' בחת"ס

דף קכ"ד ב'

סד ..... בהא דאין מאהיל וחוזר ומאהיל
סד ..... בראשונים דהתם מטהר ר"ד אף לענין משא
סד ..... ברמב"ן ור"ן דר"ד התם באינו מרודד
סה ..... כמ"א וחזו"א בנגעי ב' החצאי זיתים זב"ז
סו ..... בשיטת רש"י הנ"ל בגדר אין נוגע וחוזר ונוגע
סו ..... בגדר דינא דלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא
סו ..... דינא דקולית סתומה דא"א ליגע וליכא תורת שומר
סז ..... אי רי"ש מודה לדין דשומר רק באפשר ליגע
סז ..... ברע"א בדין קולית דמת דאיכא דין שומר לענין אוהל
סח ..... בכללא דלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא בשא"ט
סח ..... חסרון לא בא לכלל מגע בכל צד [רש"י וחזו"א]
סח ..... קולית סתומה לרי"ש מהו שתטמא
סט ..... פלוגתת הראשונים ביסוד דינא דעולא
ע ..... בטו"נ במשא ומגע או דין במשא בין טו"נ בין טו"מ
ע ..... ביאור הברייתא לרש"י ורמב"ן
ע ..... ברמב"ם "והנוגע טהור שאין חיבורי אדם חיבור"
ע ..... ברמב"ם דעולא להלכה ולא תליא באין נוגע וחזו"נ
עא ..... כחזו"א דדינא דעולא דבעינן נישא רק בטו"נ

בראשונים ממלא תרוד רקב דמטמא במשא דל"ב נישא ..... עא
 אי באיכא כזית מצטרף העצם לכביצה דנותר ..... עא

דף קב"ה א'

בגדר דין את שאפשר ליגע טמא לענין דין שומר ..... עב
 בהא דפירות מקב"ט ע"י שומר אף שהם סתומים ..... עג,פו
 דינא דאת שאפשר ליגע טמא אי רק בטומאת נבילה ..... עג
 נוגע אין מאהיל לא, בתוס' מהרש"א וחת"ס ..... עג
 מוח שבפנים מעלה ארוכה מבחוץ, רש"י תוס' ור"ן ..... עד

דף קב"ה ב'

לרבנן דר"מ אי אהל המשכה ומגע חד שמא ..... עה
 גדר דין טומאת אהל, בהגר"א בא"ר באהלות ..... עה
 הפרש מכניס ידיו לאהל המת ממכניס לבית המנוגע ..... עה
 אהל המת כמליא טומאה דמי והושיט ידו כנגע במת ..... עה
 שיטת רש"י בטומאה רצוצה בין ב' מגדלים ..... עו
 בהגר"ח וחזו"א אי משום ט"ר או הגדרת שם הדבר ..... עו
 בהגבלת חזו"א במאהיל למעלה מן המגדלים ..... עז
 שיטת אב"י למטה מטפח אהל נגיעה ..... עז
 שיטת רבא דגם למעלה מטפח אהל נגיעה הוא ..... עז
 ברמב"ם וראב"ד, בהגר"ח דמשום ט"ר, בחזו"א ..... עח
 אהל נגיעה לשא"ד או רק לדין צירוף עם מגע ..... עח
 מדורות עכו"ם טמאין מפני שקוברים נפליהם בבתייהם ..... עח
 ברש"ש דאוהל נגיעה איכא אף בעכו"ם מצד גדר מגע ..... עח
 ברע"א דקולית המת בדין שומר מצד אהל דנגיעה ..... עח
 באו"ש מאדר"א דהטמא מצד טומאה בוקעת הוי כמו מגע ..... עט
 בהא דעצם כשעורה מטמא במגע ומשא ולא באהל בכ"ג ..... עט
 בשיטת תוס' יבמות ס"א א' בדין מדורות עכו"ם ..... עט
 ותהוי כטומאה טמונה בוקעת ועולה לרש"י ולרמב"ם ..... עט

דף קב"ו א'

בתוס' אי צוארו של כלב חשיב דבר שאין מקב"ט ..... פ
 ברש"י דאפילו אין בצוארו פותח טפח הבית טמא ..... פא
 וש"מ ט"ט בוקעת, הא הטומאה במעיו ואיכא ח"ט ..... פא
 ג' שיטות אמוראי לדעת ר"י בצירוף אהל ומגע ..... פא
 פלוגתת הראשונים כמאן קי"ל, בחזו"א בזה ..... פב
 בהשמטת הרמב"ם דינא דרצוצה בין ב' מגדלים ..... פב

דף קב"ו ב'

בהא דגולל ודופק אין מטמא במשא ..... פג

פג	בראשונים בטומאת גולל לאחר שפירש מן המת
פד	בקוב"ש בגדר טומאת גולל
פה	ביצת השרץ המרוקמת טהורה ניקבה כ"ש טמא
פה	דין עכבר שחציו בשר וחציו אדמה
פה	כל בריות שבים טהורים וליכא בהו טו"נ
פה	באיזה "שם" תליא טומאת שרצים
פו	שיעור הריקום דאכילה ושיעור הריקום דטומאה
פו	שער המחובר לו לענין לטמא ולענין קבל"ט

דף קכ"ז א'

פז	אבר ובשר מדולדלין מטמאין טו"א במקומן
פז	בהא דבע"ח אין מקבלין טומאה

דף קכ"ז ב'

פז	שחיטה אינה עושה ניפול
פח	בגדר טומאת אבר מן החי
פח	במיעוט תו"כ דאמ"ה מעו"ט אינו מטמא
פח	גדר טומאת אבר מן החי באדם
פט	בהפרש דין מת מנבלה
פט	כהן שנחתכו רגליו אי שרי להחזיקם
פט	אי איכא דין קבורה לאיברים מן החי
פט	תאנים שצמקו מטמאות טו"א והתולש בשבת חייב חטאת
צ	באבנ"ז מצפורן שפרשה רובה דבכלי פטור אבל אסור
צ	מלאכת קוצר אי הפסקת היניקה או עקירה מגידולו
צ	בדין צד דגים לדעת הבבלי
צ	הפרש ירקות מתאנים ושא"פ לענין יבשו עוקציהן
צא	יבש האילן ויש בו פירות לחים לדין טו"א
צא	כהנ"ל לענין שבת אי איכא משום תולש
צא	דין שחיטה מכשרת לר"ש
צא	בתוס' בשיטת רבה בבהמה נעשית יד לאבר
צב	ברשב"א דאי הי' אסור מה"ת אין שחיטה מכשרת
צג	בקושית הר"ן, בחזו"א דעשאוהו כהכשר מים מדרבנן
צג	ברע"א בביאור תוס' ע"ג ב' דלא כהרשב"א

דף קכ"ח א'

צג	בהכשר קודם מחשבה קמיפלגי
צד	אי אבר המדולדל שרי לב"נ
צד	לב"נ שחיטה עושה ניפול והו"ל אמ"ה
צד	ר"פ הכא לשיטתו ל"ג א'

ד' ר"פ לרשב"א ור"ן דלב"נ שרי להנ"ל	צד
ישנה לשחיטה מתוע"ס או אינה אלא לבסוף	צד
בעיא דבהמה בחי' מהו שתעשה יד לאבר	צה
בגדר הא דבע"ח אין מקבלין טומאה	צה
בתו"ח דהבעיא מצד חשיבות הבהמה בחי'	צה
בעיא דגמ' אי מחובר נעשה יד לטומאה	צו
גדר חסרון מחובר לענין קבלת טומאה	צו
חסרון אוכל שא"א יכול להאכילו לאחרים	צז

דף קכ"ח ב'

הא דיתור של תאנה חשיב יד במחובר	צז
---------------------------------	----

דף קכ"ט א'

בגדר דין סופו לטמא טומאה חמורה	צח
בר"ן דלגבי הכשר ליכא חסרון דליכא מגע	צח

דף קכ"ט ב'

אוכל שא"א יכול להאכילו כו'. ד' אופנים בזה	צח
לרשב"א ור"ן דאבר המדולדל שרי לב"נ אחר שחיטה	צט
בשר הפורש מאדם חי	ק
בשר הפורש מאבר מן החי לר"א	ק

פרק עשירי - הזרוע והלחיים

דף ק"ל א'

מקור הדין דקדו"ד פטרינן ממתנות	קא
בטעם הא דבכור אינו נוהג במוקדשין	קב
חזה ושוק אי הוי גם מדין ריצוי הקרבן	קב, קד
ולדות קדשים בהויתן הן קדושים	קב

דף ק"ל ב'

ג' שיטות באיסור חולין בעזרה	קב
גדר גזיה"כ ד"וזה"ל לענין מתנ"כ	קג
גדר ממון שאין לו תובעים במתנ"כ אפילו בעין	קג
אי לטעם ממון שאין לו תובעים איכא חיוב ביד"ש	קג
מתנ"כ ממון השבט או הפקר לשבט	קד
לתוס' דחייב ביד"ש אי חיוב ממוני גמור	קד, קו
בהא דבחזה ושוק ליכא "דין"	קד
חו"ש בכהן מבי"א של אותו היום לזכי' קודם הפרשה	קה
נידון מתנות שלא הורמו אי כמי שהורמו דמיין	קה, קכג

מפתח ע"ס הדפים

רבו

הרשהו לזכות המתנות לכו"ע חשיב הרמה ..... קו, קבג
 אי גזיה"כ ד"וזה" דוקא במתנ"כ או אף בשאר מתנות ..... קד
 יסוד טעם רבנן דעני הי' באותה שעה [רשב"א] ..... קו

דף קל"א א'

הגיע ליד כהן בטבליהו ואכלן בעה"ב ..... קז
 בהופרש לבסוף אי נתברר דזכה כהן למפרע ..... קז
 ברמב"ם שהביא קרא אשר ירימו לה' ..... קז
 בפר"ח בב' לשונות ברש"י ..... קז
 רש"י ותוס' שאני התם דקא משתרשי לי' ..... קח
 שיטת הר"ן ביסוד דין משתרשי לי' ..... קט
 אי קדוה"ג מהני אף באינו ברשותו ..... קט
 תפס לוי מתנות אי מוציאין מידו ..... קי
 גדר הדין לצד דלויים לא איקרו עם ..... קיא
 ברמב"ם ור"ן בתפס הכהן מתנות מהלוי ..... קיא
 בטור דספק בכור מוציאין והכא אין מוציאין ..... קיב
 כולן אין בהם טוה"נ לבעלים [רש"י ותוס'] ..... קיב
 בתוס' דביש בו טוה"נ מוציאין מידו ..... קיג
 סיכום ג' שיטות בטוה"נ לענין תפיסה ..... קיג
 בתוס' ב"מ ו' א' ד"ה והא ותורא"ש שם ..... קיד
 גדר דין טוה"נ ממון, ב' אופנים בזה ..... קיד
 מקנה מתנ"כ לקטן אי מהני דא"מ ..... קטז
 בדברי נתה"מ ס' רע"ח סק"א ..... קטז
 ביאור גדר מכירי כהונה ..... קטז
 ה' שיטות בגדר דין מכירי כהונה ..... קיז

דף קל"א ב'

מה איכלל בקנס עזרא לענין מעש"ר ..... קיז
 בהא דבעינן קרא יכפר אלו עבדים ..... קיז

דף קל"ב א'

כהנת לגבי שאר מתנ"כ כגון פדה"ב ..... קיח
 בצווחת שלא יתנו לבעלה אי קיים נתינה ..... קיח
 אי צריך שהבעל יתן לה ויחזור ויקח ..... קיח
 בכור שנתערב במאה אמאי ל"מ רובא ..... קיט
 רובא דאיתא קמן להוציא ממון ..... קיט
 ביטול ברוב אי רק להאיסור בפועל ..... קכ
 פטור מתנות אי תליא בקדושה או בסיכחה ..... קכ

דף קל"ב ב'

קב	ברש"י דפטור עו"כ מצד דלא איקרי עם
קב	בהמת חש"ו לענין מתנ"כ
קב	גדר דינא דרבא דהדין עם הטבח
קב	שותפות כהן במתנות אי פוטרת מצד מאת העם
קבא	טבח כהן המוכר אי חייב במתנות מה"ת
קבא	דין לא הורמו מתנותי' כאוכל טבלים לריו"ח
קבב	לדין אי איכא טבל לאיסור קודם הרמה
קכב, קנג	לתוס' גדרו מצד הנתינה וליתא בכהן עצמו
קכג	ג' אופנים במעלת ההרמה לענין הממונא
קכג	בהורמו מעצמם או ע"י קטן
קכג	חלוקת המתנות לכמה כהנים
קכג	לחיים מתנה אחת או ב' מתנות
קכג	נתן ה' סלעים לעשרה כהנים לפדה"ב

דף קל"ג א'

קכד	האי כהנא דחטיף מתנתא [ר"ן]
קכד	בתוס' ב"מ ו' שדנו מסוגיין [פר"ח]
קכה	חזו"א בספק תוס' הנ"ל דשמא מיירי כשאכלו
קכד	למ"ד טוה"נ ממון אי כולו של הבעלים
קכה	רש"י בגיטין במכ"כ מצד דאסחו דעתייהו
קכה	ואע"ג דלא אתי לידי', בחזו"א דבעי מכ"כ

דף קל"ג ב'

קכה	דכותה גבי כהן דיתיב אמסחתא
קכו	הא דשותפות בראש אינו פוטר זו"ק
קכו	הפרש מתנות מרה"ג דלא תליא בבהמה שלו

דף קל"ד א'

קכו	ע"מ שהמתנות שלי, בתוס' דמתנה עמשכ"ב
קכז	בריטב"א דתנאו ע"מ שהמתנות שלי
קכז	סיכום ד' שיטות בזה

בענין מתנה עמשכ"ב

קכח	שיטת ר"י בדבר שבממון תנאו קיים
קכח	כיצד מהני התנאי בקדושין, סוגיא דנזיר
קכח	קבע חלקי הירושה בערך שוה לרבנן דריב"ב
קכט	בהגרש"ש דחלות שחלותו סיבה לביטולו ל"ח
קל	בהגר"ז בגדר דין תנאי והא דמהני בממון
קלא	בהגר"ח דבניירות לא בעינן לפרשת תנאים

קלא	בהגרי"ז בהא דמעמשכ"ב תליא כודאי קעקר
קלב	בהשגת אבי עזרי על הגרי"ז, ביאור"ד
קלג	לתוס' תנאי כנגד דה"ת שלילת כח לגמרי
קלד	ב' ענינים חלוקים במתנה עמשכ"ב לתוס'
קלה	חלוק תנאי לשנות הדין מלעקור המעשה בלבד
קלה	במחנ"א מגיטין פ"ד ב' לא סגי דלא אכלה
קלו	ביאור שיטת ר"ת מצד מפליג בדברים
קלח	תי' ר"י בתוס' כתו' נ"ו עפ"י שו"ת הרא"ש
קלח	אי המעשה קנין גורם החלות, גדר דין הרצון
קלט	שיטת הר' אלחנן בתוס' שם, ברע"א וחזו"א
קמ	בועז"ל בתוס' שם, ברע"א וחזו"א
קמ	גדר חיוב שומרים, בברכ"ש בתוס' שם

דף קל"ד א'

קמא	שיטת רש"י בפלוגתת רב ור"א בשקל לו טבח
קמא	יסוד החילוק מדינא דב"ק דלכו"ע גובה מן הא'
קמב	ביאור והכא במתנ"כ נגזלות קא מיפלגי
קמב	שיטת הרמב"ם פ"ט מביכורים הי"ד
קמג	ביסוד דחיוב השבה מעכב זכי' הגולן
קמב	טעם הדין למ"ד מתנ"כ אינן נגזלות
קמד, קמו	קושית חזו"א מהא דתנן דצבעו פטור
קמד	צבעו דפטור אי מדינא דשינוי או פקיעת השם
קמד	ברע"א דטביחה דרך גניבה הוי גניבה
קמד	רש"י ותוס' בפלוגתת ת"ק ור"מ בספק לקט
קמה	דינא דצדק משלך ותן לו אי גם במתנ"כ
קמה	בפוסקים אי תליא בחזקת פטורה דוקא
קמו	טו"א והגהות אמרי ברוך
קמו	הוכחות החזו"א דבלא חזקה ליכא דין צדק משלך
קמו	ביסוד החזו"א והגרש"ש בהגדרת הדין
קמח	חילוק ספק יד לפאה מספק לקט דחורי הנמלים
קמח	במורדכי בדין חורי הנמלים דניזיל בתר רובא
קמח	ברע"א ורש"ש בספק איסורא לחומרא דיהני חזקה
קמט	בהא דגר שנתגייר גבי פרה חשיב חזקת פטורא

דף קל"ד ב'

קמט	אי איכא דין הפרשה במתנות או רק דין נתינה
קמט	בקושית בה"ג בולא לעורבים דבלא"ה מצד יאוש
קנ	הנפק"מ אי מצד יאוש או מקרא דולא לעורבים
קנ, קנב	לשו"פ נעשה ממון עניים או רק זכות לקיטה

קנא	לאחר שנעשה לקט אי איכא דין דולא לעורכים [רמב"ם]
קנב	לשו"פ דפטורין מן המעשר מאימת חל הפטור [משל"מ]
קנב	ביסוד הפטור דידך וידו שוין
קנד	העלאה בדמים אי הוי קיום מצות נתינה
קנד	אי צריך לשמור הדמים
קנד	בהא דתרומה בזה"ז אין מעלין בדמים
קנד	שינוי בצדקה ע"י חכם גדול בדורו
קנה	כהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים

פרק אחד עשר - ראשית הגז

דף קל"ה א'

קנו	בטעם רש"י בהא דצבעו פטור אף מדמים
קנו	צבעו אי מדין שינוי או דפקע שם רה"ג
קנו	למ"ד מתנ"כ אינו נגזלות צ"ע מדין צבעו
קנו	בנידון אי איכא הפרשה בראשית הגז
קנו	בקושית הגמ' הא לאו בני גיזה נינהו
קנו	גיזה לענין העמדה והערכה למ"ד כה"ל כגוזז דמי
קנו	איסור ג"ק אי משום בזיון קדשים או משום הגיזה
קנח	פשטה קדושה בכולה לענין הגיזה
קנח	שיטת הרמב"ם בדין שותפות בראשית הגז
קנח	אי לר"א איכא פטור שותפות ביש שיעור לכ"א
קנח	בהגר"ח וחזו"א בהפרש חלה מראשית הגז
קנט	דרך הלב ארי' בשיטת הרמב"ם

דף קל"ה ב'

קנט	רש"י ותוס' בישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות
קס	הפרש שותפות אחין שירשו משותפות שנשתתפו מדעתם
קס	בקושית תוס' מההיא דבכורות דף מ"ח
קסא	בית של ישראל ועו"כ אי חייב במזוזה
קסא	בית של כותי שישראל שכרו אי חייב במזוזה
קסא	ביאור סוגית הגמ' להרשב"א דלשמירה עשוי
קסב	בשו"ת רע"א קמא ס' ס"ו בישוב דעת הרמ"א
קסג	שותפות עו"כ אי משום חסרון מיוחד לך או פטור חיובי
קסג	אי דינא דהרשב"א לחייב בשותפות עו"כ רק לר"א

דף קל"ו א'

קסד	בהא דבעינן קרא בכיכורים למעט חו"ל
קסד	בתוס' ב"ב דביכורים ל"ח מצוה התלוי' בארץ

הוכחות התו"ז דביכורים חובת פירות	קסד
לוקח פירות תלושים ולקח הקרקע להבאה וקריאה	קסד, קסו
ביאור דחובת הגוף מתיחסת כלפי פירות האדמה	קסה
בתוס' גיטין מ"ז ב' ד"ה מתה	קסה
לענין הבאה אי סגי ק"פ, בשיטת רשב"ם	קסו
נידון רע"א בטלית של שותפות ישראל ונכרי	קסו
בהא דנתמעט בתי כנסיות ממעקה	קסז
פירות אר"י שנתמרחו בחו"ל	קסח
הפרש סוריא מאר"י אפילו בזה"ז דמדרבנן	קסט

דף קל"ז ב'

שחורות ולבנות בתאנים אי כשחופות ולבנות	קסז
דליתב לי' מהאי דרכיך ומהאי דאשון	קע
בדין האומר כל גיזותי ראשית	קע
במנח"ח דקודם נתינה לכהן יכול לחזור בו	קע
ראשית הגז ומתנות לענין חו"ל	קע
טבילת עזרא במקום תפלה בציבור	קעא
שוחט אצל נכרי שאם תהי' טריפה תהא שלו	קעא
בהא דכל ראשית הגז לא פטרינן דלמא טריפה	קעא
בהפרש ראשית הגז ממתנות	קעא
בחת"ס דבהלכנו אחר הרוב לאו"ה מהני לגמרי	קעא
תחת השבט פרט לטריפה שאינה עוברת	קעא

דף קל"ז א'

מקור הדין דבעזים ליכא חיוב ראשית הגז	קעב
ברמב"ם בדין לקט קיטוף, בקושית הר"ן	קעב
ב' דרכים בלב אר"י בישוב שיטת הרמב"ם	קעג
דתניא ר"י אומר כו', ביאור גירסת רש"י	קעד

דף קל"ז ב'

אי בעינן ה' רחלות לחיוב ראשית הגז	קעה
פלוגתת רב ושמואל בנידון מחומשות	קעה
בפסקי הרמב"ם והשו"ע ובהגר"א	קעה
שיעור ששים וסלע, אי מה"ת אין לו שיעור	קעז
גדר השיעור בגיזה, חילוק דין הנתינה	קעז
דין ישראל שיש לו גיזין הרבה	קעז
ברמ"א דאינו חייב ליתן רק ה' סלעים	קעז
בל"א דכו"ע מודו דאי"ח יותר מה' סלעים	קעז
חטה אחת פוטרת את הכרי אי אף לקיום נתינה	קעז

קעח	דרבנן בדרבנן בששים, בשיטת הרמב"ם בזה
קעט	ב' לשונות דרש"י בהא דרב אמר בששים
קעט	ברש"י דבציר מסלע ליכא למ"ד דתיהוי נתינה
קעט	ביאור החת"ס באת אבא אריכא קרית לי'

דף קל"ח א'

קפ	דיוק הרש"ש דרש"י להל' כריו"ח משמ"י דר"י
קפ	ביאור כיפה של צמר היתה מונחת בראש כה"ג
קפא	פלוגתת גזו ומכר ראשונה אי התחיל המצוה [ר"ן]
קפא, קפה	פליגי אי רשות הגז מחייב או רשות הה' צאן [לרש"י]
קפא	פלוגתת רש"י והרמב"ם במכר הגיזה עצמה
קפב	היאך ס"ל להרמב"ם במכר הצאן בלבד
קפב	קנין פירות אי חשיב צאנך לחיוב ראשית הגז
קפג	ברש"י דר"ח ורבא פליגי בישראל הלוקח גז הצאן לגמרי
קפג	האם לר"ח כל שהצאן של ישראל חשיב גז צאנך
קפג	הוכחה דרק בקנה גיזה מחויבת [תפא"י וחזו"א]
קפד	פלוגתת רש"י ותורא"ש בדעת ר"ח
קפד	שייר בעל השדה נותן פאה על הכל [רש"י ותורא"ש]
קפה	מעידנא דאתחיל למיגז לא מיחייב בכולי' עדרי'

דף קל"ח ב'

קפו	דמיון הגמ' מכירה ק"ג למכירה א"ש לענין מתנות
קפו	שייר המוכר מוכר חייב הא ליכא שיעור גיזין
קפו	בחזו"א בביאור דברי תוד"ה אלמא

פרק שנים עשר - שילוח הקן

דף קל"ח ב'

קפז, קצט, רד, רז, רט, ריב, רטו	בעיקר מצות שילוח הקן
קפז	בחידושי הר"ן בהדיא דרק ברוצה הבנים
קפז	בתוס' קידושין דשילוח הקן מצ"ע שאין הז"ג
קפח	הא דשילוח הקן רק בנקבות אי חשיב קולא
קפח, רז, ריג	נטל הביצים כשהאם רובצת אי מיפטר משום מזומן
קפח, קצ	מזומן אי פוטר בין באם בין בבנים
קפט	עוף טהור שהרג את הנפש פטור משילוח
קפט	ברש"י אי דגמר דינ' בר קטלא הוא

דף קל"ט א'

קצ	נטל הביצים כשהאם רובצת
קצ	אי חלוק נטל הבנים מנטל האם מצד מזומן

מפתח ע"ס הדפים

רלג

קצ	בעיקר דין מזומן באם, ברש"י בכ"ד
קצא	בראשונים דהפרש קדוה"ג מקדו"ד מצד הממון
קצב	ברשב"א בר"ת בדין הקדש מפקיע מידי שעבוד
קצג	בקובה"ע דהחילוק אי תחילתו ממון או קדושה
קצד	בתוס' ד"ה כיון, כיצד פירשו הסוגיא
קצד	צ"ע מב"פ בנדרים דל"פ בכדי ועו"ק
קצה	אינו ברשותו לענין קדוה"ג
קצה	ביאור דהממון תנאי לקיום הקדושה
קצה	חלוק סתירה להבעלות מחסרון סיבה
קצד	הקדש מפקיע מידי שעבוד [קדו"ד וקדוה"ג]
קצז	אי חלוק בדק הבית מקדו"ד של דמי קרבן
קצז	ביאור שיטת רבא בנדרים
קצה	ג' דינים שמצינו הפרש קדו"ד מקדוה"ג
קצג	בראשונים דבהרי עלי הוי חילול

דף קל"ט ב'

קצט	ת"ל כי יקרא במאורע לפניך [חו"י וחזו"א]
קצט	בחת"ס מהזהר דס"ד משום לעורר רחמי השכינה
ר	בדין מצא קן על ראש בע"ח [רמב"ם וחת"ס]

דף ק"מ א'

רא	עשה בו מכשיר כמכפר
רא	הקדשת בהמת עיר הנדחת היאך מהני
רא	קדוה"ג בדבר שאינו ברשותו
רב	בחזו"א דמביא ק"ח שהשחיטה תקדשתו קדוה"ג
רב	בעיקר הצ"ע דתוס' בעבר והקדישה
רב	אי איכא בסימנים דשחיטה משום כמ"ש
רג	שאר בע"ח של עיה"נ אי בהריגה או בשריפה
רג	צפור המשולחת דמצורע אי נאסרת לריו"ח
רג	ניקב ושט דהאם לענין שילוח

דף ק"מ ב'

רג	הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים מהו
רד	בשהה כל שהוא בהשחיטה מה דינו
רד	שחט כל הסימנים ומפרכסת מה דינו
רד	כנפים מהו שיחוצו
רד	רש"י בבעיא דשני סדרי ביצים זעג"ז מהו
רד	במה נחלקו רש"י והרשב"א, שיטת תוס'
רה	רובצת על ביצי מינה ואינן שלה

- רובצת על אפרוחים מינה ואינן שלה ..... רה
 אין כנפי' נוגעות בקן פטור מלשלח ..... רה
 השגת הר"ן על הרמב"ם, בלח"מ בזה ..... רו

דף קמ"א א'

- גדר לאו דלא תקח האם על הבנים ..... רו
 הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב ..... רו
 בקושי הגמ' ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ..... רו
 כרב"א להגירסא במתנ' "לא אמר כלום" ..... רח
 גדר קיימו ולא קיימו ..... רח
 בטלו ולא בטלו אי בעינן מעשה ביטול בידים ..... רח
 כגון שנטלה ע"מ לשלח, בחת"ס ..... רפ
 עשה דשילוח בלא עבירת הלאו לרבנן ..... רפ

דף קמ"א ב'

- עד כמה משלחה, ברש"י "אם נטלה" ..... רפ
 שיעור כדי שתצא מתחת ידו ..... רי
 ברש"י ורמב"ם בפירוש ברגלי' באגפ' ..... רי
 בפוסקים ז"ל בצורת השילוח להלכה ..... רי
 ספיקת מהריל"ד ז"ל במצאה קצוצת כנפים ..... ריא
 בהא דאהדר לי' רבא פרסתקי ותפסה ..... ריב
 מזומן אצל בעל החצר ואיש אחר מצאן ..... ריב
 סתירת לשונות רש"י בנידון חו"י וחכ"צ ..... ריב
 נטילת הביצים כרובצת אי מיפטר משום מזומן ..... ריג
 אסור לזכות בביצים שהאם רובצת עליהן ..... ריד
 באיכא איסור זכי' אי חצירו זוכה לו מדעתו ..... ריד

דף קמ"ב א'

- בחזו"א דמצא קן והאם רובצת לא מהני טירוף אקן ..... ריד
 בסוגיין עבד דיזכה בעל החצר ולא קיים שילוח ..... רפז
 הוכחת חזו"א מסוגיין דלא כהחו"י ..... רפז
 נטילת אם על בנים למשולח דצפורי מצורע ..... רפז
 הוכחת חת"ס ממתנ' דלא כחו"י ..... רפז
 כדין שילוח הקן בשבת ..... רפז
 ביאור ק"ו על מצות חמורות שבתורה ..... רפז
 אי מדינא חייב ליקח הבנים ..... ריז